TAJNA DRUŠTVA

PRIPREMIO

Jean-François Signier

U SURADNJI S

Renaud Thomazo

Naslov izvornika : **Les sociétatés secrètes**

Copyright © 2005. LAROUSSE

* KOJU SU VJERU IMALI GALSKI DRUIDI?
* ZAŠTO SE KABALA VRAĆA U MODU?
* KAKVO JE PRAVO LICE TEMPLARA?
* ODAKLE DOLAZI MAFIJA?
* KAKO JE ORGANIZIRANA ZLOGLASNA AL-QAIDA?

-o- -o- -o- -o- -o-

SVA TA PITANJA I JOŠ MNOGO DRUGIH - UKUPNO 70 - OBRAĐENA SU U OVOJ KNJIZI KOJA PRUŽA ISTODOBNO NAJNOVIJE SPOZNAJE O TIM TEMAMA I UŽITAK ČITANJA ŽIVE I ZANIMLJIVE PRIČE.

-o- -o- -o-

KNJIGA OTKRIVA ČITATELJU SVIJET TAJANSTVENIH INICIJACIJA, OBREDA, POTRAGA I UROTA.

©EQ°2007

Predgovor

Tko želi podići veo s tajnih društava, brzo će shvatiti da su ona pratila povijest čovječanstva od samih početaka. U neolitskim skupinama čarobnjaci i šamani prenosili su malom broju odabranih povlasticu komuniciranja s duhovima. U antičkim gradovima živjeli su jedni uz druge službeni i javni kultovi s tajnama koje su bile nedostupne svjetovnjacima, a na rubu velikih religija uvijek su nastajale sekte u kojima je otkrivenje na paradoksalan način trebalo ostati skriveno. Tajna koja ostaje skrivena često je duhovna, katkad ezoterična, ali politička sfera ne bježi od želje da se u sklopu društva koje sve više želi ovladavati svim aspektima postojanja izgradi druga organizacija, koja će zbog toga što se ne može staviti na mjesto države ili neke druge crkve, koje su sveprisutne, djelovati u ilegali.

U prirodi je tajnih društava i nedvojbeno u njihovoj funkciji da izbjegavaju povijest ili da se u njoj javljaju tek privremeno. S obzirom na tišinu koja je ukotvljena u praksi njihovih kultova i tajnost potrebnu za čuvanje znanja za koje tvrde da ga posjeduju, njih nema u povijesti ljudi, koja je ipak povijest društava. I sama ta činjenica čini ih tako fascinantnima. Fascinacija je to veća što svatko primjećuje da je određen broj njih imao važnu ulogu i da će za neke i dalje biti nejasni, ali utjecajni akteri u političkom, društvenom i duhovnom životu naših društava. Tu je dobro usidreno uvjerenje, mjesto svih maštanja i najludih glasina, od "masonske urote" do pretpostavljenog utjecaja *Opus Dei,* od "velikoga djela" alkemije do svemoćne mafije. Činjenica što su tajna upućuje na zle namjere i potkrepljuje sumnju. I napokon, kako danas zanemariti presudnu ulogu *carbonara* u Europi 19. stoljeća ili moć američkoga Ku Klux Klana?

U očima svjetovnoga čovjeka sve se to lagano miješa, dajući prednost najuzbudljivijim ili najčudnijim tumačenjima. Templarski red koji je nestao u 14. stoljeću navodno je još među nama kao čuvar neizrecive tajne koju nedvojbeno dijele *rosenkreuzeri* ili članovi nekog ceha ili pak slobodni zidari, ako svi i ne sudjeluju u istoj i velikoj zavjeri... Zna se kako su još nedavno bile popularne te teze! Otkriti dio onoga što su bila i što još jesu određena tajna društva među onima najpoznatijima - što nije najmanji paradoks - znači osvijetliti mračnu stranu povijesti, ali i obnoviti neke potrebne istine.

>>>Tajna vjerska društva (sadržaj) 6
>>>Tajna inicijacijska društva (sadržaj) 76
>>>Tajna politička društva (sadržaj) 130
>>>Tajna zločinačka društva (sadržaj) 196

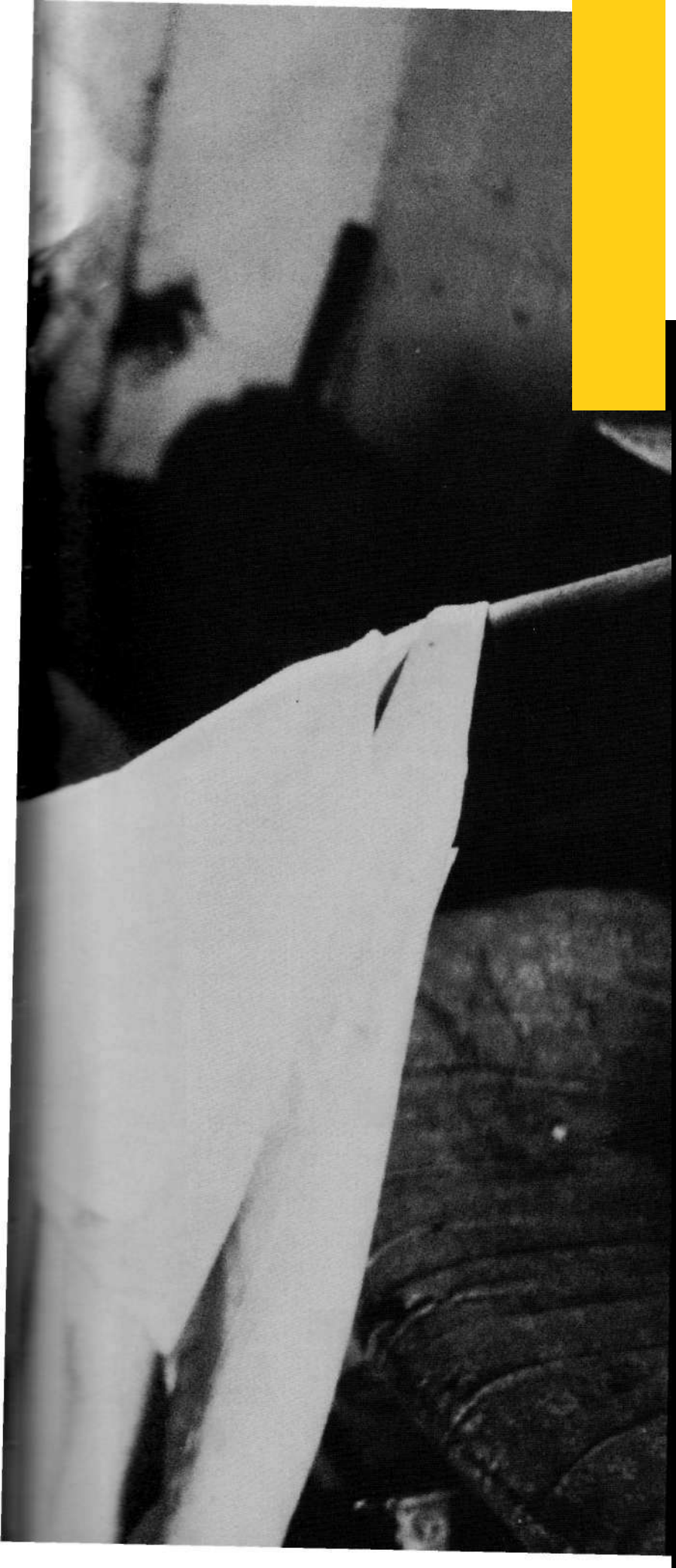

Tajna **vjerska** društva

Ljudska društva, čak i ona najprimitivnija, uvijek su se ustrojavala zbog vjerovanja, dogmi, postupaka koji povezuju ljude s nekom transcendentnom vjerom. Postoji nešto ili netko tko izlazi iz uskog okvira čovječanstva i s njim je moguće stupiti u kontakt - poruka je koju daju vjere koje su preuzele i kodificirale dogme.

Tajna **vjerska** društva

NA PUTU BOGA ILI BOGOVA UVIJEK SU postojale dvije staze. Prva, najrašireni-ja, je egzoterična. Ona se sastoji od poruke namijenjene većem broju ljudi. Tri religije Knjige, judaizam, kršćanstvo i islam po prirodi su egzoterične religije; biblijski proroci Isus ili Muhamed bili su nositelji božanske riječi svima pristupačne. Ali na rubu tih velikih kultova postoji druga staza pristupa božanskome, koju karakterizira njezin ezoteričan i elitistički aspekt. Ezoteričan zasigurno, jer utrti put ima za cilj preoblikovati bića "iznutra", pretvarajući ih u posvećene. Elitistički zato što su ti privrženici malobrojni i smatraju se šakom izabranih kojima je namijenjen pravi spas. *Pristaše* ezoteričnoga puta svijet, uostalom, dijele na dvije kategorije osoba: posvećene, koji jedini mogu težiti pravoj istini, i ostatak ljudi koji se kvalificiraju kao "neznalice", "bezbožnici" ili jednostavno "svjetovnjaci" koji nisu sposobni primiti božansko otkrivenje. Ta koncepcija navodi posvećene muškarce ili žene da se nalaze u ezoteričnim i zatvorenim bratstvima koja čuvaju nauk i posebne obrede što je jamstvo najviše duhovne nagrade.

Tako se tajna nalazi u središtu tih vjerskih društava. Ona je njihovo vezivno tkivo, temelj; bez nje nestaje dar povlaštene veze s božanstvom, a sljedbenici su izloženi sudbini zajednice smrtnika. Tajna se očituje na različite načine. Najočitija je tajna pripadnosti. To je primjerice slučaj kod druza ili alavita koji su stoljećima prakticirali *taqiyu* ili "dvoličnost" kako bi izbjegli progone, ali i da bi bolje očuvali svoj kult. Identitet članova Braće čistoće, izraelske sljedbe iz 10. stoljeća, koji su u međuvremenu stvorili važno književno djelo, još se danas ne zna. Ovdje nalazimo dvostruku značajku koja je svojstvena tim skupinama. Zatvorena društva su često progonile službene religije iz kojih su ona više-manje proistekla i kojima su katkad mogla ugroziti autoritet i dominaciju. To je npr. slučaj s gnosticima koie su kršćanski autori snažno optuživali ili manihejcima koji su udaljili od sebe zoroastersko svećenstvo. S druge strane većina tih skupina iskazivala je veliki prezir prema drugim obredima, pa otuda njihova želja da se u to ne miješaju. Zato su privrženici antičkoga orfizma redovito odbijali prisustvovati svetkovinama u grčkim gradovima.

Prakticiranje tajne ne odnosi se samo na identitet članova nekoga vjerskog društva, nego se odnosi ponajprije možda na poruku kojoj su oni privrženi i čiji su isključivi korisnici. Ta poruka općenito proizlazi iz otkrivenja upućenog veoma malenom broju osoba. To je bio slučaj s gnostičkim sektama čiji su članovi tvrdili da su im povjerene skrivene tajne što ih je

FOTOGRAFIJA NA PRETHODNOJ STRANICI: Ovaj jedini preživjeli u željezničkoj nesreći u Beninu je u punom transu kulta vudu. Obredi i moć te religije u isti mah privlače i zastrašuju.

Sadržaj

Isus nakon uskrsnuća otkrio apostolu Ivanu. Samo se nekolicina onih koji su bili posvećeni u te tajne mogla nadati da će steći vječni život. Ta shema vrijedi za velik dio starih tajnih društava koji su priopćavanje tajni učinili - temeljem svojega nauka. I danas velik broj vjerskih sljedbi svojim članovima prikazuje u lijepom svjetlu priopćenje neizmjerne tajne, igrajući često na kartu njihove naivnosti ili očaja...

Ima još jedno područje u kojem prevladava tajna: to je područje kultova. Religija obvezuje, slavljenje kulta je svojstvo većine tajnih vjerskih društava. Te ceremonije koje su nerazdvojne od poruke koja se odašilje privrženicima često su ostale neprobojne sve do naših dana. Možemo samo zamisliti prizor kojem je morao prisustvovati faraon, vrhovni svećenik upućen u arkane egipatske religije. O kultu eleuzinskih misterija, povezanih s Demetrinim ili Perzefoninim kultom, ne znamo ništa. Kao i kod velikih religija, obred osigurava koheziju zajednice, a održavati ga skrivenim pred očima neposvećenih, znači dodati mu auru tajnovitosti koji napokon uvjerava svakog člana da s ostalima dijeli iste kretnje, iste riječi što ih znaju samo oni, učvršćujući ga u njegovoj vjeri.

U tišini **egipatskih** misterija 07
Stroga duhovnost **orfizma** 11
Orgijastičan **Dionizov** kult 13
Eleuzinski misteriji 15
Antički proroci i vračevi 17
Kibela, Izida, Mitra...
Tajanstveni istok u Rimu 19
U srcu keltskoga svijeta, **druidi** 23
Eseni: sekta na izvorima kršćanstva? 27
Gnostičke sekte i Kristova tajna 29
Između sjene i svjetlosti
borba **manihejaca** 31
"Prava riječ" **Shingonaa** 33
Duhovni grad **Braće čistoće** 35
Iz sjene brda na vrh moći: **alaviti** 37
Već tisuću godina **druzi** 39
Tarîqa, islamska tajna bratstva 43
Kabalisti inicirani u tajne Biblije 47
Vrteći derviši ili ples za molitvu 51
Od hereze do legende, **katari** 53
Političke ambicije **Bijeloga lotosa** 57
Sumnjivo dobrotvorstvo
Družbe Svetoga Sakramenta 59
Propovjednici-čarobnjaci
vudua i makumbe 61
Utjecaj organizacije **Opus Dei** 65
U okrilju **vjerskih sekti** 69

U tišini **egipatskih** misterija

Majka svih inicijacija, stari Egipat, pruža bajoslovnu panoramu spomenika, slika i tekstova kojima odjekuju tajanstvene ceremonije vezane uz žive, ali i mrtve...

"EGIPĆANI PRIDOŠLICAMA NISU povjeravali tajne koje su posjedovali (...), nego su ih čuvali samo za one koji su trebali pristupiti kraljevstvu, a među svećenicima za one koje su smatrali najiskusnijima po odgoju, obrazovanju i podrijetlu." Tim je riječima Klement Aleksandrijski u 2. stoljeću poslije Krista podsjećao na duboko inicijacijski karakter egipatske religije. Ali on je nesavršeno opisao svijet iniciranih. Dakako da se svjetina morala zadovoljiti time da ostavlja milodare na ulazu u hram. No ipak je osim svećenika i faraona i nekoliko sretnih odabranika imalo pristup u egipatske misterije. Čini se da je to bio slučaj s grčkim povjesničarom Herodotom koji opisuje kako se u Ozirisovu hramu, smještenom u Saisu na delti Nila, odvijala noć "prikazivanja njegove patnje koju su Egipćani nazivali misterijima. Ja znam više pojedinosti o tim predstavama, ali šutimo radije o tome. Isto tako i o svečanostima inicijacije Demetre koje Grci nazivaju tezmoforije." Što je, dakle, Herodot vidio u društvu drugih Egipćana, a nije želio otkriti svojim suvremenicima?

Oziris sa žezlom i bičem, kraljevskim znakovljem. Kao najvažnija osoba egipatskoga panteona, on je pravi bog inicijacija i predsjeda najpoznatijim misterijima antičkoga svijeta.

Ozirisovi misteriji

U svojoj priči grčki autor evocira najslavnije egipatske misterije koji su se smatrali temeljnim mitom koji jamči vječni život. Legenda kaže da je Oziris bio ubijen, a zatim mu je njegov brat Set iščupao udove. Njegova sestra i žena Izida dala se u potragu za ostacima svojega muža razbacanima na četiri strane svijeta. Uz strašnu borbu protiv Setovih saveznika uspjela je sastaviti Ozirisovo tijelo. Zatim je uz Tota, čuvara sveg znanja o inicijaciji, otpratila ostatke svojega muža kako bi bio zakopan u Abidosu prije nego što se ponovno rodi. Smisao te priče kaže da svaki inicirani, kao što je Oziris, može nadživjeti smrt. Oziris je napokon bog života i raslinja; Egipćani su običavali zalijevati kipiće boga kako bi im ondje proklijalo žito.

Najvažniji Ozirisov hram nalazio se u Abidosu gdje su se jedanput na godinu slavili veliki misteriji o kojima govori Herodot. Organizirali su ih svećenici, a sastojali su se od goleme predstave koja bi poprimila glavne elemente mita. Brod u kojem je bio sarkofag s ponovno sastavljenim bogom vjernici su gurali do njegova hrama. Prateći lađu svećenici su oponašali borbu protiv Ozirisovih neprijatelja koji su se protivili njegovu uskrsnuću. Ti su misteriji bili javni. Njima je prisustvovala velika gomila. No u sredini hrama tajni su misteriji okupljali samo svećenike i inicirane.

Inicirani, gospodar vječnosti

Ovi posljednji bili su jednog dana pročišćeni i uvedeni u svetište kako bi ondje promatrali božanstvo. Taj im je kratak prolaz otvarao vrata vječnoga života. Postoji tekst koji kaže da je budući inicirani, mistagog, "ušao u Ozirisov hram (gdje je) otkrio velove onoga koji se tu nalazio", postajući tako "gospodarom vječnosti tvoreći jedno biće s Ozirisom." Takva su svjedočanstva na žalost rijetka jer je tajni karakter inicijacije i tih misterija bio ljubomorno čuvan. Evo zašto se egiptolozi trude prodrijeti u tajne iniciranih zajednica u to

Ozirisa je uhvatio u klopku njegov brat Set koji će ga zatvoriti u kovčeg i predati Nilu. Njegova smrt izvire iz egipatskih inicijacijskih obreda.

vrijeme. Čini se da je bio niz stupnjeva unutar njih, zna se također da su za vrijeme proslave misterija neki inicirani imali pravo zadržavati se u Ozirisovoj barki dok su je drugi napustili. U svakom slučaju, koliko se to danas može rekonstruirati, svi su proživjeli isti obred pranja koje čisti prije nego što su ušli u hram. Katkad tekstovi spominju postojanje nekoga čuvara koji ispituje uljeze o motivaciji prije nego što mogu početi promatrati kip božanstva skriven u svojevrsnoj svetinji nad svetinjama (naos). Inicirani je zatim morao poštovati određeni broj pravila: zabrana laganja, krađe ili otkrivanja sadržaja misterija... Osim toga podučili su ga nekim formulama za dan kada će se suočiti sa smrću.

Svećenici i faraon, veliki inicirani

Dugo su vremena inicirani vjerojatno bili svećenici i faraon i smatralo se da su samo oni sposobni da se približe božanstvu. Faraon, neprijeporni vladar izgleda kao potpuno iniciran: ratnik vješt u rukovanju oružjem i plemenitim vještinama kao što su streličarstvo, lov i rat, on je također najveći egipatski svećenik.

KEOPSOVI IZRAČUNI

OD SVIH PIRAMIDA KEOPSOVA, sagrađena u 27. stoljeću prije Krista na visoravni Gizi, od antike najviše zadivljuje i intrigira zbog svojih veličanstvenih dimenzija. I danas neki u tome vide više od jednostavne divovske grobnice i zastupaju ideju da se radi o hermetičnom djelu. Ta je teza nastala tijekom iskapanja zdanja početkom 19. stoljeća: dvojica Britanaca, nakladnik John Taylor i astronom Charles Piazzi Smith posvećuju se izračunima po nacrtima piramide. Prema toj dvojici proizlazi da je bila građena oko broja *pi* i zlatnoga broja koji je mnogo stoljeća poslije opisao Pitagora. Osim toga njezine su četiri strane savršeno orijentirane prema četiri strane svijeta, a njezin glavni hodnik upisuje se u pravi kut koji tvori Zemlja sa zvijezdom Sjevernjačom. To je bilo dovoljno pa da sve vrste duhova povjeruju kako su u spomeniku - otkrili ezoteričnu oporuku egipatskih astronoma i geometara. Mi danas znamo da su ovi posljednji dovoljno vladali matematičkim alatom i da konstrukcija ne duguje ništa nekoj višoj sili koja bi je nadahnula. Međutim ostaje nejasno je li to vrhunac inicijacijske arhitekture ili grob namijenjen veličanju kralja-boga.
(grobnica definitivno nije)

Njegova ceremonija ustoličenja je prilika da ga se inicira u Ozirisove misterije. Nakon što je pročišćen i okrunjen uvodi se u božje prebivalište u središte hrama: svećenici pred njim vjerojatno izvode glavne prizore iz mita. Tada faraon postaje vrhovni vjerski lik u carstvu; ima dužnost da organizira kult bogova kako bi zadržao svjetski poredak. Vrhovni svećenik samo je njegov zamjenik. Čini se da je čovjek-bog, faraon u početku bio jedini koji je mogao očekivati život poslije smrti, jer je on sam bio slika i prilika novog Ozirisa.

Svi su svećenici bili inicirani u misterije božanstva kojem su služili. Svećenstvo egipatskoga hrama organizirano je po strogoj hijerarhiji: oko velikog svećenika, velike ličnosti kad se radi o Amonu u Tebi ili Ozirisu u Abidosu, nalazi se mnoštvo "proroka" zaduženih za manje važne službe. Na njihovoj razini slave službu božju "predstojnici misterija" čija se funkcija trebala sastojati u tome da se organiziraju inicijacijske ceremonije. U trećem krugu nalaze se obični svećenici, "sluge božje" kojima su pomagali svakoga dana svećenici-uabi, "čisti", zaduženi da očiste hram paleći tamjan ili prinoseći u njemu žrtve ljevanice.

PONAŠANJE KOJE TREBA SLIJEDITI NAKON SMRTI

SMATRA SE DA MUMIFICIRANI POKOJNIK iniciran s onu stranu smrti ulazi u vječni život zahvaljujući popudbini kao što je *Sveta knjiga*.

"Nalazim ponovno svoje srce, svoj srčani mišić, svoje ruke, svoje noge, svoja usta, (sve) svoje udove kako rade. Mogu raspolagati pogrebnim darovima, vodom, povjetarcem, valom, rijekom. (...) Podižem se na lijevu stranu i premještam na desnu; dižem se na svoju desnu stranu i premještam na lijevu, sjedam, ustajem, otresam prašinu, jezik i usta su mi vješti vodiči.

Ona; tko poznaje tu knjigu može izaći usred bijela dana i šetati zemljom medu živima, a ne može nikada poginuti. To se pokazalo učinkovitim milijun puta."

Prema *Knjizi mrtvih*, Pariz, Le Cerf 1976.

Knjige mudrosti

Poruka egipatske inicijacije sažimlje se u nadi u život poslije smrti. Ali inicijacija nije bila dovoljna za to; trebalo se jednako tako pripremiti za drugi svijet s pomoću svetih knjiga kojima su Egipćani pridavali najveću važnost. Na jednom papirusu piše da je "Oziris vidio spise (kralja) Raa. A oni su jednako korisni Ozirisu kao i onima koji ih čitaju i onima koji ih promatraju na zemlji." Te svete knjige ostale su očuvane u hramu, a svećenici i inicirani u boga mogli su potražiti savjet u njima kako bi se pripremili za smrt. Točnije, ona koju zovu "Knjiga dvaju putova" opisuje put koji treba slijediti, zamke, ali i spasonosne formule koje treba izgovoriti pred strogim čuvarima svijeta mrtvih. Tu se nalazi i točna kartografija toga svijeta prepunog zamki: dva puta - jedan vodeni, drugi kopneni - vode na sveto mjesto gdje se nalaze Ozirisove spasilačke tekućine koje daju vječni život. Tko nije prošao to djelo, bit će nesmiljeno udaljen od ove potrage.

Ovaj izvadak iz *Knjige mrtvih* predstavlja suđenje pokojnicima: dok Anubis važe duše, Hor vodi mrtvaca prema Ozirisovu sudu. (i na sljedećoj strani)

Jedna druga knjiga doživjela je neobičnu sudbinu: *Knjiga mrtvih*. To je djelo jedinstveno u svojem žanru jer nije bilo isključivo namijenjeno Ozirisovim posvećenicima. Naprotiv, mogla se nabaviti uz određenu svotu novca. Čini se na posljetku da se religija demokratizirala tijekom vremena. Pomalo su se po ugledu na faraona najbogatiji ljudi dali balzamirati te su nosili u svoj lijes knjige čiji ih sadržaj treba zaštiti od opasnosti drugoga svijeta. U tom slučaju inicijacija je održana poslije smrti.

Egipat, majka inicijacijskih društava?

Vrlo je rano primijećen duboko ezoteričan i inicijacijski karakter egipatske religije. Grci su tu bili osjetljivi, oni koji su od Pitagore, ali i od Orfeja učinili posvećenike u egipatske misterije. Činjenica da su se oni održali tisućama godina očito je pridonijela tomu da su postali slavni i privlačili hodočasnike iz sredozemnoga prostora poput Herodota. U rimsko doba Izidini i Ozirisovi misteriji bili su također veoma popularni kod naroda koji tu nalazi utjehu poruke nade poslije smrti. U 2. stoljeću Apulej u svojoj knjizi *Zlatni magarac* preko svojega junaka Lucija prikazuje uzbuđenje i zanos koji prate inicijacije u Izidin kult. Drugo naslijeđe koji će od Egipta učiniti domovinu ezoteričnoga znanja *Corpus hermeticum,* skup tekstova, među kojima je i slavna "Smaragdna ploča", koji se pripisuju osobi pod imenom Hermes Trismegist, spaja egipatskoga boga Tota i grčkoga Hermesa. Hermetizam je rođen u Aleksandriji za vrijeme helenizma i trajno je obilježio zapadnu povijest, posebno kad je otkriven u renesansi. Na posljetku Europu je obuzela prava egiptomanija od 18. stoljeća i još više u 19. stoljeću nakon ekspedicija - posebno francuskih - u zemlju piramida. Egipat, koji se smatra najstarijom civilizacijom u povijesti, mogao je biti samo lonac za taljenje svih tradicionalnih znanja. Slobodno zidarstvo bit će odraz te mode: neki njegovi članovi rado će potvrditi kako su graditelji Salomonova hrama preuzeli dio svojega umijeća od graditelja piramida...

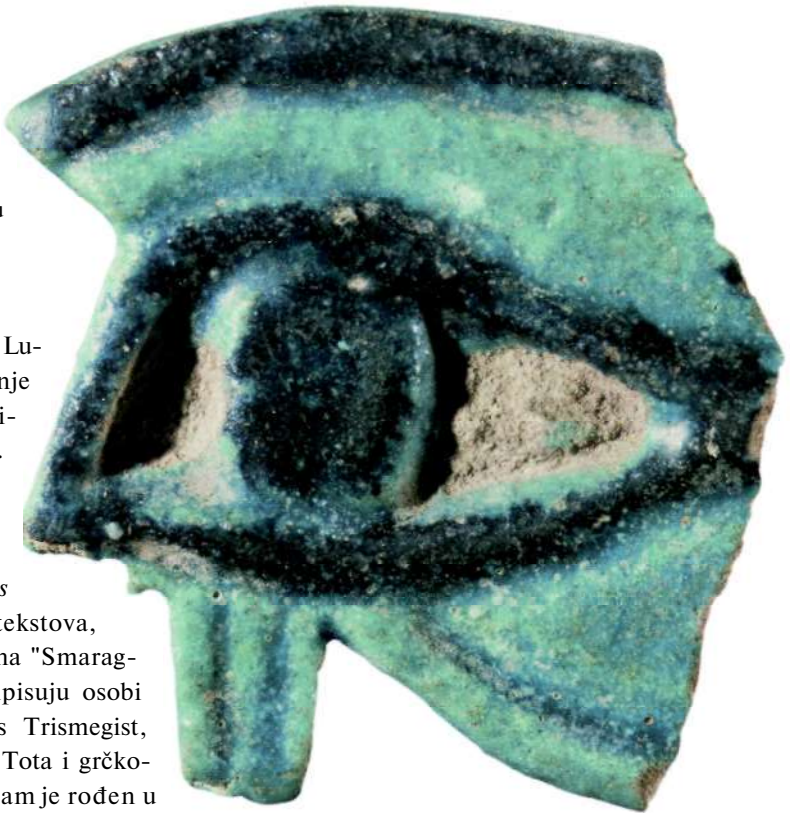

Oko Hora, boga s tijelom čovjeka i glavom sokola. Ozirisovo i Izidino posmrče pomaže majci da svlada Seta i osveti ubojicu svojega oca.

Stroga duhovnost **orfizma**

Sljedbenicima orfizma obećava se život prepun sreće nakon smrti, uz izbjegavanje stalnoga ciklusa reinkarnacija. Taj je kult prekinuo sa službenom religijom koja je prošla cijelu antiku.

VRATIVŠI SE S PUTOVANJA S ARGONautima Orfej, sin muze Kaliope, zaljubljuje se u lijepu nimfu Euridiku koja umire na dan njihova vjenčanja. Shrvan od boli Orfej silazi u podzemlje gdje svojim pjevanjem očara Hada i njegovu ženu Perzefonu, ishodivši od njih oslobađanje svoje ljubljene pod uvjetom da se ne okreće prema njoj prije nego što stigne u svijet živih. Vraćajući se, Orfej zaboravi Perzefonin savjet i gubi Euridiku zauvijek. Lud od boli osmišljava misterije koji se temelje na njegovu iskustvu smrti i njegovoj preobrazbi prije nego što je sam umro od ruku ljutih bakhantica zbog svoje isključive ljubavi.

Mit o Orfeju u uskoj je vezi s likom Dioniza. Orfička legenda učinila je od njega Zeusova i Perzefonina izvanbračna sina i žrtvu ljubomorne Here koja će ga izručiti Titanima da ga raskomadaju. Na njih se pak sručio Zeusov bijes i iz njihova pepela rodila se ljudska vrsta. Tako čovjek rođen od bogova ima dio božanske naravi. No njegovo postojanje prije Dionizove smrti čini se kao mrlja. Evo zašto je besmrtna čovjekova duša osuđena da se seli iz tijela u tijelo, a da nikad ne nađe počinak. Ta je priča u središtu orfičkoga nauka.

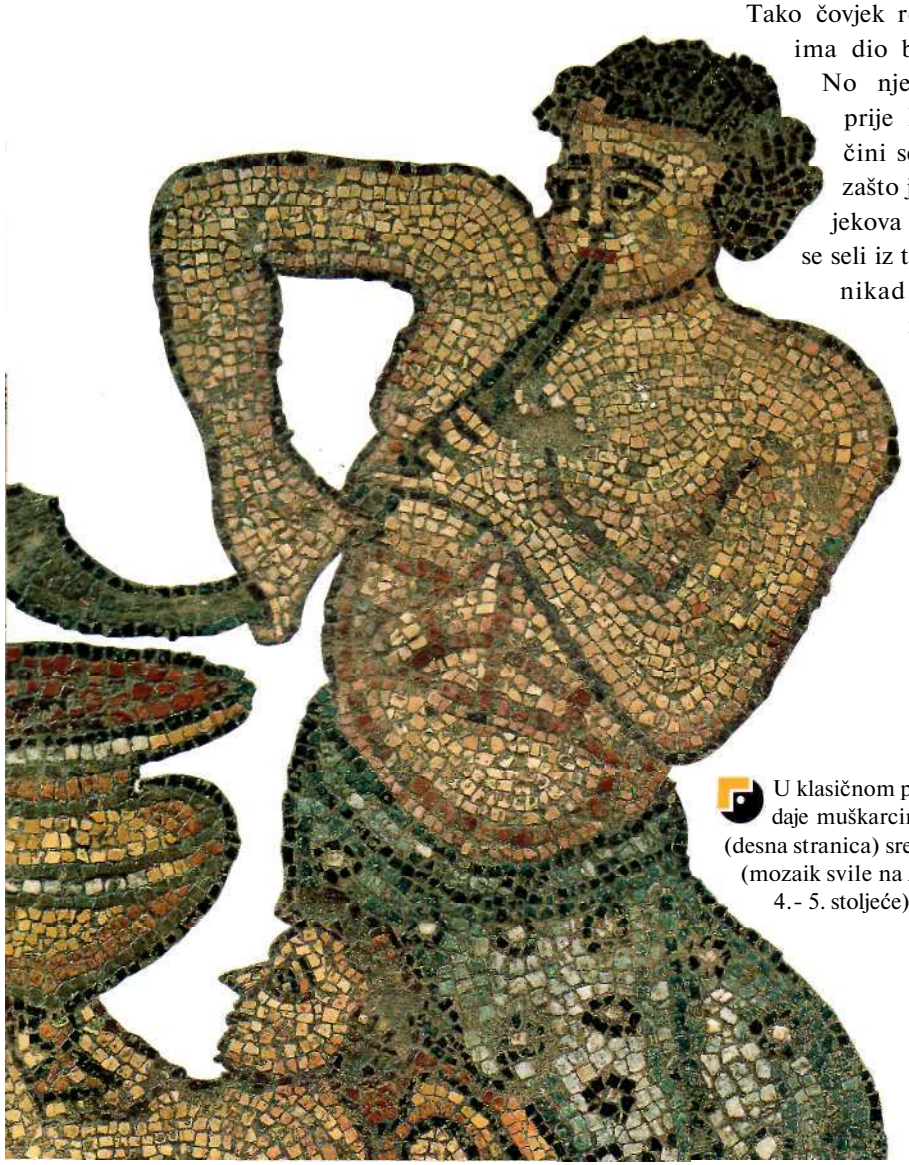

U klasičnom panteonu Dioniz daje muškarcima i ženama (desna stranica) sreću preko ekstaze (mozaik svile na Argosu u Grčkoj, 4.- 5. stoljeće).

U traženju čistoće

Od 6. stoljeća pr. Kr. nauk koji se pripisuje Orfeju uvelike je rasprostranjen u Grčkoj, ali ostaje tajna, rezervirana za manjinu prema riječima samoga pjesnika: "Zatvorite vrata svima koji nisu posvećeni bez razlike." Posvećeni uče da je zaboravljanje Perzefoninih savjeta prouzročilo gubitak Euridike. Na isti je način kod čovjeka zaborav njegove božanske naravi i dramatičnih okolnosti

ZLATNI LISTIĆI

Smatralo se da zlatni listići iskopani iz grčkih grobova u 19. stoljeću prate sljedbenike orfizma u smrt. Formula "Dijete sam zemlje i zvjezdanog neba" otkriva čuvaru izvora sjećanja da je duša mrtvaca inicirana u Orfejeve misterije i da ima pravo oteti se zaboravu i reinkarnaciji.

"Naći ćeš u Hadovoj kući lijevo jedno vrelo; uz njega se uzdiže bijeli čempres; čuvaj se približiti se čak tom vrelu (zaborava). Tu ćeš naći drugo, svježu vodu koja teče iz močvare sjećanja, čuvari stoje pred njom. Reci im: 'Ja sam dijete zemlje i zvjezdanoga neba: vi to sami dobro znate. Osušen sam od žeđi i umirem; dajte mi smjesta svježe vode koja teče iz močvare sjećanja.' I oni će ti dati piti iz božanskog izvora, a ti ćeš zatim vladati me-u junacima."

Citat iz. knjige *Ezoterizam* P. A. Riffarda, Pariz, Robert Laffont, 1990.

Rastanak Orfeja i Euridike koje se Hermes sprema odvesti u podzemlje. Bareljef u mramoru iz klasičnoga razdoblja na kojem su imena dodana u renesansi.

njegova rođenja uzrok njegovih stalnih utjelovljenja.

Na posljetku prema njima duša oslobođena od tijela u trenutku smrti pije iz vrela zaborava prije nego što se reinkarnira. Samo orfičko otkrivanje može slomiti tu sudbinu zablude.

Pod vodstvom inicijatora, orfeotelesta, orfičari se okupljaju u bratstva nazvana "tijaze" gdje im se prenose inicijacijska znanja i gdje prakticiraju stalnu askezu, a posebno čistoću obilježenu apsolutnom zabranom prolijevanja krvi i konzumiranja mesa. Ta zabrana je bremenita značenjem jer uključuje da orfičari prekidaju s vjerskim obredima grada koji pristaju na krvave žrtve i gozbe u čast olimpskih bogova. Muškarci, žene svih stanja, orfici se udaljuju od društvenoga života kako bi bolje isprali mrlju svojega rođenja. To sektaško ponašanje im je, uostalom, donijelo određeni prezir filozofa poput Platona ili dramatičara poput Euripida koji kritiziraju drskost orfeotelesta što obećavaju spas u zamjenu za korjenitu promjenu načina života.

Orfički misteriji

Posvećeni u orfizam ne zadovoljavaju se da vode čist život; oni osim toga imaju povlasticu da sudjeluju na inicijacijskim misterijima koje su im svojstvene i o kojima znamo malo. Tijekom tih ceremonija prisjećaju se Dionizove smrti, no smatra se da se misteriji sastoje samo od savjeta o ponašanju kojeg se treba pridržavati na drugom svijetu. Sljedbenike se podučava geografija boravka mrtvaca, savjetuje im se da ne piju vodu s vrela zaborava; otkriva im se posebno lozinka koja će im omogućiti da se napiju s vrela sjećanja kako bi izbjegli beskrajan ciklus reinkarnacije. Kako bi nadopunili poduku u misterijima, posvećenici dobivaju zlatni listić u koji su urezane te preporuke. Kad oni umru, taj se listić ukapa uza njih kako bi poslužio kao popudbina u Had. Ta tajna poduka jamči samim posvećenicima blaženstvo vječnoga života.

Orfizam koji se uvelike razlikuje od eleuzinskih misterija za koje se posvećenici vraćaju kući nakon inicijacije, bliži Pitagorinu nauku doživio je nepobitan uspjeh u grčkom svijetu, a zatim i u rimskom. U prvim stoljećima poslije Isusa Krista orfička društva se formiraju u pitagorizmu prije nego što su nestala kad je jednom napokon uspostavljena kršćanska era.

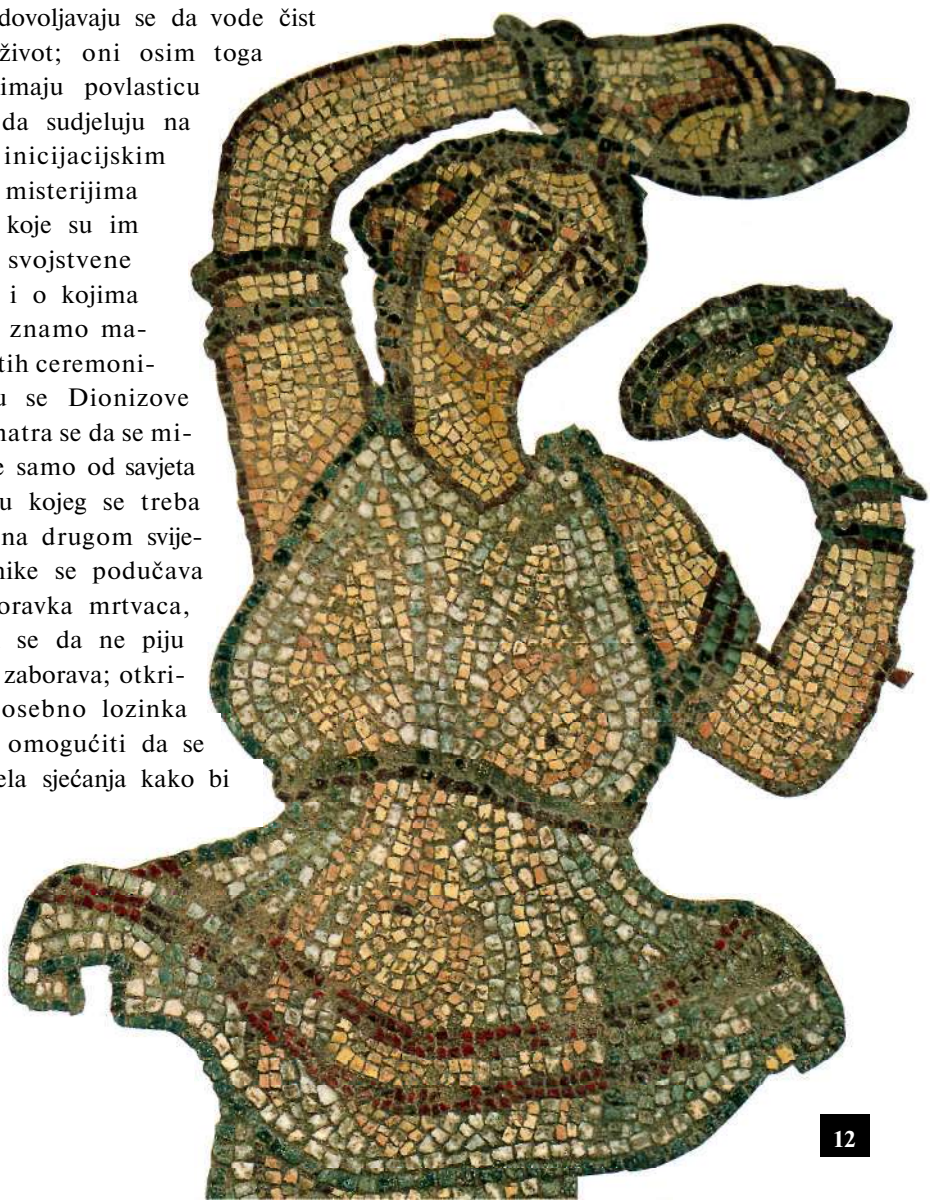

Orgijastičan **Dionizov** kult

Vino koje teče potocima za razuzdanih bakanija, žene koje napuštaju svoje ognjište da bi se bacale u tuđa naručja, životinje divljački žrtvovane... Samo nekoliko posvećenih mogu prodrijeti u misterije grčkoga boga.

Prizor se događa u Tebi. Pentej, unuk kralja Kamda razljutio se. "A za zlo novo čujem, što-no tišti grad. Rad lažne slave boga Bakha prag nam naš svijet ženski pusti i pogori sjenatoj sad vrlja, novom bogu, da - Dionisu. I lete kuda koja, kriju se nasamo i zagrljaju muškome se odaju; (...). Iz zemlje Lidije je, kažu, do-šo nam tuđinac neki, a čarobnik, bajač je sa kovrčicam plavim, kosom miris-nom. I dane noći skupa s njima boravi i momam' hvali svetu službu bakhov-sku. Gdje ženske se na gozbi soka, kaplje maše grozdove, tu prave, zdrave službe božje nema već!" (prijevod Kolo-man Rac).

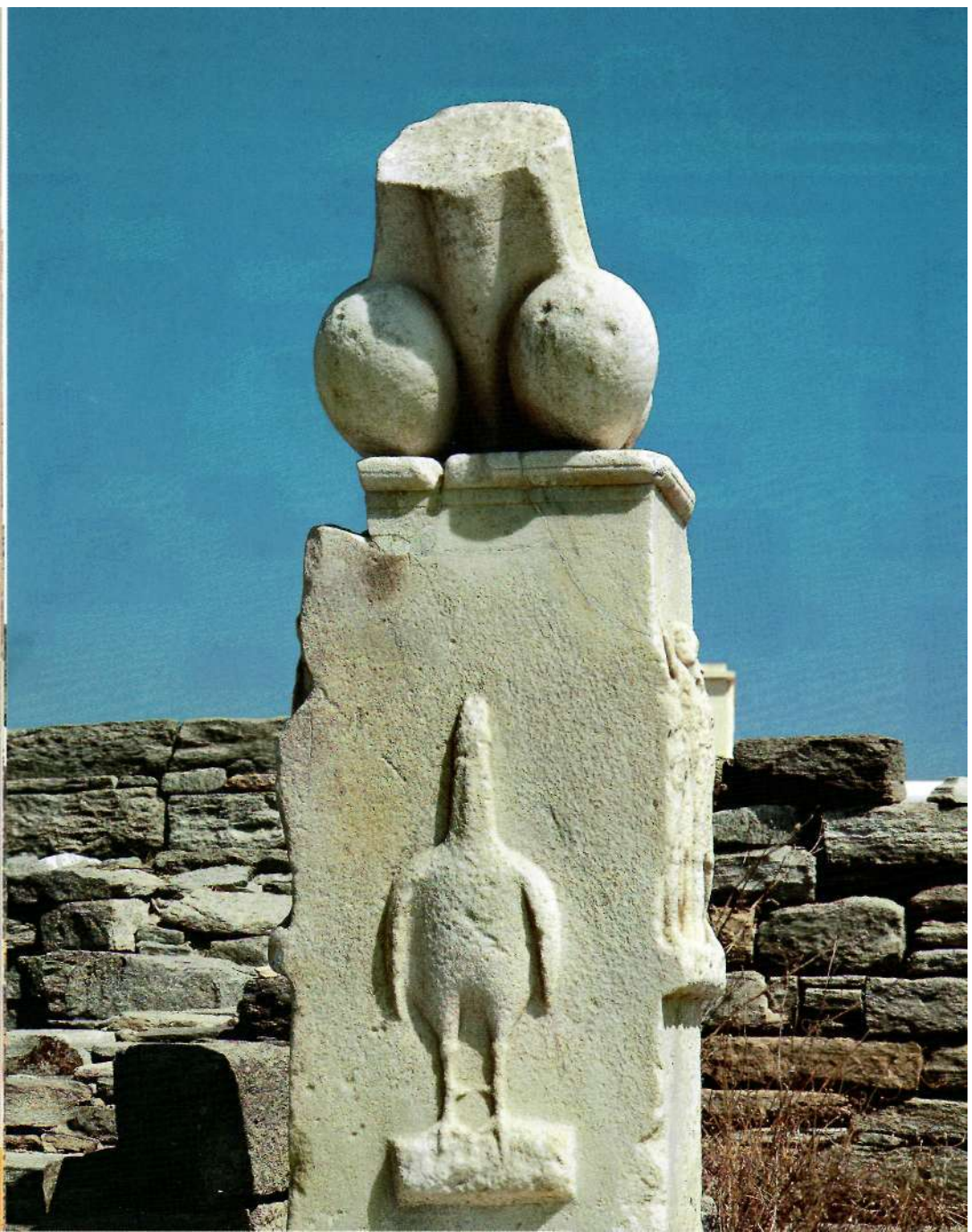

Tako dramatičar Euripid evocira u svojoj tragediji Bakhantice Dionizov lik i demonski kult.

Ovaj veoma popularni grčki bog predmet je službenoga kulta u Ateni gdje se na velikim dionizijama svake godine u ožujku održavaju velebne pri-redbe koje slave buđenje prirode; pro-laze povorke, slavi se, pije i prisustvuje kazališnim natjecanjima na kojima se ogledaju najbolji dramatičari toga do-ba. Ali usporedno s tim javnim prosla-vama i, kako to naglašava Euripid, tajni posvećeni krugovi čiji glavni likovi žene zazivaju Dioniza kao boga zanosa, oslo-bađanja i blagostanja.

U tajni tijaza

Nema hrama posvećenog Dionizu pa se zato njegovi vjernici okupljuju u tijaza-ma, vjerskim skupinama od nekoliko desetaka osoba koje slave božanstvo u nadi da će upoznati sreću na drugom svijetu. Za razliku od društvenih običa-ja onoga vremena robovi kao slobodni građani ondje su prihvaćeni, a "bakh-antice", posvećene žene, u središtu su

Podignut ispred hrama u Delu u Kikladama taj golemi kameni falus bio je posvećen Dionizu, bogu vinove loze i vina, ali isto tako i muške snage.

obreda. Inicijacije sadržavaju nauk i šifrirane postupke kao što je izlaganje faličnih predmeta, plesovi, bičevanja - isto tako običaji na koje podsjećaju slike u Pompejima.

No najspektakularnija manifestacija Dionizova kulta nalazi se u orgijama (doslovno "tajni obredi") nazvanim i "bakanalijama" koje su se priređivale u sklopu tijaza od davnih vremena. Tijekom tih bakhantskih orgija posvećeni stavljaju na sebe kože divljih životinja, krune od bršljana ili bora i svaki izdiže tirs, vrstu batine napravljenu od vinove loze ili bršljana. Tako ukrašeni Dionizovi sljedbenici daju se u mahnitu trku kroz brda, tražeći divlje životinje koje progone pokazujući nasilje i okrutnost i čije svježe meso jedu. Ekstatični plesovi, pjesme, žrtve ljevanice naglašavaju lov i krvavu gozbu dajući svetkovinama frenetičan izgled koji plaši suvremenike. Tim obredom vjernici se žele prisjetiti zgode kad su Dioniza, dok je još bio dijete, Titani privukli, raskomadali i zatim prožderali prije nego što se ponovno rodio. Bakanalije stalno ponavljaju taj dramatični događaj koji je bio uvod u ponovno rođenje obećano posvećenima.

Skandal bakanalija

Bakhove svetkovine slave se u Rimu od 3. stoljeća pr. Kr. Nakon grčkih tijaza slijedile su bakanalije, bratstva koja također u najvećoj tajnosti štuju Dioniza, prekrštena u Bakha. Širenje tih grupa brutalno je zaustavljeno 186. pr. Kr. "skandalom bakanalija" kad je mlada bludnica Hispala svjedočila pred rimskim senatom. Nedavno posvećena u Bakhove misterije ona priča kako bakanalije nipošto nisu obična vjerska društva, nego poprišta razvrata, zločina i silovanja uronjenih u vino i glazbu.

Freska u vili misterija u Pompejima predstavlja bakhanticu koja pleše tijekom inicijacije mlade žene na dionizijskim misterijima.

Takva djela počinjena u posvećenom kadru dokaz su teške ljage. Represija je strašna: u Rimu je proglašeno opsadno stanje i u cijeloj Italiji izrečeno je na tisuće smrtnih kazni. Slučaj bakanalija sličan je pokoravanju. Bakhički misteriji, njihov tajno i neumjereno ozračje samo je povrijedilo rimski senat koji se bojao da bi takav kult mogao izmaknuti kontroli države. Pod prijetnjom osude bakhička društva nestaju na neko vrijeme. Javit će se dva stoljeća poslije pod carstvom prije njihove potpune zabrane u 4. stoljeću kada kršćanstvo postaje službenom religijom rimskih careva.

BAKHIJSKE ORGIJE PREMA EURIPIDU

Kad vrijeme dođe kolu,slavi Bakhovoj, a one štapom - tirsom stale mahat (...). Sva se gora pomami i zvjerad - trku ništa ti se ne ote (...). One srni, hrupi na junad, što pasla travu, rukom golom, bez gvozda. I jedna od njih gojno tele popadne svojem snagom ruke svoje - rika stoji ga. A druge kidat, trgat stale junice. I vidjet bješe bedro, papak raskidan, gdje gore, dolje se baca; visi komade sa jela - krvi kapi s njega cijede se. (...) Po zemlj, bezbroj ruku mladih svali ih. Is mesa kožu brže zgule, odem, no vjeđu možeš zjeni sklopit kraljevskoj.

Euripid, *Bakhe, stih 723-747*
(hrvatski prijevod Kolomana Raca)

Eleuzinski misteriji

Dvije tisuće godina u polusjeni hrama posvećenog božici Demetri inicirani u eleuzinske misterije obavljaju u najvećoj tajnosti obrede kulta koji obećava svojim sljedbenicima sreću u prebivalištu mrtvih.

OD SVIH PRAKTIČKIH MISTERIJA U antičkoj Grčkoj eleuzinski su najvažniji, smatrajući se "višima po zasluzi za sva djela koia se odnose na religiju" prema povjesničaru Pauzaniji. Eleuzina, grad smješten na obali mora dvadesetak kilometara od Atene, od najstarije davnine posvećen je Demetri, božici poljoprivrede i plodnosti te njezinoj kćeri Perzefoni (ili Koreji) koju su identificirali sa sjemenom. Legenda kaže da je Perzefonu odgojio Had, bog podzemlja. Demetra je odlučila da se ne vrati na Olimp prije nego što nađe svoju kćer i tijekom njezina lutanja zemlja te postala neplodna. Zeus se zabrinuo te ie odlučio da od sada Perzefona ostane zimi sa svojim mužem u podzemlju prije nego što nade majku u proljeće. Ta mitska priča je alegorija o stalnom buđenju prirode: sjeme koje personificira Perzefona zasađeno je u zemlju da bi moglo klijati pod zaštitom Demetre. Taj mit koji je sav okrenut vjerovanju u obnovu iznjedrio je slavni kult najprije u Eleuzini gdje je boravila Demetra i gdje joj je podignut hram.

Obećanja sreće

Inicijacija eleuzinskih misterija otvorena je muškarcima i ženama svakog društvenog položaja pod uvjetom da nisu počinili zločin, te nedvojbeno, i adolescentima. U početku rezervirana samo za stanovnike same Eleuzine, ona se brzo otvara Atenjanima, a zatim od 5. stoljeća pr. Kr. svim Grcima. Stoljeće poslije robovi mogu sudjelovati u tome iako su im javni kultovi grada uvijek zatvoreni. Samo prisega da će očuvati najveću tajnu o provođenju inicijacije sjedinjuje sljedbenike. Njihovo društvo nema ništa elitističko iako su njegovi članovi bili većinom atenski aristokrati. Obećanje o sreći na drugom svijetu dano je svima. Inicijacija zapravo ne posreduje ezoterično ili apstraktno znanje; ona više nastoji kod posvećenoga pobuditi emocije, utrti put koji će ga odvesti do blaženstva nakon smrti. Onaj tko će doći u Had, a da nije bio iniciran ni pročišćen, imat će mjesto u kaljuži dok

Demetra, "svemoguća grčka majka", i njezina kći Perzefona daju prvi klas žita mladom Tiptolemu kojeg su bogovi odabrali da ljude podučava uzgoju.

MOLITVA KOJU POSVEĆENI UPUĆUJE DEMETRI

TA HIMNA DEMETRI (7. STOLJEĆE PR. Kr.) slavi misterije što ih je stvorila božica i svjedoči nadu u život poslije smrti.

"Sretan je onaj tko, među ljudima na zemlji, posjeduje viziju tih misterija! Naprotiv, onaj koji nije posvećen u svete obrede i onaj koji uopće ne sudjeluje u njima nemaju sličnu sudbinu čak i kad umru u vlažnoj tami. (...)

Eh, vi koji posjedujete mirisnu zemlju Eleuzinu (...) - ti, Demetro, plemenita vladarice, koja daješ lijepe darove godišnjih doba poput prekrasne Perzefone, tvoje kćeri - dajte mi dobrohotno uz cijenu mojih pjesama život prema mojem srcu! A ja, ja ću još misliti na tebe u drugim pjesmama!"

J. Humbert, *Homerske himne,* Pariz, Les Belles Lettres, 1997.

*** DRUGA POLOVICA SLIKE ----------> JE NA SLJEDEĆOJ STRANICI.**

Možete koristiti opciju PDF Preglednika >VIEW>PAGE DISPLAY>TWO UP; a zatim, ako vam je tekst pre sitan vratiti se natrag na opciju >VIEW>PAGE DISPLAY>SINGLE PAGE CONTINUOUS

će onaj tko će biti pročišćen i posvećen sišavši jednom u Had boraviti blizu bogova, uvjerava Platon u svojem *Fedonu*.

U tajni Telesteriona

Inicijacija u eleuzinske misterije događa se u dva navrata. Najprije treba sudjelovati u "malim misterijima" koji se održavaju u proljeće sastojeći se uglavnom od čišćenja koje iniciranima daje status mista. Oni mogu prisustvovati "velikim misterijima" slavljenim u vrijeme sjetve u rujnu i listopadu. Nakon što su se očistili u moru, misti božici žrtvuju životinju i počinje prava inicijacija. Kandidati se odvode u Eleusinion, atenski hram posvećen misterijima gdje im se prikazuju obredni predmeti koji dolaze iz Eleuzine. Zatim se budući inicirani trebaju držati jednodnevnoga posta koji će ih još više očistiti. Sutradan se u prcesiji upućuju do Telesteriona, "dvorane za inicijaciju" smještene u eleuzinskom svetištu.

Malo se zna o točnom odvijanju obreda: u polutami svećenici otkrivaju posvećene predmete izgovarajući formule i obavljajući obredne kretnje. Zatim dolazi jaka svjetlost koja osvjetljava dvoranu gdje se proglašava rođenje djeteta. Misti postaju *epopti,* oni koji su vidjeli, jer oni su promatrali prijelaz iz smrti u život. Slično Perzefoni i njih je Demetra izvukla iz tame koja im obećava stanoviti oblik besmrtnosti. Sada potpuno inicirani, obećavaju da će zauvijek šutjeti o onome što su vidjeli.

Eleuzinije su se slavile blizu 2000 godina prije nego što su nestale 391. poslije Krista kad je kršćanstvo postalo službenom vjerom Rimskoga Carstva. Nakon pet godina svetište su opustošile postrojbe gotskoga kralja Alarika, odnijevši u zaborav točan sadržaj tajni priopćenih iniciranima...

U polusjeni Telesteriona u eleuzinskome svetištu neki se muškarac sprema da bude posvećen u kult božice Demetre (akvarel Petera Connollyja).

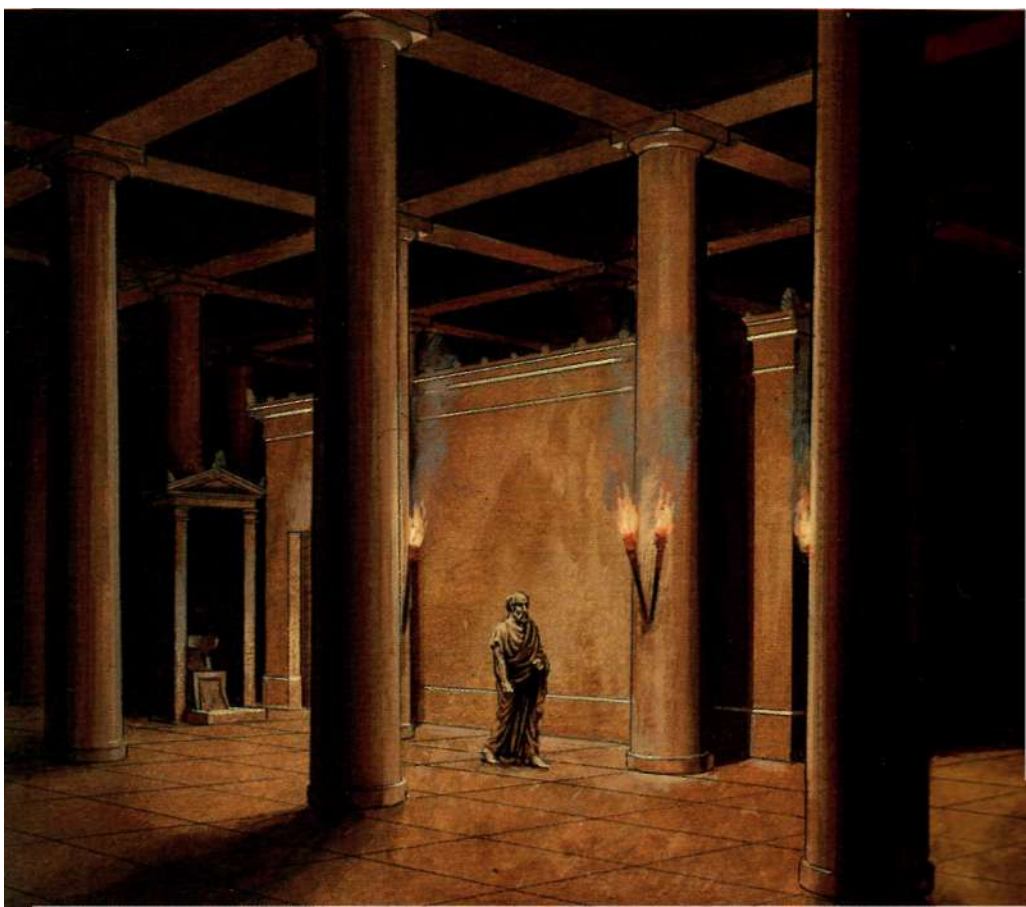

Antički proroci i vračevi

Na pola puta između svijeta ljudi i svijeta bogova čiju volju samo oni poznaju, pretkazivači, auguri i ostali proroci predlažu svojim suvremenicima da upoznaju budućnost.

GRČKA I RIMSKA ANTIKA obilježena religioznošću daje na izbor mjesto proricanja budućnosti, umijeće koje stavlja u neki odnos ljude i bogove, ali i povlasticu koja je dana malenom broju čije se znanje prenosi u tišini hramova posvećenih bogovima. Tako su u Dodoni u Epiru *selloi* u službi Zeusa koji se izražava meketanjem posvećene ovce. Priča se da se nikada ne peru i čak spavaju na tlu kako bi bolje bili u dodiru sa zemljom, majkom svih stvari. Na pitanje koje im se postavlja, napisano na olovnu pločicu, odgovaraju usmeno nakon što pozorno osluškuju šuštanje hrastova lišća koje samo oni znaju tumačiti. Zeus se isto tako štuje u Olimpiji gdje lamidi izvlače proročanstva iz vatre i utroba svetih životinja. I drugdje ima proročica, sibila koje daju proročanstva. Ali od svih proročišta najslavnije je ono Pitijino u Delfima.

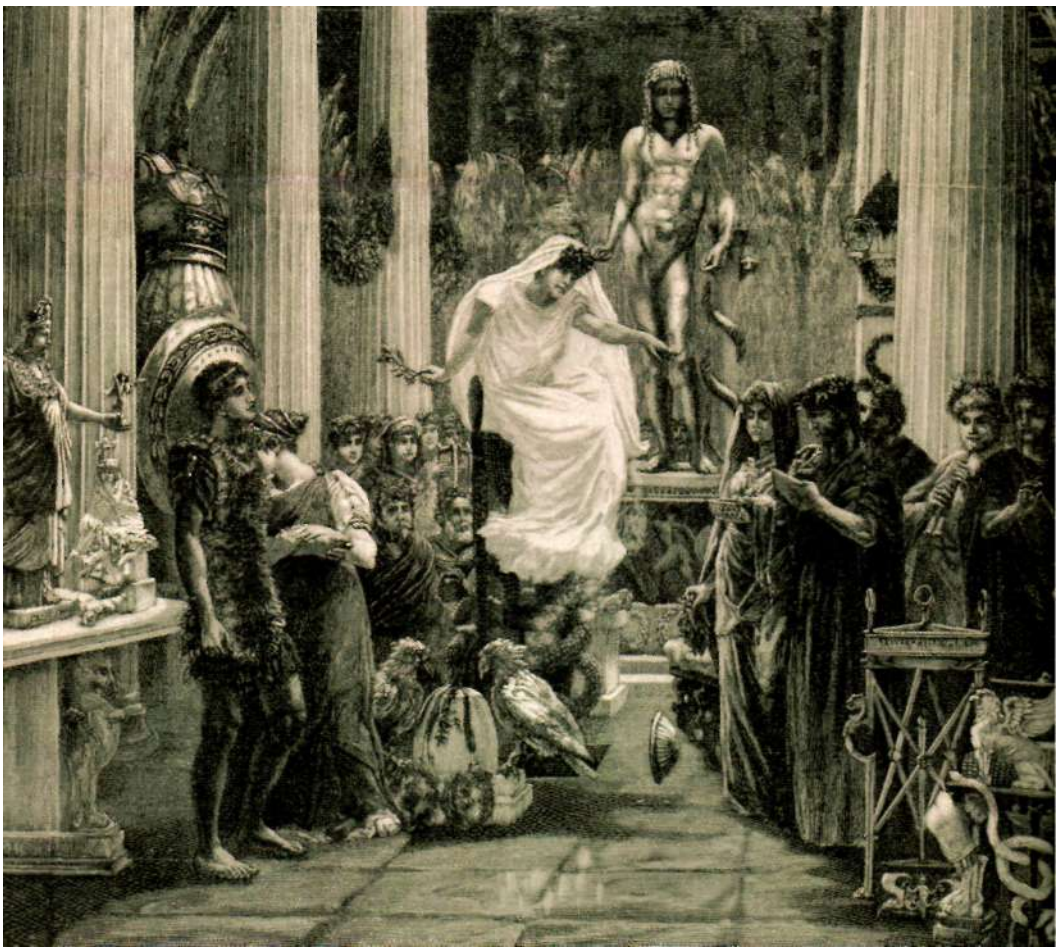

U središtu Apolonova hrama u Delfima Pitija daje proročište Grcima koji su je došli pitati nakon što su prinijeli žrtve bogu (slika Claudiusa Harpera, 1890.).

Kasta delfskih poslužitelja

U Ilijadi nam Homer priča o osnutku hrama u Delfima. U mračna vremena mjesto na kojem je bilo smješteno proročište posvećeno drevnoj božici Zemlje Gei čuvao je strašan zmaj, nazvan Piton. Kako bi se domogao toga mjesta, Apolon je ubio Pitona u junačkoj borbi a strvina nemani koja je tu strunula dala je ime mjestu - *Pytho* - što znači "činim te trunuti". Apolon se zatim pretvorio u delfina (Delfi) i skrenuo kretsku lađu čiji su članovi posade postali prvi poslužitelji hrama. Bog obećava da će doći svake godine savjetovati ljude. Prema legendi delfski je hram navodno bio smješten u središtu svijeta: za Grke on simbolizira "pupak svijeta".

Osoblje u Delfima pravo je mikrodruštvo u Apolonovoj službi. Najprije nalazimo svećenike, doživotno izabrane, koji su zaduženi da slave važne svetkovine. Proroci kojima pomaže pet *hosioi* izvučenih kockom između velikih delfskih obitelji vode molitelje Pitiji. Ona je središnja osoba koja daje proročanstvo u ime boga. Prve pitije bile su mlade djevice sve do dana kad je jedna od njih bila silovana. Zatim su ih zamijenile žene od 50-ak godina koje su bile posvećene životu i potjecale iz časnih obitelji. Na dan proročanstva Pitija se čisti obrednom kupelji i odijeva u svečanu odjeću.

Smješta se u najdublji dio svetišta, na zlatni tronožac. Udiše posvećenu i

vjerojatno halucinogenu paru koja izlazi iz neke pukotine u tlu. Zatim pada u trans i dobiva Apolonov glas. Urla, stenje, pjeva nerazumljive riječi koje svećenik tumači da bi dao odgovor, katkad enigmatski onom koji traži savjet. Filozofi se rugaju gataocima kritizirajući njihovu ambiciju da se postavljaju kao jedini tumači bogova.

U Rimu auguri i haruspici

U Rimu su se profesionalci proricanja isto tako konstituirali u kaste. Auguri su službeni stručnjaci, okupljeni u zbor koji ovisno o razdobljima broji između šest i petnaest članova. S pomoću svinuta štapa augur definira na nebu ili na zemlji prostor *(templum)* gdje promatra nebeske znakove: meteorološke fenomene ili naznake koje im daje ptičji let. Bavi se i auspicijama (izraz koji znači "gledati ptice") promatrajući tek svetih kokoši. Izvlači pretkazanja iz pokreta četveronožaca ili zmija te događaja koji se zbivaju za vrijeme pretkazivanja. Svakom javnom činu u Rimu treba prethoditi savjetovanje augura; tako je to kod sazivanja i održavanja skupština, stupanja na dužnost magistrata, odlaska vojski u rat... Ali stvarna moć augura koja je bila velika za vrijeme kraljevstva, smanjuje se u doba republike.

Haruspici su svećenici nižeg reda. Oni prema etruščanskom običaju promatraju životinjske iznutrice, posebno rogatih životinja. Proučavaju pluća, slezenu, bubrege, želudac, srce, a posebno jetra. Često su se smatrali šarlatanima pa daju priliku moralistu Katonu za dosjetku: dvojica haruspika ne mogu se gledati, a da se ne nasmiju.

Na ovoj keramici s crvenim likovima prikazan je Zeus kako dolazi po savjet u delfsko proročište. To je bilo najslavnije proročište u grčkom svijetu u cijeloj antici.

UĆI U VEZU S BOGOVIMA

JAMBLIQUE DE CHALCIS U OVOM ULOMKU oživljava veliku raznolikost božanskih nadahnuća što ih proživljavaju proroci.

"Inia više vrsta božanskoga posjedovanja. (...) Ili zapravo bog nas drži, a mi svi postajemo stvar boga ili izvršavamo svoju aktivnost u zajednici s njim; ubrzo sudjelujemo u krajnjoj božjoj moći. (...) Prema tome značajke nadahnutih su višestruke: pokret tijela i određenih dijelova, potpun mir tijela, skladne pripreme, koreje, usklađeni glasovi ili oprečni znakovi; ili se tijelo smatra podignutim ili proširenim ili nošenim u zrak kao na krilima ili se stvaraju suprotne pojave; vidi se velika jednakost glasova u odnosu na snagu ili prema razmacima koje razlikuje znanost, drugi put nejednakost: katkad se zvukovi napinju i glazbeno opuštaju..."

Jamablique, *Egipatski misteriji*
Pariz, Les Belles Lettres, 1989.

Kibela, Izida, Mitra...
Tajanstveni istok u Rimu

U posljednjim stoljećima prije naše ere rimski svijet crpi iz Dalekog istoka izvore nove duhovnosti. U Rimu cvjetaju kultovi misterija orijentalnoga podrijetla koji osvajaju i neke careve.

GODINE 205. PR. KR. U PUNOM jeku Punskoga rata između Rimske republike i Kartage izgubljeni Rimljani obraćaju se prorocima koji im daju proročanstvo: "Kada strani neprijatelj donese rat na italsko tlo, moći će biti prognan i pobijeđen tek kad pramajka bude prenesena iz Pesinunta u Rim." Odmah je izaslanstvo uglednih rimskih građana otišlo u Pesinunt u Maloj Aziji gdje im je kralj Atal dao sveti kamen betil koji predstavlja pramajku u osobi božice Kibele. Kamen je ukrcan i poslan u Rim gdje ga je dočekala gomila koja se gurala da vidi i otprati božicu prema njezinu novom prebivalištu na brežuljku Palatinu gdje su joj bile priređene raskošne svečanosti. U godinama koje su slijedile Rim je imao izvanredne žetve i napokon je uspio pobijediti Hanibalovu vojsku. Istočnjačka božica, prva takve vrste, smjestila se u glavnom gradu; sagradili su joj hram i posvetili igre.

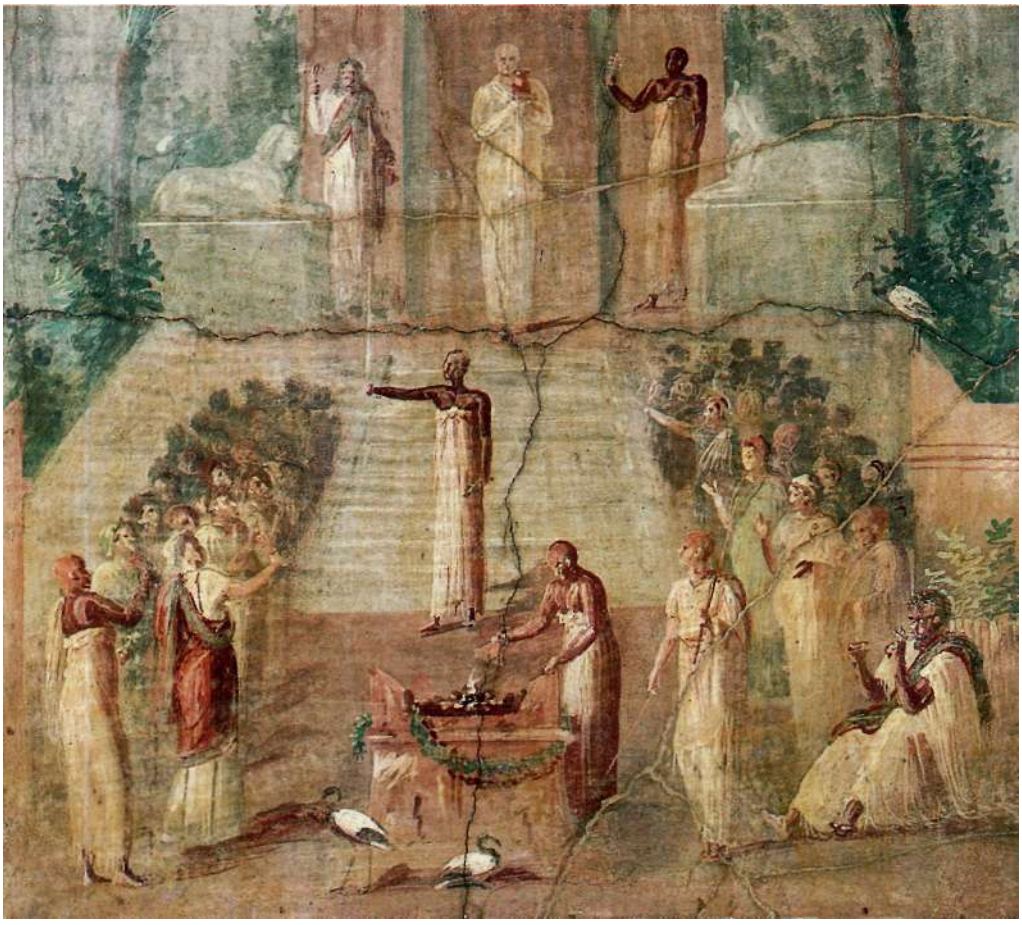

Ova freska iz Herkulanuma opisuje prizor Izidina kulta: među akolitima jedan svećenik odjeven u bijelo platno diže posudu s posvećenom vodom, simbolom egipatske božice.

Krvavo krštenje

U vrijeme Republike Kibelin kult veoma je strogo čuvan jer mnoge Rimljane šokira nasiljem. On se temelji na legendi njezina ljubavnika Atisa koji se zaluđen ljubavlju kastrira kako bi se u potpunosti predao božici, no zatim umire prije nego što ga ona oživi. Po uzoru na Atisa Kibelini svećenici, gali, obavljaju isti taj obred samosakaćenja na dan svojega ređenja. Za vrijeme carstva ta je praksa ukinuta, a kult otada bilježi snažan uspjeh posebno kod narodnih masa kojima donosi nadu u život poslije smrti, ali i kod veoma visokih krugova, sve do nekih careva.

Kibelina religija je kult misterija čiji je obred inicijacije posebno spektakularan. Kandidate odvode u jarak koji simbolizira njihov grob. Zatim božičini svećenici dovode bika kojeg zakolju; krv koja šikne namijenjena je pročišćavanju posvećenih ili mista koji izlaze obnovljeni zahvaljujući tom krvavom krštenju. Zatim su pozvani da sudjeluju u obroku koji ima sve značajke božanske gozbe, gdje poput bogova piju nektar.

LUPERKALIJE

NA RUBU ISTOČNJAČKIH OBREDA postoje tajna društva koja su potpuno rimska, a potječu iz najstarijeg doba glavnoga grada. Takvo je i mistično bratstvo luperka. Svake se godine njegovi članovi, koji potječu iz dviju uglednih patricijskih obitelji Kvinktilija i Fabija, okupljaju 15. veljače kako bi slavili luperkalije, kult plodnosti. Slavlje počinje ispred špilje, "vrata pakla", smještene u podnožju Palatina. To mjesto za koje je poznato da se nalazi na granici između svijeta živih i mrtvih navodno je pružilo zaklon vučici koja je mlijekom dojila osnivače Rima, Romula i Rema. Luperci počinju žrtvovati koze koje raskomadaju kako bi se ogrnuli njihovim krznom. Zatim trče ulicama grada kako bi ga očistili. Putem bičuju stanovnike, posebno žene koje te godine žele roditi dijete. Ne znamo mnogo o tom bratstvu, osim da se Rimljanima činilo arhaičnim i divljim. No ono se oduprlo pokrštavanju i ostalo aktivno sve do 6. stoljeća poslije Krista.

Nakon toga se inicijacija nastavlja mističnim sjedinjenjem s božicom. Misti, odsad identificirani s Atisom, prodiru u svojevrsnu sobu nakon što su dodirnuli spolni organ posvećenoga bika. Tu se obavlja simulacija svadbe koja zauvijek veže posvećenoga s Kibelom. Napokon navečer misti sudjeluju u velikoj gozbi tijekom koje im se obećava vječnost. Ova vjerska poruka kosi se s pesimizmom rimskoga drugoga svijeta, ona jača nade i nailazi na izvanredno oduševljenje. Nakon toga u Rimu su se ukorijenili ostali istočnjački kultovi.

Egipatski kult i Izidini zborovi

U 1. stoljeću pr. Kr. Egipat je osvojen, Izidin kult prelazi Sredozemlje i hvata korijen u Rimu. Povezana s tekućim elementom, životom božica je predmet odanosti koju joj iskazuju zborovi posvećenih. Kao i u Kibelinu slučaju poruka egipatskog božanstva puna nade privlači ponajprije skromne dijelove pučanstva.

Da bi se ušlo u Izidin zbor, potrebno je strpljenja i žrtava. Treba ponajprije obavijestiti Izidina svećenika o svojoj želji i pričekati da astrolozi daju pristanak. Nakon te prve faze svećenik čisti sretnike u bazenu smještenom ispred božičina hrama. Oni se zatim trebaju izolirati i postiti deset dana. Na kraju tog boravka budući posvećeni odijeva čistu lanenu halju prije nego što ga odvode u Izidino svetište. U tajnu inicijacije nismo ušli, iako Rimljanin Apulije piše kako su se bogovi mogli vidjeti i obožavati. Ujutro novi posvećeni mijenja svoju bijelu tuniku za višebojno odijelo urešeno maštovitim životinjama. S bakljom u ruci, krunom na glavi uspinje se na podij i svjedoči pred svima o svojem ulazu u Izidin zbor prisežući da nikad neće otkriti njegove tajne. Obred ulaska zatvara se gozbom.

Mitra pobjeđuje bijeloga bika oplođujući tako zemlju. Njegov ratnički izgled učinio ga je popularnim među Rimljanima (duborez iz 18. stoljeća).

Kibelin kult uveden je u Rimu uz veliku pompu; rimsko izaslanstvo donijelo je njezino posvećeno poprsje iz grada Pesinunta Mantegnina slika, 1505.). (i na sljedećoj strani)

Izidina lađa

Članovi Izidinih zborova štuju svoju božicu 5. ožujka svake godine tijekom svečane procesije koja odgovara početku plovidbe morem. Svi se okupljaju ujutro i formiraju svetu povorku. Muškarci imaju obrijanu lubanju, što je znak da su se predali božanstvu; žene su odjevene u veo. Pod vodstvom velikoga svećenika kreće ta povorka asketa: jedan nosi svjetiljku, drugi prijenosni oltar, ostali obredne predmete koji se upotrebljavaju tijekom inicijacije, statisti utjelovljuju bogove hodajući uz sljedbenike. Kad stignu do morske obale, vjernici otkrivaju lađu urešenu egipatskim motivima. Veliki svećenik izgovara riječi pročišćenja i posvećuje brod božici. Razapinju se jedra koja nadima vjetar, pojavljuju se zlatna slova koja slave ponovni početak plovidbe. Gomila pristaša puni tada lađu žrtvenim darovima kao što su začini, amfore, zavjetni predmeti. Na kraju se odvezuju sidreni lanci, lađa se otiskuje na pučinu i nestaju na obzoru. Taj odlazak simbolizira smrt nabijenu nadom u nešto novo. Zatim svatko zauzima mjesto u povorci koja se upućuje prema Izidinu hramu radi gozbe. Ta svetkovina je otvorena svima, ali samo posvećeni i svećenici shvaćaju njezin duboki smisao.

Od *coraxa* do patera, Mitrini učenici

U 2. stoljeću poslije Krista rimski vojnici koji su dugo bili stacionirani na granicama Carstva uvode u Rim vjerovanje u iranskoga boga Mitru. Prilično različit od drugih orijentalnih religija Mitrin kult daje veoma složenu mističnu inicijaciju rezerviranu samo za muškarce.

RIMSKI CAREVI SUOČENI S ISTOČNJAČKIM KULTOVIMA

Odnos rimskih careva prema istočnjačkim misterijima prošao je postupno put od nepovjerenja do fascinacije. Te religije i njihovi posvećeni bili su ponajprije predmet progona pod Augustom i Tiberijem koji nameću carski kult svim građanima Carstva. Izidini svećenici i vjernici okrutno se protjeruju. No fascinacija otkrivenjima koja se priopćavaju samo posvećenima brzo je ponukala neke careve da se pridruže vjernicima: Kaligula postaje Izidin sljedbenik, Klaudije uvodi Kibeline svetkovine u službeni rimski kalendar, a Neron je posvećen u Mitrine misterije. Hadrijan, fasciniran tim religijama olakšava njihovo širenje baš kao i Komod koji je istodobno posvećen Mitrinu i Kibelinu kultu. Od svih istočnjačkih religija Kibelina je u zavidnoj situaciji: uklopljena je u službene svetkovine, njezini svećenici slave i carski kult. Na kraju Carstva rimska religija se orijentalizirala do te mjere da carevi više pribjegavaju egipatskim magovima nego vlastitim vračevima.

Ona se sastoji od niza obreda kroz koje mist prolazi iz jednoga stupnja u drugi. Ima ih sedam: Najprije se postaje *corax,* tj. gavran, božji glasnik, zatim *nymphus,* njegov izabranik, *miles,* njegov vojnik, *leo,* lav, *Perses,* Perzijanac, *heliodroomos,* sunčev glasnik i napokon otac, *pater.*

Obred inicijacije održava se u prirodnoj ili umjetnoj špilji, mitreju koji podsjeća da je Mitra "rođen iz stijene". Freske što ukrašavaju zidove i ostali uresi sudjeluju u podučavanju tajni. Pristupnici prisežu najprije da nikad neće širiti ono što će vidjeti i čuti. Ako ih se smatra dostojnima, odvode ih u špilju i prema stupnju koji žele podnose niz kušnji koje katkad znaju biti i okrutne: zadirkivanja, zatvaranja, žigosanja željezom imaju za cilj utisnuti u tijelo posvećenoga svijest o mukama koje mora podnijeti kako bi se približio bogu, što je uvjet za spas. Postoje fine simbolične podudarnosti između svakog stupnja i prirode: prva četiri podsjećaju na četiri elementa, dok se *Perses* identificira s Mjesecom a *heliodromos* sa Suncem. *Pater* simbolizira sklad koji pronalazi posvećeni, napokon oslobođen zemaljskih pritisaka.

Ovaj oltar koji prikazuje bikoborbu nosi ime osobe koja ja prinijela žrtvu bika u čast božice Kibele. Taj običaj bio je čest u antici.

Mitrin inicijacijski obred treba očito staviti u vezu s mitovima povezanim s tim bogom. Slike sačuvane u mitreju prikazuju ga odjevenog u plašt i frigijsku kapicu kako stavlja šaku u srce bika. One imaju odraza u priči prema kojoj je Mitru zadužilo jedno drugo iransko božanstvo da ubije bijeloga bika čija je prolivena krv zagnojila zemlju čineći od boga svojevrsnoga posrednika između svijeta božanstava i svijeta ljudi na zemlji. On je posrednik i u trenutku smrti jer se smatra da sudi mrtvima i daje spas nekima. Mitrin kult pokazuje i analogiju s kršćanstvom. Misti slave simbolični obrok tijekom kojega se voda i kruh koji se jedu i piju identificiraju s krvi i tijelom bijeloga bika. Njegov kult je svojevrsni monoteizam čija se glavna svečanost održava 25. prosinca. Osim toga poput svih istočnjačkih kultova nudi nadu u spas poslije smrti.

U srcu keltskoga svijeta, **druidi**

Zaklonjena u sjeni gustih šuma svećenička kasta druida tvori jedan od stupova keltske civilizacije. Vlasnici znanja nisu dopustili da išta probije tajne njihova nauka.

DOBIVŠI ZADATAK OD RIMSKOGA senata, Cezar se sprema osvojiti Gale. U svojem opisu tog velikog događaja spominje postojanje svećeničke kaste koja ga toliko intrigira zato što se razlikuje od modela rimskoga svijeta, a to su druidi. On piše kako se ovi posljednji "bave vjerskim stvarima, predsjedaju javnim i privatnim žrtvovanjima i propisuju vjerske obrede. Posvećuju se brojnim špekulacijama o zvijezdama i njihovim kretanjima, o dimenzijama svijeta i Zemlje, o prirodi stvari, o moći bogova i njihovim sposobnostima." Dodaje kako druidi održavaju svake godine sastanke na nekom posvećenom mjestu, u zemlji Karnuta, tj. u području oko današnjega Orléansa. Dalje bilježi kako dužnosnici toga reda "smatraju da religija ne dopušta da se pismu povjeri predmet njihova podučavanja (...) jer oni ne žele da se njihov nauk širi". Tako u vrijeme Cezara, čak i kad Galija treba pasti pod rimsku vlast a tradicionalni keltski svijet je osuđen na propast, počinje legenda o druidima.

Tajna i svetinja

Cezarovu svjedočanstvu dodaje se određen broj antičkih izvora koji potvrđuju inicijacijski karakter i tajnu druidskoga nauka. Tako Pomponije Mela u prvom stoljeću naše ere primjećuje kako druidi "kriomice podučavaju mnogo stvari najplemenitijima u državi dvadeset godina, bilo u špiljama bilo u udaljenim šumama." Druidski odgoj obraća se samo manjini, makar su mnoga djeca trebala imati pristup tim osnovama. Među disciplinama koje su se naučavale bile su astronomija koja služi tome da se utvrdi kalendar, fiziologija koja prikuplja medicinska znanja i teologija. Tim središnjim predmetima treba dodati i druga spoznajna područja: pjesništvo, glazbu, graditeljstvo ili povijest te poduku koja se daje samo usmeno.

To dugačko naukovanje bilo je potrebno da se formiraju potpuni ljudi,

Iako ima 8000 godina, monumentalni krajolik Stonehengea daleko je od toga da je otkrio sve misterije. Druidi koji su od njega napravili kultno mjesto, sigurno znaju dio.

DRUDI I IMELA

BRANJE IMELE IMALO JE VEOMA VAŽNU ulogu kod druida, stručnjaka za biljnu magiju. Plinije nam daje najstarije svjedočanstvo o tome.

"Druidi nemaju (...) ništa svetije od imele i stabla na kojem raste pod uvjetom da je to hrast lužnjak. Činjenica jest da oni misle kako je sve što raste na tim hrastovima nebeskoga podrijetla i da je to znak da je stablo odabrao sam bog. Rijetko je naći imelu u tim uvjetima, a kad se nađe, bere se tijekom velike vjerske svetkovine, šestoga dana mjeseca. (...) Taj se dan odabire zato što mjesec tada već ima znatnu snagu, a nije na sredini putanje. Oni nazivaju imelu imenom koje znači "ona koji liječi sve". Nakon što obredno pripreme žrtvu i gozbu pod stablom, dovedu dva bijela bika vezanih rogova. Odjeven u bijelu halju svećenik se penje na stablo, reže zlatnim srpom imelu i skuplja je u bijelo platno. Zatim zakolju žrtve moleći božanstvo da učini te žrtve ugodnima onomu komu se prinose. Vjeruju da imela, ako se uzima kao piće, daje plodnost neplodnim životinjama i tvori lijek protiv svih otrova."

Plinije stariji,
Historia naturae, knjiga XVI.

a pojam "druid" - što znači "veoma učen" - ilustrira činjenicu da su njegovi predstavnici bili posvećeni tomu da izvršavaju temeljne zadatke u sklopu keltskoga društva koje je cijelo bilo organizirano oko svetinje.

Bardi, vati i druidi

Svjedočanstva koja su stigla do nas inzistiraju na strogo ustrojenoj svećeničkoj klasi druida koji se mogu prepoznati po bijeloj odjeći. Razlikuju se tri tipa svećenika: bardi, vati i napokon pravi druidi koji tvore vrh te hijerarhije. Bardi imaju široko usmeno znanje koje im omogućava da budu stručnjaci u velikom broju disciplina: povijesti, genealogiji, recitiranju legendi, glazbi, ali i u tehničkim znanjima kao što su medicina, arhitektura, diplomacija ili pravosuđe. Oni su zaduženi i za podučavanje. Zato su morali upamtiti godine tijekom stotina priča i pjesama. Vati su vješti u proricanju i medicini. Za razliku od barda znaju pisati i čitati znakove u prirodi; priča se da su znali prepoznati bolest od koje pati čovjek promatrajući dim koji izlazi iz njegova dimnjaka. Oni koje katkad zovu "teološkim druidima" rade na višoj razini. Osim vjerskih ili kultnih funkcija druidi održavaju uske veze s vlašću: keltsko društvo je smatralo da su im vlast kralja povjerili bogovi uz blagoslov, kontrolu i savjet druida. Mnogo stoljeća poslije u pričama o vitezovima okrugloga stola nalazimo odjek te prakse: Merlin određuje i odgaja mladoga Artura, budućeg engleskog kralja.

Druid oboružan zlatnim srpom za branje imele kako je predstavljan na slikama iz 19. stoljeća. Ali tek odnedavno povjesničari počinju bolje suditi o njegovoj ulozi u keltskome svijetu.

OD MERLINA DO GANDALFA

SLIKA DRUIDA TRAJNO JE obilježavala europsku književnost. Tako je u srednjem vijeku lik Merlina preuzeo mnogo značajki od antičkih mudraca. Starac koji je živio u šumi Brocéliande u Bretanji, čarobnjak, nedvojbeno je časni nasljednik druida: prorok, iscjelitelj, bard, nije li on i stvaralac kraljeva? No ubrzo se potiskuje njegov poganski aspekt. U 12. stoljeću pisac Robert de Boron čini od njega sina djevice koju zlostavlja nečastivi pa on odlučuje staviti svoje izvanredne darove u službu Boga.

Nedavno je britanski pisac J. R. R. Tolkien također iskazao počast galskim svećenicima. Gandalf, jedan od središnjih likova njegove trilogije *Gospodar prstenova,* čini se kao da je izašao ravno iz keltskoga svijeta. Odjeven u bijelo, postaje najugledniji član skupine mudraca, Istara koji se katkad sastaju na tajnim vijećima u srcu Međuzemlje. Mag Gandalf koji ne oklijeva latiti se mača, ako je to potrebno, nosilac je tisućljetnoga znanja. Tolkienov junak višestruko je blizak Merlinu: izgledom, čarobnim moćima dakako, ali općenito imenom; dok se čarobnjak na keltskom zove Myrdhin, Gandalf se prepoznaje pod vilenjačkim imenom Mithrandir...

Žrtva prinesena bogovima

Kelti misle da će prinoseći žrtve bogovima ublažiti njihov bijes i steći njihovu zaštitu; često pribjegavaju žrtvama koje mogu prinositi samo druidi. Već prema tome obraćaju li se klasi svećenika, ratnika ili proizvođača - seljaka ili zanatlija - te žrtve poprimaju različite oblike; neće biti krvave u prvom slučaju, bit će krvave u drugom a na kraju biljne ili tekuće - radi se dakle o ljevanicama - u posljednjem slučaju. Mnogo su se kritizirale ljudske žrtve; grčki geograf Strabon spominje da su Gali imali običaj udariti nekog osuđenika mačem kako bi druidi, promatrajući grčeve umirućega, mogli pretkazati budućnost. Premda su takve radnje potvrđene u arheologiji, čini se ipak da su bile iznimne.

Gandalfa Bijeloga, ključni lik iz trilogije romana J. R. R. Tolkiena, glumi Ian McKellen u ekranizaciji Petera Jacksona.

Osim za žrtve čini se da su druidi stručnjaci za ljekovite biljke, posebno za imelu od koje spremaju sve vrste napitaka čuvajući tajnu o njihovu pripremanju. Irske priče spominju da su najmoćniji druidi mogli zapovijedati elementima. Sigurno je svakako da su bili na čelu velikih vjerskih svečanosti po keltskom kalendaru kakva je *Samain,* kada se slavi prvi dan keltske godine (1. studenoga). Svečanost *Samaina* prešla je poslije u kršćanstvo u obliku blagdana Svih Svetih, no nije nestala, jer *Halloween* (Noć vještica) koji je stigao u SAD preko irskih useljenika čuva i danas uspomenu na to.

Od Pitagore do megalita

Iako malo znamo o tajnom nauku druida, dobro poznajemo ideje za koje su bili zaduženi da ih prenesu narodu. Tu je presudno Cezarovo svjedočanstvo. Prema njemu druidi naučavaju da "duše ne umiru, nego nakon smrti prelaze iz jednoga tijela u drugo; to im se čini posebno prikladnim za poticanje hrabrosti jer time potiskuju strah od smrti". Ta vjera u seobu duša, reinkarnaciju, pridonijela je da su ih neki autori uspoređivali s pitagorejcima, to više što su u svojim postupcima astronomskih izračuna spretno baratali matematikom. Ako te usporedbe nisu utemeljene, one svakako potvrđuju veliko poštovanje koje su drevni ljudi iskazivali keltskim svećenicima. Suvremenici su također počinili određeni broj pogrešaka u vezi s druidima. Dugo vremena pogrešno se smatralo kako je njihovo prirodno boravište šuma. Karnutska šuma nikada nije bila mjesto međunarodnog okupljanja Kelta premda se određeni broj druida tu okupljao svake godine kako bi dijelili pravdu. Treba napokon prekinuti s dugotrajnim legendama prema kojima su druidi služili bogovima u sjeni menhira. Daleko od toga da su ostaci nekih misterioznih druidskih kultnih mjesta, megaliti u Karnaku i oni u Stonehengeu stariji više od tisuću godina od keltske civilizacije koja sigurno nije propustila, a da ih poslije ne posvoji.

Neodrudizam, romantizam i folklor

Rimska vlast, a zatim i kršćanstvo nedvojbeno su porazili druide; usmeni oblik njihova nauka nije omogućavao njegovo prenošenje. Otada i za dugo vremena druidizam je postao povlastica fanatika. Medu njima se nalaze sljedbenici neodruidizma. Ta struja traje do 18. stoljeća kada Englez John Toland (1670.-1722.) utemeljuje u Londonu *Ancient Druid Order* koji tvrdi da prenosi svećeničku druidsku tradiciju od koje će neki članovi uspjeti sačuvati stoljećima bitan sadržaj. Val romantizma i ponovno otkriće keltske antike u sljedećem stoljeću pojačat će to oduševljenje. Još danas velik dio engleskih ili francuskih društava ili organizacija tvrdi za sebe da su nosioci druidske baštine, a lokalitet Stonehenge sa svojim mističnim ozračjem ostaje najcjenjenije mjesto okupljanja tih suvremenih druida koji ovjekovječuju nekadašnji folklor potresan neprekidnim prijeporima o legitimnosti tog društva ili njihovih društava.

Tijekom ceremonije 1920. članovi druidskoga društva iz Londona pripremaju se posaditi hrast u čast jednoga od njih koji je nedavno umro.

Eseni:
sekta na izvorima kršćanstva?

lako nisu odali sve svoje tajne, spisi s Mrtvoga mora otkrili su u Palestini postojanje inicijacijske zajednice iz Isusova doba koja se nada skorom početku Mesijine vladavine.

DO SREDINE 20. STOLJEĆA ESENI SU se tek rijetko spominjali, posebno kod židovskog pisca iz 1. stoljeća, Josipa Flavija. Sve se odigralo slučajno na obalama Mrtvoga mora, nedaleko od Kumrana. Neki beduin u potrazi za izgubljenom ovcom upao je u špilju i ondje otkrio zemljane posude koje su sadržavale pergamente. Najprije prodani nekom antikvaru u Betlehemu, zatim su bili povjereni Biblijskoj školi u Jeruzalemu koja je procijenila da potječu iz Isusova doba. Sustavnija iskapanja obavljana su između 1947. i 1956.; iskopano je više stotina rukopisa iz špilja. Još je neobičnije što su arheolozi otkrili nedaleko otuda ostatke drevnoga samostana. Brzo se ustanovilo da tekstovi potječu iz knjižnice samostana za koji se čini da je bio sjedište esenske sekte. Za nekoliko godina otkriveno je bratstvo.

Knez svjetlosti i anđeo tame

Esenska sekta potječe vjerojatno iz 2. stoljeća pr. Kr., razdoblja kada su se neki, veoma pobožni Židovi, postavši veoma kritični u odnosu na kastu velikih svećenika koje su smatrali pokvarenima, odvojili. Okupljali su se izvan Jeruzalema, ponajprije u kumranskom samostanu gdje se njihov nauk jasno razlikuje od tradicionalnoga judaizma.

Vjerujući u dualizam tijela i duše, nadajući se u dolazak Mesije osvetnika, eseni se pripremaju za to živeći u čistoći i askezi. Tako im pravilo njihove zajednice nameće strog život obilježen jednostavnom hranom, odbacivanjem bogatstava, mnogobrojnim obredima čišćenja, svakodnevnim molitvama, promicanjem čednosti iako se njihova skupina sastoji od muškaraca i žena. Njihov nauk propovijeda kako valja slijediti kneza svjetlosti, a ne anđela tame.

JUDAIZAM U ISUSOVO VRIJEME

U I. STOLJEĆU NAŠE ERE PALESTINU su zauzeli Rimljani. U to vrijeme više zajednica čine judaizam. Prva po rangu, plemićka kasta saduceja dala je Hramu u Jeruzalemu svoje velike svećenike. Najbrojnija je skupina farizeja; od njih su proistekli rabini. Oni se razlikuju od saduceja vjerom u dolazak Mesije; toj skupini pripada Isus. Zeloti koji potječu iz Galileje najžešći su protivnici rimske prisutnosti u Palestini. I oni očekuju Mesiju za kojega se nadaju da će povesti židovski ustanak protiv Rimljana. I napokon tu je izolirana sekta esena. Valja još dodati krstiteljsku zajednicu čija je čelna osoba Ivan. Blizak esenima, Ivan Krstitelj slavi čišćenje krštenjem u očekivanju Mesije. Uoči Isusova rođenja očekivanje Mesije dosegnulo je vrhunac.

Kumranski spis. Radi se o jednom od najstarijih pergamenata židovske Biblije, starijem oko 1000 godina od dotad poznatih.
(i na sljedećoj strani)

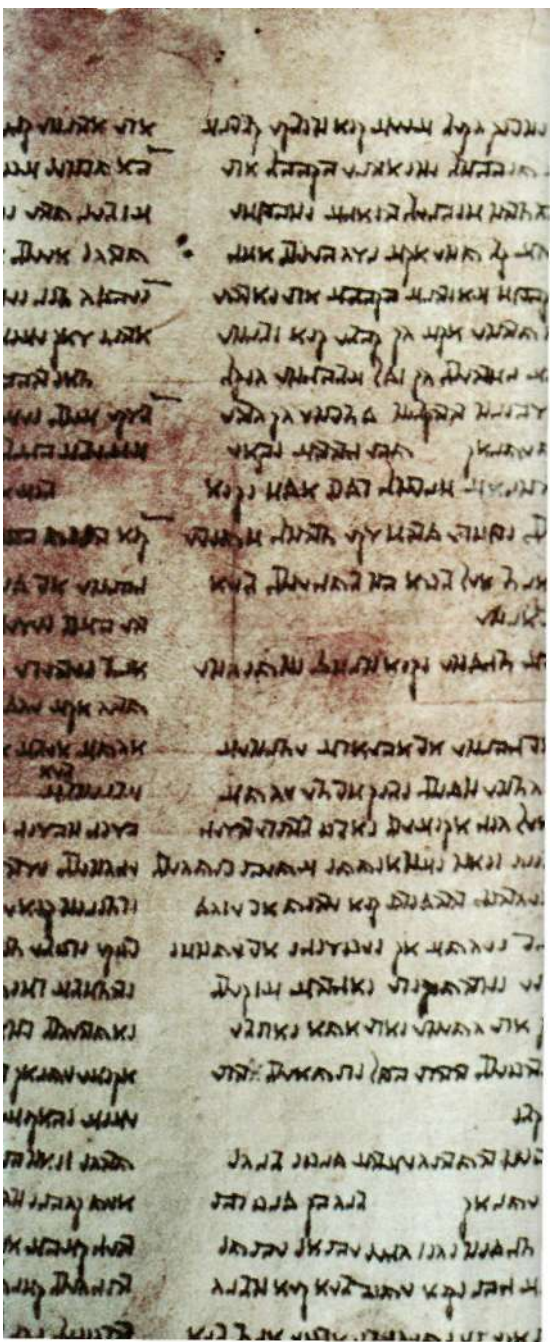

Pod palicom "gospodara pravde"

Stroga hijerarhija sekte sastoji se od prvoga vanjskog kruga što ga tvore *practici,* zaduženi da rade za zajednicu. Zatim dolaze *theoriciti,* kontemplativci koji su pravi posvećeni i žive meditirajući, ali prakticiraju isto tako umijeće liječništva u kojem ih smatraju stručnjacima. Na vrhu bratstva tajanstveni "gospodar pravde" drži "čudesne i istinske misterije". Okružen je vijećem od dvanaest odabranih članova.

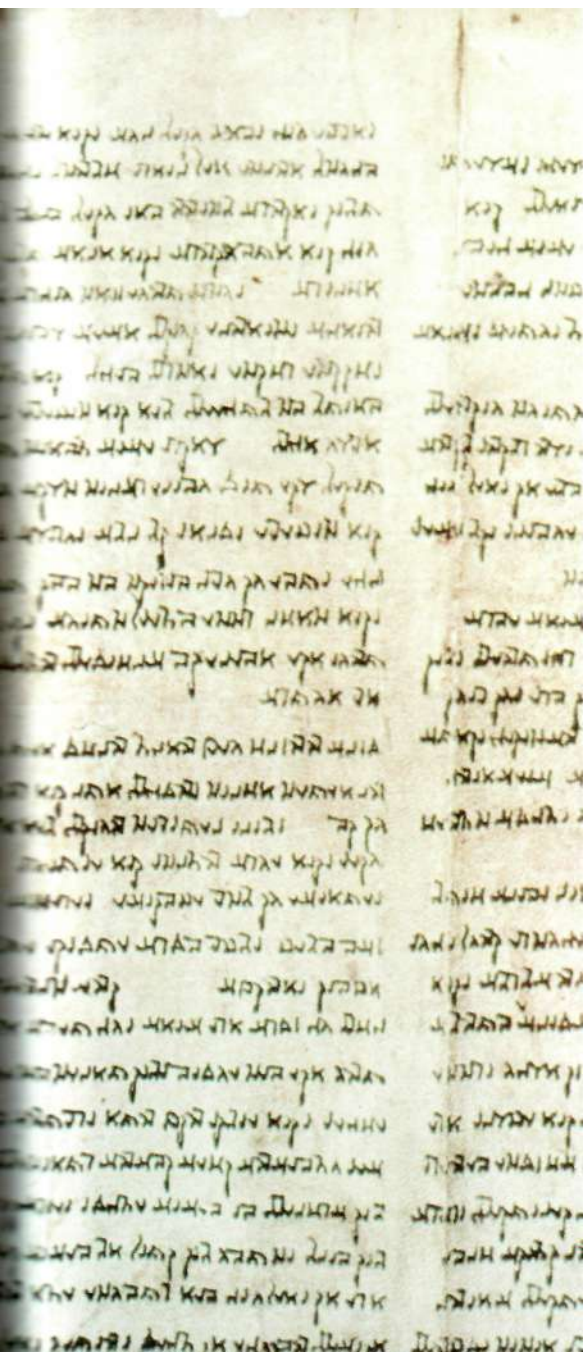

Pogled na špilje u Kumranu gdje su slučajno otkrivene stotine starih tekstova zaboravljenih i očuvanih u velikim vrčevima, tzv. svici s Mrtvoga mora.

Primanje u sektu jedno je od najtežih: potrebne su dvije do tri godine čekanja i kušnje kako bi se pristupilo prije nego što se krštenjem potvrdi ulazak novoga člana. Računa se da su u Isusovo vrijeme u Kumranu živjele četiri tisuće esena. Iako ne znamo mnogo o točnom sadržaju njihova nauka - jer svi su prisegnuli na "tajnost u vezi s istinom misterija spoznaje" - Josip Flavije nam spominje da se bave astrologijom i proricanjem iz snova. Dobivaju također obećanje da će steći vječni život ako budu u svim točkama poštovali svoja pravila: molitva, post i nada u spas.

Isus, "gospodar pravde" u sekti?

Veoma rano su arheolozi, povjesničari i teolozi stali pitati o vezama između esenske zajednice i primitivnoga kršćanstva. Jer spisi iz Kumrana pokazuju nepobitne analogije s ranim kršćanstvom: čekanje Mesije, oštre kritike protiv svećenika u Hramu, važnost koja se pridaje Božjoj milosti. Zato neki neće oklijevati da od Isusa učine člana zajednice, tj. poistovjete ga s "gospodarom pravde". Pobornici te teze vole vidjeti u veoma kontroverznom izdanju spisa s Mrtvoga mora prste Vatikana koji bi sve učinio da spriječi otkrića što štete dogmi... Ostaje da je esenski dualizam veoma stran kršćanskoj doktrini, čak i ako relativna blizina između dviju poruka objašnjava zašto su se neki eseni obratili na kršćanstvo, dok su ostatak zajednice Rimljani rastjerali 70. godine poslije Krista.

Gnostičke sekte i Kristova tajna

Od prvih stoljeća naše ere skupine posvećenih slave kao jedino sredstvo spasa ezoterično čitanje biblijske poruke. sus im je osim svoje javne poruke prenio i skriveno znanje...

SLJEDBENICI VALENTA, BAZILIDA, Ofita, Karpokrata, babelognostici, setovci, tj. manihejci... toliko imena koja se odnose na ono što se danas zove gnosticizmom, ondje gdje su kršćanski autori prvih stoljeća vidjeli samo zastranjenja i krivovjerstvo. Iza svoje velike raznolikosti ove gnostičke skupine sve dijele istu intuiciju: judeo-kršćanska vjerska roruka krije drugu istinu koja je jedina rezervirana za neke odabrane i koju prenosi sam Krist. Tako jedan važni gnostički tekst spominje da se Isus nakon smrti ukazao Ivanu, svojem učeniku da mu otkrije "misterije od početaka skrivane u tišini" i koje navodno odgovaraju na bitna pitanja što se postavljaju svima: "Tko smo, što smo; kamo idemo, od čega smo očišćeni, što je to stvaranje i ponovno stvaranje?" (Tomina djela, pogl. 15). Gnostičke sekte na neki način donose odgovor na ta pitanja preko otkrivenja danog posvećenima koje poprima oblik mitskih priča. Njihova često zajednička potka temelji se na ključnom dualizmu koji suprotstavlja zle sile što su stvorile svijet istinskomu Bogu. Pod tom prizmom stvoreni svijet je zao; to je tamnica iz koje se može izaći samo ako se štuje istinski Bog. Što se tiče čovjeka, on sam je okaljan činjenicom da su mu duša i duh zatočeni u tijelo. Što je još gore, on zamjenjuje zlokobno stvorenje ovoga svijeta s višnjim Bogom. Gnostici misle da će izbjeći prokletstvo spoznajući istinsku stvarnost svijeta i Boga.

Rijetki izabrani

Šimuna Maga smatraju tradicionalno prvim predstavnikom gnostičke struje. No valja pričekati 2. stoljeće pa da se vidi kako se taj pokret razmahao i kako stječe sljedbenike. Javljaju se posebno dva lika: Bazilid i Valentin. Prvi je oko 125. godine utemeljio prvu gnostičku sektu u Aleksandriji; tvrdi da je od apostola Mateja primio tajne nauke koje mu je navodno otkrio Spasitelj. Slabo poznajemo njegov nauk, veoma raširen, ali ostao je usmen, za razliku od Valentinova koji nam donosi *Evanđelje istine*. Iz svojega vrlo složenog sustava, naslije-

Kako bi se zaštitili od zla, gnostici često nose talismane poput ovoga koji dolazi iz Aleksandrije i svjedoči o jakom egipatskom utjecaju.

APOKRIFNO TOMINO

GODINE 1945. OTKRIVENI SU BLIZU grada Nag Hammadija u Gornjem Egiptu ostaci antičke knjižnice koja je sadržavala veliki broj starih rukopisa. Ubrzo se potvrdilo da je većina njih gnostičkoga podrijetla. Medu njima se nalazio određeni broj apokrifnih tekstova koje Crkva nije zadržala tijekom službene redakture Biblije potkraj 4. stoljeća. Jedan dio dokumenata donosi Isusove ili apostolske riječi. To se posebno odnosi na Jakovljevo

>>> nastavak u istobojnoj kocki na sljedećoj stranici ... ... >>>

đenog od sljedbenika Bazilida, proizlazi da postoje tri vrste ljudi u skladu s trojstvom tijelo/duša/duh: "materijalni" posvećeni konačnoj smrti, "psihički" (*psyché* grčki znači duša) spašeni ili ne, već prema svojem ponašanju te "duhovni" kojima je otkrivena Spasiteljeva tajna i koji će jedini steći spas. To je prema valentincima "savršeno iskupljenje i poznavanje čak neopisive veličine." Ako se spas nalazi u poznavanju istinskoga Boga, oni zaključuju kako "nema potrebe da se slavi misterij neizrecive i nevidljive moći s pomoću vidljivih i pokvarljivih predmeta."

Prijetnja za Crkvu

Ako je gnoza dovoljna za spas, shvaća se da nam ništa nije ostalo ili gotovo samo gnostički obredi. No znamo da valentinci, unatoč svojim izjavama, često mole i pjevaju himne i psalme. Isto tako određene gnostičke sekte priznaju neke sakramente. Drugi, poput Karpokratovih sljedbenika bili su obilježeni nemoralom jer su slavili oslobođenu spolnost kao sustav pobune protiv zlog svijeta. Inicijacija odabranih, slična je kultu misterija nadahnutim Pitagorom što se tiče Bazilidovih sljedbenika: tijekom ceremonije mist se stavlja pod zaštitu Spasitelja utjelovljena u Kristu. Te tajanstvene zajednice, za koje teško možemo znati koliko su imale vjernika, prilično su potresle kršćanstvo koje se tek rađalo jer se dosta kršćanskih autora tako snažno obrušava na njih da ostaje dojam kao da su zavele velik broj osoba te da čak na određenim mjestima ugrožavaju pravovjerno kršćanstvo. Premda gnostičke sekte nestaju tijekom stoljeća, njihovo je naslijede opstalo. Danas još mandejci, zajednica koja živi na jugu Iraka, održavaju svoju baštinu u najvećoj tajnosti.

Krštenje člana mandejske zajednice u vodama Tigrisa nedaleko od Bagdada. Vjernik tako ponavlja kretnju čišćenja Ivana Krstitelja.

EVANĐELJE

apokrifno evanđelje, Filipovo, Razgovor sa Spasiteljem ili Djela Petra i dvanaest apostola, ali posebno na Tomino evanđelje. To je onaj tekst koji je postao slavan, a spominje ljubav Isusa i Marije-Magdalene. Čini se da je sada prihvaćeno da su ti tekstovi bili poznati kao valentinski. Svi još uvijek nisu redigirani, a neki u tome vide znak da sadržavaju istine koje smetaju katoličkim vlastima pa se trude da ih ostave neotkrivenima.

Između sjene i svjetlosti, borba **manihejaca**

Sekta **manihejaca** koju je Crkva nesmiljeno proganjala i protjerivala nije imala drugog izbora nego da tajno ispovijeda svoju vjeru u stalnoj borbi dobra protiv zla.

U TAMNIČEN dvadeset i šest dana na milost perzijskoga kralja onaj koji se zvao "apostolom Isusa Krista" i smatrao se posljednjim prorokom sprema se umrijeti. Tijekom godina Mani je neumorno krstario perzijskim carstvom kako bi širio svoju istinu. Valja spomenuti da je tai čovjek uvjeren u svoj božanski izbor od svoje najmlađe dobi. Roden u Babilonu, ušao je s tri godine u židovsko-kršćansku sektu. S 12 godina ima otkrivenje: posjećuje ga anđeo u ime "kralja vrtova svjetlosti" i objavljuje mu da će jednoga dana trebati napustiti svoju zajednicu. Dječak će čekati još dvanaest dugih godina prije nego što mu se ponovno ukaže anđeo i objavi mu da je stigao čas. Mani je tada započeo dugi život misija koje će ga odvesti do Indije gdje su mu dali nadimak "novi Buddha". Utemeljio je zajednice i slao svoje učenike diljem svijeta. No raste protivljenje tradicionalnoga zoroastarskoga svećenstva i njegovi dostojanstvenici dobili su napokon od novoga kralja Bahrama smrtnu kaznu za Manija. Nakon što je podnosio dugo mučenje, bio je raskomadan a zatim pribijen na križ na jedna od vrata perzijske prijestolnice 277. godine U to vrijeme manihejstvo se već proširilo Babilonom, Egiptom i Indijom. Ubrzo su se javile brojne zajednice u sjevernoj Africi, u Španjolskoj, ali i na granicama Azije sve do Kine.

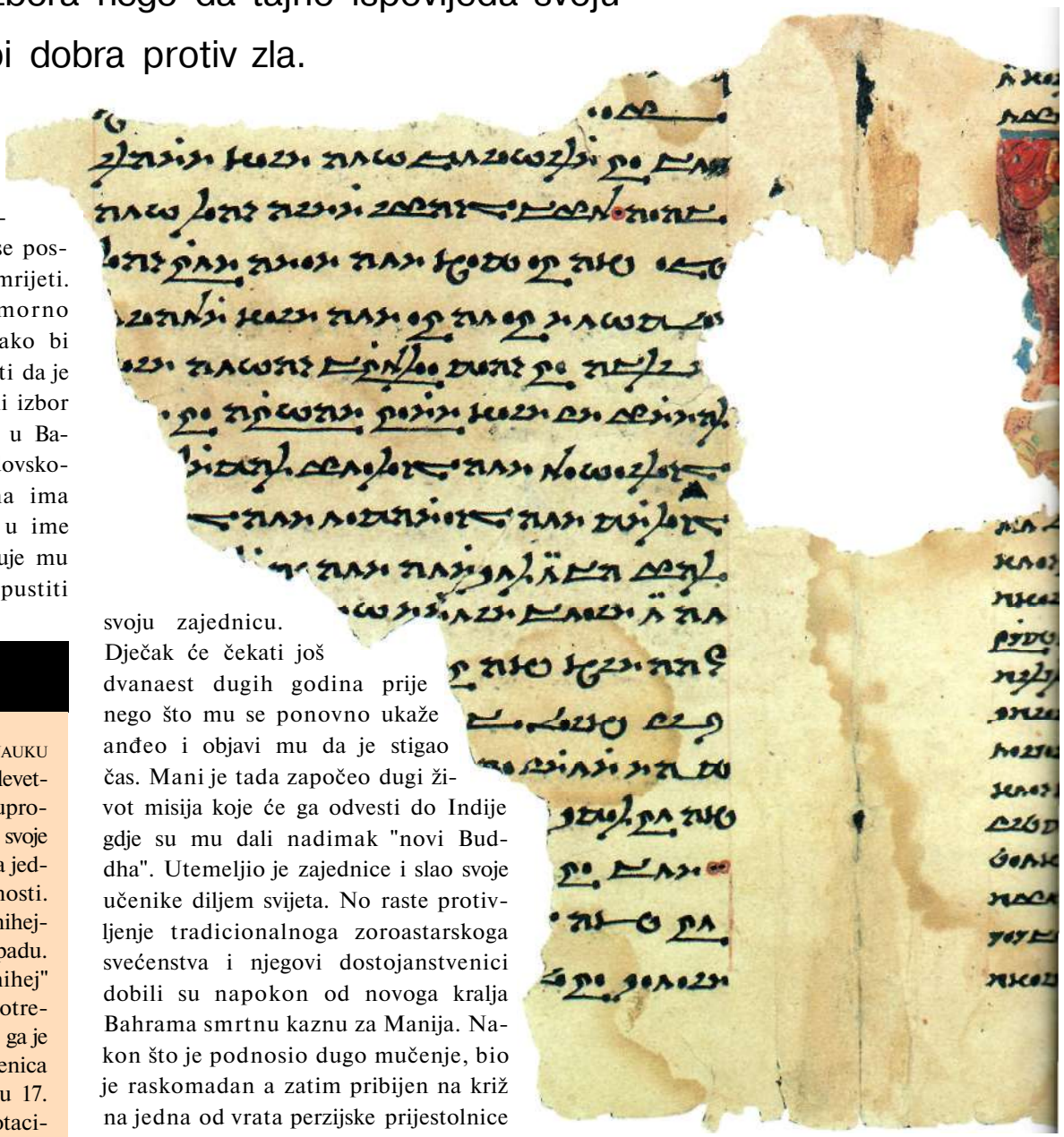

Dio manihejskoga rukopisa pronađenog početkom 20. stoljeća. Do tada se manihejski nauk poznavao samo na temelju vizije njegovih klevetnika.
(drugi dio slike - na drugoj strani)

EVOLUCIJA RIJEČI

TIJEKOM STOLJEĆA MANIJEVU NAUKU izrugivali su svi njegovi klevetnici. Taj nauk je suprostavljao suprotnosti i tražio kako da oslobodi svoje vjernike od utjecaja zla. Sveo se na jednostavnu igru binarnih suprotnosti. Osuda bogumila i katara u ime manihejstva diskreditirala je te ideje na zapadu. U teološkom rječniku izraz "Manihej" koji je označavao krivovjerstvo upotrebljavao se do kraja 16. stoljeća kad ga je zamijenio pojam "manihejac". Imenica "manihejstvo" javila se tek na kraju 17. stoljeća i uopće nema vjersku konotaciju. Danas označava sklonost duha da sudi u pojmovima dobra i zla što ih karakterizira jednostavni dualizam.

Stalna borba između svjetla i tame

Manihejstvo je gnoza, inicijacijski nauk rezerviran za malen broj. Danas ga poznajemo u grubim crtama zahvaljujući kasnom otkriću manihejskih tekstova jer Mani je mnogo pisao za svoje učenike izlažući im sinkretski nauk koji

posuđuje od judaizma - s mitom o Adamu - kršćanstva - Isus i apostoli se spominju više puta - ili od iranske religije. Iz ove posljednje vadi središnju ideju dualizma između svjetla i tame, između materije i duha. Pod tom prizmom Mani razlikuje tri tipa ljudi: odabrane, katekumene i grješnike. Prvima obećava život vječni budu li prakticirali stalnu askezu koja će ih udaljiti od svijeta da bi ih vratila svjetlosti; oni tvore manihejsku svećenstvo. Drugi su obični vjernici, put im je pokazan, ali živeći u prljavštini svijeta, mogu se samo nadati da će se jednoga dana reinkarnirati u tijelo nekoga odabranoga. I napokon najveći dio ljudi - grješnici - namijenjeni su smrti i zaboravu. Sv. Augustin koji je kao mlad pripadao jednoj zajednici manihejaca piše da se njihova crkva sastoji od "dvanaest Učitelja a trinaesti im je voda"; oni imaju i biskupe i svećenike. Zajednice nisu znale za odmor jer ih je od 297. progonio car Dioklecijan, a zatim u sljedećem stoljeću kršćanstvo. Morale su živjeti u sjeni povučene u sebe.

Manihejci, bogumili i katari: isti zahtjev

Tijekom stoljeća skupine manihejaca prenosile su tajno nauk svojega učitelja. No mogli su se prepoznati njihovi svećenici po činjenici što su poštovali stroge zabrane nazvane "pečatima": "pečat usta" ih je obvezivao da ne lažu i da ne jedu meso, vino ili fermentirano piće. Poštovali su jednako tako i "pečat ruku" koji im je zabranjivao da pribjegavaju nasilju, ali isto tako i da rade na zemlji ili da obavljaju neku javnu funkciju. I napokon "pečat dojke" nametao im je potpunu neporočnost. Bilo je prema tome lako razotkriti ih. Progoni su napokon porazili manihejstvo: U njegovu babilonskom ognjištu islam mu je zadao kobni udarac, dok je kineski car Wu-tsong u 9. stoljeću razorio posljednje azijske zajednice. U kršćanskom Sredozemlju pokret se Proširio pod imenom "bogumili" u Bugarskoj i u balkanskim zemljama. Ako katarizam nije proistekao iz manihejstva, kako se dugo tvrdilo, moguće je da je neki sabor 1167. okupio u Saint-Félixu, u Lauragaisu članove dvaju svećenstava, katarskoga i bogumilskoga. Bogumilski biskup Niketas došao je onamo kako bi prenio svoju vlast zaređivanja predstavnicima lokalnoga katarizma. Međutim malo-pomalo posljednje zajednice nestale su pod udarcima kršćanskoga pravoslavlja. Početkom 20. stoljeća otkriće manihejskih rukopisa omogućilo je da se bolje upozna to inicijacijsko vjersko društvo.

Ova freska indijskoga podrijetla predstavlja Manija. Ona svjedoči o širenju i uspjehu njegova nauka izvan iranske sfere odakle je proizašao.

"Prava riječ" **Shingona**

Shingon, rođen u Japanu, naučava svoje pristaše nauk tajnih mantra i joge triju misterija. Nekoć ezoterična sekta budizma, danas prima milijune vjernika.

U JAPANU JE POTKRAJ 8. STOLJEĆA neki mladić po imenu Kûkai došao u dodir s budističkim idejama. Potekao iz krugova visokih dužnosnika i predodređen za veliku karijeru, prekinuo je studije nakon naglog nadahnuća i odlučio otići u Kinu kako bi ondje produbio svoje spoznaje. Prema vlastitu svjedočenju on ondje susreće sedmoga patrijarha Zhenvana, "školu tajni" koja ga prima ovim riječima: "Znao sam da ćeš doći! Evo ga! Moj se život približava kraju i ne znam hoću li imati dovoljno vremena da ti prenesem svoj nauk." Potrebno je samo nekoliko mjeseci da bi se u Kûkaiju asimilirala ne samo pravila zajednice nego i tajne patrijarha za kojega kaže da će "ovladati arkanama ezoteričnih nauka". Na kraju tog razdoblja on nasljeđuje starca kao poglavar zajednice Zhenvana. Zaštićen tom duhovnom vlasti, vraća se u Japan nakon dvije godine, 806.; ondje utemeljuje prvu školu Shingon (japanska transkripcija kineske riječi *Zhenyan)*. Napokon 816. utemeljuje glavni hram svojega reda na brdu Koya.

Ezoterizam mandale i mantre

Posebnost Shingonova puta jest da je duboko ezoterican po uzoru na tibetanski budizam. U školi Kûkai - koja je postala Kôbô Dashi, "veliki instruktor" nakon njegove smrti - hijerarhija vezana uz kupnju inicijacijskih stupnjeva postavlja se ispred klasične organizacije u stupnjevima i monaškim naslovima. Tako je svaki čovjek koji se želi uključiti u zajednicu najprije izložen posvećenom svijetu koji predstavljaju mandale. Ti grafički prikazi, najčešće oslikani, imaju temeljnu ulogu u ezoteričnom ponašanju: ti crteži podupiru meditaciju koja povezuje osjetilni svijet i svijet probuđenih. Student uči jednako recitirati riječi, *mantre* kojima će moći lakše pristupiti meditaciji. Prema Kûkaiju "recitirajući svaki slog s jas-

Kûkai prikazan s crtama budističkoga svećenika. Njegov nauk doživio je izvanredan uspjeh tijekom stoljeća.

BUDIZAM

BUDIZAM JE ROĐEN U INDIJI U 6. stoljeću pr. Kr. oko osobe Siddharte Guatame, nazvanog Buddha (sanskrtska riječ koja znači "probuđeni"). Brinući se da reformira brahmanizam koji je učinio od ljudske sudbine dugi slijed reinkarnacija *(samsara)* kako bi se postupno popravila. Siddharta predlaže izlaz iz tog beskrajnoga ciklusa koji se sastoji od stalnih patnji, posebno za najsiromašnije kaste. Nudi svima da meditacijom dosegnu *nirvanu,* vedrinu koja gasi strasti. Taj nauk je doživio velik uspjeh u Indiji prije nego što se proširio na Kinu a zatim i na cijelu Aziju. U Japanu su nicale brojne škole; zen budizam, Nichirenov budizam kojem pripada Sokka Gakka?, "ezoteričan budizam" čiji je glavni predstavnik Shingon s Tendaijom.

Ovaj Shingonov hram s kraja 12. stoljeća druga je najstarija građevina u Kyotu. Od 1982. to je muzej posvećen ezoteričnoj školi koju je osnovao Kûkai.

nim razumijevanjem možemo pokazati istinu." Inicijacije poprimaju isto tako druge oblike: obredom štrcanja učenik prima pet puta vodu, simbol pet stupnjeva mudrosti. Zatim mu se zavežu oči i on mora baciti cvijet na mandalu. Prema mjestu pada procjenjuje se njegov stupanj uzdizanja i daje mu se novo ime. Prema legendi Kûkai je dvaput stavio cvijet u puno središte mandale što je dokaz njegove izvanredne karizme. Ti obredi se udvostručuju usmenim ezoteričnim naukom, *hidenom* koji učitelj širi medu učenicima. Oni uče razlikovati četiri smisla u tradicionalnim budističkim spisima i samo oni imaju pristup "najdublje tajnoj razini". Jednom inicirani učenici mogu se posvetiti svim vrstama složenih obreda, posebno yogi triju misterija zahvaljujući kojima se smatra da mogu doseći u ovom životu stupanj Buddhe koji je krajnji cilj Kûkaijeva nauka.

Milijuni iniciranih

Samostan Koya se širio kontinuirano sve dok nije brojio više od 100 000 svećenika. Japanski carevi koji su pokazivali određeno nepovjerenje prema Kûkaiju omogućili su mu napokon da postavi hram čak u prostor carske palače u Kyotu. Shingonov nauk utjecao je na drugu ezoteričnu školu, onu Tendaija koju je utemeljio Saicho, Kûkaijov suvremenik. Shingonov potomak bio je takav da mu se pridružio veliki broj svećenika iz Tendaija. Nakon smrti učitelja 835. godine pokret se podijelio na više smjerova, a da se nije promijenio. Njegov uspjeh nije oslabio tijekom stoljeća tako da je inicijacijsko društvo postalo narodni pokret: danas se računa da nema manje od 12 milijuna pristaša u Japanu, dok su Shingonovi hramovi nicali u Kini, SAD-u i u Europi. Razlozi za to oduševljenje vjerojatno potječu od poruke samoga Kûkaija: u svoje vrijeme postavio je sliku ezoteričnih škola u deset stupnjeva: na vrhu spomenut kao "srce urešeno misterijem" nalazio se Shingon, prema njemu jedina škola spremna da vodi svoje sljedbenike na buđenje tijekom njihova života...

Duhovni grad **Braće čistoće**

Pod tim zagonetnim imenom krije se tajno društvo čijim članovima ne znamo ni imena. Gorljivi ismailiti, nositelji neobične ezoterične doktrine bili su također žestoki pristaše fatimidske egipatske dinastije.

PROZELITIZAM je djelo koje najviše zaslužuje nagradu (...), a oni koji prakticiraju prozelitizam ljudi su najvišeg ranga koji najviše žele zazvati od Boga najvještije toj zadaći, najučenije, najsretnije, najistinoljubivije." Taj poziv za obraćanje sastavili su u 10. stoljeću naše ere tajanstveni autori koji su se nazivali "Ikhwân al-Safâ", "Braća čistoće" ili "Iskrena braća". Ti ljudi pripadaju ismailitskoj struji, mističnoj sekti koja potječe iz šiizma koji priznaje samo vlast imama koji potječe od Alija, zeta i rođaka proroka Muhameda. Prema ismailitima Muhamed je došao donijeti ljudima egzoteričnu poruku izraženu u pismu Kur'ana, dok nauk imama, ezoterične naravi, nastoji otkriti tajni sadržaj spisa. Ali 813. Muhamed, sedmi imam, umire, a da nije odredio nasljednika. Počinje razdoblje krize za ismailizam koje traje stotinjak godina. U 10. stoljeću u muslimanskom svijetu događa se politička i vjerska revolucija; obitelj Fatimida koja tvrdi da potječe od Fatime, Prorokove kćeri, zahtijeva nasljedstvo posljednjega imama i preuzima vlast najprije u tadašnjem Tunisu 909. a zatim od 969. u Egiptu. Tijekom cijeloga tog razdoblja borbe sekta ismailita morala je apelirati na prozelite kao bi uvjerili sunitsko stanovništvo u legitimnost svojega nauka. U tom kontekstu rođena su Braća čistoće.

Obratiti većinu

Braću poznajemo samo po njihovim spisima podijeljenim u pedeset dva pisma. Čini se da je bratstvo funkcioniralo kao tajno društvo u službi Fatimida i općenito ismailitskih ideja. Zadalo si je cilj širenja *da'we* koja se oslanjala na *dâ 'i,* misionare posebno školovane u tu svrhu. Jedna priča ilustrira njihovu metodu: neki liječnik dolazi jednoga dana do nekoga grada gdje svi ljudi pate, a da to ne znaju, od tajne bolesti. Odluči izliječiti nekog čovjeka dajući mu neki napitak. Kad je čovjek napokon ozdravio, shvatio je da je bio bolestan tijekom svih tih godina. Pun zahvalnosti prema liječniku nudi mu svoje usluge. Oni zajedno liječe ostale građane sve do dana kad se, dosta brojni, otkrivaju javnosti i ne boje se primijeniti silu da bi dali napitak ostalim stanovnicima. Ova legenda koja se proširila među Braćom ilustrira strategiju obrata na ismailizam prije, ali i poslije preuzimanja vlasti Fatimida u Egiptu. Čini se da je lokalno stanovništvo pokazalo veliki otpor vjerskoj doktrini novih suverena. Kako bi se učinkovitije organiziralo njihovo širenje,

ŠIITI I ISMAILITI

KORIJENI ISLAMA DOPIRU DO POČETKA 7. stoljeća i Muhameda. Strogo monoteistička religija okupljena oko Kur'ana i sune koja prenosi Prorokovu riječ. No islam je doživio težak raskol oko 680 godine; iz njega su se izrodile dvije različite struje, suniti s jedne strane, koji su dovoljno većinski, i šiiti s druge strane. Prema prvima Muhamedovi nasljednici su kalifi zaduženi za primjenu sune, dok drugi smatraju jedinim legitimnim šefovima potomke Alije i Fatime koje zovu "imamima". U okviru šiitske struje izbija drugi raskol kada umire šesti imam u sljedećem stoljeću. Ovaj posljednji je u početku odredio svojega sina Ismaila da ga naslijedi. Ali taj je umro dok mu je otac bio živ. Izbila je svađa jer se nije znalo treba li novi imam biti Ismailov sin ili brat. Pristaše Ismailova sina obavili su raskol i stvorili novi vjerski pravac sličan sekti, ismailizam, koji se etabliralo u Egiptu u 10. stoljeću s dinastijom Fatimida.

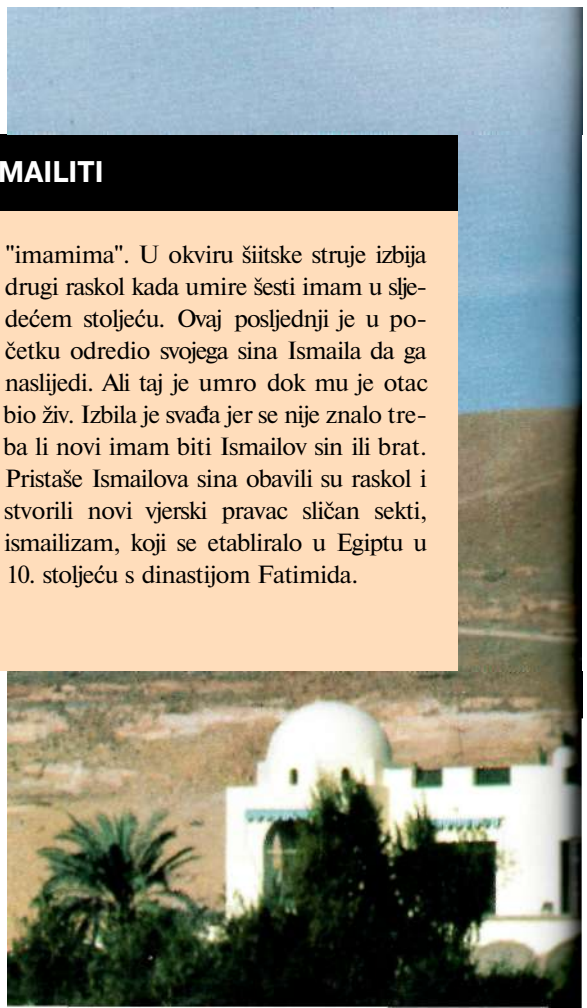

Asuanski mauzolej u Egiptu čuva posmrtne ostatke Age kana III. (1877.-1957.), predstavnika dinastije koja je stoljećima bila duhovni poglavar ismailita.
(i na sljedećoj strani)

Braća čistoće podijelila su se u četiri skupine prema svojem društvenom podrijetlu: kneževi, trgovci, znanstvenici i umjetnici. Svatko je u sklopu svoje skupine imao zadatak da širi ismailitsku poruku bližnjima.

Zbroj svih spoznaja

Kod Braće čistoće, *da 'wa* se ne svodi na sam prozelitizam. Važno im je dovesti sljedbenike do najvišeg stupnja moguće duhovnosti. Zato se ismailitska vjerska promidžba odvija u obliku inicijacijskog i ezoteričnog nauka. Funkcija pisama jest da vodi korak po korak iniciranoga na put duhovnoga pročišćenja. Doktrina Braće čistoće je originalna sinteza koja u isti mah povezuje medicinu, astrologiju, alkemiju, magiju i glazbu. Nadahnuta neoplatonizmom ona objašnjava da svijet izvire iz božanstva posredstvom intelekta i duše koja je stvorila materiju. Ovaj nauk daje se postupno. Inicirani je najprije "zanatlija", zatim "službenik" kad je izbrusio razum, "istinski", kad je upoznao tajne stvaranja i napokon "abdâl" blizak imamu i Proroku. Skup iniciranih tvori duhovni grad kojim upravlja imam koji jedini može dovesti ljude od spasenja. Ako je danas teško izmjeriti važnost njihova djela obraćanja, sigurno je da su se Braća čistoće ubrajala među zanatlije ismailitskog širenja. S druge strane oni su bili prvi u sklopu islama koji su stvorili cjelovit i ustrojen inicijacijski duhovni red. Tako su oni za dva stoljeća preduhitrili rođenje muslimanskih bratstava *(tariqa)* koja su toliko obilježila islam sve do naših dana.

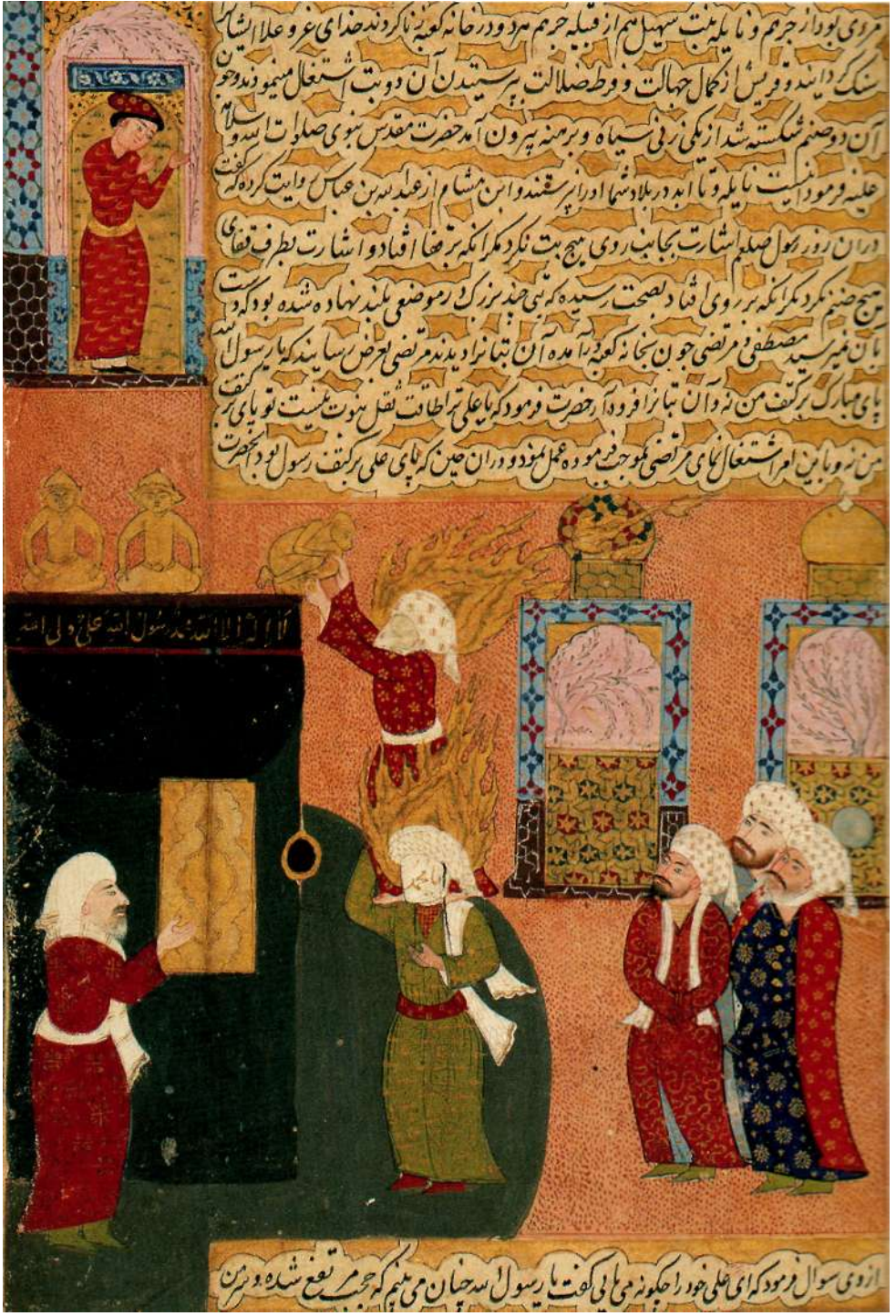

Muhamed i Ali oslobađaju Kaabu njezinih idola. Ali je najvažnija osoba šiizma, islamskoga pravca u sklopu kojega su se iznjedrile brojne sekte.

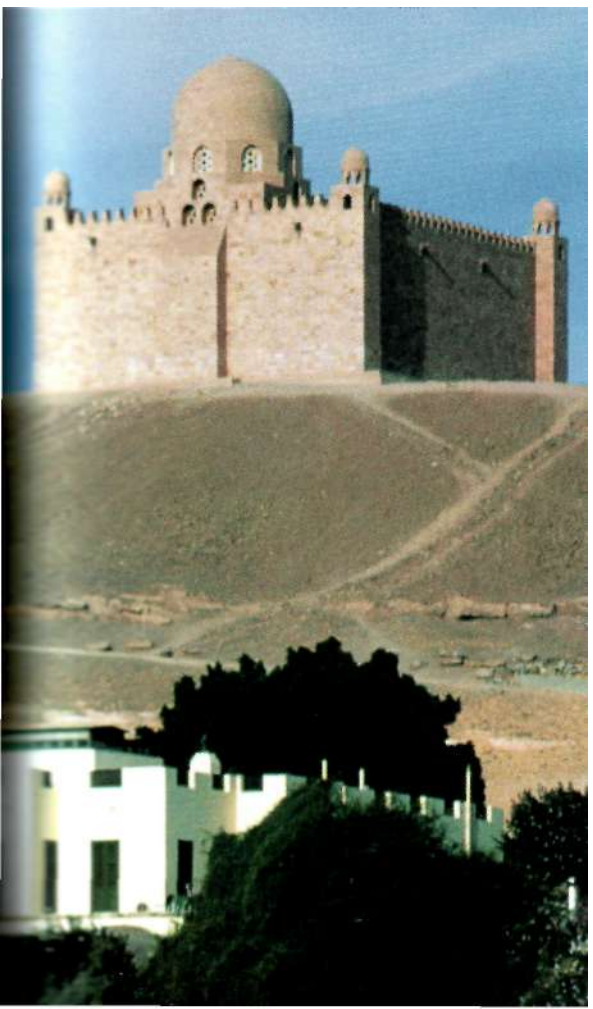

Iz sjene brda na vrh moći: **alaviti**

Alaviti tvore veoma rijedak primjer tajnoga društva koje je došlo na vlast. Skriveni tijekom dugih stoljeća, katkad tolerirani, često proganjani alaviti vladaju Sirijom od 1970.

SIRIJSKA BRDA VEĆ SU VIŠE OD 1000 godina sklonište ustaničkih zajednica koje traže tajnovitost ili sklonište. Tako ie bilo u 12. stoljeću s bratstvom asasina koji sa zidina svojih probušenih utvrda organiziraju ubojstva protiv svojih neprijatelja. Dvije druge sekte isto su tako našle azil u visokim sirijskim masivima: druzi i nusairiti koje zovu i alaviti. Podrijetlo te misteriozne zajednice je kontroverzno. Neki misle da su oni predstavnici staroga idolatrijskoga kulta koji je uključio elemente monoteizma prisutne na Bliskom istoku. Druga teza koja je vjerojatnija povezuje ih s Muhamedom ben Nusairom, iračkim šiitom iz 9. stoljeća, bliskim jedanaestom imamu koji je proglasio božansku prirodu Alija i imama koji su ga naslijedili na čelu šiitskog pokreta od početka. Pristaše ben Nusaira stvorili su prve nusairitske zajednice koje su pod vodstvom slavnih osoba polako prihvaćali obrede i ezoterične postupke koje će ih obilježiti, ali ih i odvojiti od islama. Osim toga morali su brzo izbjeći u sjevernu Siriju kako bi umaknuli prvim vjerskim progonima čije su žrtve bili. Tijekom stoljeća nisairiti su poput druza prakticirali *tagiyu* ili "dvoličnost"; oni službeno ispovijedaju dominantnu sunitsku religiju, ali praktički u stvarnosti njihov je kult tajni.

Ovaj promidžbeni pano predstavlja Hafeza el-Assada i njegova dva sina. Preuzevši vlast 1970. nametnuo je alavitsku upravu na čelo sirijske države.

ALAVITSKA DRŽAVA

ALAVITSKO DRUŠTVO DIJELI SE NA više klanova i plemena koji odražavaju različita etnička podrijetla svojih članova: tu se nalaze Arapi, Perzijanci, Turci i Kurdi. Ta raznolikost nije spriječila jak osjećaj jedinstva što su ga doživjeli Francuzi tijekom svoje vlasti nad Sirijom. Godine 1920. Francuzi su proglasili "Autonomno područje alavita" koje čak postaje "državom" dvije godine poslije. Ali 1926. područje je ponovno pripojeno Siriji unatoč zahtjevima nusairita za autonomijom. Prihvaćajući poraz alaviti su ipak uspjeli okrenuti situaciju u svoju korist preuzevši vlast u Siriji. Okrenuvši leđa dvoličnosti koja ih je štitila proteklih stoljeća, uspjeli su zauzeti ključna mjesta sve do 1970. do dolaska na vlast Hafez el-Assada, alavitskog generala. Otada se sudbina ove sekte i sudbina Sirije isprepleću.

Odavanje počasti Hafezu el-Asadu u njegovu mauzoleju u Kardahi. Godine 2000. nakon 30 godina vladavine umro je alavitski šef sirijske države. Naslijedio ga je sin Bachar.

U zdravlje Amsa

Alavitska vjera predstavlja se kao ezoterični kult rezerviran za najnižu manjinu posvećenih. Potrebno je imati najmanje 18 godina da bi se moglo prisustvovati pristupnoj ceremoniji. Tog dana mladića prima skupština mudraca koja mu naređuje da prizna jednog od njih kao kuma što čini tako da stavi na glavu cipelu onoga koga je odabrao. Nakon toga od njega se traži da popije čašu vina u zdravlje "Amsa", a to je formula koju ne može shvatiti toga trenutka. Mora također prisegnuti da će čuvati tajnu o tome što će naučiti; obavještava ga se da neće moći biti dostojanstveno pokopan ako prekrši tu prisegu. Napokon svaki član skupštine se diže i nazdravlja u čast novopridošloga. Sada je posvećen, a kum koji ga vodi uči ga temeljima, posebno molitvama. No on ponajprije ovisi o šeiku koji je duhovni vođa mjesne zajednice i koji ima zadatak da naučava posvećene.

Različita religija

Alavitska doktrina je sinkretizam muslimanskih, kršćanskih, židovskih, ali i iranskih elemenata. Ona se temelji na vjeri u trojstvo koje se sastoji od Alija, prvog imama, proroka Muhameda i Sakmana al-Farisija, bliskog prijatelja ovog posljednjega. Tri početna slova njihova imena tvore riječ "Ams" koju posvećeni zazivaju u svojim obredima. Uči ih se osim toga da je nusairizam postojao i prije stvaranja svijeta. Nusairiti su živjeli u blizini boga u obliku svjetlosti. No budući da su sebe smatrali savršenima, bili su svrgnuti i poslani u svijet materije gdje im je suđeno da se reinkarniraju iz života u život. No njihova je nada da zahvaljujući inicijaciji i pobožnu životu uspiju izaći iz toga kruga koji ih drži zatočene. Alaviti slave velik broj svetkovina preuzetih što od islama što od kršćanstva (Božić i Bogojavljenje) ili od perzijske religije (njihova Nova godina). U tim prigodama oni se skupljaju u obitavalištu jednoga od njih i pod vodstvom šeika zajedno čitaju tekstove iz svoje liturgije. Zatim žrtvuju životinje koje jedu na gozbi zazivajući boga. Izvan tih svetkovina alaviti redovito slave misu tijekom koje posvećuju vino koje piju u čast starješina svoje zajednice.

Već tisuću godina **druzi**

Druzi danas tvore zajednicu od oko 500 000 osoba rasipanih između Libanona, Sirije i Izraela. Druizam je kao vjerska i inicijacijska doktrina uspio očuvati tajnu svojega nauka više od tisuću godina.

POČETKOM 40-ih GODINA 19.stoljeća pjesnik Gérard de Nerval kreće na veliko putovanje koje ga dovodi do Bliskog istoka. Tijekom tog putovanja stupa u vezu s članovima tajne vjerske zajednice, druzima. Kao Europljanin donosi ideje koje su tada vrijedile: "Druzi su se postupno uspoređivali s pitagorejcima, esenima, gnosticima, a čini mi se, i templarima, *rosenkreuzerima*. Suvremeni slobodni zidari preuzeli su mnogo ideja od njih." Dodaje da je "vjera druza samo sinkretizam svih religija i svih prethodnih filozofija." Bilo bi vrlo teško stvoriti točnu ideju o druzima da Nerval nije precizirao "(njihova) religija ima nešto osobito da tvrdi kako je posljednja otkrivena na svijetu". Druizam je nastao u Egiptu u 11. stoljeću kad se fatimidski kalif al-Hakim (996.-1201.) proglasio "božanskim utjelovljenjem" prekidajući s ismailskom šiitskom strujom iz koje je potekao. Njegovi sljedbenici koje zovu druzi - od imena Darazi, jednog od najžešćih propagatora kalifa - traže da ukine stare religije prisutne u Egiptu, okomljujući se na sinagoge i crkve. Sam islam ne odupire se tom revolucionarnom vjetru: islamski zakon, šarija, je objavljen, a kult al-Hakima se organizira.

Zatvorena i ezoterična zajednica

Među prozelitima druzima ističe se lik Darazija, Iranca po imenu Hamza kojem al-Hakim iskazuje sve svoje povjerenje. Pravi otac nauka druza, neumorni propovjednik objedinjuje sve kalifove pristaše koji u ovom posljednjem vidi emanaciju božanstva, manifestaciju Jednoga. U toj perspektivi Hamza se proglašava imamom, vođom i kalifovim glasnogovornikom. Prema njemu povijest je ciklična, ona obraduje manifestacije i zatajivanja Jednoga koji se utjelovio nekoliko puta tijekom vremena. Proroci u čijem su rangu Noa, Abraham, Mojsije, Isus i dakako Muhamed širili su svoju riječ sve do novog utjelovljenja u osobi al-Hakima 408. godine hegire (1017.). Pokret druza ima važnu ulogu sve do 1021.: te godine tijekom šetnje Kairom al-Hakim misteriozno nestaje. Hamza izjavljuje kako se kalif povukao, ali da će se vratiti: poči-

Slikar Prosper Marilhat (1811.-1847.), suvremenik Gérarda de Nervala, daje romantičnu viziju ruševina džamije kalifa al-Hakima u Kairu.

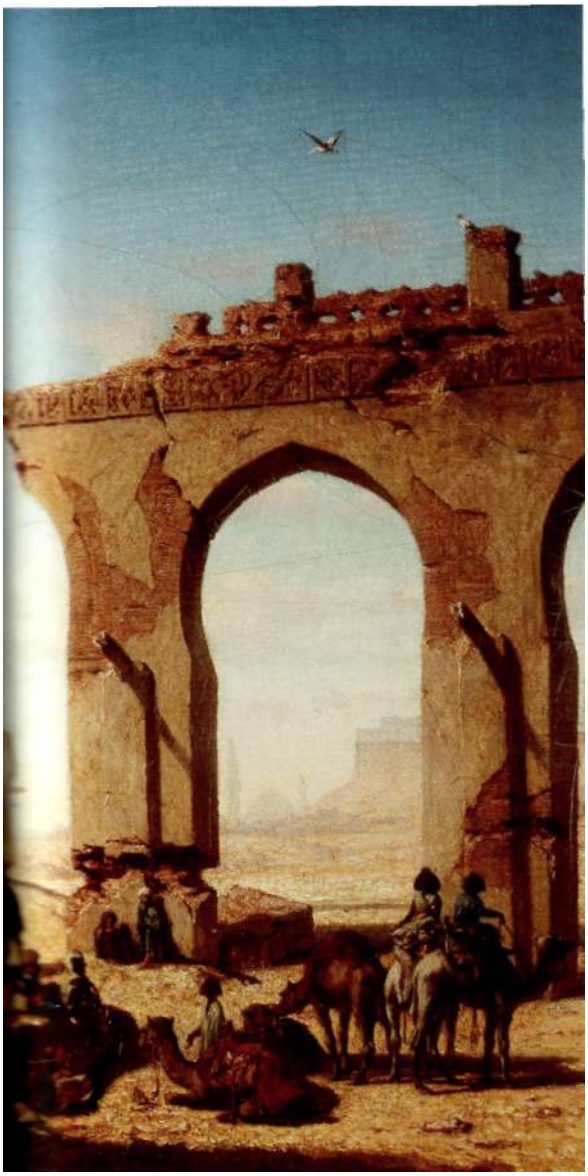

OTKRIVENE TAJNE DRUZA

Tjekom svog putovanja na istok Nerval je uspio susresti jednoga šeika druza kojeg je naučio da je Zapad proniknuo neke od njegovih tajni.

"Želio sam, bez mnogo razmišljanja, taj susret i već sam se osjetio ganutim i smetenim više nego što to odgovara jednostavno znatiželjnom posjetitelju: razuvjerio me jednostavan i povjerljiv šeikov prijem. (...) Znajući koliko je bilo muke da se od druza dobe pojedinosti o njihovoj vjeri, upotrebljavao sam jednostavno poluupitan oblik: Je li istina da? (...) Pretpostavljao sam da će ga nacionalno samoljublje navesti da barem ispravlja činjenice koje su nepovoljne za njegov narod. Nisam se prevario. Možda je shvatio da je u razdoblju kada Europa ima toliko utjecaja na situaciju istočnjačkih naroda bolje malo napustiti tu ambiciju prema tajnom nauku koji se nije mogao oduprijeti prodoru naših znanstvenika.

- Pomislite, dakle, rekao sam mu, da mi u svojim knjižnicama imamo stotinjak vaših vjerskih knjiga koje su sve pročitane, prevedene i prokomentirane.

(...)

S druge strane te stvari bile su tajne za strance i druzi su skrivali brižno svoje knjige na najskrovitija mjesta u svojim kućama i hramovima. Za vrijeme ratova bilo protiv Turaka, bilo protiv maronita morali su pomagati da se uspije objediniti velik broj ovih rukopisa i da se napravi neka ideja o cijeloj dogmi."

Gérard de Nerval, *Putovanje na Istok*

Jer svi prakticiraju "dvoličnost", *taqiyu* koja se sastoji u tome da se na površni prihvati dominantna religija kako bi se potajno bolje obavljali njihovi obredi, i sigurno je da je u 15. stoljeću druizam poprimio konačan oblik. Zajednica je podijeljena u dvije glavne skupine: "mudrace" (*ukkal*) koji su sami posvećeni u ezoterizam druza i njegove tajne i gomila "neznalica" (*djuhhal*). Prvi se prepoznaju po bijelim ogrtačima; samo oni mogu sudjelovati u vjerskim pro-

nje nova faza skrivanja. Čini se da iz toga razdoblja potječe gubitak utjecaja druza u Egiptu. No pokret se posredstvom svojih misionara proširio sve do Sirije. Kad je Hamza nestao, druzi ulaze u novu eru, onu čekanja povratka al-Hakima i njegova imama. Stvorivši odsad ujedinjenu zajednicu, živeći povučeno u sirijskim i libanonskim planinama malo-pomalo se zatvaraju u sebe.

Stoljeća dvoličnosti

Nekoliko stoljeća druzi su živjeli u miru, miješajući se s lokalnim stanovništvom.

Ova fotografija skupštine druza snimljena je početkom 20. stoljeća u nekom selu u libanonskim planinama gdje oduvijek žive te zajednice.

slavama koje se priređuju svakog petka i tijekom kojih je moguće - a da ne znamo o tome više - da se obožava kip koji predstavlja tele.

Medu mudracima zajednice druza regrutiraju se članovi svećenstva - šeici. Ovi posljednji školuju se na mjestima koja se drže u tajnosti, gdje mogu do mile volje konzultirati i prepisivati spise koji sadržavaju sveukupnost znanja što tvori njihovu vjeru. Najpismeniji među njima nose naslov rais; to su najviši vjerski poglavari u zajednici. Napokon postoji pravi pravilnik za članove plemstva koji nisu inicirani; oni nose naslov amira koji ih razlikuje od ostatka "neznalica".

Ovaj stari mudrac druza je šeik koji živi u Libanonu. Posjedujući tajne nauke svojega naroda on je čuvar tradicionalnoga ezoterizma druza.

DRUZI I ISMAILITI

RELIGIJA DRUZA ROĐENA JE U okrilju fatimidske dinastije koja je do tada bila predstavnica ismailizma. Taj vjerski pokret potekao je iz šiizma koji za razliku od prevladavajućeg sunizma priznaje kao jedinog zakonitog poglavara zajednice vjernika jednoga od Alijevih potomaka, rođaka i zeta Proroka i Fatime, Muhamedove kćeri. Islamski šiizam nastao je 765. kad je umro imam Jafar al-Sadiq, Alijin potomak. Odmah u početku odredio je svojega najstarijeg sina Ismaila za nasljednika. No taj je umro 762. Naslijedio ga je njegov mlađi sin. Neki šiiti su se ipak izjasnili kao pristaše sina Ismaila koji je umro. Nakon dva stoljeća dinastija Fatimida u Egiptu zatražila je Alijevo nasljedstvo. Ismailizam razvija ezoterično tumačenje teksta Kur'ana koji suprotstavlja *zâhir,* vanjski smisao nekog dokumenta *bâtimu,* onom što je skriveno, iznutra i što samo inicirani mogu shvatiti. Ismailisti smatraju osim toga da Ismailovo potomstvo postoji uvijek, da je skriveno i da će se iz njega iznjedriti *madhi* koji će doći obnoviti zakon i red na kraju vremena. Religija druza hranila se tim ismailitskim inicijarijskim humusom kojem je dodala vanjske elemente, posebno iranske, stvorivši izvorni sinkretizam.

Prepoznatljivi po bijelom povezu svojega šefa ovi vojnici druzi podsjećaju na ulogu koju je imala njihova zajednica tijekom Libanonskoga rata pod zastavom socijalističkih snaga.

Inicijacija i kodeks ponašanja

Svaki druz može biti posvećen poželi li to. Kušnje su teške; pristaša mora pokazati veliku volju za savršenstvo i voditi trijezan i pobožan život ako želi znati proučavati tajne knjige i biti primljen u krug "mudraca". Posvećeni svečano prisežu da neće nikada otkriti ni jedan dio svojega nauka. Osim toga moraju poštovati sedam zapovijedi koje zamjenjuju propali islamski zakon: moraju jedni prema drugima dokazati najveću iskrenost, obećati da će se braniti i međusobno pomagati. Moraju odustati i od svih ranijih vjerovanja, priznavati al-Hakima kao Jednoga, prihvatiti njegove odluke i pokoravati se njegovim zapovijedima bez obzira na to priopćuju li se iz njegovih usta ili iz usta njegovih poslanika. Te zapovijedi primjenjuju se jednako, s manje strogoće na sve druze. Sinkretska vjera, druzizam, ističe se po tome što ispovijeda vjeru u seobu duša; osim ako nisu dosegnule savršenstvo, duše se beskonačno reinkarniraju. Zato onaj tko nije uspio u inicijaciji može gajiti nadu da će uspjeti u budućem životu kako bi prišao mudrosti, jamstvu spasa. Druzi misle da će na kraju vremena, kad će se vratiti al-Hakim i Hamza, oni od njih koji će voditi dostojanstven i pobožan život sudjelovati u vladanju svijetom kod boga.

Druizam s one strane stoljeća

Tijekom 16. i 17. stoljeća druzi se izlažu više javnosti ne dopustivši nikad da procuri ijedna tajna. Pod vlašću Turaka otomana uspijevaju dobiti široku autonomiju. U to doba jedan se dio iseljava prema nekoj sirijskoj planini koja je prekrštena u djebel Druze, živeći bez problema sa sunitima i kršćanima u tom području. No odnosi između druza i kršćana maronita pogoršavaju se kad teritorij dolazi pod vlast egipatskih princeva koji različito postupaju prema dvjema zajednicama. Sve veće napetosti eskaliraju u tučnjave i razaranja maronitskih sela u 19. stoljeću. Građanski rat koji je zakrvio Libanon od 1983. u mnogo je pogleda nastavak toga sukoba između kršćana maronita i druza. Danas se druzi više ne skrivaju kao što su to činili u povijesti i dio njihovih svetih tekstova poznaju zapadnjaci kako je to svojedobno svjedočio Nerval. No oni odbijaju širiti sadržaj svojega nauka. Kemal Joumblat, libanonski vođa druza 70-ih godina prošloga stoljeća, izjavio je nekom novinaru kako nikada neće biti objavljeni najsvetiji tekstovi njihove zajednice jer "ne valja bacati biserje pred svinje". [pravo je i rekao, op.scan.]

Tarîqa,
islamska tajna bratstva

Od prvih stoljeća islama neki muslimanski mudraci istražuju nove putove odnosa s Bogom. Privrženi unutarnjim iskustvima koja ih dovode do ekstaze prenosili su svoje postupke kroz dugi niz iniciranih.

NAŠA SRCA SE ZADOVOLJAVAJU DA ostanu nepokretna pred vratima božanskoga veličanstva, motreći trenutak kad se njegova vrata otvaraju srcu koje samo po sebi ne posjeduje ništa, nego je siromašno i bez ikakvih spoznaja." Tim riječima veliki mistik Obn al-'Arabi (1165.-1240.) podrijetlom iz Andaluzije izražava koncepciju koju dijele svi učitelji sufiji od početka islama: moguće je stalnim radom na sebi koji poprima oblik duhovne borbe (u tome je smisao riječi *džihad*) sjediniti se s Alahom. No Ibn al-'Arabi hita dodati da je prijateljstvo s Bogom rezervirano samo za neke odabrane koji tada postaju "pravi vođe čovječanstva". Njegova izjava ilustrira odlučan zaokret koji u to doba čini sufijski pokret. I dok je dosad bio zastupan s nekoliko velikih izoliranih duhovnih figura, pustinjaka prepoznatljivih po vunenoj odjeći (*suf* na arapskom), počinje se organizirati u bratstva (*turîqa*) koja pod vodstvom jednoga učitelja počinju prenositi svojim posvećenima tajne puta prema ekstazi. Ibn al-'Arabi je uostalom član jedne od njih, *Shâdhiliyje* koje je bilo jedno od prvih koje je pozivalo vjernike na svakodnevnu meditaciju.

U Perziji u 17. stoljeću neki mladić posjećuje derviša. On živi izolirano poput svih sufijskih učitelja koji ne pripadaju ni jednoj *tarîqi*.

SUFIJSKI ŠEIK I SLOBODNI ZIDAR

EMIR ABD EL-KADER (1808.-1883.) poznat je po svojem junačkom otporu francuskom osvajanju Alžira. Manje se zna da je bio veliki mistik, istodobno član više sufijskih bratstava i slobodni zidar. Posvećen je vrlo rano u Qâdiriyu u kojoj mu je otac bio šeik. Poslije se pridružio isto tako Naqshabandiyji i Shâdhilyji. Žestoki musliman proglasio je 1832. džihad protiv francuskih kolonizatora te postaje politički i vjerski vođa mlade alžirske nacije. No nakon kapitulacije 1847. počinje drugi život označen produbljivanjem njegove duhovne potrage. Emigrira u Damask gdje utemeljuje školu mistike nadahnuta načelima Ibn al-'Arabija, velikog andaluzijskog gnostika na prijelazu iz 12. u 13. stoljeće čije boravište zauzima. Upravo u Damasku posredstvom nekog libanonskog prijatelja približava se francuskom slobodnom zidarstvu. Tijekom jednoga putovanja u Aleksandriju 1864. iniciran je u Ložu piramida. Iako se čini kako nikad nije vodio veoma aktivan masonski život, izjavit će ipak poslije da se radi o "najdivnijoj instituciji na zemlji", spremnoj da poveže Istok i Zapad. Šireći sufijski nauk, smatran od svojih učenika svecem završio je život u sirijskoj prijestolnici i dao se pokopati uz Ibn al-Arabija, svojega poticatelja prije nego što je njegov pepeo bio vraćen u Alžir 1966. Još danas njegov portret visi na istaknutom mjestu u prostorijama lože Velikog orijenta Francuske u Parizu gdje su ga svojedobno smatrali poveznicom između dviju sredozemnih obala.

Portret emira Abda el-Kadera u vrijeme kad je bio na čelu rata protiv francuskih postrojba u Alžiru (slika E. M. Godefroya, 1835. .

Potomstvo Qâdiriye

U stvarnosti određeni broj sufijskih škola postojao je od početka islama kao što je ona Ibn Karrâma (806.-868) ili ona al-Hallaja (858.-922.), ali one su se gasile često nakon smrti svojih utemeljitelja. Iz revolucije iz 12. stoljeća rođena su bratstva namijenjena da potraju katkad do naših dana. Jedno od najstarijih je nedvojbeno Qâdiriya posvećena izuzetnom liku Abda al-Qâdira al-Jîlânija (1077.-1166.). Ovaj posljednji živio je cijeloga života u Bagdadu gdje je bio i teolog i sufijski učitelj. Pripisivali su mu čudotvorne moći tako da su se nakon njegove smrti stvarala bratstva koja bi održala sjećanje na njega i njegov nauk koji je težio tomu da poveže javni kult i sufijsku ekstazu. Čuvar njegova groba u Bagdadu bio je starješina reda dok je neki šeik vladao cjelinom jedne regije. Uspjeh Qâdiriye bio je čudesan jer se bratstvo proširilo ne samo u sredozemni bazen, nego i u Indiju, Maleziju ili crnu Afriku. U 19. stoljeću Qâdiriji su imali prvorazrednu ulogu u Alžiru suprotstavljajući se francuskim kolonizatorima. Druga bratstva doživjela su zanimljivu sudbinu. Takvo je npr. Shâdhilya čiji je utemeljitelj Abu

Afganistanski sufiji slave *dhikr,* obrednu molitvu u kojoj neumorno ponavljaju ime boga. Jedan od njih na koljenima pada u ekstatički trans.

1-Hassan'Ali al-Shâdhili (13. stoljeće) marokanskoga podrijetla bio mudrac i čiji je nauk stvorio bratstvo cijelo okrenuto prema meditaciji.

Ibn'Arabi bio im je uostalom pridružen. Neki članovi Shâdhliye stvorili su red Isâwiye u Maroku koji je poznat po tome što je kod svojih pristaša razvio neosjetljivost na vatru i oštro oružje.

Duša islama

Pod vidljivom različitošću tih redova krije se dosta zajedničkih točaka. Bratstva nisu sekte, nego duhovne udruge čiji se članovi nazivaju "dervišima". Sva se temelje na utjecaju jednoga čovjeka, sufijskog učitelja, često iznimna značaja koji je razvio originalni put pristupa božanskome. Takav je Jalâl al-dîn Rûmî, utemeljitelj slavnoga reda derviša zanatlija koji je slavio potragu za božanskom ekstazom kroz ples i glazbu. Bratstvo koje se stvaralo imalo je tešku dužnost da prenosi nedirnut nauk učitelja nakon njegove smrti i to zahvaljujući "lancu jamaca" (*silsila*) kojima se dolazi do utemeljitelja bratstva; svaki se derviš veže uz taj lanac posredstvom vlastita učitelja, šeika. Samo postojanja bratstva temelji se na zamisli da ljudi moraju preuzeti put (to je i smisao riječi *tarîqa*) da se dosegne božanstvo koje je djelomično otkriveno samo u tekstu Kur'ana. Sufiji razlikuju između teksta u pravom smislu riječi, *zâhira* i njegova skrivenog smisla, *bâtina* koji može otkriti samo česta meditacija. Bratstvo nudi i prostor i metodu da se dosegne Bog mističnim putem koji daje prednost ekstatičkom sjedinjenju uz cijenu stalnog čišćenja tijela i duše.

Zaborav sebe radi približavanja Bogu

Da bi se postao derviš, potreban je dug i mučan rad i zahtjevna inicijacija. Novak, *murîd*, se mora prikazati poglavaru mjesnoga reda, šeiku koji će iskušati njegovu opredijeljenost nametnuvši mu vrlo strogo pravilo života obilježeno lišavanjem hrane, čestim postovima, dugim bdijenjima i obavljanjem nezahvalnih i mučnih dužnosti. Od njega se osim toga traži da bude ponizan i krepostan, da stalno vježba meditaciju i molitvu koje će biti svakodnevica njegova budućeg života. *Tarîqa* je zapravo put prema ekstazi koji se obavlja u etapama. Tako, kad su obavljene ove prve kušnje, mladi učenik pristupa inicijacijskom obredu koji se

razlikuje od reda do reda. Općenito novak se pojavi pred *muqaddamom* ili šeikom kojem priseže da će poštovati najveću tajnu o običajima reda. Zato mu se čita ispovijedanje islamske vjere. Zatim on spaja svoju šaku sa šakom svojega starješine kako bi uspostavio s njim i cijelom zajednicom sveti savez kojim će primiti blagoslov bratstva. Stavljaju mu vunenu halju, mantiju (*khirka*) koja simbolizira konačan ulazak u red. Odsad derviš može sudjelovati u potpunosti u životu svojega bratstva, posebno *dhikra*. Taj obred zajednički svim sufijskim redovima sastoji se od toga da recitira ime Boga pod različitim riječima prisutnim u Kur'anu, molitvu koja može poprimiti individualni ili kolektivni oblik, koja se obavlja vrlo često uz pomoć svojevrsne krunice. Tom postupku dodaje se pribjegavanje glazbi i plesu (samâ') što je olakšavalo zaborav sebe i odnos prema božanstvu navodeći katkad derviša na spektakularne kretnje kao što su hod po užarenom ugljenu, gutanje škorpiona, stakla, zabijanje igla u tijelo...

Derviši, članovi *Qâdiriye* mole pred džamijom u Omdourmanu, nekadašnjoj sudanskoj prijestolnici. Taj prizor događa se još i danas.

Šeikov blagoslov

Život svakoga bratstva upisuje se na jednom mjestu: samostanu (*tekke* na turskom, *zâwiya* na arapskom). Kao prostor života, molitve, ali i milosrđa on štiti zajednicu derviša pod odgovornošću bilo njezina duhovnog vode, šeika, bilo mjesnih predstavnika, *muqaddama*. Vlast šeika temelji se na *baraki,* tajanstvenoj auri koju zadržava od svojega prethodnika i koju će prenijeti svojem nasljedniku, zahvaljujući kojoj lanac nastavlja postojati u vremenu od početaka. Osim intelektualnoga poznavanja doktrine utemeljitelja učitelj mora imati duboko iskustvo ekstaze koje od njega čini vođu za iniciranoga za kojeg je zadužen da ga vodi do Boga.

Samostan je otvoren prostor. Derviši ga mogu napustiti kako bi propovijedali nauk svojeg učitelja. Osim toga neki među njima bili su inicirani, ali oni zadržavaju svoj posao i svoju obitelj vani. Dolaze ovamo samo da bi sudjelovali u molitvama. U vrijeme kad su obiteljske veze bile krhke, *tarîqa* su primale isto tako hodočasnike na noćenje. Samostani su se množili od 14. stoljeća sve dok nisu postali središnji element islama. Tijekom vremena politička moć pokušavala je ovladati njima, tj. ukinuti ih kao što je bio slučaj u Turskoj u doba Mustafe Kemala Atatürka. Međutim čak i oslabljene *tarîqe* su opstale još i danas u cijelom muslimanskom svijetu. Neke su čak nedavno nastale; to je slučaj s Allâwiyyom koju je utemeljio Ahmad Ibn al-Allâwi 1918. u Mostaganemu i upoznao Europu sa sufizmom.

Kabalisti
inicirani u tajne Biblije

Božji zakon koji se otkrio hebrejskom narodu prenesen je samo djelomično. Tajanstven smisao ostao je skriven svjetovnjaku, a otkriva se samo rijetkima posvećenima u židovsku mistiku.

MOJSIJE KOJI JE SIŠAO S BRDA Sinaja donosi sa sobom ploče na kojima je Bog upisao deset zapovijedi koje će od sada služiti židovskom narodu kao zakon. Ta epizoda utemeljuje ezoteričnu narav judaizma. No sve to nije bilo otkriveno tako jasno, a Mojsije je bio i vlasnik poruke skrivene u svetim pismima kojima se usuđuju približiti samo rijetki posvećeni. Hebrejska riječ *kabbala* označava tu usmenu tradiciju za koju se smatra da se prenosila stoljećima. Ako je neupitno da je oduvijek postojao određeni židovski ezoterizam, ostaje da je kabala u strogom smislu riječi rođena u srednjem vijeku kao reakcija na racionalističku filozofiju Majmonida (1135.-1204.) koji dominira židovskim intelektualnim krajolikom. U Provenci u Languedocu napisano je u posljednjoj trećini 12. stoljeća prvo pravo kabalističko djelo *Sefer ha-Bahir* (*Knjiga jasnoće*). Ali tek sa *Sefer ha-Zoharom* (*Knjiga sjaja*), koji je napisan stoljeće poslije u Kastilji, je kabala stekla pravo građanstva. *Zohar* napisan na aramejskom jeziku, što mu daje auru antičkoga teksta, mističan je komentar Tore, prvih pet knjiga Biblije koja fascinira židovski svijet. Počinje vladavina kabalista.

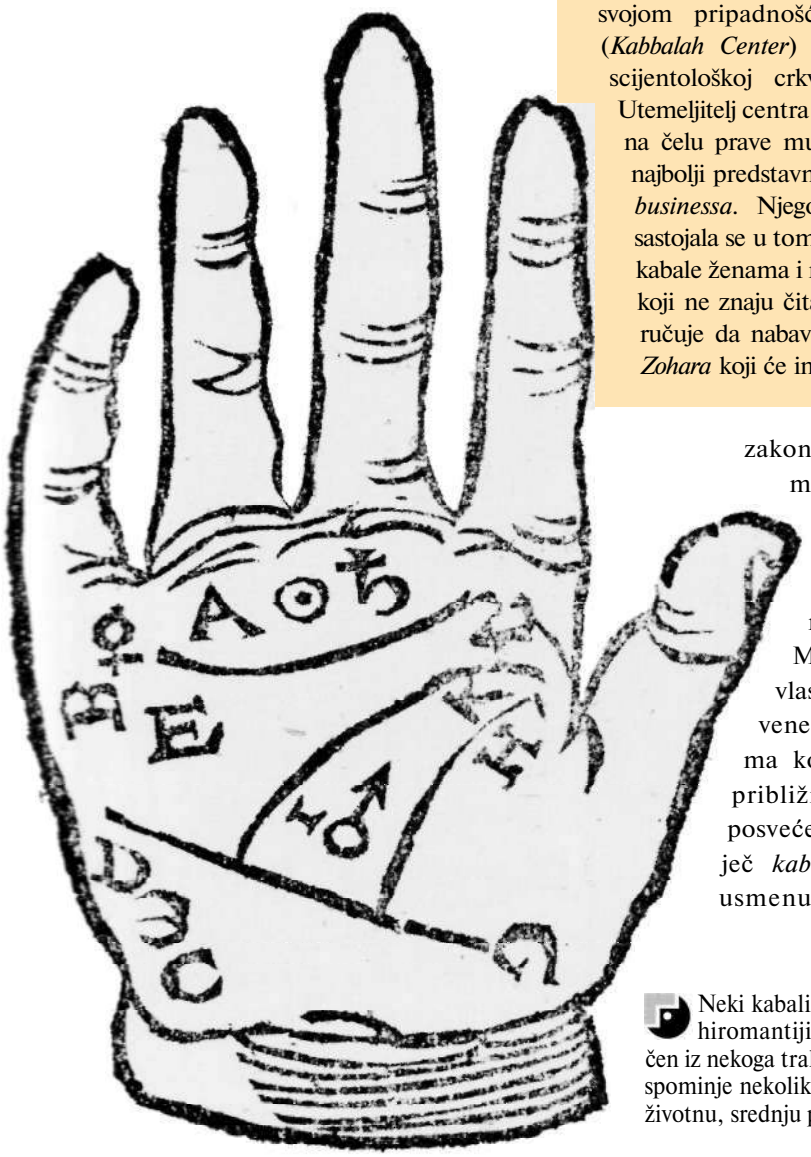

Neki kabalisti pribjegavali su hiromantiji. Ovaj duborez izvučen iz nekoga traktata iz 16. stoljeća spominje nekoliko "linija": mentalnu, životnu, srednju prirodnu,..

KABALA U HOLLYWOODU

KABALA JE DANAS VEOMA U MODI. Zvijezde poput Madonne, Demi Moore ili Davida Beckhama ponose se svojom pripadnošću Centru kabale (*Kabbalah Center*) koji već konkurira scijentološkoj crkvi u Hollywoodu. Utemeljitelj centra Philip Berg danas je na čelu prave multinacionale čiji su najbolji predstavnici članovi iz *show-businessa*. Njegova genijalna ideja sastojala se u tome da se otvore vrata kabale ženama i nežidovima. Onima koji ne znaju čitati hebrejski preporučuje da nabave izvorni primjerak *Zohara* koji će im služiti poput talismana zaštitnika. Proglasivši se "najvećim kabalistom na svijetu", on nikada nije bio iniciran i može se pohvaliti samo jednim jednostavnim susretom s nekim učiteljem za boravka u Izraelu 1962... Unatoč tomu *Centar kabale* bilježi sve veći uspjeh. Njezini vjernici prepoznaju se po crvenoj narukvici koju nose na ručnom zglobu. Ako je Bergov cilj "pomoći sljedbenicima da nađu put prema duhovnoj svjetlosti", valja prihvatiti da taj ima takvu cijenu da je Jerry Hall, bivša žena Micka Jaggera, napustila centar kad su od nje zatražili 10% njezinih prihoda...

Božja riječ i magijski postupci

Posvećeni i tvrdokorni znanstvenici kabalisti prenose svoje ezoterično znanje samo malom broju osoba koje smatraju dostojnima da ga prime. Tako stvaraju vrlo diskretne kružoke, škole koje brzo privlače mlade teologe željne simboličnoga čitanja svetih tekstova. Neki od njih zatim sami utemeljuju škole. Tako se neprekinutim slijedom znanje prenosi s naraštaja na naraštaj. Održavanje tajne koja se odnosi na misterije (*razim*) ezoterične tradicije zajamčeno je jakom osobnom vezom koja sjedinjuje učitelja s njegovim učenikom. Da bi netko postao kabalist, treba ispuniti određen broj uvjeta: biti muškarac, prakticirati strog judaizam, doseći određenu zrelost - što općenito znači imati više od 40 godina - i vladati pristojno teologijom. Kabalisti su egzegeti Tore koja prema njima drži skriven nauk nedostupnim običnim smrtnicima; oni prakticiraju teozofsku kabalu. Drugi kabalisti su više slični magičarima. Sljedbenici kabale nazvane "praksom", sinteze magijskih postupaka što se primjenjuju u judaizmu, izrađuju sve vrste zaštitnih amuleta i posvećuju se isto tako hiromantiji, alkemiji i astrologiji. Njih preziru klasični kabalisti.

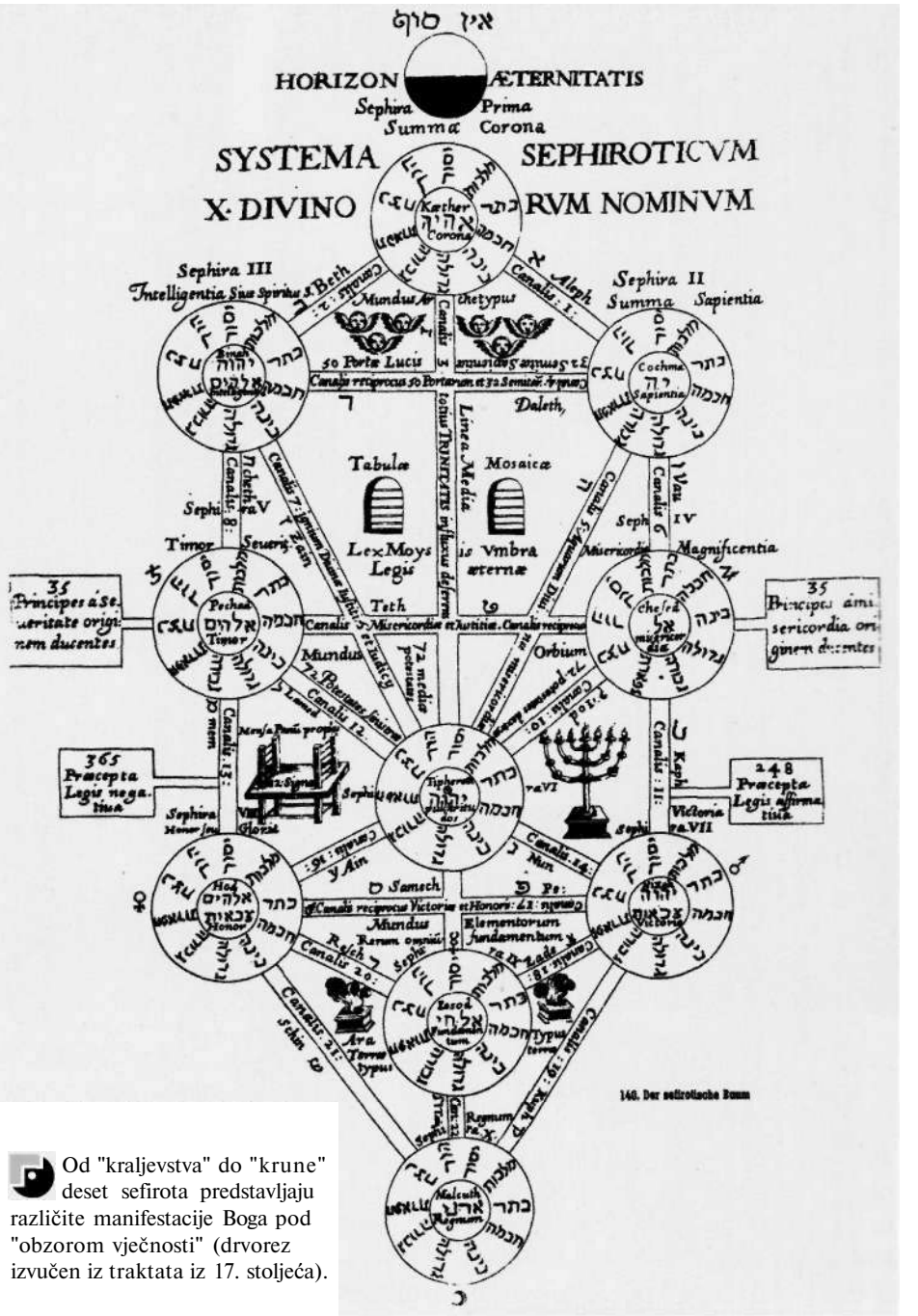

Od "kraljevstva" do "krune" deset sefirota predstavljaju različite manifestacije Boga pod "obzorom vječnosti" (drvorez izvučen iz traktata iz 17. stoljeća).

Strpljiv prijenos

Prve škole teozofske kabale rađaju se na zapadu sredozemnoga bazena: od Languedoca one su se raširile po Španjolskoj. Najpoznatija je Géronov krug kojim upravlja Nahmanide (1194.--1270.), ali ima i mnogo drugih u Kataloniji i Kastilji čija je egzegetska proizvodnja znatna. *Zohar je* uostalom plod kolektivnoga rada što ga prikupio Moses de Leon. No kada su katolički kraljevi zauzeli Granadu 1492. i kada su iste godine izgnani španjolski Židovi, to je poremetilo geografiju kabale. Brojni Kabalisti napuštaju Andaluziju da bi se naselili u Palestini koja u 16. stoljeću postaje njihovom drugom obećanom zemljom. Među školama koje se tu razvijaju najuglednija je ona u Safedu što ju je osnovao Issac Louria (1534.-1572.). On je bio iniciran kod nekoga kairskog učitelja prije nego što se naselio u Galileji. Ondje propovijeda nauk, ponajprije usmeni koji poznajemo posredstvom njegova učenika Haïma Vitala (1543.-1620.). Louria misli da kabalisti tragajući za Bogom mogu pridonijeti iskupljenju cijeloga židovskog naroda. Obnavljajući španjolsku kabalu, Louria inicira važnu liniju kabalista u kojoj su Moses Cordovero i Joseph Caro. Nakon smrti počeo se smatrati svecem, što ie veoma rijetko u judaizmu.

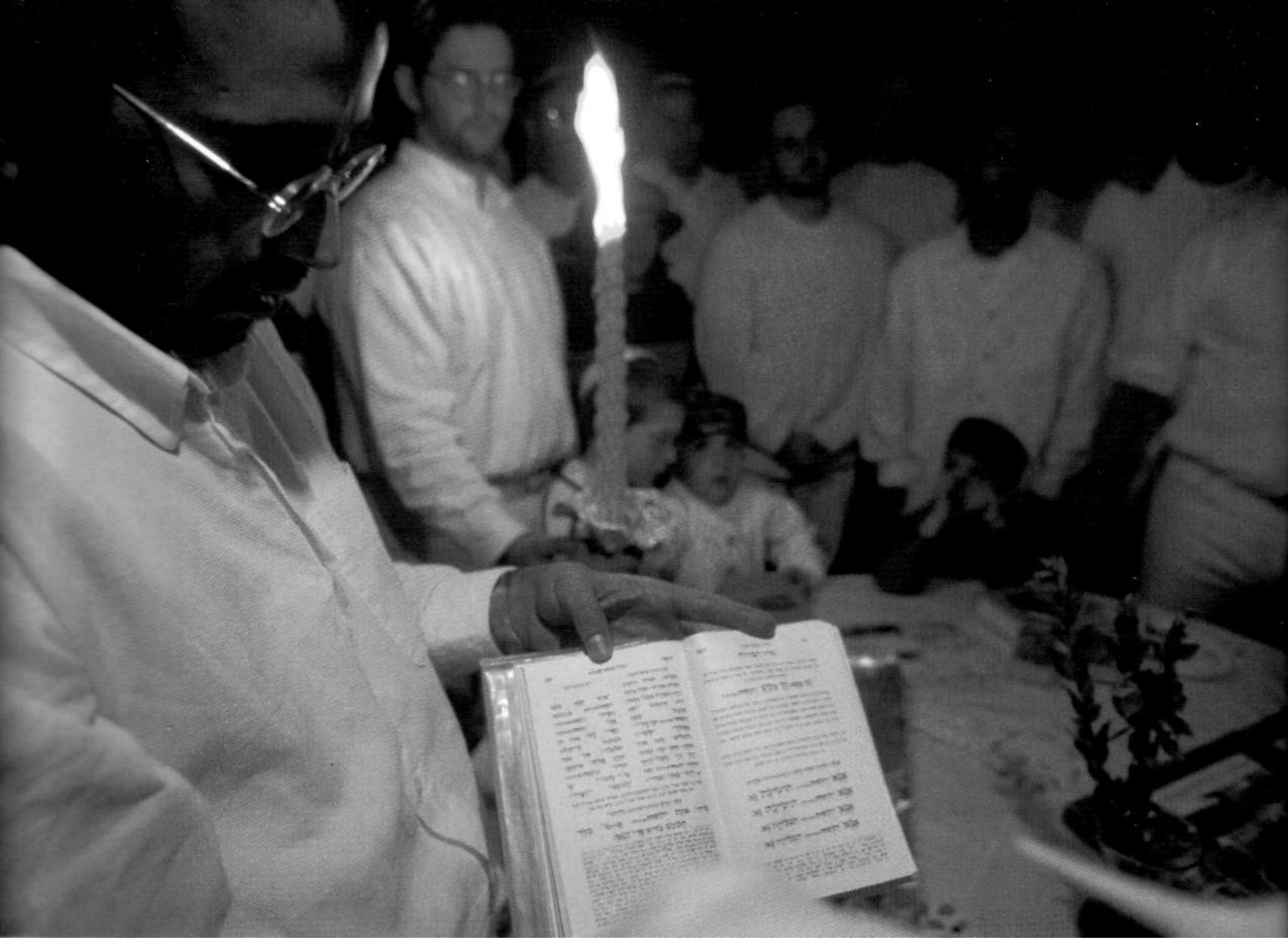

Danas je kabala u modi. U ovom centru za učenje studenti željni ezoterične duhovnosti meditiraju o posvećenim tekstovima judaizma.

Sefiroti ili deset manifestacija Boga

Što naučavaju kabalisti? Oni se oslanjaju na središnji pojam sefirota. Broju deset dodjeljuju sukcesivna stanja u kojima se očituje božanstvo. U *Zoharu* se može čitati da je "stvar nad stvarima proizvela deset aspekata svoje Biti, nazvanih sefirot": Keter (kruna), Hôkhmah (mudrost), Binah (inteligencija), Gedullah (veličina), Geburah (moć), Tiferet (sjaj), Nezah (vječnost), Hôd (slava), Yesôd (temelj) i Malkhut kraljevstvo). Svaki se identificira jednim dijelom tijela i jednim stanjem te imenom božanstva. Složena igra simbola povezuje jedne s drugima zahvaljujući kojoj kabalisti dobivaju određeno tumačenje svijeta. Deset sefirota oblikuju "sefirotsko stablo" koje tvori dinamično jedinstvo preko kojega se božanstvo otkriva onomu tko ga je znao odgonetnuti.

Teorija sefirota kaže kako Tora sadržava skup zakona skrivenih od stvaranja, tj. Boga samoga, ali u obliku koji mogu dešifrirati samo posvećeni. Ondje gdje većina svjetovnjaka sličnih "nevještima koji vidjevši čovjeka odjevenog u njegovu halju (...) vide u njemu samo halju (...)", kabalist zna razlikovati - iza jednostavna teksta - tijelo, "oblikovano po načelima Tore" koje samo krije dušu, najdublji smisao teksta, "pravu Toru". Tako se u kabalističkim školama ohrabruje postojan i stalan komentar tekstova iz kojega se mora pojaviti bolje razumijevanje Boga. Da bi to učinili, kabalisti ne oklijevaju pribjeći numerologiji prema složenoj metodi guematrije.

Recitirati božanska imena

No neki se kabalisti ne zadovoljavaju mističnim pristupom Bogu, nego jednako traže ekstatično iskustvo. Takav je slučaj velikoga španjolskog kabalista Abrahama Aboulafije (1240.-1292.). Polazeći od meditacije o simbolima sva-

koga pisma, Aboulafia je mislio da će moći primijetiti božanstvo i postići ekstazu. Da bi to učinio, izradio je šifrirani postupak recitacije različitih božanskih imena koji podsjeća na neke sufijske postupke. On savjetuje da se recitira tetragram Yhvh psalmodirajući dvanaest mogućih kombinacija četiriju konsonanata koji tvore višestruka imena Boga. Aboulafia naučava i gestikulaciju: ruku dignutih prema nebu treba balansirati glavom "u pokretu koji imitira crtež vokala pridruženog izgovorenu slovu". Napokon, on savjetuje da se treba opskrbiti talismanima kako bi se popratila ta molitva. Ekstaza je tražen cilj: "Kad budeš osjetio da ti srce izgara uistinu tako što kombinira, bit ćeš napokon spreman primiti čudesan utjecaj." Aboulafia je uspostavio originalni put u sklopu kabalističkog pokreta koji slijedi njegov najtalentiraniji učenik, Joseph Gikatilia (1248.-1325.). Kabalistička bratstva su ga slijedila u stopu.

Prema kršćanskoj kabali

Fascinacija koju je kabala širila izvan židovskih sredina ne može se zanijekati. Najbolja ilustracija toga je djelo velikoga kršćanskog humanista Pica de La Mirandolea (1463.-1494.) koji u renesansi preuzima kabalističke teze. Pričajući o tradiciji prema kojoj je Mojsije primio tajni nauk na brdu Sinaju humanist legitimira tajni i inicijacijski aspekt kabale. "Staviti na javno mjesto najtajnije misterije i tajne vrhovnoga božanstva skrivene pod korom zakona i velikim ruhom riječi, što je drugo ako ne bacanje svetinje na paši pred pse. Zato je to ljudska odluka, ali po Božjoj zapovijedi da je to sve skriveno svjetini kako bi se priopćilo samo savršenima." Prema tome Pic uvodi spajanje između kršćanstva i kabale u trenutku kada njegov prijatelj Marsile Ficin daje prevoditi Platona i hermetičke spise koji se pripisuju Hermesu Trismegistu. Kršćanska kabala što ju je postavio Pic de la Mirandole postaje jednom od temelja kršćanskog ezoterizma u budućim stoljećima. Susret biblijskih egzegeza i ezoterizma, tj. alkemije doživjet će neočekivano oduševljenje potkraj 20. stoljeća s pojavom "teološko-kriminalističkog" romana.

GUEMATRIJA ILI BOŽJI PRORAČUN

KABALA JE USKO POVEZANA S NUMEROlogijom. Prema starom vjerovanju koje nalazimo već kod Pitagore i njegovih učenika brojevi imaju mističnu vrijednost zahvaljujući kojoj možemo shvatiti svijet u njegovoj pravoj stvarnosti. Od antike numerologijom su se služile civilizacije oko mediteranskoga bazena. Nakon mnogo stoljeća kabalisti su ponovno posegnuli za njom kako bi dešifrirali posvećeni tekst. Upotrijebivši broj koji ide od 1 do 400 s dvadeset dva suglasnika hebrejskoga jezika posvetili su se svim vrstama izračuna stvarajući originalnu egzegezu Tore. Tako riječi koje znače "muški" i "blaženstvo" imaju identičnu numeričku vrijednost, znak da idu u paru. Da bi došao do toga rezultata, kabalistu je dovoljno da usporedi vrijednost triju konsonanata riječi "muški", Z-KH-R (Z=7, KH=20 i R=200, ukupno 227) s vrijednostima koje tvore pojam "blagoslov", (B-R-KH-H, s B=2, R=200, KH=20 i H=5). Drugi primjer, vrijednosti riječi *sefer* (knjiga) i *chem* (ime) su identične: Tora zapravo sadrži ime Boga...

Hermes Trismegist, legendarni otac hermetizma i alkemije, bit će veza između židovske i kršćanske kabale. Detalj poda katedrale u Sienni.

Vrteći derviši
ili ples za molitvu

Više od običnoga spektakla nebeski balet vrtećih derviša u Konji, u Turskoj, izraz je misticizma jednog od najstarijih islamskih bratstava.

CEREMONIJA ĆE POČETI, GLAZBENICI se raspoređuju i pripremaju. Neki pjevač deklamira svečanu pjesmu u čast poslanika Muhameda. Zatim dolaze plesači na scenu u pratnji svojega učitelja, šejha koji se prepoznaje po crnom šalu. Na zvuk violine, tamburina i *neya,* muškarci započinju kružni ples koji se zove *sema*. Slično zvijezdama okreću se u isti mah oko sebe i oko šejha premještajući se od istoka prema zapadu. Kad kretanje jednom započne, oni se rješavaju svojega ogrtača i pokazuju svoju bijelu tuniku. Napuštanje toge simbolizira tjelesnu smrt i ponovno rođenje u višoj i mističnoj duhovnosti. I kada derviši desnom rukom pokazuju prema nebu, a lijevom prema zemlji, oni osiguravaju ulogu posrednika preko kojega prenose ljudima ono što primaju od Boga. Derviši su zapravo mistici koji pripadaju muslimanskom bratstvu. Poput mnogih drugih, laička vlada Kemala Atatürka službeno je 1925. zabranila njihov red. On duguje svoj spas samo velikoj rijeci turista koji se dive tim iznimnim plesačima što im je omogućilo da se održe unatoč vlastima koje su bile neprijateljski raspoložene prema njima. Iza toga sekularnog društva krije se lik jednog od najvećih mistika islama, Dželaluddina Rumija.

Često smatrani običnim plesačima vrteći derviši su u stvarnosti inicirani koji traže trans s Bogom preko svetoga plesa *seme*.

Ocean koji hoda iza jezera

Početkom 13. stoljeća bježeći pred upadima Mongola teolog *Behauddin Veled* napušta sadašnji Izrael i sa svojom se obitelji naseljava u gradu Konji u srcu Anatolije. Na putu u progonstvo mnogo je ljudi bilo zadivljeno mudrošću njegova mlađeg sina Dželaluddina Rumija (1207.-1273.) koji oponaša korak svojega oca poput "oceana koji hoda iza jezera". Nakon razdoblja izobrazbe u Halepu i Damasku mladić nasljeđuje oca. Predaje u kuranskoj školi ili medresi do njegova ključna susreta s nekim Šemsom koji je bio derviš. Tako se zove svaki član vjerskoga bratstva povezan sa sufizmom. U kontaktu sa Šemsom Rumi upoznaje ekstazu i sjedinjenje s Bogom.

VELIKA SUFIJSKA BRATSTVA

OD POČETKA ISLAMA NIKNULO JE VIŠE od dvjesto bratstava, a danas ih ima pedesetak koja okupljaju pedesetak milijuna muslimana diljem svijeta. Najstarije je Kadirije koje prenosi nauk Abdura Kadira Džilanija (1077.-1166.). Ono je prisutno u cijelom svijetu od Maroka do Indonezije. Šazilije koju je osnovao Ali Šazili u 13. stoljeću imaju duhovnoga vodu Ebua Medjana (12. stoljeće). Suhraverdije, posebno prisutne u Indiji osnovao je Dijauddin Suhraverdij (umro 1167.). One slave umjereni misticizam koji teži više poštovanju zakona nego potrazi za ekstazom. Nakšibendije koje je utemeljio Behauddin Nakšibendi u 16. stoljeću zastupljene su u cijelom muslimanskom svijetu. One ponajprije ustraju na duhovnoj praksi *zikra*. Napokon, Senusije, jedno od najnovijih bratstava, utemeljio je u 19. stoljeću Ali al-Senusi. Ono je bilo na početku stvaranja libijske države 1951. a karakterizira ga odbijanje glazbe i plesa.

Mauzolej vrtećih derviša u Konji. Na tom mjestu se nekoć nalazio ružičnjak palače Seldžuka. Rumi je tu naučavao mnoge godine. Kad je umro, podigli su mu mauzolej u kojem je pokopan.

Sasvim sigurno da Rumi kod derviša promatra ples kao povlašteni način susreta s Bogom. No Šems jednoga dana misteriozno nestaje, možda ga ubijaju Rumijevi učenici, ljubomorni na potomka staroga derviša zbog svojega učitelja. On definitivno prestaje poučavati i utemeljuje bratstvo Mevlana (Mevlana, što znači "naš učitelj", bilo je ime što ga je Rumiju dao njegov učitelj) koje na zapadu zovu "vrteći derviši" i koji su ples i glazbu stavili u središte svoje liturgije.

Tisuću i jedan dan kušnje

Bratstvo vrtećih derviša organizirao je Rumijev sin sultan Veled. Ono predlaže svojim sljedbenicima originalni pristup svetinji, ali zato treba pobijediti u određenom broju kušnji. Budući sljedbenik treba najprije otići u neki samostan derviša, nazvan *tekija* gdje ga prima njegov duhovni poglavar, šejh. Tada počinje dugo razdoblje kušnje. Tijekom tisuću i jednoga dana, tj. tri godine po lunarnom muslimanskom kalendaru, mladi novak morat će se prilagoditi zapovijedima svojih starješina i izvršiti velik broj neugodnih zadataka: oprati rublje, očistiti zahode, voditi kućanstvo itd. Istodobno će biti iniciran u *semu*. Kada protekne tisuću i jedan dan, obavještava se novaka da će sljedeći tjedan moći prisustvovati ceremoniji inicijacije. Kada ona završi, mladog čovjeka odvode u njegovu ćeliju koju neće moći napustiti osamnaest dana. Nakon tog roka, šejh mu daje crveni konični šešir, *sikke* koji od njega čini sasvim posebnoga šejha. On sada može u potpunosti sudjelovati na odredu plesa kojim se sjedinjuje s božanstvom.

Od hereze do legende, **katari**

Da bi ih pobijedila, Crkva je stvorila opasnu inkviziciju prije nego što su ih progutali plameni lomače. Tvrdokorni vjernici za jedne, čuvari svetoga Grala za druge, danas još žive u mašti u Languedocu.

NA STRMOM STJENOVITOM vrhuncu koji dominira dolinom Lasseta impozantne ruševine dvorca Montségur čini se da još čuvaju legende i veliku tajnu koje obavijaju katarsku epopeju. Isti dojam ostavlja citadela Peyrepertusea, jednog "od pet Carcassoneovih sinova" s Quéribusom, Puilaurensom, Termesom i Aguilarom. Ali u Montséguru najživlje je sjećanje na "albigensku" pustolovinu. Nakon višemjesečne opsade ovi su se heretici u ožujku 1244. predali postrojbama vojvode od Carcassonea u prisutnosti narbonskoga nadbiskupa, ali više od njih dvjesto radije je ustrajalo u svojoj vjeri te su poginuli na divovskoj lomači.

Na veliku sreću mjesnoga turizma grad je danas postao mjesto različitih slavlja i povijesnih sjećanja. No rijetki su posjetitelji koji znaju da poznata citadela Montségura nije "katarski dvorac", nego kraljevska tvrđava sagrađena više desetljeća nakon predaje heretika. U stvarnosti katari su pobjegli u *castrum,* utvrđeno selo od kojeg danas nema ni traga. Nedvojbeno trebao je prestižniji kadar, monumentalniji da bi se ukorijenio mit i dalo više širine epopeji koja nastavlja fascinirati i malo je reći da je katarsko potomstvo poticalo i još potiče brojne legende. Tko su muškarci i žene koje tvore tu zajednicu, a čiji su se svećenici dali nazivati "savršenima" i čiji prvi tragovi sežu u 12. stoljeće?

Katarski križ pojavljuje se u mnogim selima u Languedocu kao što je slučaj ovdje u Avignonetu u Lauragaisu, lokalitetu smještenom između Toulousea i Carcassonnea.

Osporavana crkva

Katari ulaze u povijest oko 1160. kada se u Porajnju umnožavaju lomače susrećući se sa sve brojnijim hereticima. Svećenik Eckbert iz Schönaua prvi upotrebljava izraz "katari". Njegove prisege i one drugih propovjednika - poput Evrevina iz Steinfelda - stigmatiziraju štetno bujanje pokreta koji cvatu u Europi ugrožavajući katoličko pravovjerje. Jedna je regija više od drugih obilježena žigom hereze. Radi se o jugu Francuske, feudu albigenza. U tim zemljama gdje je utjecaj francuskoga kralja slab, gdje gradovi uživaju velike slobode, katarska hereza nalazi pogodno tlo za širenje. Njezini članovi ne žive u tajnosti i tvore pravu crkvu s biskupima, svećenicima obreda i vjernicima. Ti muškarci i žene

najčešće potječu iz imućnijih slojeva društva: plemstva, građanstva, učenih ljudi... i uživaju relativnu naklonost mjesnih kneževa. Katari iz Languedoca ne tvore tajno društvo u pravom smislu riječi. Sličniji su nekoj vjerskoj sljedbi koja propovijeda radikalni dualizam po kojem je Stvaranje djelo nečastivoga, a ne božanske. Za njih je Bog samo duh koji se nije mogao utjeloviti pa zato odbijaju euharistiju. Njihov dualistički pogled na svijet vodi ih tomu da optužuju prijevaru i pokvarenost Crkve ljudi, a više poštuju Crkvu Krista, duhovnu i nebesku. I napokon oni vjeruju u seobu duša: duša koja nije dostojna da uđe u Kraljevstvo Božje osuđena je da se reinkarnira u tijelo drugoga čovjeka, čak i životinje. Katarizam nije, kako se često govorilo, popularna hereza, nego intelektualni nauk.

KATARSKO BLAGO

LEGENDA PRIPOVIJEDA KAKO su KATARI zgrnuli fantastično blago što su ga pohranili u Montséguru, posljednjoj utvrdi njihova otpora u Languedocu. Nije dakako nikada pronađen ni najmanji trag toga blaga, no to nije sprječavalo da bujna mašta nekih strastvenih zagovornika toga pohranjuje misteriozne glasine. Neki su spominjali čudnu zgodu što se zbila tijekom duge opsade Montségura. Kad su pregovori 1. ožujka 1244. doveli do predaje, ljudi pod opsadom su bez vidljiva razloga zatražili primirje od dva tjedna. Kad je 15. ožujka isteklo primirje, oni savršeni, neslomljivi našli su smrt na lomači. No četvorica njih, skriveni u podzemlju citadele, spasili su se sutradan objesivši se na užad kako bi sišli niz vrtoglavi nagib zapadnoga pročelja lokaliteta. Ljudi su se pitali: koje je bogatstvo moglo prenijeti četvoricu ljudi samih i bez konja, ako to nije duhovno, a ne materijalno blago? Tako je nekoliko stoljeća poslije legenda o svetom Gralu ušla u povijest albigenza... Mnogi osporavaju te hazarderske hipoteze i još su u potrazi za zlatom za koje pretpostavljaju da je katarsko. Je li skriveno u špiljama koje okružuju Montségur ili je odneseno u Italiju, na što je upućivalo više povjesničara? Debata ostaje otvorena kao i potraga za tim nevjerojatnim blagom...

Oviseći o vikontu od Narbonne dvorac Peyrepertuse bio je katarska citadela prije nego što su ga osvojile kraljevske postrojbe u vrijeme križarskoga rata Albigenza.

Vjernici i savršeni

Katarska zajednica dijeli se u dvije skupine: većina vjernika s jedne strane, "savršeni" s druge strane. Prvi slijede način života koji je, iako obilježen velikom strogoćom, dosta sličan onom rimokatolika. Međutim u trenutku smrti vjernici smiju primiti *consolamentum,* jedini sakrament koji priznaju katari. Ovo duhovno krštenje koje se daje polaganjem ruku oslobađa vjernika svih grijehova i takva posljednja pomast daje mu pravu putovnicu za drugi svijet. Katarski pastori - koje će inkvizicija nazivati "savršenima" - međusobno se nazivaju "dobri muškarci" ili "dobre žene". I oni su primili *consolamentum,* ali on ima vrijednost ređenja. Tom ceremonijom oni se podvrgavaju veoma striktnom pravilu. Apstinencija je obvezna, svakodnevne molitve namijenjene su čeličenju duše, dok post, zabrana mesnih jela i puštanje krvi oslabljuju tijelo što ga njihov nauk prezire. Okupljeni u zajednicama, oni žive u svijetu nastavljajući obavljati svoj posao.

Osim toga dio života provode propovijedajući i pružajući utjehu umirući-

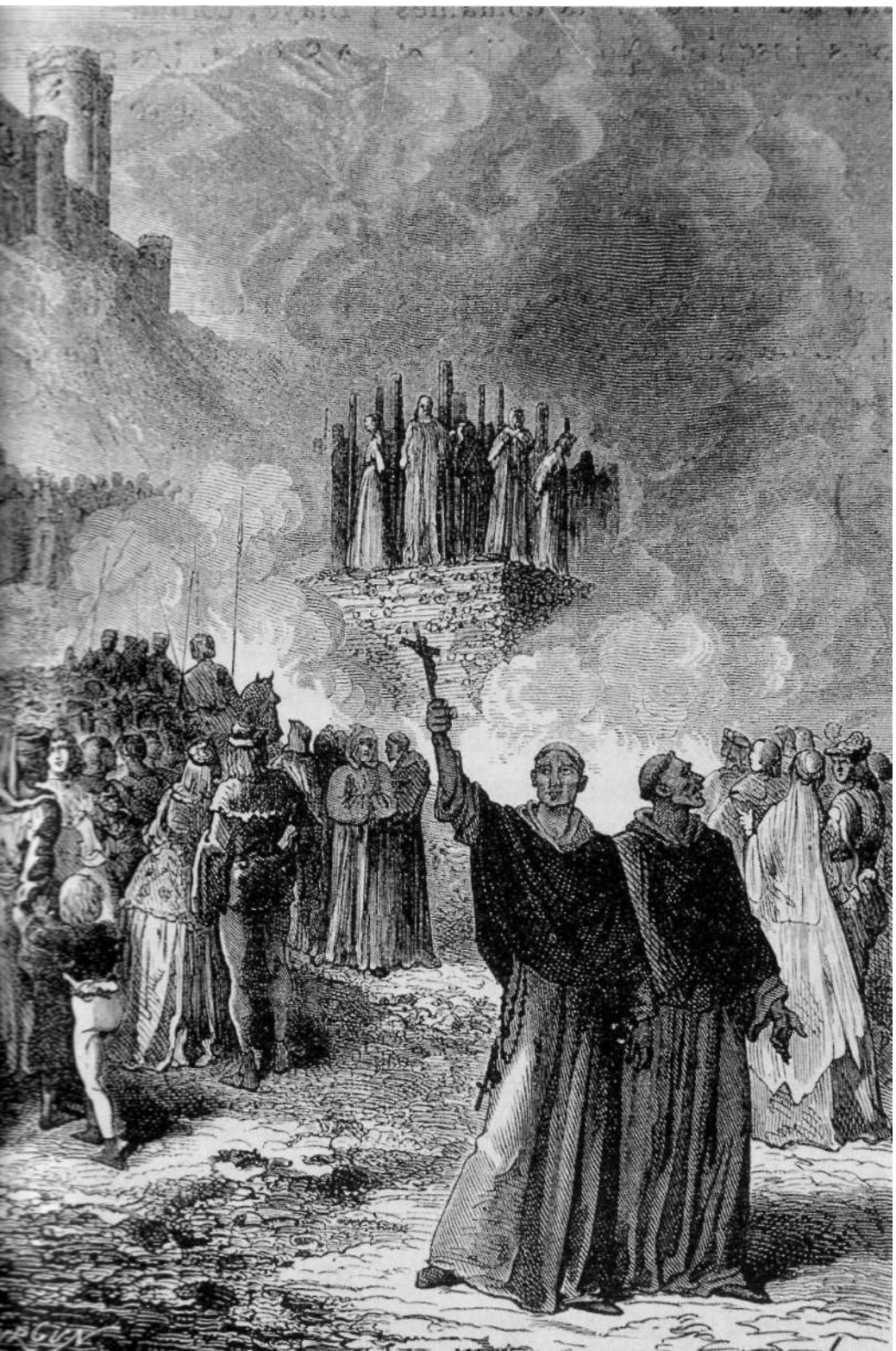

Ovaj duborez iz 19. stoljeća predstavlja dramatičnu smrt posljednjih katara, osuđenih zbog krivovjerstva na kraju opsade Montségura. U prvom planu dominikanci.

BOGUMILI I VALDENZI

U SREDNJOVJEKOVNOM SVIJETU NE nedostaje krivovjernika okupljenih u više ili manje tajna društva jer su bili proganjani. Mnoštvo tih skupina prenosi intenzivno duhovno vrenje, ali često i osporavanje političkoga sustava. U sjevernoj Europi mnogo je pokreta bilo proganjano od 11. stoljeća, a prva lomača na zapadu zapaljena je u Orléansu 1022. No u 12. i 13. stoljeću bujaju heretičke skupine, posebno u južnoj Italiji i Languedocu. Svi ti pokreti dijele dvojnu viziju svijeta u ime koje preziru zemaljske vrijednosti. Neke od tih skupina čak su splele međusobne veze. To je posebno slučaj s bogumilima koji su smješteni na Balkanu i čiji je biskup Niketas bio na čelu katarskoga sabora 1167. Najtrajniji od tih heretičkih pokreta osim katarskih je onaj valdenza. Posvetio ga je 1170. Pierre Valdès u području Lyona. Tu skupinu propovjednika Crkva priznaje od početka. Međutim njihova reformatorska revnost ubrzo pobuđuje sumnju u očima Rima i oni postaju predmetom istraga i inkvizicijskih optužbi. U 16. stoljeću priklanjaju se protestantskoj reformi u kojoj još danas tvore jedan od manjinskih ogranaka.

ma, postajući tako živi primjeri za vjernike koji poštuju njihove visoke moralne vrijednosti. Katari im mnogo duguju za svoj uspjeh.

Lomača u Montséguru

Upravo oduševljenje katarskim idejama jednoga dijela društva u Languedocu zvoni na uzbunu u Crkvi. Oko 1200. papa šalje propovjednike; među njima se nalazi Dominique de Guzman koji će nekoliko godina poslije utemeljiti red Braće propovjednika, budućih dominikanaca. Ali neočekivani događaj daje tragičan obrat situaciji. Godine 1208. Pierrea de Castelnaua, papina izaslanika, ubija sluga grofa od Toulousea koji je odan krivovjernim idejama. Papa Inocent III. odmah upućuje poziv križarima da krenu u rat protiv krivovjernih albigenza. Ponovno osvajanje Languedoca trajat će više od trideset godina. Najprije postrojbe Simona de Montforta, zatim inkvizicija i intervencija francuskoga kralja pobijedili su otpor katara. Kada je Montségur pao 1244., neke manjine napuštaju Francusku i odlaze u Italiju, ali može se reći da je hereza nestala početkom 14. stoljeća kad je 1321. na lomači spaljen posljednji "savršeni".

Rođenje mita

Tragična povijest katara ne završava međutim u srednjem vijeku, nju je reaktivirao u 19. stoljeću Napoléon Peyrat, pastor iz Languedoca. Osjetljiv prema sudbini vjerskih manjina, on 1872. objavljuje divovsku *Povijest albigenza* koja prenosi u epopeju sudbinu "dobrih ljudi" iz Longuedoca i čini od Montségura mjesto mučenja, "zračni tabernakul koji skuplja krhotine Akvitanije na more krvi". Odsad je ciklus katara u modi. Tridesetih godina prošloga stoljeća Nijemac po imenu Otto Rahn seli se u Ariègeu. Uvjereni nacist, blizak Himmleru, očaran je katarima koje povezuje s Arijcima, potomcima Vizigota koji su upali u to područje u 5. stoljeću. Strastveni zaljubljenik u germansku mitologiju i uporni čitalac *Parzivala* Wolframa von Eschenbacha (13. stoljeće) Rahn prvi povezuje katare sa svetim Gralom. Po njemu katari su bili

Još danas zadivljuje podsjećanje na katare. Ovo tkano platno što ga je stvorio "Quadratto" resi kuću-muzej Déodata Rochéa, pionira neokatarizma.

čuvari kaleža u koji je Josip Arimatejac skupljao Kristovu krv. On isto tako misli kako gralov dvorac, nazvan Montsalvatge kod Wolframa nije ništa drugo nego Montségur. Križarski rat protiv albigenza nije imao drugu svrhu nego da im ugrabe grala, ali više "dobrih ljudi" uspjelo je pobjeći, odnoseći sa sobom basnoslovno blago. Taj mit lišen svakog temelja imao je izvanrednu sudbinu sve do naših dana. Danas još na rubu uglednih povijesnih udruga postoji određen broj neokatarskih društava, više ili manje tajnih koja za sebe tvrde da prenose skrivene nauke posljednjih savršenih. Neki tvrde da čak udjeljuju pravi *consolamentum* koji donosi novac.

Političke ambicije **Bijeloga lotosa**

Rođeno pod pečatom budističke religije, jedno od najstarijih i najvažnijih kineskih tajnih društava stoljećima je vršilo ključni utjecaj na politiku srednjeg carstva.

GODINE 1890. ODRŽAVA SE U Šangaju konferencija protestantskih misija koja pokušava prekinuti prodor kršćanstva u Kinu. Velečasni F. H. James izvještava pred zaprepaštenom javnošću kako u njegovoj provinciji Shandong ima najmanje sto tajnih organizacija koje kombiniraju vjersku doktrinu i političku akciju. Kinesko društvo je već stoljećima ustrojeno skupom inicijacijskih i vjerskih bratovština koje izviru iz dviju glavnih obitelji: na jugu Trijada koja je utemeljena u 17. stoljeću; na sjeveru Bijeli lotos koja je još starija. Ako nije nastao u 4. stoljeću, kako to tvrdi legenda, ne seže ni u 12. stoljeće. Pod imenom Bai-lian-jiao to je društvo predlagalo izvornu vjersku i duhovnu poruku čija se mitska priča o podrijetlu širi: njegovi očevi utemeljitelji bili su navodno jedan taoistički učitelj, jedan pjesnik i jedan budistički svećenik koji su sva trojica štovala osloboditelja po imenu Amitâbha. Budistička sekta sinkretičkoga nauka bilježi sve veći uspjeh. Njezini se pristaše služe taoističkim elementima kao što su podudarnosti među vrlinama, boje i brojevi. Isto tako prakticiraju magiju i najavljuju blizu reinkarnaciju Buddhe. Stručnjaci napokon naglašavaju da je bratstvo obilježeno utjecajem manihejskih zajednica prisutnih u Kini.

Bijeli lotos se nadahnjuje budizmom. Ovdje se vidi Buddha okružen monasima i bodhisattvama, bićima obećanim buđenju (slika na svili iz 10. stoljeća).

ŠIROKA MREŽA PODRUŽNICA

ULAZAK BIJELOGA LOTOSA u ilegalu izazvao je stvaranje brojnih podružnica, svih tajnih koje su nastajale tijekom stoljeća. Jedna od najvažnijih je ona Osam dijagrama, organizirana na veoma hijerarhijski način koja duguje ime brojkama kojima su se služili taoisti da bi čitali budućnost. Njegovi članovi podvrgavaju se različitim inicijacijskim kušnjama kako bi prešli iz ranga običnog vjernika u rang učitelja. Tajna se pomno poštuje, a onaj tko bi je prekršio vidio bi "kako mu se tijelo pretvara u gnoj i krv za sto dana". Osam dijagrama sudjeluje 1813. u osvajanju Zabranjenoga grada. Među ostalim društvima koja pripadaju Bijelom lotosu možemo navesti i Nian, sastavljen od seljaka koji su se borili protiv carskih postrojbi u sjevernoj Kini. Slavna sekta boksača, koja je također bila emanacija Bijeloga lotosa, ističe se prakticiranjem borilačkih umijeća i potkraj 19. stoljeća nastoji otjerati strance iz Kine.

Juriš na vlast

No u tom razdoblju sekta Bijeloga lotosa još nije tajno društvo. Ona osvaja seljačke mase koje su bile veoma neprijateljski raspoložene prema mongolskoj dinastiji Yuan. Pod tim aspektom ulazi u politiku, njezini pristaše sudjeluju aktivno u borbama koje će dovesti dinastiju Ming na carsko prijestolje. Bijeli lotos je u prvom redu zainteresiran za tu pobjedu. I očito onaj koji je pod imenom Taizu postao prvi car Ming 1368. nije nitko drugi nego stari budistički svećenik, pristaša sekte. Čak je moguće da ime Ming, "svjetlost", potječe od staroga manihejskog temelja Bijeloga lotosa koji pripada imenu što je bilo dano proroku Maniju nazvanom "poslanik svjetlosti" (Mingshi). Novi car, jedva što je stupio na vlast, žurno

Taizu, utemeljitelj dinastije Ming (1368.-1644.) bio je član Bijeloga lotosa prije nego što se okrenuo protiv njega, poslavši ga u ilegalu i političku borbu.

zabranjuje društvo s obrazloženjem da se odaje "magijskim postupcima kojima vještice i čarobnjaci zapovijedaju svecima, pišu uroke po vodi." Očito radilo se ponajprije o tome da se zaštiti jedna skupina koju je dobro poznavao i čiji je potencijal za političku destabilizaciju uočio - koji se uostalom koristio na njegovu veliku dobrobit. Otada pristaše Bijeloga lotosa, uskoro proganjani i osuđivani na smrt, odlaze u ilegalu.

Tajna akcija

Prisiljeni da izrade znakove prepoznavanja, nastavljaju se okupljati u najvećoj tajnosti i nakon svakoga sastanaka obećavaju da će čuvati tajnu o svojim vjerskim i političkim postupcima. Kako bi dobili na učinkovitosti, ali i na neprovidnosti, sekta se dijeli u malene mjesne ili regionalne skupine. Bijeli lotos i njegove podružnice i dalje su ponajprije vjerska društva. No kako ih je dinastija Ming snažno osudila, oni pribjegavaju političkom otporu koji će se protegnuti na stoljeća i koji će pridonijeti padu dinastije Ming 1644. te organizaciji velikih ustanaka. Tako će 1793. Wang Song, šef Bijeloga lotosa, organizirati ustanak velikih razmjera i pokušati, doduše bez uspjeha, zbaciti mandžurijsku dinastiju Qinga. Dvadeset godina poslije pristaše će se uspjeti domoći Zabranjenoga grada. Godine 1911. dinastiju Ming je napokon zbacio republikanski pokret što ga je vodio Sun Yat-sen, član Trijade i blizak Bijelom lotosu.

Sumnjivo dobrotvorstvo **Družbe Svetoga Sakramenta**

Pod izlikom da olakšava bijedu svojih suvremenika vrlo diskretna Družba Svetoga Sakramenta miješala se suviše blizu političkim metodama kraljevstva prije nego što se Mazarin zabrinuo zbog toga.

GODINE 1609. FRANCUSKIM Kraljevstvom kružio je pamflet pod naslovom "Podsjetnik da se upozna duh i ponašanje družbe ustanovljene u gradu Caenu". On potvrđuje da se kuje zavjera u sjeni tajnog društva, Družbe Svetoga Sakramenta. I Mazarin koji obnaša političku vlast u ime mladoga Luja XIV. odmah vidi u toj "spletki pobožnjaka" opasnost koju valja odalečiti, to više što su mu neki članovi spomenute bratovštine već predbacili ponašanje koje nije baš u skladu s njezinim crkvenim statutom. Izdaje zapovijed da se sastanci udruge smiju održavati samo uz prethodno kraljevo odobrenje. Družba je jedva izmakla zabrani. Valja spomenuti da je podupiru važne osobe, počevši od kraljice majke Ane Austrijske. U to vrijeme bratstvo je moćno. Među osobama koie su mu se pridružile nalazimo redovnike poput svetog Vincenta de Paula, Bossueta ili Jean-lacquesa Oliera, utemeljitelja Družbe sv. Sulpicija, ali i laike prvoga reda poput princa od Contija, vojvode od Nemoursa, Fouqueta i Lamoignona, predsjednika pariškoga parlamenta.

Mašući pokaznicom s presvetim sakramentom zaklonjenom ispod baldahina članovi Družbe Presvetog Sakramenta u procesiji (duborez iz 17. stoljeća).

"Prilagoditi se skrivenom životu Isusa Krista"

Družba Svetoga Sakramenta utemeljena je trideset godina prije na inicijativu Henrija de Lévisa, vojvode od Ventadoura. Veoma pobožan, rastao se od žene da bi se posvetio svećeništvu. Nadahnut iskrenom vjerom, imao je ideju o bratstvu koje bi ujedinilo laike i vjernike oko zajedničkog ideala visoke pobožnosti i konkretne akcije u svijetu. Vjerska bratstva su klasični oblici kršćanske

pobožnosti; što se tiče odanosti presvetom sakramentu, ako je ono distinktivno obilježje bratstva, ono je veoma popularno od kraja 16. stoljeća jer je imalo odjeka na Tridentskom saboru (1545.-1563.) koji je reafirmirao stvarnu nazočnost Krista u kruhu i vinu.

Radikalna novina družbe jest da su se sastanci veoma brzo počeli održavati u najvećoj tajnosti. Ta stega nametnuta je svima kako to potvrđuje članak 9. statuta: "Društvo će raditi u potpunoj tajnosti, a temelj će mu biti duboka poniznost i milosrđe čime će što više oponašati Isusa Krista u svetom sakramentu koji je tu skriven." Njegovi su članovi morali tajiti svoju pripadnost i djelovati u vlastito ime.

Opasan politički utjecaj

Članovi bratstva regrutiraju se ponajprije medu društvenom elitom: tu se susreću plemići, biskupi, župnici, suci i odvjetnici. Svi se međusobno nazivaju "braćom" i nalaze se četvrtkom koji je posvećen štovanju presvetoga sakramenta kako bi zajedno molili. Družba se proširila po provinciji gdje 1660. broji više od pedeset podružnica. Malo-pomalo intervenira redovito u javni život, pa čak i u politički. Diskrecija njezinih članova i njihov utjecaj daju joj učinkovitost skupine za pritisak. Posvuda gdje imaju moć i u najvećoj diskreciji nastoje nametnuti totalnu katolizaciju društva koje znatno nadilazi početnu pobožnu i milosrdnu namjenu. Tako "braća" dobivaju zabranu dvoboja i osudu huljenja u svakodnevnom jeziku. Bore se protiv mode svojega vremena koju smatraju "besramnom", traže da se zatvore neke pariške ustanove koje smatraju "nemoralnima" kao što su javne izložbe ilustriranih knjiga... I napokon obrušavaju se na neke kraljeve podanike, posebno protestante, janseniste, ali i libertince čiji ih običaji šokiraju. To su te stalne intervencije u politički život zbog kojih družba postaje pomalo sumnjiva i smeta u očima kraljevske vlasti. Ako su joj Richelieu i Luj XIII. bili skloni u početku, to više nisu Mazarin i Luj XIV. Zato je upokoravanje 1660. tako radikalno. Godinu dana poslije počinje vladati Luj XIV. i preuzima kraljevstvo u svoje ruke. Godine 1666. kada mu umire majka, on zapovijeda raspuštanje družbe.

MOLIÈRE I POBOŽNjACI

MOLIÈRE JE BIO ZAKLETI NEPRIjatelj te družbe. U *Tartuffeu* on ismijava pobožnjake, međutim 1664. dobio je zabranu izvođenja komada. Nakon što je družba ukinuta, komad se napokon može igrati 1669. Njegov ton je bio oštar:

Sve im to ne vrijedi ni pišiva boba,
Pobožnost im zanat, na prodaju roba.
Žele steći časti i ugled kod ljudi
Prevrćući oči, lupajuć si grudi
Ljudi što ih snaga zanosa potresa,
Što za blagom jure po stazi nebesa,
Puni svetog žara milostinju mole,
Svjetuju tišinu, a zabavu vole,
I vrlinom znadu opačinu skriti,
Osvetljivi, lažni, besavjesni biti,
Ako im koga uništiti treba,
Svoju mržnju zovu interesom neba

Molière, *Tartuffe*, 1664, stih 365.-376.

Luj XIII. bio je uvijek sklon Družbi, njegova žena Ana Austrijska i Gaston d'Orléans mole sveti sakrament koji se nalazi u pokaznici u obliku sunca.

Propovjednici-čarobnjaci **vudua i makumbe**

Vudu koji je opstao medu primitivnim afričkim kultovima što su ih "izvezli" crni robovi, prekriva veća vjerska dimenzija, ali on ispunjava i važne društvene i političke funkcije na Haitiju i u Brazilu.

GODINE 1980. CLAIRVIUS NARCISSE ponovno se ukazao Angelini, svojoj sestri nakon osamnaest godina odsutnosti. Ona je ipak prisustvovala njegovim zadnjim trenucima u bolnici na Haitiju 1962. Clairvius joj priča da se sjeća svoje "agonije" i Angelinina plača. Priča da je, budući da su ga smatrali mrtvim, bio pokopan, a zatim iste večeri izvađen iz lijesa da bude odveden u okolicu Haitskoga rta. Ondje je u polukomatoznom stanju radio godinama kao "zombi" sve dok nije izmaknuo skrbništvu svojega učitelja. Clairvius je sumnjao u jednoga od svoje braće da je platio boka, čarobnjaka koji prakticira vudu kako bi ga sveo na to stanje roba da bi on mogao u potpunosti uživati nasljedstvo koje je priželjkivao. Taj je slučaj tako odjeknuo da je 1981. jedna ekipa BBC-a pohitala na ta mjesta kako bi to ispitala. Obratila se Lamarqueu Douvonu, direktoru centra za psihijatriju u Port-au-Princeu koji se zanima za vudu od 50-ih godina prošloga stoljeća. Ekipa je potvrdila Clairviusove izjave da je on doista bio žrtva podvale u kojoj je intervenirao čarobnjak vudua da bi ga dro-

Praksa vudua je katkad popraćena krvnim žrtvama. Ovi pristaše su bili smaknuti 1864. na Haitiju jer su se odali nekom kanibalskom obredu..

"PRAH ZA ZOMBIJE"

Istraživači su pretpostavili a zatim ustanovili da su haitski čarobnjaci upotrebljavali poseban prah kako bi pretvorili svoje žrtve u zombije, otrov koji se najčešće ulijevao u cipelu ili na leđa ciljane osobe kako bi mu impregnirao kožu. Nedavna su istraživanja pokazala da taj pripravak sadržava ljudske kosti, ostatke guštera, osušene kosture bufa marinusa, veoma otrovne žabe koja se sva pretvorila u prah. Tu su se pridružile biljke koje sadržavaju saponin, otrovnu tvar koja može poremetiti disanje. Tako dobivena mješavina izaziva uzetost koja sa sobom povlači potpunu nepokretnost tijekom koje granica između smrti i života postaje neizvjesna, čak i za iskusne liječnike. Prema liječniku Wadeu Davisu sa Sveučilišta Harvard taj otrov što ga spravlja *boko* je to djelotvorniji što je žrtva više uvjerena u moći svojega mučitelja i stvarnost vudua...

girao. No njegova obitelj i njegovi prijatelji neće ga htjeti nikada više vidjeti zbog straha da će prkositi ugledu čarobnjaka... "Tvornica zombija" je najspektakularniji i najpoznatiji aspekt kulta vudua. Ali za sociologe religije taj je fenomen još simptomatičniji: to je za njih slika trauma što su ih crnci pretrpjeli u vrijeme ropstva.

Religija crnaca marona

Već su 1797. francuske vlasti na otoku Saint-Domingue, poslije Haitiju, zabilježile u nekom izvještaju da "se opasni skupovi, poznati pod imenom vudu nastavljaju unatoč otporu koji je postojao". Dodaju kako su strašne prisege čije izvršenje može ugroziti javnu sigurnost spremljene među rukama onih koji predsjedaju tim orgijama" i zabranjuju okupljanja u kojima se miješaju molitve i plesovi. U to vrijeme milijuni Afrikanaca bili su uhvaćeni i prebačeni u novi svijet gdje rade na plantažama kao robovi. Kolonizatori su se pobrinuli da pomiješaju narode kako bi spriječili svaki osjećaj jedinstva koji bi mogao dovesti do pobune. Međutim dio robova nastoji pobjeći, "maronirati" kako se tada govorilo. Za njih, koje se počelo nazivati crnci maroni, ostaje samo jedan izlaz: sastajati se u tajnosti kad padne mrak kako bi bili u duhovnoj vezi s mističnim silama za koje se pretpostavlja da su više nego kod bijelaca. Oni su uostalom skovali zajednički jezik, kreolski. Nekima od tih robova pridaju izvanredne moći: dar posvudašnjosti, magijske moći... Oko tih propovjednika-čarobnjaka, u žaru tih noćnih sastanaka stvaraju se tajna bratstva koji su živ izraz otpora kolonijalnom poretku. Ona su to više spojena što crpe snagu i referencije u bogatoj afričkoj religijskoj baštini.

S jednog kontinenta na drugi

Haitski vudu uranja korijene u drevne kultove koji su stigli ravno iz Afrike, a prakticirali su ih narodi iz Benina i Toga

Vudu vuče podrijetlo iz Afrike. Ova statuica iz Benina upotrebljava se kao fetiš u kultu vudua: za nju se smatra da može iscijeliti bolesnika na daljinu.

Ovaj beninski čarobnjak složio je na stol svoje kuće mnoštvo predmeta kako bi obavljao magijske obrede tipične za afrički kult vudua.

CEREMONIJA U BAHIJI

U BRAZILU SE LJUDI CESTO SUSREĆU u hramu kako bi pitali duhove o budućnosti ili o nekoj drugoj temi. Te ceremonije se obično događaju kad padne mrak. Kad onaj koji traži savjet ude u područje *terreim,* počinju pjesme i udaranje u bubanj. Pod vodstvom majke ili oca svetaca inicirane osobe padaju u trans i daju da ih jašu duhovi, božanstva ili sjene mrtvih predaka. Kad se jednom domognu tijela, krase se atributima onoga ili one koji ih nastavaju i čekaju da budu ispitani: nije čudno vidjeti ih kako se oboružavaju teškim mačem, metalnom kacigom ili kako poprimaju težak glas ako je duh koji je u tom tijelu muški... Kada bubnjevi prestanu udarati, oni odgovaraju na pitanja onoga koji traži savjet koji, kad je zadovoljan, prinosi žrtvu bogovima.

koji su štovali nevidljive sile nazvane vôdu. To su duhovi, katkad božanske sjene istaknutih pokojnika koji se pokoravaju Mawuu, velikom bogu stvoritelju čiji su glasnici. Oni se pokazuju ljudima na različite načine, najčešće ulazeći u posjed nekog seljaka koji postaje njihov glasnogovornik u nekom trenutku. Izvlače snagu iz krvavih žrtava što ih organiziraju svećenici svakoga plemena. Prešavši u Ameriku taj je kult evoluirao u tajnu noćnih okupljanja maronskih crnaca. Neke crte predaka su se očuvale, dok su se druge promijenile pod utjecajem katolicizma. Tako na Haitiju pod imenom vudua potomci robova ovjekovječuju afričku religiju svojih predaka u sklopu spektakularnih inicijacija. U Brazilu je sinkretizam između crnih afričkih tradicija, katolicizma i spiritizma iznjedrilo makumbu koja jednako tako ima svoja bratstva iniciranih. To je i slučaj u Kubi gdje je neka tajna religija što je čuvaju narodi Calabara stekla ulogu sličnu onoj europskog slobodnog zidarstva...

Tit-Jean, Marinette i Barun-Subota

Nedvojbeno najpoznatiji kult vudu koji se prakticira na Haitiju dobro je očuvao veze s originalnim vôduom. Predstavlja bogat panteon s "Velikim učiteljem" na vrhu identificirajući se katkad s Bogom koji vlada nad duhovima, loaima. Ima ih mnogo koji najčešće nose pitoreskna imena: Tit-Jean, Marinette... Među najpoznatijima može se spomenuti Barun-Subota, duh smrti i groblja. Njega zazivaju svećenici vudua - nazvani huganima ili bokima kad se radi o muškarcima, mambom ako su to žene - kada proizvode zombija. Kult vudua je inicijacijski. Nakon katoličkog krštenja sljedbenik se stavlja pod zaštitu svojega "korijena loe", vrste zaštitničkog duha obitelji. Poslije preuzima novu ličnost tijekom inicijacije i mora služiti "učitelju-glavi loe" koji će preuzeti upravljanje njegovim životom. Učitelj ga preuzima u vlasništvo tijekom ceremonije koja se održava u tri faze: kandidat treba najprije pozdraviti posvećene predmete i zazvati Velikog učitelja, zatim se žrtvuju životinje posvećene loi, živad najčešće. Napokon pod frenetičnim ritmom bubnjeva, pjesama i plesova budućeg sljedbenika obuzima duh kojem se zavjetuje: on komunicira sa svijetom loa. Vjernici vudua mogu se uticati svećeniku kako bi dobili zaštitu od zlih duhova nabavivši amulete i napitke svih vrsta. Priča se kako neki inicirani mogu steći dar da se transformiraju u vukodlake ili drugu fantastičnu životinju...

U *terreirosima* makumbe

Makumba je generički pojam koji okuplja različite brazilske kultove od kojih

je najvažniji *candomblé* koji se praktici-ra u Bahiji. Ova afro-brazilska vjerova-nja štuju također vrhovnoga boga, Oloruna, ali tu se isto tako nalazi kult nižih božanstava, *orixa* koji nose afrič-ka imena s dodanim katoličkim pa-tronimima: Naša Gospa pomoraca, sveti Antun ili čak Isus. Ceremonije se održavaju u hramovima nazvanim *ter-reiros*. Okruženi palisadama, oni su područje svećenika svetinje, očevi ili majke svetaca. Njima pomažu plesači ili mediji koji tvore bratstvo u kojem većinu članova čine žene. Uklopiti tu skupinu iniciranih znači biti odabran od duha. Izabrani se još mora suočiti s kušnjama inicijacije. Nakon što je ušao u vezu sa svećenikom, treba se nekoliko tjedana izolirati u nekom *terreirou* gdje će naučiti molitve, kultove i umijeće padanja u trans do dana prvoga posje-da koji će potvrditi njegovu kvalitetu iniciranoga. Pristaša mora zatim biti kršten u nekoj katoličkoj crkvi prije nego što se vrati u svoj dom. Otad po-staje vezan uz hram gdje službeno nas-tupa po zapovijedima oca ili majke svetaca. To inicijacijsko društvo ima bitnu ulogu jer tvori vezu između svije-ta ljudi i svijeta bogova ili predaka.

Vezivno tkivo društvenoga poretka

Tijekom godina makumba ili vudu bili su dovedeni do toga da imaju ulogu po-veznice između civilnoga društva koje je još u povojima i vlasti. Politički diskurs često je vjerodostojan samo ako ga legitimiraju vjerski dužnosnici. Još više iznenađuje što su ti kultovi postali elementi nužni za društvenu stabilnost. Brazilske političke vlasti tražile su više puta da se zatvore neki *terreirosi* za ko-je su procijenili da su opasni ili ospora-vateljski, ali morali su odustati od toga na zahtjev liječnika koji su vidjeli kako se povećava broj bolesnika koji pate od duševnih poremećaja i koji se u nor-malno vrijeme ne bi obraćali duhovi-ma. Čini se da su ih uvjeti dramatičnog pojavljivanja tih inicijacijskih kultova i bratstava koja su im služila učinili zau-vijek nerazdvojnima od afro-američkih društava kojih su oni sastavnica. To ih ne sprječava da upoznaju uzlet izvan svojih granica; vudu odsad prakticiraju u Sjedinjenim Državama ne samo crni useljenici, nego i mladi obraćeni bijel-ci. Neke internetske stranice još danas predlažu inicijaciju *on line*...

Pod zaštitom europskih kolonizatora robovi su plesali zazivajući duhove daleke Afrike ("Bambula na Antilima" F. Gamain, 19. stoljeće).

Utjecaj organizacije Opus Dei

"Djelo" uvedeno na dobrom mjestu u vatikanske tajne održava demonske odnose sa svijetom politike i novca pa bi se moglo reći da zaslužuje ime "sveta mafija".

U LISTOPADU 2002. U RIMU JE UZ veliku pompu kanoniziran Josémaria Escrivâ de Balaguer. Unatoč službenim odobravanjima neki nisu mogli suspregnuti iznenađenost zbog brzine, neuobičajene za.postupak sanktifikacije. Utemeljitelj organizacije *Opus Dei* umro je tek 1975. Najprije je proglašen "prečasnim" 1990., zatim je 1992. proglašen blaženim prije nego što je pristupio svetosti deset godina poslije. Ta kanonizacija, koju je papa Ivan-Pavao II. svakako želio i organizirao, nije međutim stvarno popravila sliku *Opus Dei* u očima javnosti. *Djelo* svakako i danas pobuđuje mnoga maštanja: predbacuju mu da je sekta, tajno društvo koje radi kriomice za Rim i manipulira znatnim svotama novca, a zapravo je "sveta mafija". Samo se određene crkvene osobe uzbuđuju zbog reda čije ideje smatraju preradikalnima i za koje kanonizacija njegova vođe, iskreno govoreći, nije trebala biti prioritet Crkve. No uspjeh je u pravom trenutku: *Opus Dei* danas broji otprilike 80 000 diljem svijeta, mahom u latinskim zemljama. *Djelo,* dobro uvedeno u rimsku kuriju, dobilo je neprijepornu potporu crkvenih veledostojnika i više kardinala koji nisu krili svoju pripadnost redu počevši od Joaquina Navarro-Vallsa kojeg je papa Ivan-Pavao II. imenovao na diplomatsku dužnost i onu posebno osjetljivu vatikanskoga glasnogovornika.

Red koji nije poput drugih

Povijest *Opus Dei* je nerazdvojna od ličnosti svojega utemeljitelja Josémarije Escrivâe de Balaguera (1902.-1975.). U listopadu 1928. prilikom duhovnoga povlačenja mladi župnik imao je viziju; poslije će ispričati kako mu je toga dana Bog naložio da osnuje red u kojem bi laici mogli voditi svakodnevni život težeći svetosti molitvom, radom i djelima. Naziv družbe mu je došao onoga dana kad ga je njegov ispovjednik pitao gdje je to "Božje djelo" *(Opus Dei* na latinskom). Escrivâina organizacija, ograničena u prvo vrijeme na Španjolsku, ostaje skromna. Okuplja neke laike obuzete svetošću koji posvećuju život katoličkom apostolatu. Escrivâ im 1943. pridružuje Svećeničko društvo Svetoga križa. Sastavljeno od propovjednika ima zadatak da duhovno angažira članove laike *Opus Dei.* Ta veoma zanimljiva formula zanima Svetu Stolicu koja poziva Escrivâu u Rim 1947. i daje mu naslov "Prelat Njegove Svetosti"; tu ostaje sve do smrti 1975. Toga dana red je narastao, a njegov nasljednik Alvaro del Portillo y Diez de Sollano (1914.-1994.) postiže da *Opus* i Svećeničko društvo budu uzdignuti na rang "osobne prelature" kojoj on postaje počasni biskup. Taj pravni status mu omogućuje da

Diktatora Franca, ovdje u društvu madridskoga biskupa, uvijek je podupirala španjolska nadbiskupija. Zauzvrat on je pridonio uspjehu *Opus Dei.*

OD TAJNE DO DISKRECIJE

OPUS DEI se često smatra tajnim društvom od čega se odlučno brane njegovi članovi i simpatizeri. Stvarnost je složena. *Opus Dei* očito nije sekta. Statut je sastavljen 1950. u kojem članak 191. precizira: "Članovi *numerariji* i *supranumerariji* trebaju znati da će uvijek morati mudro šutjeti o imenima drugih članova; i da neće smjeti nikada nikomu otkriti da sami pripadaju organizaciji *Opus Dei"* Pretvorba reda u osobnu prelaturu 1982. imala je za posljedicu sastavljanje novoga statuta, javnog. Odsad članovi *Opus Dei* neće sudjelovati kolektivno na javnim manifestacijama kulta kao što su procesije, a da pritom kriju da pripadaju Prelaturi." To stajalište prema diskreciji objašnjava djelomično ugled tajne ustanove kojeg se red ne uspijeva osloboditi.

izravno odgovara papi. *Opus* ima povlašteni status u sklopu Crkve i uživa međunarodni ugled. No prema organizaciji postoji određeno nepovjerenje čiji razlozi sežu u razdoblje njezina osnutka.

Portret Josemarije Escrivâe de Balaguera već u stanju duhovna savršenstva visi na počasnom mjestu u crkvi sv. Eugena u Rimu nekoliko dana prije ceremonije njegove kanonizacije.

U sjeni frankizma

Organizacija rođena potkraj 20-ih godina prošloga stoljeća rasla je u sjeni frankizma iako Escrivâ de Balaguer nikad nije bio Francov ispovjednik, kako se više puta tvrdilo. Poznato je da je Caudillovu pobjedu nad snažno antiklerikalnim snagama ljevice s olakšanjem primio velik broj španjolskih katolika među kojima i sam Escrivâ. Tridesetih godina prošloga stoljeća Franco i fašizam čine se najboljim bedemima protiv ekspanzije komunizma koji je po definiciji ateističan. Uostalom nekadašnji član *Opus Dei,* Vladimir Felzmann, priča kako je jednoga dana spomenuo to pitanje Balagueru koji mu je povjerio: "Hitler protiv Židova, Hitler protiv Slavena, to je bio Hitler protiv komunizma." Osim tih simpatija u kontekstu rata čini se kako je frankistički režim crpio uvelike iz rasadnika *Opus Dei* iako se red izjašnjava kao apolitičan i neki od njegovih članova su bili žestoki protivnici režima. Pedesetih godina

prošloga stoljeća trojica ministra su njegovi članovi, a druga trojica su simpatizeri; uskoro su im se pridružili i drugi članovi. Godine 1969. izbija financijski skandal velikih razmjera, afera Matesa koja pogađa jednog od ministara koji su se pridružili *Djelu.* Odjek te afere je takav da novinari objavljuju sastav vlade: od ukupno 19 ministara, sedmorica su poznati članovi *Opusa,* a desetorica drugih su simpatizeri. No tek 1973. nakon smrti premijera Franco se odvojio od njih.

Milosrđe dobro raspoređeno...

Često se organizaciji predbacuje diskrecija, ako ne i tajna kojom se okružuju njezini članovi, a koja im omogućuje da lako izbjegnu granice zakona u korist reda. Na nesreću neke su afere podržale tu tezu. Tako je 1982. José Maria Ruiz Mateos, upravitelj velikog međunarodnog konzorcija optužen za poreznu prijevaru. Istraga je otkrila daje dijelom toga novca financirao *Opus Dei.* To znači da su veze organizacije s financijama veoma složene: ona raspolaže jakom mrežom banaka koju podupiru njezini članovi, a koji su često velikodušni i imućni. Imperativ "posvećenja radom" ima tendenciju da privuče osobe koje su profesionalno uspješne. *Opus* tako, što je dosta paradoksalno, favorizira liberalni kapitalizam i stanovit materijalni uspjeh.

Skandal Matesa je uostalom omogućio da se otkriju veoma čudne političko-financijske veze: luksemburškom podružnicom društva *Matesa, Sodetexom* upravlja princ Jean de Broglie, rizničar neovisnih republikanaca, što je stranka Valéryja Giscarda d'Estainga. Njegov otac Edmond bio je na čelu banke u kojoj je *Opus Dei,* s pomoću *Banco Popular Espanol* imao 35% udjela...

DUHOVNOST PATNJE

PLANETARNO SLAVAN ROMAN DANA Browna *Da Vincijev kod* aluzija je na složenu i dvosmislenu sliku *Opus Dei.* Jedan od likova koji pripada redu nosi stalno "kostrijet", predmet koji je zaintrigirao mnoge čitaoce. Riječ je o pojasu od strune, odnosno kovine zavezane oko bubrega ili bokova čiji dodir gnječi meso. Taj postupak, premda nije čest medu članovima *Djela,* nije ni potvrđen. On se općenito uključuje u valorizaciju dolorizma koji je svojstven organizaciji.

Osim apologije boli u pravom smislu riječi, potiče se post i izvan korizme. Prema Escrivâi stalnim prakticiranjem tih tjelesnih kažnjavanja duh se približava Bogu. U jednoj od svojih knjiga on uostalom apostrofira čitatelja: "Što si mislio? Tu dolje bol je sol našega života." No njemački kardinal Höffher nijansirao je domet te patnje: "U asketskom smislu *Opus Dei* se smješta u sekularnu tradiciju naše Crkve. (Vježbe kažnjavanja) pretpostavljaju kod onih koji im se predaju zrelost i osobnost prožetu duhovnim. One nemaju nikakve veze s mazohizmom."

Unatoč tomu tumačenju velik dio katolika ostaje neprijateljski raspoložen prema toj vrsti kažnjavanja.

Pristaše *Opusa* udaraju se ovakvim bičem po slabinama i leđima. Neki se tako kažnjavaju više puta na tjedan.

Originalna i osporavana duhovnost

Duhovnost *Opus Dei* je zapravo posve originalna. Sva okrenuta prema sanktifikaciji laika, ona je nepobitno razlog uspjeha organizacije. Osim toga nudi tri tipa pridruživanja ovisno o statusu i angažmana njezinih članova. Najbrojniji su *supranumerariji:* to su vjernici, u celibatu ili braku koji povezuju ideal *Djela* sa svojim svakodnevnim životom. Ima i kandidata koji su laici, u celibatu, ali žive u obiteljima. Što se tiče *numerarija,* to su muškarci ili žene, laici i nevjenčani koji se potpuno posvećuju *Opus Dei.* Svima mogu osim toga pomagati *pridruženi* koji nisu članovi udruge, ali sudjeluju u nekim aktivnostima, poseb-

no darivanjem. Da bi se ušlo u *Opus,* treba biti punoljetan. Članom se postaje prisegom pred svjedocima: dok kandidat obećava vjernost, diskreciju i naravno strogost apostolskoga života, red se obvezuje da će mu dati nauk, da će ga pratiti i podupirati u njegovu napretku, posebno uz pomoć članova Svećeničkoga društva Svetoga križa. Ova posljednja točka nije baš bezbolna: stari članovi su svjedočili da je njihovo umirivanje savjesti katkad slično nekom obliku vrbovanja koje je veoma rezervirano u odnosu na vježbanje kritičnoga duha, zabranjuje svako štivo za koje se smatra da je suprotno načelima Crkve. Neki su čak govorili kako su im savjetovali da se udalje od svoje obitelji.

Utjecajno društvo

Uvjeti novačenja postavljaju pitanje koncepcije reda. Premda to opovrgava, *Opus Dei* ipak vodi prilično elitističku politiku. Barata se imenima političkih, gospodarskih moćnika među članovima ili simpatizerima, a da nije moguće provjeriti njihovu pripadnost. Međutim Mgr del Portillo otkrio je između redaka moć *Opusa* kad je 1979. izjavio kako "članovi *Opusa* rade na 475 sveučilišta i veleučilišta na pet kontinenata; u 604 dnevnih novina, revija i znanstvenih publikacija; na 52 radijska i TV kanala." Ako je utjecaj reda neprijeporan - a on je nedvojbeno imao ulogu pri izboru pape Benedikta XVI. u travnju 2005. - može li se onda govoriti o "opuskoj internacionali" kao što to neki ne propuštaju činiti? Zacijelo ne. Da te mreže postoje, očito je kao u svim takvim grupacijama, ali to bi značilo prezreti iskren i nezainteresiran angažman tisuća vjernika. Napokon *Opus Dei izražava* možda jednostavno najtradicionalniju duhovnost Rimokatoličke crkve, neku vrstu "integralnog katoličanstva" usmjerenog na poštivanje moralnih vrijednosti, ali koje je njegova praksa diskrecije učinila sumnjivim pred očima javnosti, bila ona katolička ili ne.

Sto petnaest se kardinala iz cijelog svijeta 18. travnja 2005. okupljaju u Rimu u crkvi sv. Petra kako bi izabrali nasljednika Ivana Pavla II. koji je bio veliki zaštitnik *Opus Dei.*

U okrilju **vjerskih sekti**

Njihovi gurui su poznati, njihovi statuti javni, a njihovi pristaše često žestoki prozeliti. Danas svijet obiluje sektama, ali ne bez rizika za pojedinca i društvo.

U TEKSASU SU 19. TRAVNJA 1993. specijalne snage FBI-a zauzele tvrđavu Waco gdje su se sedam tjedana držali David Koresch i njegovih 95 učenika iz sekte davidijanaca. Kao posljedica pucnjave ili vjerojatno kolektivnog samoubojstva izbija požar golemih razmjera u kojem je preživjelo osam osoba. Slike utvrde što su ih prenijele sve svjetske televizije otkrivaju još jednom opasnosti fanatizma sekti. Sekta davidijanaca što ju je 1934. osnovao bugarski useljenik Viktor Hutev najavila je prijetnju apokalipsom i predložila da se svijet na to pripremi. Početkom 90-ih godina prošloga stoljeća David Koresh je postao vođa zajednice. Predstavljajući se kao "Janje" o kojem govori Otkrivenje sv. Ivana imao je sva prava nad privrženicima, posebno nad ženama koje je zlorabio po miloj volji. Svi davidijanci morali su svakodnevno proučavati Bibliju, ali isto se tako i podvrgnuti strogom paravojnom treningu. Uostalom taj je vojnički aspekt zaintrigirao organe reda prije tragičnog raspleta.

No ta drama nipošto nije izolirana: u studenom 1978. više od 900 pristaša sekte Hrama naroda koje je vodio Jim Jones otišli su u smrt otrovavši se u džungli u Gvajani. Devedesetih godina prošloga stoljeća osim drame u Wacu, kolektivnih samoubojstava sljedbenika Sunčanoga hrama, ali i atentata što ga je počinila sekta Aum u tokijskoj podzemnoj željeznici, u kojem je ubijeno jedanaest osoba i ranjeno pet tisuća, uvjerio je javno mnijenje i političke čimbenike u opasnost kojom sekte prijete svojim pristašama i društvu.

Između nove vjere i lakovjernosti

Fenomen sekti je prastar, prisutan već od prvih stoljeća kršćanstva. Dok se razvijao doktrinarni korpus Crkve, neke kršćanske zajednice tražile su vjersku autonomiju. Pojam "sekte" koji ih određuje ostaje dvosmislen: čini se kako riječ dolazi do latinskoga glagola koji znači "odvojiti" ali stručnjaci se danas slažu u tome da se tu vidi korijen glagola "slijediti". Sekta bi prema tome bila skupina koja slijedi načela nekog karizmatičnoga vođe, gurua. Dakle, slijediti samo načela nekoga gurua znači odvojiti se zapravo od ostatka društva.

Taj fenomen, iako nije od jučer, doživio je zasigurno pogoršanje u drugoj polovici 20. stoljeća. Neki tu vide posljedicu slabljenja velikih religija. Suočene s novim strepnjama našega doba - nezaposlenosti, društvenom nesigurnošću, upitnosti napretka - javljaju se nove vjerske skupine da nadomjeste

Ovaj amblem reda Sunčanoga hrama pripadao je Thierryju Hugueninu koji je jedini preživio krvoproliće pedesetak pristaša koje se dogodilo u listopadu 1994.

ŠTO KAŽE FRANCUSKI ZAKON

FRANCUSKOJ JE POSEBNO TEŠKO DEFINIRATI POJAM SEKTE JER JE načelo laičke države koje znači neutralnost države u odnosu na sve vjere uvijek zabranjivalo vlastima da se miješaju u vjerske fenomene ili one koji tvrde da to jesu. No kad je 1995. postalo potrebno pozabaviti se tim pitanjem, parlamentarno istražno povjerenstvo dobilo je zadatak da predloži strogu definiciju pojma "sekte". Nakon što su razmotrili vjerske i filozofske kriterije, zastupnici su se odlučili za pragmatičnije ponašanje. Dotad se sekta definirala kao vjerska grupa koja odgovara na jedan ili više kriterija: duševna destabilizacija; znatni financijski zahtjevi; navođenje na prekid s izvornom sredinom; napadi na fizički integritet, novačenje djece; više-manje antidruštveni diskurs; remećenje javnoga reda; važnost pravnih sporova; eventualno skretanje tradicionalnih gospodarskih tijekova; pokušaji infiltracije medu tijela vlasti.

Postrojbe američke vojske uzalud su pokušavale evakuirati davidijance u Wacu prije nego što su poginuli u tragičnim okolnostima.

crkve koje su zakazale u tome da svojim pristašama ponude pomoć umirujućeg tumačenja svijeta. Sekte poput davidijanaca često ustraju točno na svojoj isključivoj sposobnosti da pruže spas rezerviran za malen broj odabranih. Ta poruka upućuje na strogu hijerarhiju organizacije. Općenito je guru čuvar skrivenih tajni ili samoproglašeni posrednik između božanstva i ljudi neprijeporni vođa grupe i samo nekoliko članova može pristupiti posredničkim stupnjevima koji im omogućuju da se približe učitelju i njegovim tajnama. Suprotno onome što se vrlo često smatra, članovi sekti su obično visoko školovane osobe. Osim lakovjernosti, psihološka ili socijalna ranjivost objašnjava njihovo prepuštanje ovoj ili onoj grupi.

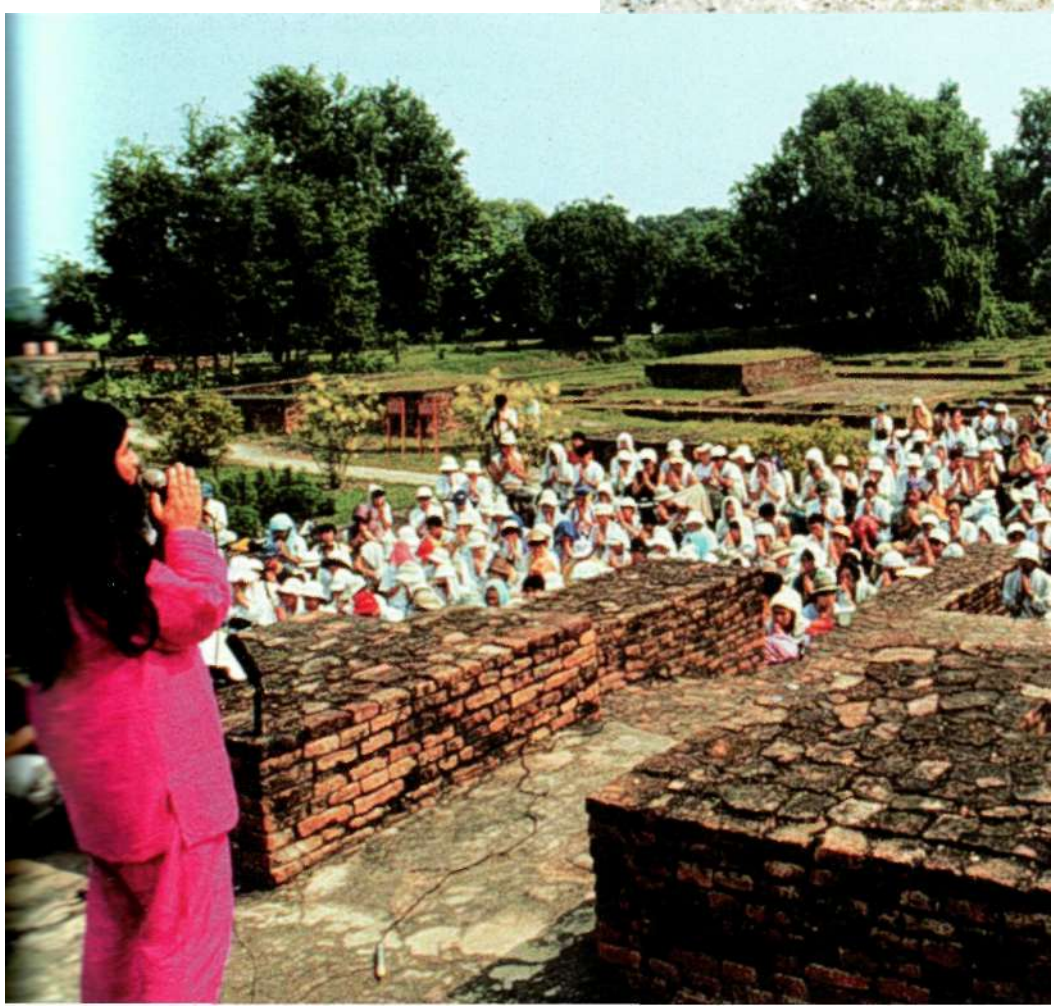

Psihoanaliza, spiritizam i svemirci...

Širenje sekti potaknulo je političke vlasti da se zainteresiraju za taj fenomen. U Francuskoj je parlamentarno povjerenstvo iniciralo pokret brojeći pomno grupacije sa značajkama sljedbe. Kako nije moglo suditi o filozofskim idejama tih društava, pokušavalo je procijeniti ponašanje članova; ako je prirodno "napadati ljudska prava i društvenu ravnotežu", organizacija se smatra sektaškom. Slijedom te definicije povjerenstvo je izbrojilo oko 200 udruga koje okupljaju više od 400 000 pristaša. Medu najistaknutijim društvima navedene su sljedeće

Guru Shoko Asahara poziva vjernike iz sekte Aum da se okupe. Umirujuča slika skupine koja je počinila ubojstva u tokijskoj podzemnoj željeznici.

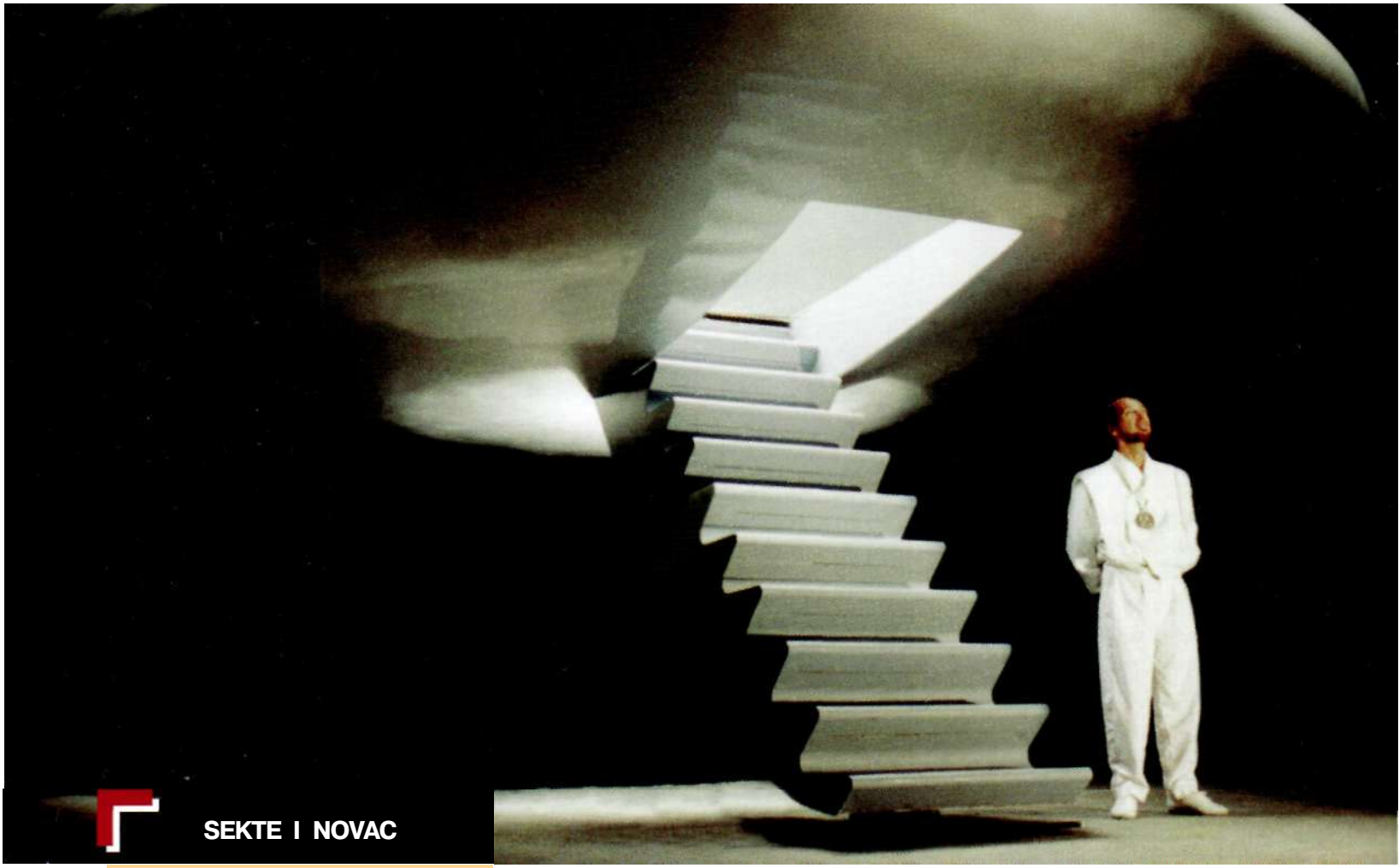

SEKTE I NOVAC

ZNAČAJKA SEKTI JEST DA SNAŽNO potiču pristaše da se odreknu svih svojih materijalnih dobara kako bi uvećali imutak svojega gurua. Ronu Hubbardu pripisuju apele kao što su: "Ako doista želite zaraditi milijun dolara, a ne više biti zaposlenik za pet centa po retku, najbolje bi bilo osnovati neku crkvu!" Scijentološka crkva uistinu ne propušta naplaćivati veoma skupo svoje tečajeve, stažiranja, djela svojega utemeljitelja... dok se njezini članovi redovito financijski pomažu. Isto je tako kod raelijanaca: organizacija prikuplja sredstva od svojih pristaša jer si je zadala cilj da izgradi divovsko veleposlanstvo dostojno da jednoga dana u budućnosti primi svemirce koji su prema guruu Raelu stvorili ljudsku rasu. Neki isto tako vide dokaz uspjeha Crkve ujedinjenja koja se zove i "sekta Moon", ponajprije u ekonomskom uspjehu njezina utemeljitelja svećenika Moona.

Claude Vorilhon, nazvan Raël ispred makete NLO-a koji ga je navodno "uzdigao". Svemirci su mu navodno otkrili kako su proizveli ljudsku vrstu u laboratoriju.

"sekte" kao prave: Vitezovi zlatnoga lotosa (ili Mandarom), Pariška scijentološka crkva, Francuski raelijanski pokret i Jehovini svjedoci koji sami okupljaju blizu polovice od ukupnog broja članova svih sekti. Uobičajeno je svrstavati sekte prema tipu poruke koju odašilju: milenarijska (davidijanci, Jehovini svjedoci, New Age...), iscjeliteljska (antoanisti...), orijentalna (sljedbenici Krišne, Moona ili Soke Gakkaija), psihoanalitička (Scijentološka crkva) ili ufološka kad se hvale izvanzemaljskom inteligencijom (to je slučaj s raelijancima). Konstatira se isto tako postojanje velikog broja gnostičkih ili ezoteričnih sekti koje slijede teozofiju, antropozofiju i spiritizam.

Inicijacija ili utjecaj na duhove?

Većina tih sekti predlaže svojim pristašama alat kako bi članovi poboljšali sebe. To je posebno slučaj sa scijentološkom crkvom. Njezin utemeljitelj L. Ron Hubbard (1911.-1986.) objavio je 1950. manifest nazvan *Dianetika. Moderna znanost o duševnom zdravlju* u kojoj izlaže tobožnju revolucionarnu doktrinu tvrdeći kako je čovjek besmrtno biće čija se duša ne prestaje reinkarnirati. Hubbardov nauk, blizak budizmu, obećava inicijacijski put koji će pod vodstvom "slušatelja" omogućiti onima koji ga slijede da upoznaju stanje blaženstva, "jasnoću". Scijentolozi imaju hramove u kojima prakticiraju redoviti kult i obred inicijacije kao što su rođenje, vjenčanje ili smrt. Ta metoda, nazvana "dianetičkom", temelji se isto tako na korištenju aparata, "elektropsihometra" ili "elektrometra" za koji se

smatra da lokalizira zone straha i duhovne patnje. Kad se one jednom identificiraju, slušatelj može djelovati na duh sljedbenika tako da ga rastereti. Upravo zbog tog utjecaja na duhove, od kojeg se Scijentološka crkva brani, smatra se u Francuskoj sektom, a u SAD-u je priznata kao religija.

Druge zajednice pozivaju na put inicijacije poput Jehovinih svjedoka kojima je važno da se pripreme na kraj vremena. Ili, spas će biti odobren samo neznatnoj manjini do 144 000 osoba - što znači da svatko treba pokazati još više askeze u svojem životu. Da bi to učinili, članove se ohrabruje da prekinu određene društvene veze, kao npr. da odbiju transfuziju krvi čak i u slučaju kad je to nužno potrebno... Kod Vitezova zlatnoga lotosa ljestvica od sedamnaest inicijacijskih stupnjeva omogućuje sljedbenicima da izraze božansko što je u njima. Raelijanci prakticiraju "senzualnu meditaciju" koja im nakon 24-satnog posta omogućuje da postignu "kozmički orgazam" kako bi se pripremili na dolazak Elohima, svemiraca koji su stvorili čovjeka u laboratoriju...

Opasnost za demokraciju

Ima dovoljno različitih tragičnih činjenica koje ilustriraju opasnosti što su ih pretrpjele osobe uhvaćene u zamku kakve sekte. Ali i vlasti moraju biti budne u odnosu na određene diskurse koji ugrožavaju cjelinu društva. Tako se izjave nekih gurua mogu shvatiti kao svjesni napadi protiv ljudskih prava u ime elite za koju tvrde da je oni utjelovljuju. Raelijanci se primjerice hvale "geniokracijom" koja bi dovela na vlast osobe odabrane prema natprosječno visokom kvocijentu inteligencije, jer čovjek će, kako oni tvrde, "napraviti gensku autoselekciju ili će se degenerirati". Po istoj logici je 1950. Ron Hubbard već zabilježio u svojoj knjizi da će "u nekoj dalekoj budućnosti zakon možda davati građanska prava i državljanstvo samo osobama lišenim izobličenja. To je poželjno jer to će znatno povećati sposobnost preživljavanja." Nastavio je ostavljajući samo osobama koje je prema svojim kriterijima smatrao zdravima pravo da se žene i imaju djecu. Stoga je borba protiv sekti i drugih tajnih društava toga tipa danas postala jednim od prioriteta Europske unije. Te skupine kao zrcalo naših strahova i nesigurnosti suvremenih društava nezaustavno se šire koncentrirajući strast tisuća vjernika i strahove milijuna drugih...

Sotonske skupine slave još danas tajne crne mise u čast nečastivoga poput ovoga pristaše talijanske sekte "Sotonina djeca".

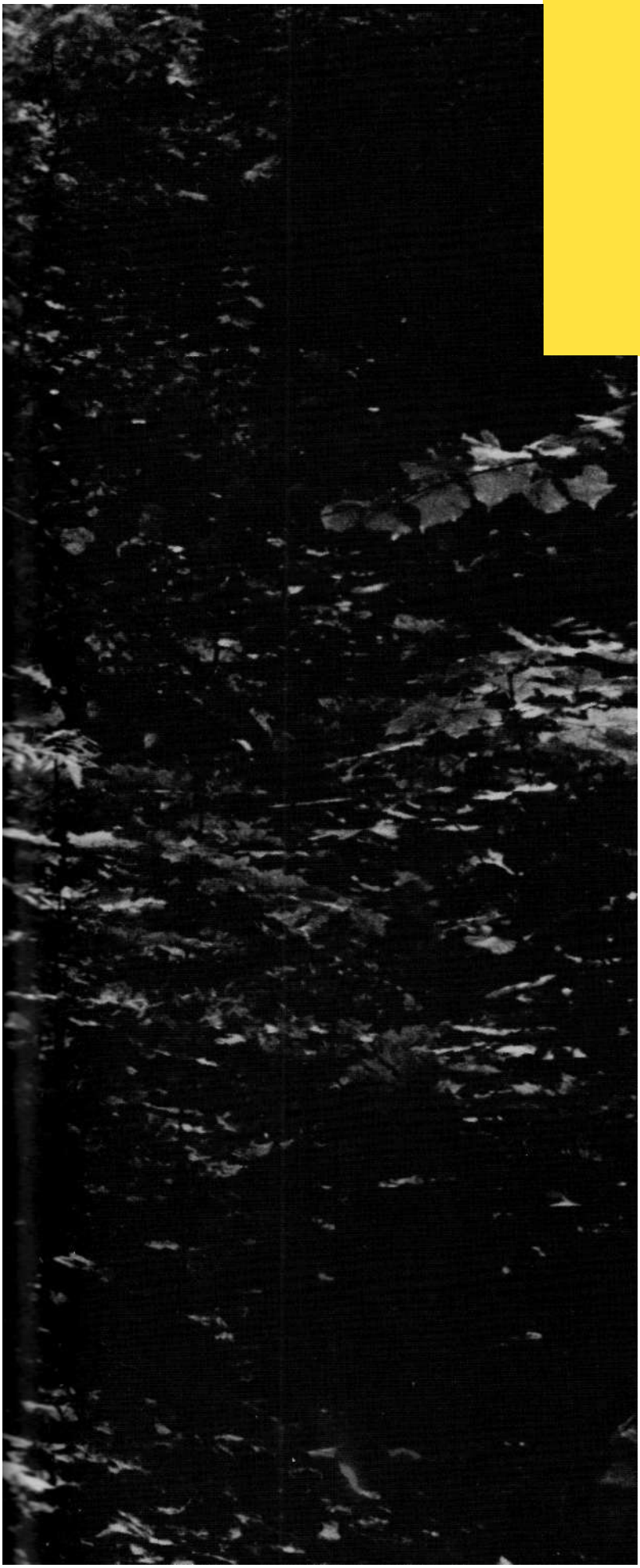

Tajna **inicijacijska** društva

Tajne inicijacijacijskih društava stare su gotovo kao i čovječanstvo.

Za razliku od sličnih vjerskih društava ona ne tvrde da otkrivaju okultno znanje božanskoga, dogmatskoga reda ili onoga koje potječe od otkrivenja. Ona predlažu svojim sljedbenicima više sredstava za poboljšanje sebe ili društva smještavajući ih doslovno *in itium,* tj. "na put".

Tajna **inicijacijska** društva

Većinu vremena ta društva nisu tajna, ona su više diskretna nego tajna. To je slučaj kod kalfa koji imaju svoj dom, ali i slobodnih zidara čije su lože u Francuskoj jednostavne udruge po zakonu od 1901. Šamani ili afrički vračevi imaju ključnu ulogu i nužno javnu u svojim plemenima. Neka od tih društava, više su tražila povučenost za svoje akcije: sjetimo se alkemičara ili spiritista, iako su ovi posljednji katkad skloni javnim demonstracijama svojih psihičkih ili medijskih moći. No izvan te neizbježne različitosti funkcioniranja, svrha, obreda i doktrina svim tim društvima jedno je zajedničko. Ona okupljaju samo malen broj izabranih.

Za pristaše inicijacijskih društava svijet je podijeljen u dvije kategorije osoba: posvećen na putu prema istini i profani koji je ostao doslovno "izvan hrama" (pro *fanum).* Tako u nekim afričkim plemenima u trenutku ceremonije prijelaza u odraslu dob mudraci otkrivaju mlade ljude podobne da budu inicirani. I možda treba pokazati određen broj kvaliteta, čak i darova: veću osjetljivost na svijet posvećenoga, visoke moralne vrline, određenu hrabrost udvostručenu čvrstim temperamentom i volju da se bude izvrstan u svojem umijeću: od kalfa do alkemičara preko Ružina križa, svi dijele tu kvalitetu koja je želja za usavršavanjem, to jest savršenstvom, plod istinskog inicijacijskog puta koji je nužno napredan.

Inicijacija je u teoriji postupak kojim čovjek prolazi iz kvalitete svjetovnoga u kvalitetu posvećenoga, probuđenog u stanje više svijesti. Kako bi se dobro obilježio taj prekid, obred inicijacije želi biti spektakularan ili dramatičan: simbolički stavlja na scenu smrt i ponovno rođenje pridošlog. Međutim ne bi ga trebalo zamišljati kao kraj sam po sebi. Kao što kaže njezino ime, inicijacija nije završetak nego početak. Ona traži od pridošlog rad za koji su potrebni dugi napori. U tu svrhu inicijacijsko društvo se predstavlja kao matična stanica koja će omogućiti svakom od svojih članova da se rascvjeta, da ostvari potragu za samim sobom. Ovdje posvećeni uče i prakticiraju redovito određeni broj tajnih obreda obilježenih riječima, znakovima, pokretima za koje se smatra da djeluju duboko na njih. Iako su neke od tih aktivnosti još danas tajanstvene - kao što su alkemički postupci, obredi Zlatne zore ili Ružina križa, neki drugi su na neki način upali u javno područje kao što je slučaj sa slobodnim zidarstvom.

Ali tajna isto tako skriva drugo lice. Raditi iskreno na sebi traži da se tijekom određenog trenutka napusti "svjetovni svijet". Isto tako kao što alkemičar može ostvariti djelo na crno

FOTOGRAFIJA S PRETHODNE 2 STRANICE: U nekoj šumi blizu Moskve ruski šarnan Vera čisti svojega bolesnika od duhova zla bubnjajući uz pomoć svojega dungura (glazbalo u Sibiru).

Sadržaj

samo u dubini svoje peći, pristaše Zlatne zore mogu uistinu raditi na sebi samo u okrilju hramova. Samo ondje postaje moguće postavljati temeljna pitanja u nadi da će ondje dobiti nekoliko elemenata odgovora. Treba inzistirati na stalnom nesporazumu kojim se brka diskrecija i traženje tajnosti koja bi bila gotovo pokriće za ilegalne ili perverzne operacije. Nije da određena inicijacijska društva nikada nisu služila kao mreže nekim pojedincima koji su imali loše namjere, nego to jednostavno nije njihov poziv. S tim u vezi Astrum Argentinum Aleistera Crowleya s njegovim orgijastičkim obredima čini se kao skretanje ideala inicijacijskih društava.

Napokon se bolje shvaća zašto inicijacija i tajna idu zajedno. Taj polagani proces rada na sebi, slušanja, traženja, ispitivanja teško se može priopćiti. Kao što je već primijetio Casanova, posvećeni jedne venecijanske lože: "Tajna zidarstva je nedodirljiva po prirodi jer je zidar nije ni od koga naučio. Otkrio ju je zbog toga što je išao u ložu, promatrao, razmišljao i izvodio zaključke." Sigurno je da tajna postoji, ali to nije nipošto ona koju svjetovnjak može predvidjeti prije nego što prođe kušnje inicijacije.

Svećenici, vrači i iscjelitelji, **šamani** 77
Za **pitagorejce** "sve je broj" 79
Astrolozi ili sotonisti: **magovi** i **čarobnjaci** 81
Templari jučer i danas 83
Veliko djelo **alkemičara** 89
Tajna lijepog djela **kalfa** 93
Mistifikacije i alkemičarski misteriji vitezova **Ruže i Križa** 99
U ložama **slobodnog zidarstva** 105
Martinizam, posebna vrsta slobodnog zidarstva 111
Egipatske lože grofa **Cagliostra** 113
Spiritistička društva i ljubav prema okultnom 115
Veliki univerzalni sinkretizam **teozofskog društva** 117
Hermetički red **Zlatna zora** 121
Orgijski kultovi i seksualna magija u **Astrum Argentinum** 123
Inicijacijska bratstva **afričkih naroda** i plemena 125

Svećenici, vrači i iscjelitelji, **šamani**

Od prapočetaka čovječanstva oni su skelari između svijeta ljudi i svijeta duhova, a njihovi su postupci nedvojbeno svjedočanstvo početaka vjerskog osjećaja.

JE LI TO NEOBIČNO STVORENJE, napola čovjek, napola životinja naslikano na zidovima špilje Trois-Frères u Ariègeu najstariji poznati prikaz šamana? To je vjerojatno jer se čini da šamani postoje jednako dugo kao i čovječanstvo. Riječ se pojavila tek nedavno, a potječe od mongolskog korijena koji nedvojbeno znači "onaj koji zna" i označava muškarce - ili žene - koji obnašaju dužnost svećenika, vrača ili iscjelitelja u različitim zemljopisnim područjima kao što su središnja Azija, sjeverna Amerika, sjeverna Europa, Indija, arktička zona, ali i Afrika i Oceanija. Već prema regijama spominju se termini *médecine man, curandero* (iscjelitelj) ili *brujo* (vrač).

Funkcija šamana nerazdvojna je od dualističke koncepcije svijeta prema kojoi su čovjek i sve žive i nepokretne stvari sastavljene ne samo od tvari nego i od duhova. Osim toga postoji "drugi svijet" naseljen duhovima kojem mogu pristupiti ljudi pod određenim uvjetima. Oni mogu trenutačno napustiti svoja tijela, u vrijeme sna. Obrnuto, sviet duhova može djelovati na svijet ljudi: svaki klimatski poremećaj, svaka epidemija pripisuje se otimačini prvoga nad drugim kao da božanstva naplaćuju ljudima namet u naturi. U tom složenom svijetu šaman intervenira na raskrižju dvaju svjetova: on je taj koji može posredovati od jednoga drugome kako bi možda uspostavio uvijek labavu ravnotežu.

Postati šaman

Šamani su iznimne osobe zbog procesa koji ih razlikuje u njihovoj zajednici. Među onima koji žele postati šamani, neki trebaju iskušavati tijelo i dušu postovima i dugim razdobljima izolacije. Drugi su naprotiv potekli od šamana, kao u Sibiru gdje unuk mora naslijediti šamana koji ima taj naslov nakon što je bio njegov učenik. I napokon u drugim slučajevima, koji su češći, kandidata biraju direktno duhovi koji komuniciraju s njim zahvaljujući snovima, dokazima njegove prisnosti s drugim svijetom. Ali te predispozicije nisu dovoljne; često treba novaka ili novakinju odobriti iskusni šaman koji će sam znati prepoznati želje božanstava u odnosu na kandidata. U prostoru američkih Indijanaca ta provjera prolazi obično unošenjem u tijelo halucinogene tvari ili duhana. Ako je novak prihvati, bit će šaman. Zatim dolazi trenutak inicijacije. Već prema narodima ona može biti veoma kratka - jer će i posvećeni izvući svoje znanje iz putovanja u

Drvena statua koja prikazuje šamana Inuita tijekom obreda prizivanja. Uz njega se nalazi bubanj i dvije životinje, simboli prijateljskih duhova.

NEOŠAMANIZAM

U TRENUTKU KAD SE MISLILO DA ĆE kultura šamana nestati s američkog tla, Carlos Castaneda, student etnologije na Kalifornijskom sveučilištu, započeo je razrađivati tezu o halucinogenim biljkama. Njegova istraživanja dovela su ga do Meksika gdje je u nekoliko navrata između 1960. i 1968. susreo Indijanca jakija po imenu Don Juan koji je za sebe tvrdio da je "čovjek znanja". >>>

drugi svijet - ili razrađenija - tada se radi o stvarnom i strpljivom nauku što ga stari šaman prenosi svojem mladom učeniku. Katkad, kao kod kanadskih Algonquina, bratstvo ljudi vračeva pristupit će inicijaciji u nekoliko stupnjeva pa će se ona protegnuti na nekoliko godina. Učenik će umrijeti simbolično prije nego što primi torbu od krzna vidre, posvećene životinje u koju će zatim moći staviti vlastite lijekove.

CARLOSA CASTANEDE

Bio je iniciran i znao je dešifrirati znakove prirode te razgovarati s nevidljivim i prijetećim silama koje nas okružuju. U kontaktu s njim Castaneda je doživio pravo inicijacijsko obraćenje iz kojeg je izvukao više djela. Na tim stranicama pred očima čitatelja oživljuje čitav šamanski svijet. Vjerojatno je zato i Castanedino djelo doživjelo tako velik uspjeh iz kojeg su proizašli neošamanski pokreti iako su neki stručnjaci posumnjali u istinitost njegova svjedočanstva. Nikada nećemo doznati više. Castaneda je umro 1998. odnoseći Don Juanove tajne sa sobom..

U Sibiru šamani još danas prakticiraju znanje svojih predaka. Ovaj s pernatim šeširom udaranjem u bubanj slavi početak proljeća.

Šamanska praksa

Šaman se koristi svojim talentima skelara, "putnika" u svim prilikama, ali to je najčešće kako bi njegovao bolesnika kad ga se pozove. Oboružavši se bubnjem odlazi k bolesniku i zapjeva pjesmu kako bi bolje oslobodio njegov duh od njegova tijela. Kod Desana u Južnoj Americi smatra se da je bolest jedro koje pritišće bolesnikovo tijelo, vraća se šamanu da ga razdere preklinjući duhove životinja kao što su vjeverica ili jegulja. Isto se tako često događa da lovci traže od šamana da im naznači gdje se nalazi divljač. Ljudi od njega traže i da im pretkazuje budućnost. I napokon, zapadne ga da vodi duh mrtvih u sigurnu luku. Kod nekih meksičkih plemena šaman odvodi duh pokojnika u tijelo, obično nekog kukca nekoliko dana nakon njegove smrti kako bi mu mogao dati nekoliko korisnih savjeta na njegovu putu u drugi svijet.

Iako je središnja uloga šamana da ne sumnja, ona se ipak nastoji zbrisati u društvima koja su na putu prema akulturaciji.

Za **pitagorejce** "sve je broj"

Dosegnuti besmrtnost duše mistikom brojeva ideal je onih koji su se okupili oko prvog proglašenog filozofa u grčkoj povijesti. Njihovo društvo bilo je jedno od najplodnijih u Antici.

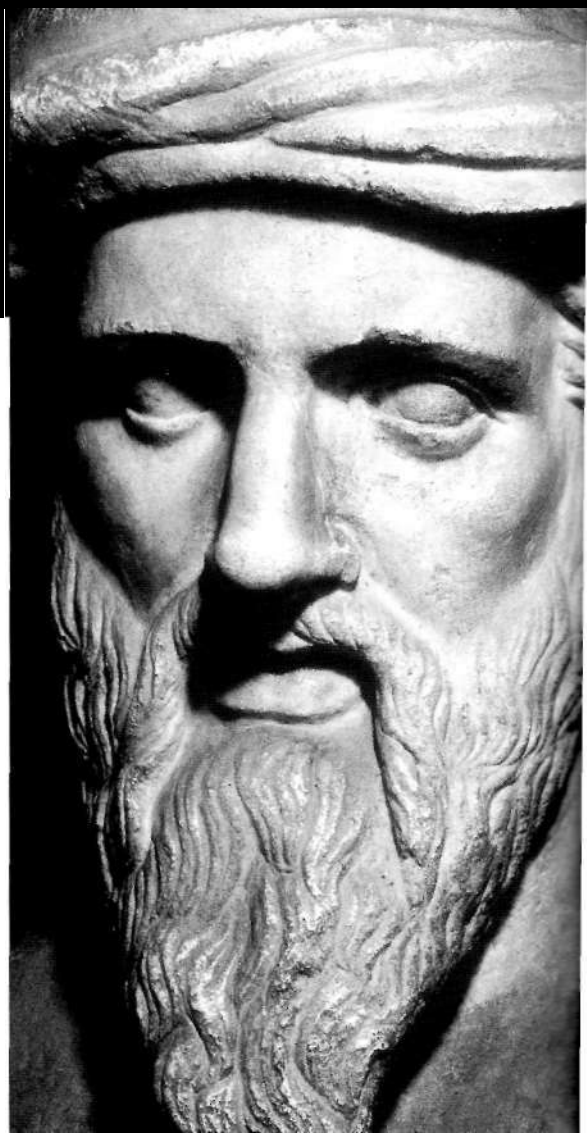

Ovo Pitagorino poprsje nastalo je za života učitelja iz Crotonea. Turban upućuje na njegove veze s Istokom, koji se smatrao mjestom svih inicijacija u antici.

"BIT ĆES BESMRTAN, NEPOTKUPLJIVI bog i zauvijek oslobođen smrti." Ove riječi koje se pripisuju Pitagori, obećanje su dano članovima zajednice, utemeljene u 6. stoljeću pr. Kr., blizu Crotonea u južnoj Italiji. Ovdje se radi o jednom od prvih tajnih društava na zapadu koje je okupljalo oko 600 muškaraca i žena, općenito podrijetlom iz plemićkih obitelji koje je učitelj prihvatio nakon temeljita ispitivanja. Kad je jednom prihvaćen, novak se zaklinje na tišinu za više od pet godina. Nakon tog pokusnog razdoblja on je doista posvećen. I ondje je prijenos znanja postupan. Najprije neki učiteljev učenik školuje kandidata za "slušatelja", zatim se postaje "matematičar" i dobiva Pitagorin nauk. Nauk za koji svatko od posvećenih priseže da ga neće nikada otkriti.

Najbliži Pitagori nazivaju se "pitagorejcima"; oni imaju povlasticu da dijele motrišta učitelja o uređenju svijeta. Prema njemu broj je temelj svake stvari. Zato su matematika, geometrija, ali i glazba temelj i izraz te doktrine, alat za razumijevanje svemira. Pitagora uostalom obavlja na tom području kapitalna otkrića, među kojima je i slavni teorem koji nosi njegovo ime ili izračun glazbenih intervala. Njegov nauk miješa tako temelje racionalne logike s vjerskom i ezoteričnom dimenzijom čije je središte vjera u seobe duša.

Pitagora, veliki posvećenik

Pitagora, neupitan gospodar sekte u Crotoneu ostaje zagonetna osoba. Ugledao je navodno svjetlo dana na otoku Samu oko 580. godine pr. Kr., a čak je i njegovo podrijetlo izvanredno. Ime, koje doslovno znači "pitijski navještač", potječe od Pitije iz Delfa koja je navodno najavila njegovo blisko rođenje njegovu ocu. Mladi Pitagora pokazuje vrlo rano iznimnu darovitost i posjećuje najveće mudrace svojega vremena među kojima je Tales iz Mileta pa čak i Zaratustra. Uz njih stječe znanja iz matematike, geometrije, ali i ezoterična znanja poput orfijskih misterija i prakse pretvaranja u božanstvo. Putuje u Palestinu, Babilon, Arabiju, Egipat... Ondje je posvećen u Ozirisov kult i ondje prima od boga Atum-Raa zlatnu ploču. To znanje otvara mu vrata skrivenih spoznaja; otada tvrdi da potječe od Apolona i potvrđuje da je njegova besmrtna duša doživjela i druga utjelovljenja prije nego što se naselila u njegovo tijelo. On je čak bio sin boga Hermesa u prethodnom životu. Kao iniciran kaže da je u isto vrijeme geometar i čudotvorac, razuman i mistik, čovjek i bog.

Pitagora poučava da je čovjekova besmrtna duša osuđena da vječno putuje iz tijela u tijelo, barem dok je neki poseban režim postojanja ne oslobodi toga tereta. U tu svrhu pitagorejci vode asketski život pokušavajući obuzdati apetit, san, požudu i bijes. Hrane se kruhom, povrćem, ali izbjegavaju potrošnju nekih mesa pod izlikom da se duša katkad može reinkarnirati u jednostavne životinje. Tako se priča da je Pitagora jednoga dana prepoznao u lavežu nekoga psa glas jednog od svojih nestalih prijatelja... Osim discipline

tijela pitagorejci vježbaju duh kako bi uzdignuli dušu, a to je razlog zbog kojeg se redovito okupljaju kako bi raspravljali o filozofiji, matematici, politici, religiji... Odjevene u bijelo, simbol čistoće, prepoznaje ih se lako kad se nađu u Crotoneu.

Nasljedstvo pitagorejaca

No zajednica je ubrzo počela izazivati ljubomoru. Oko 510. nakon sukoba u kojem su se sučelili gradovi Crotone i Sybaris stanovnici Crotonea uzeli su na zub pitagorejce. Unatoč naporima "akuzmatika", onih koji su bili zaduženi za to da ih štite, uskoro su bili primorani bježati i Pitagora se sklonio u hram muza u Metaponteu gdje je navodno umro. Njegovi su učenici zatim bili prognani iz južne Italije.

Pitagorizam ipak nije mrtav, prelazi iz antike kojoj zauvijek daje duhovni biljeg. Malo ima područja koje učitelj nije razmatrao, a većina antičkih filozofa duguju mu ovu ili onu ideju, počevši od Platona i alegorije špilje (*Republika*) . Pitagorejski nauk nije prestajao fascinirati sve do Paracelsusa, velikog renesansnog alkemičara pa i dalje.

Mnogo tajnih društava gledalo je u Pitagori slavnog prethodnika. Ovaj masonski duborez iz 19. stoljeća prikazuje njegovu inicijaciju u hramu u kojem vlada prava svjetlost.

PENTAGRAM

SIMBOLIKA BROJEVA TVORI SRŽ NAUKA pitagorejaca koji vrednuju određene geometrijske likove. Tako je pentagram predmet posebnog obožavanja. Konstrukcija tog lika sastavljena od tri umetnuta trokuta koji se upisuju u peterokut uključuje slavan zlatni broj koji se smatra jamstvom ravnoteže i ljepote. Pentagram je postao znak prepoznavanja Pitagorinih učenika. Priča se da se jednog dana jedan član te sekte razbolio putujući između dvaju grčkih gradova. Zaustavio se u nekoj gostionicu gdje je pao u agoniju. Prije nego što je umro, upisao je peterokut na jednu pločicu koju je dao gostioničaru uvjeravajući ga kako će netko doći i podmiriti dug. Nekoliko godina poslije neki je pitagorejac koji je tuda prolazio ugledao simbol i podmirio dug svojega pobratima dajući gostioničaru više nego svotu novca, čime je svjedočio o povezanosti članova bratstva.

Astrolozi ili sotonisti: **magovi i čarobnjaci**

Između sastanaka na mjesečini i misterioznog sabata vještica skupovi magova čine dio pučke kulture. Više mitski nego stvarni ipak su ostavili tragova u povijesti...

PRVI TRAGOVI ORGANIZIRANIH društava koja prakticiraju magiju otkriveni su u Mezopotamiji u 3. tisućljeću pr. Kr. kad se javlja nova disciplina: astrologija. Njezini svećenici, astrolozi tvore ezoteričnu zajednicu kojoj pribjegavaju svi asirski kraljevi. Magovi i gataoci naselit će antički svijet; od proročica do haruspeksa preko keltskih druida nema civilizacije bez njihova utjecaja... No pobjedom kršćanskih ideja poganski magijski postupci podignuti na stupanj dijaboličnih običaja shvaćeni su kao opasni i kažnjivi: čarobnjaci postaju predstavnici nečastivoga. Pape su više puta strogo osudili krivovjernike. Tako ie pod Grgurom IX. (1227.-1241.) sastavljena bula koja kaže kako "ti nesretnici vjeruju u sotonu; smatraju ga stvoriteljem neba i nadaju se da će po njemu jednog dana steći vječnu sreću". Inkvizicija koja je stvorena da bi se borila protiv Katara, pozabavila se brzo njihovim slučajem. Spiritisti, gataoci, čarobnjaci, vračevi, magičari osumnjičeni su "da zbunjuju ljude, remete duh ljudi (...) rješavajući se neprijatelja uz pomoć demona" (Izidora Seviljska). Počinju procesi, sporadični. Tek se potkraj srednjega vijeka širi ideja po kojoj oni tvore okultno bratstvo koje je sklopilo pakt s vragom.

Sabati i lomače

Sredinom 16. stoljeća kad je protestantska reforma podijelila Europu, katoličke vlasti pozorno prate i najmanje skretanje s nauka. Prisustvuje se paljenju lomača duž granica koje dijele katoličke zemlje i protestantska kraljevstva. Žrtve su obično žene iz naroda, jednostavne prodavačice ljekovitog bilja ili pristaše te seoske magije koji miješaju kršćanske molitve i zazivanja nekog poganskog božanstva prekrštenog u Lucifera za tu priliku...

Na svojoj slavnoj slici "Sabat" Francisco Goya (1746.-1828.) dočarava žalosno ozračje zamišljenih okupljanja pod sotoninim znakom.

CRNA MISA

NA PRIJELAZU IZ 19. U 20. STOLJEĆE U modi su crne mise što ujedinjuju posvećene u čast vraga. Smatraju se parodijom rimokatoličke mise. Sve je tu svetogrđe: svećenik i njegovi poslužitelji nose mantije urešene sotonskim motivima. Obredi se slave na tijelu gole žene koja je ispružena na oltaru. Ljudska lubanja, glava jarca, preokrenuti križ katkad nadopunjuju dekor. Priča se da neke crne mise prate i ljudske žrtve. Skupljena krv služila je zato da se pozove neka mračna sila. Vjerojatnije je da su se u tim prigodama slavili obredi orgijastičkoga tipa gdje je seks imao glavnu ulogu. Početkom prošlog stoljeća pristaše su često bili adolescenti koji su tražili snažne emocije. Crna misa je dakle imala ulogu obreda transgresije u vrijeme kada je moralizam bio obavezan. Danas, iako je sotonske grupe još slave, one otklanjaju svaki oblik žrtve.

Tvore li one ipak pravo tajno društvo? Nije li na njih projicirana izmišljena sotonska urota? U svakom slučaju u tom razdoblju rađa se mit o sabatu vještica. Pod vodstvom sotone, koji za tu priliku poprima lik jarca te žene se prepuštaju raspojasanom ponašanju sve do zore, jašući na metlama, pripremajući paklene juhe, predajući se čak kanibalizmu... Iako se takve priče danas čine fantazijama, one vjerojatno svjedoče o preživljavanju poganskih obreda koji se još slave na europskim selima.

Čarobnjaci i galimatijasi

U stvarnosti daleko od sela i pučke magije postoje istinske grupe čarobnjaka. Pripadaju određenoj intelektualnoj gradskoj eliti koja je od 12. stoljeća imala pristup arapskim rukopisima o magiji što su bili prevedeni na latinski. Druge spise su zatim razradili kršćanski sljedbenici. Najraširenij su *Picatrix, Veliki i Mali Albert,* koji se pogrešno pripisuju Albertu Velikom ili *Crveni zmaj* koji je vjerojatno hebrejskog podrijetla. Pristaše te znanstvene magije tvore prava društva u kojima svaki od članova pokušava zaklinjati duhove, proricati budućnost, upoznati vrijednosti biljaka... Cornelius Aggripa (1486.-1535.) utjelovljuje sam lik čarobnjaka tražeći tajne stvaranja. Tvrdio je kako je "magija savršenstvo svih prirodnih znanosti". Često pod zaštitom kneževa ti ljudi ostavljaju svoje kabalističke spise onomu tko će htjeti slijediti njihovu potragu, tvoreći tako društva posvećenih koja se održavaju stoljećima. Prosvjetiteljstvo i vladavina razuma nisu načeli vjeru u učinkovitost magije. Naprotiv, usred 19. stoljeća, možda kao reakcija na racionalizam, tajna društva poput Zlatne zore ili Astrum Argentinum tvrde da su svojim posvećenima odali tajne obreda visoke magije. Otada uspjeh sotonizma nije opovrgnut, posebno u Sjedinjenim Državama gdje se neke sekte sastaju kako bi slavile slavu palog anđela...

Čarobnica vješta u spremanju tajanstvenih eliksira s crnom mačkom, kako se u 19. stoljeću predstavljala vještica, lik što ga je popularizirao Michelet u svojem istoimenom romanu.

Templari jučer i danas

Najmoćniji od viteških redova isto je tako nakon svojega okrutnog nestanka postao najtajanstvenijim. Još danas templari fasciniraju u potrazi za svetim Gralom, ezoterizmom i lovom za blagom.

BOŽJI SINE, važno je da neodgodivo dođete u pomoć svojoj braći koji obitavaju u istočnim zemljama. Narod koji je došao iz Perzije, Turci, osvojio je njihovu zemlju. Ja vas pozivam i preklinjem da dođete u pomoć kršćanima i da odbacite taj zlokobni narod daleko od naših teritorija. (Budite) odsad Kristovi vitezovi." Tim riječima je 1098. godine papa Urban II. pokrenuo pustolovinu Prvog križarskog rata. Sljedeće godine Jeruzalem su oteli muslimani, no to je Krhka pobjeda koju treba učvrstiti.

Godine 1118. Hugues de Payns, vitez iz Champagne i osam njegovih drugova predlažu da će posvetiti život zaštiti hodočasnika koji odlaze u Svetu zemlju. Ti "siromašni Kristovi vitezovi" koje je osnovao Baudoin II, jeruzalemski kralj, u džamiji Al-Aksa sagrađenoj u zamjenu za Salomonov hram dobivaju potporu Bernarda de Clairvauxa prije nego što je sabor u Trovesu 1128. odobrio pravilo o toj "Božjoj vojsci".

Siromaštvo vitezova i financijska moć reda

Pravilo templara, koje je imitacija cistercitskog pravila svetog Benedikta, obilježeno je ponajprije velikom strogošću: braća koja se prepoznaju po bijelom plastu s crvenim križem čine tri zavjeta: posluha, siromaštva i neporočnosti. Svaki dan moraju prisustvovati misi, odijevati se jednostavno i jesti po dvojica iz iste zdjele.

Posvećeni obrani hodočasnika i putova koji vode u Svetu zemlju, templari sudjeluju sve aktivnije u krvavim borbama u kojima se sukobljavaju kršćani i muslimani. Kako bi se prilagodili toj novoj ulozi, redovnici-vojnici okružuju se mnogobrojnim osobljem: čuvarima oružja, kapelanima i slugama. Na vrhu reda velikom meštru pomaže vijeće, kaptol i službenici. Područja koja štite i kojima uskoro upravljaju templari podijeljena su u pokrajine. Tako nastaje cijela mreža imanja koja su u isti mah utvrde i poljoprivredna dobra, ali isto tako i "područne crkve" zadužene da skupljaju novac namijenjen operacijama na istoku.

Viteški i vjerski ideal templara pobuđuje takvo poštovanje da se red osjetno obogatio. Darovi pritječu i jedan broj mladića iz boljih obitelji napušta sve kako bi popunio redove tog pobožnog viteštva. Početkom 14. stoljeća najmanje dvije tisuće imanja rasijano je po europskim kraljevstvima sve do Palestine tvoreći tako široku i sigurnu mrežu sposobnu da spremi i da u optjecaj znatne svote, tako da su templari postali moćni bankari čije bogatstvo ne prestaje poticati lakomost.

U plamenu lomače

Udarci koje su Franci zadali u Svetoj zemlji najavljuju kraj templara. Od definitivnoga gubitka Palestine 1291. oni zapravo više nemaju razloga za postojanje, a red se posvećuje samo obrani financijskih interesa. Na veliku štetu francuskoga kralja Filipa Lijepog koji nije zaboravio kako su templari 1250. odbili pozajmiti novac za otkup, koji je tražen kako bi se oslobodio njegov djed Luj Sveti koji je pao u ruke muslimana.

Bula pape Klementa V. kojim se redu hospitalaca dodjeljuju templarska dobra. Domoći se bogatstava reda nedvojbeno je pravi razlog njihove osude.

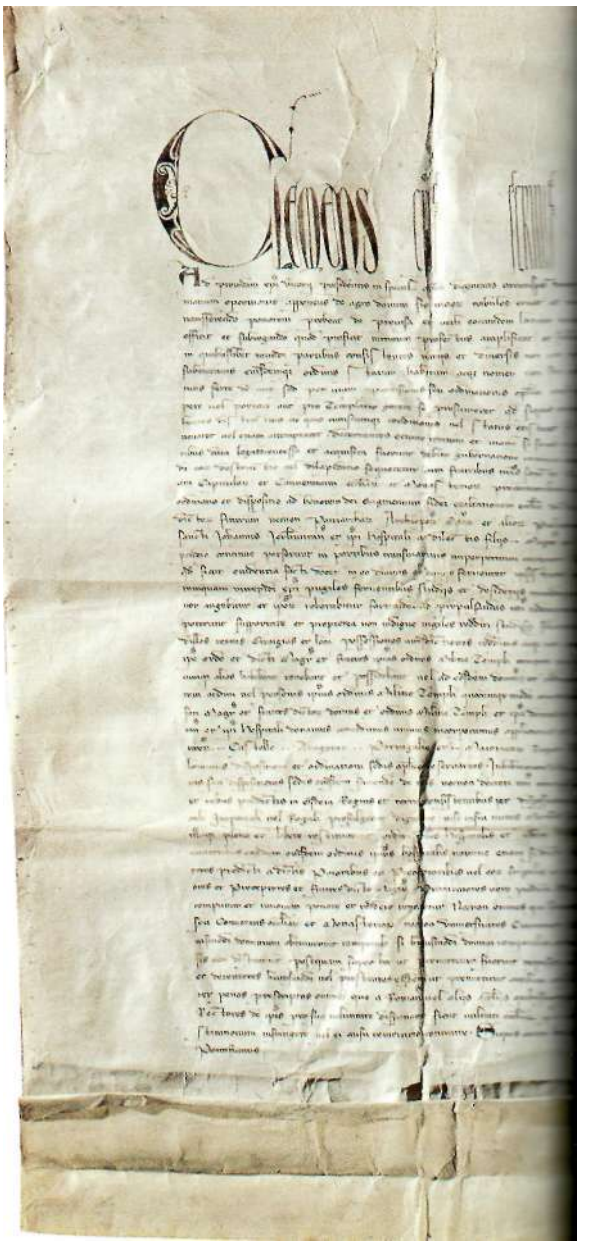

Iako suveren žudi za bogatstvima reda, isto je tako nadahnut iskrenom pobožnošću i ne ostaje neosjetljiv na stalne glasine koje kruže optužujući templare kao krivovjernike.

Slučaj je povjeren jednom od vjernih kraljevih savjetnika Philippeu de Nogaretu koji je na više mjesta u kraljevstvu pokrenuo najspektakularniju policijsku akciju koja je ikad vođena.

Blizu stotinu dostojanstvenika reda, 13. je listopada 1307., među

Templari, upravitelji, ratnici i ljudi vjere, u očima svojih suvremenika utjelovljuju viteški ideal svojega razdoblja.

kojima i veliki meštar Jacques de Molaym uhićeno. Pod mučenjima svi priznaju nepobožno ponašanje i svetogrdna djela zbog kojih su osuđeni. Papa Klement V. pokušava posredovati u korist templara iako više njih sve to priznaje. Ali Filip Lijepi se pokazuje neslomljivim. Tridesetšestorica vitezova umire u

PROKLETSTVO TEMPLARA

"PAPA KLEMENT, nepravedni i okrutni suče, viteže Guillaume de Nogaret, kralju Filipe, prije godinu dana odredio sam vam rok da sazovete Božji sud. Budite prokleti, vi i vaše potomstvo!" Ove kletve dobačene onima koji su požurili njegov poraz izgovara Jacques de Molay idući na stratište. Prijeteće i upozoravajuće riječi: 42 dana poslije Klement V. je umro, a zatim je došao red na Guillaumea de Nogareta koji je nedvojbeno otrovan. Filip Lijepi, ranjen u nekoj nezgodi u lovu, nekoliko mjeseci poslije pridružio im se u smrti 29. prosinca 1314. Iako su vladala njegova tri sina, ni jedan od njih nije imao potomstva tako da se grana direktnih Kapetovića ugasila. Povijesni slučaj ili izvršenje prokletstva templara. Grana Valonaca nestat će također s trojicom braće koja su vladala jedan za drugim bez potomstva kao i ona direktnih Burbonaca jer ni jedno od djece Luja XVI., Luja XVIII. i Karla X. nije vladalo.

Osuđeni od Crkve i kralja dostojanstvenici reda Hrama pogibaju na lomači 1314. (minijatura iz Villanijeve kronike, 14. stoljeće).

najgorim mukama koje su im dosudili, pedesetčetvorica su spaljeni živi u svibnju 1310. Sveta Stolica, čija je potpora do tada bila, neupitna odlučuje raspustiti red 1312. Jacques de Molay se pak povlači. Smatran nevjernikom - to jest optužen da je zapao u herezu počinivši priznanje - i on je osuđen na smrt na lomači. Kazna je izvršena 18. ožujka 1314. S njim u plamenu inkvizicije nestaje najmoćniji vjerski i vojni red koji je imao srednji vijek, opasan suparnik francuskoga kralja koji je odlučio dokopati se njegova bogatstva. Međutim red je nedvojbeno bio isuviše moćan, a da bi potpuno nestao; počinje dakle drugi život templara, ilegalan i legendaran.

Sodomiti, bafometanci i ezoteristi

Proces templarima nije imao druge svrhe nego da diskreditira red, a da bi se to učinilo, ništa nije moglo biti učinkovitije od najluđih optužbi koje su bile potvrđene nezgodnim priznanjima. Neki među njima priznali su na mukama ne samo da su pljuvali na križ, nego da su se odali i sodomiji. Neki su dozivali kult tajanstvenog ideala Bafometa čiji opis varira od jednog svjedočanstva do drugog: demonski lik, dvospolac osoba, u drvu ili metalu, no nikada nije nađen neki njegov trag ni na kakvom imanju. Neki misle kako zaključni kamen svoda crkve Saint-Merry u Parizu predstavlja po crtama demona koji je u isti mah bradat i sisat Bafometa i da je njegovo ime iskrenuto ime poslanika Muhameda. Jer često se templari optužuju za preveliku bliskost sa Saracenima. Isto je tako istina da su templari

uvezli muslimanske graditeljske elemente na zapad. Među njima i dekorativne simboličke i inicijacijske orijentalne motive koji su utjecali na nastajanje gotičke umjetnosti. Otuda pa do toga da se od templarskih vitezova učine alkemičari vješti u orijentalnim tajnama samo je jedan korak.

A kako bi se od tih vojnika-redovnika učinili čuvari teške tajne, potrebno je samo analizirati neobičan obred koji se obavlja pri ulasku u red, obred sličan podjeli viteštva, ali u kojem se nazire dosta mističnih aspekata. Tako budući vitez treba zatražiti triput svoj "ulazak u hram" prije nego što ga ondje prihvate. Okružen dvanaestoricom templara on izgovara svoja tri zavjeta i priseže klečeći nakon što je čuo zagonetnu formulu koja ga upozorava da "od našeg reda vidite samo koru koja je izvana"... Tajanstveno je isto tako stalno pozivanje na simboliku brojki: templari imaju tri zavjeta, imaju pravo na tri konja, tri pričesti na dan, jedu meso triput na tjedan... Što se tiče geometrijskog lika istostraničnoga trokuta koji često ukrašava njihove kapelice, pripada li on klasičnoj srednjovjekovnoj simbolici ili šifri koja krije ezoteričnu poruku?

Stoljeća lova na blago

Mnogo neobičnosti i tajanstvenosti okružuju sasvim sigurno red templara tako da se još i danas vjeruje u skrivanje tajne o kojoj treba svakako šutjeti. Nije li zapovjednik hrama u Laonu Gervais de Beauvais tijekom procesa podsjetio na postojanje tajnog pravila koje je poznato samo malom broju posvećenih? O tom navodnom tajnom pravilu neće se znati ništa do kraja 18. stoljeća kada je kopenhaški biskup tvrdio da je pronašao opis u rukopisu sačuvanom u Vatikanu... taj će rukopis biti otet! Godine 1877. njemački erudit Mertzdorff izvukao je iz neke masonske lože u Hamburgu dokument koji nije ništa drugo nego slavno tajno pravilo templara. Stručnjaci su zatim ustanovili da se radi o krivotvorini, ali na to je potrošeno mnogo tinte i time se obilno hranila mašta.

Za drugu navodnu tajnu potrošeno je isto tako dosta tinte, a ona pridonosi tomu da se zastor misterija koji okružuje

TAJNO I HERETIČKO PRAVILO

IZVADAK IZ LAŽNOG TAJNOG PRAVILA STO ga je otkrio Mertzdorff u 19. stoljeću:

"ČL 5.6.7. Kako se treba domoći osoba spremnih da prime inicijaciju? Treba im pokazati nedostatnost općeg zakona, privući ih izvan (...) Crkve čiji je nauk prazan. Crkva je samo Antikristova sinagoga. Ali samo se odabrani uzdižu na visine istine.

ČL11. Obred primanja izabranih; priseže da će se čuvati tajna reda, najmanja indiskrecija bit će kažnjena smrću. Odgojitelj će postupno ljubiti novaka u usta da mu prenese dah, u posvećeni pleksus koji upravlja stvaralačkom snagom, u pupak, napokon u spolni organ, sliku muškog stvaralačkog načela.

ČL. 12. Čin vjere u Boga Stvoritelja i njegova Sina koji nije rođen, koji nije umro, koji nije bio razapet na križu i nije uskrsnuo. (...)

ČL 13. Neofit će zgaziti križ i pljunuti na njega; zatim će primiti bijeli plašt s pâsom.

ČL 16. Tajni pravilnici (...) nikada neće biti stavljeni u ruke ni jednoga brata.

Th. Mertzdorff: *Die Geheimstatuten des Ordens der Tempelherren,* Halle 1877., iz djela P. A. Riffard l'Esoterisme, Paris, Robert Laffont, 1990.

Ovaj templarski križ resi klaustar samostana sv. Ivana Krstitelja u Ormetleu blizu Trevisa u Italiji, kao što je resio većinu templarskih dobara.

templare još više zgusne. To je onaj njihova bajoslovnoga blaga. Istina je da je red bio užasno bogat - bogatstvo koje se razlikuje od uništenja - pa iako su ta dobra i nekretnine prešli u suparnički red hospitalaca, nije nađeno nikakvo blago ni u jednom od njihovih imanja. Jesu li možda vitezovi obaviješteni o zavjeri koja se sprema protiv njih mogli pobjeći kako bi ostavili blago na sigurnom mjestu? Mnogi još kopaju... Nadali su se da će ga naći u dvorcima Gisors ili Chinon gdje su bili zatočeni dostojanstvenici reda, u Auvergni, u Istočnoj šumi u Champagni, u Engleskoj... Nije li to blago templara koje je 1886. otkrio opat Sauières, župnik Rennes-Le Château, postavši odjednom bogat?

Poput ove nadgrobne ploče u Courteixu mnoga svjedočanstva iz prošlosti reda bila su tumačena kao toliko indicija koji su omogućavali da se ponovno nađe legendarno blago.

Potomstvo u isti mah neobično i tragično

Miješajući viteški ideal križarskih ratova, fascinaciju orijentom, vjersku zanesenost srednjim vijekom i izgled dobitka legenda o templarima potaknula je velik broj samoproglašenih nasljednika reda. Najslavniji je nedvojbeno Bernard Frabret-Palaprat, liječnik podrijetlom iz pariške masonske lože koji je utemeljio templarsku organizaciju proglasivši se 22. velikim meštrom reda koji će po njemu proći stoljeća u najvećoj diskreciji pod vodstvom tako slavnih osoba kao što su Bertrand du Guesclin ili Grand Condé. Fabré-Palaprat je išao 18. ožujka 1808. čak tako daleko da je s velikom pompom organizirao sjećanje na mučenja Jacquesa de Molaya, dobivši za to pristanak vlasti. Napoleon je upotpunio ceremoniju pješačkim odredom nedvojbeno zato da bi kontrolirao djelovanja tih neobičnih templara.

"Izmišljeni templar" nedavno je dao povoda novoj legendi koja je vitezove hrama učinila čuvarima Grala. Godine 1982. trojica anglosaksonskih novinara objavili su *Svetu zagonetku* u kojoj tvrde - medu ostalim razrađenim znanstvenim istraživanjima - kako je dinastija Merovinga potekla iz ljubavi između Krista i Marije Magdalene i kako je tajni red, Sionski priorat utemeljen 1099. za vrijeme prvog križarskog rata, čuvar svetoga Grala. Isti Sionski priorat ponovno se pojavio 2003. u knjizi Da Vincijev kod Dana Browna. Samostan navodno i potječe od templara zaduženih da čuvaju demonsku tajnu koja navodno ugrožava kršćanstvo. (Uvijek kompromitantne ljubavi Isusa i lijepe Marije Magdalene!) Neobično tajno

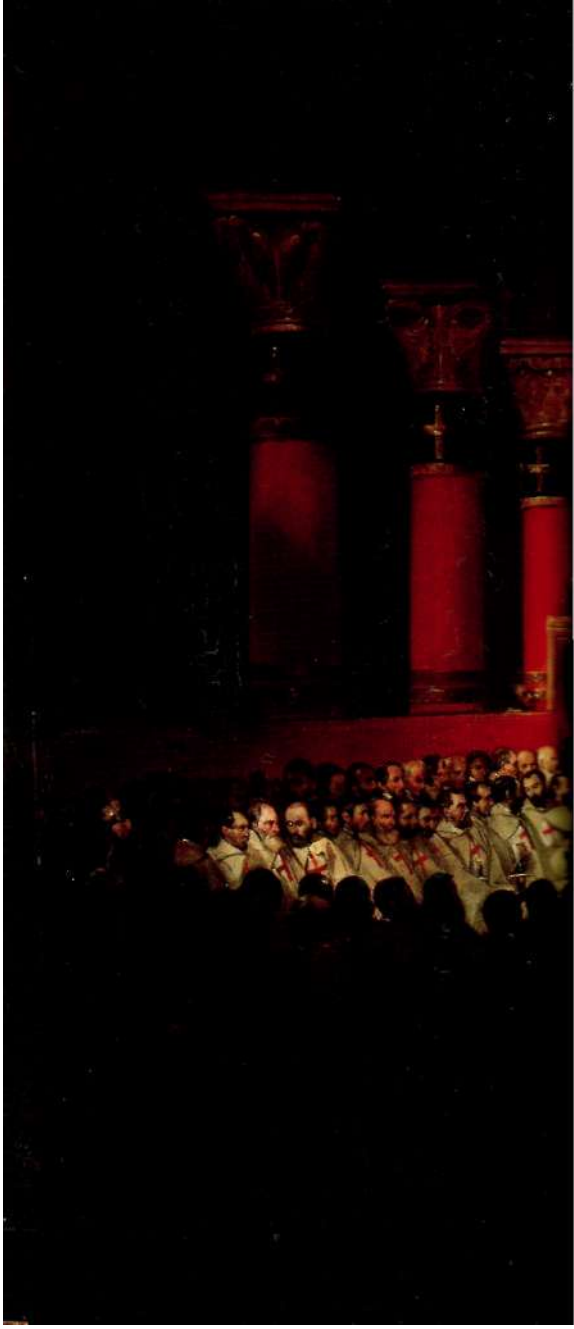

NA KORIJENIMA

Tijekom 18.st. slobodno zidarstvo se širi Europom. Kruži legenda koja kaže kako je Jacques de Molay znajući da je izgubljen odredio svojega nećaka, grofa de Beaujeua za svojega nasljednika. S nekoliko drugova koji su izbjegli hajku kraljevih vojnika sklonio se u Škotsku kako bi ondje nastavio templarsku tradiciju. Dinastija Stuarta je zatim naslijedila taj teret. Vjerojatno je Jakov II. Stuart tijekom svojega izgnanstva u Francuskoj od 1688. uveo slobod-

>>>

Kaptol reda Hrama koji se održava u nazočnosti kralja Luja VII. i pape Eugena III. pod magisterijem Roberta de Bourguignona (slika F. M. Graneta, 1844.).

SLOBODNOG ZIDARSTVA?

no zidarstvo na kontinent. Za neke je krug zatvoren: slobodni zidari su templari novoga doba. Tu tezu koja je danas odbačena posebno podupire njemački barun Karl von Hund koji 1751. osniva Strogi templarski red čiji se obredi i stupnjevi nadahnjuju redom Hrama. Taj obred je poslije preuzet u Ispravljen škotski obred i Star i prihvaćen škotski obred koji se oba još provode i čiji osamnaesti stupanj, onaj viteza Kadosha, "slavi red templara i njima se nadahnjuje".

društvo učinilo je da je taj Sionski priorat rođen u mašti stanovitog Pierrea Plantarda, vizionara i mitomana čiji je pravilnik o udruživanju po zakonu iz 1901. predan 7. svibnja 1956. (a ne 1099.) u podprefekturu u Gornjoj Savoji...

Oko legende - ili legendi - templara nastao je isto tako znatan broj sekti od kojih se na tužan način proslavio OTS, ili Red sunčeva hrama, što su ga utemeljili 1984. Joseph Di Mambro i belgijski liječnik Luc Jouret. Pretpostavljajući da će se upisati u kontinuitet duhovnoga viteštva Hrama sastavljen od fanatika, ušao je u povijest 1994. kolektivnim samoubojstvom četrdesetosmero svojih članova koji su mislili da će, kad budu očišćeni vatrom, postati autentični "tajni učitelji Hrama"...

I tako savršeno javan red što su ga utemeljili čestiti i neporočni vitezovi nije prestajao tijekom stoljeća stvarati tajna i katkad opasna društva koja se pozivaju na njega, a i danas daje povoda brojnim mitovima.

Veliko djelo **alkemičara**

Cilj alkemičara je naći tajnu kamena mudraca da bi se stvorilo zlata koliko te volja, ali isto tako i produžio život. Oni su u isti mah i prethodnici suvremenih kemičara i šarlatani i filozofi u potrazi za duhovnom obnovom.

GODINE 1417. UMIRE NICOLAS Flamel u dubokoj starosti od 87 godina. Čovjek skromna podrijetla nekoliko desetljeća prije stekao je malu knjižaru u baraci u Parizu. Od 1382. on javno pokazuje začuđujuće bogatstvo koje se očituje u njegovoj velikodušnoj rasipnosti: pomogao je da se osnuje čak 14 bolnica, 3 kapelice i pritekao u pomoć mnogim osobama. Mnogi se pitaju o podrijetlu tog iznenadnog bogatstva. Flamel je ipak sam odgovorio na tu zagonetku u svojim spisima tvrdeći da je otkrio tajnu pretvaranja jeftinih kovina u zlato.

Sve počinje jednoga lijepog dana 1357. kada neki čovjek ulazi u njegovu trgovinu i pokazuje mu knjigu koju je potpisao Abraham Židov. Flamel je kupuje i počinje je čitati. Djelo sadržava 21 list s nerazumljivim alkemičarskim tekstovima. Knjižar tada provodi više od 20 godina pokušavajući odgonetnuti njihov smisao. Tek 1378. tijekom nekog hodočašća u Saint-Jacques-de-Compostelle Flamel susreće učitelja Canchesa, starog obraćenog židovskog liječnika. Taj u knjizi prepoznaje odraz kabalističke misli. Time daje ključeve Flamelu koji, vrativši se u Pariz, zna o tome odsad dovoljno kako bi mogao slijediti svoja istraživanja. On napokon, 17. siječnja 1382. javlja da je pretvorio živu u srebro. Tri mjeseca poslije navodno je dobio kamen mudraca koji mu omogućava da pretvara kovine u zlato: "Napravio sam projekciju s crvenim kamenom na sličnu količinu žive (...) koje sam doista pretvorio u gotovo čisto

zlato, sasvim sigurno bolje nego obično zlato." Od toga trenutka Flamel prema svojim riječima pripada uskoj skupini sljedbenika, alkemičara koji su stigli do Velikoga djela.

Stari postupak

Pojam alkemija dolazi od arapske riječi *al-ki-miya* i odnosi se na "crnu zemlju", a to je ime koje su Grci dali Egiptu. No na tragove alkemijskih postupaka nailazi se od najstarije antike i u drugim civilizacijama. Tako su to u Kini bratstva kovača koja su utjecala na taoizam u smislu alkemijske mistike. U Indiji se alkemija razvila na tragu tantrizma koji nizom tjelesnih postupaka nastoji preobraziti biće da ga očisti i učini slična zlatu. Međutim početkom naše ere u mediteranskom bazenu javlja se zapadna alkemija. Pod zaštitom boga Hermesa aleksandrijski alkemičari iz 4. stoljeća poput Zozimea, Marije Židovke ili Sinezija istražuju tri različita, ali po njihovu shvaćanju komplementarna puta: ne samo kako da pretvore kovine u zlato, nego isto tako da produlje život kako bi napokon postigli jedinstvo u okrilju božanstva. U srednjem vijeku njihovi radovi prolaze arapskim svijetom u kojem je najslavniji alkemičar sufi Jâbir

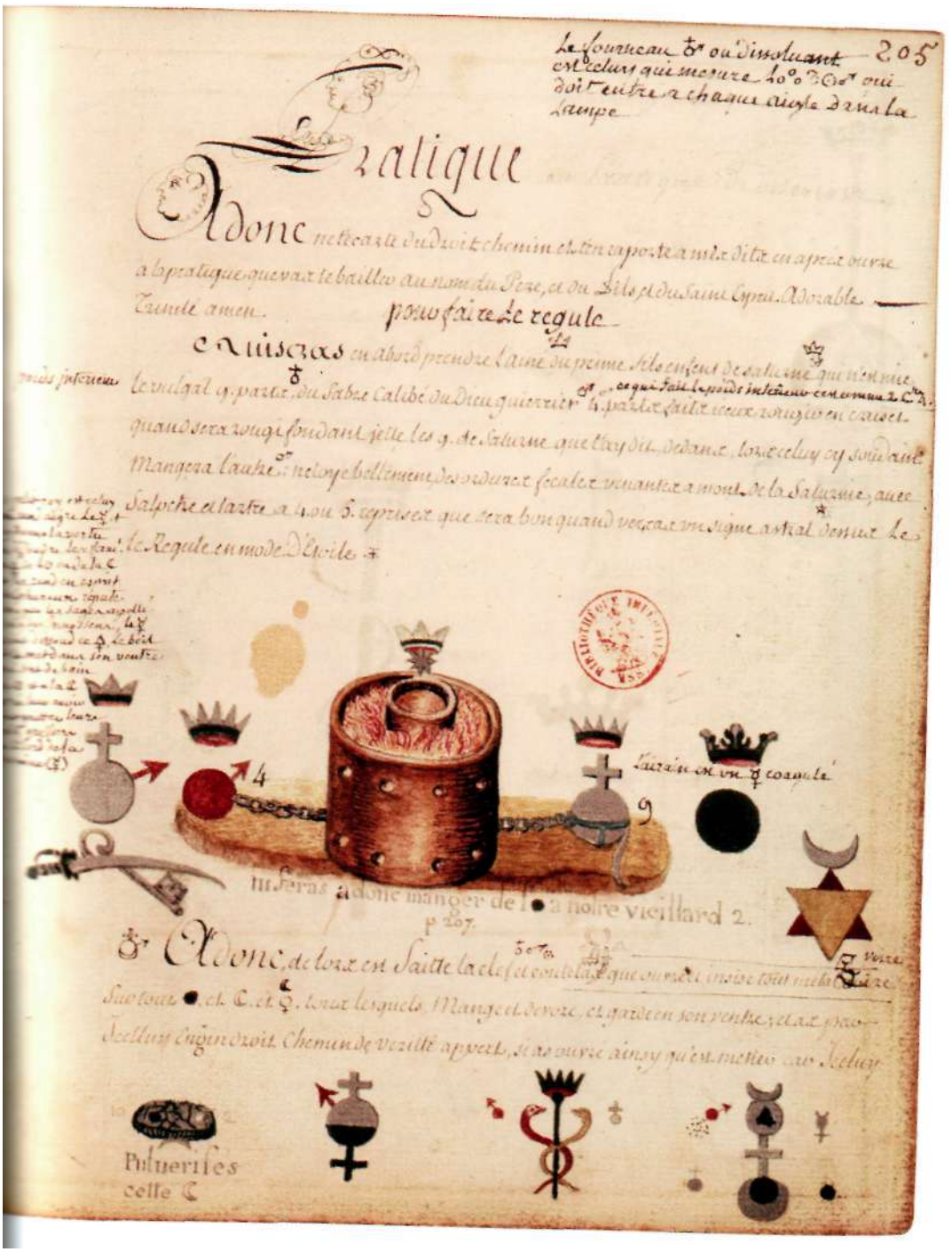

Rukopis *Alkemije* Nicolasa Flamela. U tom djelu slavni srednjovjekovni alkemičar govori s mnogo simbola o svojem otkriću kamena mudraca.

HERMETIZAM

DOKTRINA ALKEMIČARA JE NEODvojiva od hermetizma. Taj smjer ideja rođen u antici doživio je zvjezdane trenutke u Aleksandriji u 3. stoljeću naše ere prije nego što je počeo utjecati na zapadni ezoterizam. Ime potječe od Hermesa kojeg su Grci poistovjećivali s bogom Totom, čuvarem pisma i skelarom tradicije kod Egipćana. Hermesu, nazvanom Trismegist, što znači "triput vrlo velik", pripisuju se uređivanje mnogobrojnih djela koja čuvaju tajna znanja među kojima je slavna "smaragdna ploča". Alkemičari su dugo komentirali taj tekst koji proglašava da je "onaj koji je dolje kao onaj koji je gore". Zapravo hermetićka doktrina pretpostavlja da postoji primarno jedinstvo koje otkriva mreža skrivenih podudarnosti. Tako je makrokozmos stvaranja predstavljen u mikrokozmosu koji je ljudsko biće jer "sve su stvari došle i dolaze od jednoga". Ne samo da je čovjek dio svega, nego je ukupnost svijeta sadržana u njemu. Ta je misao temeljna za alkemičare. Prema njima kamen mudraca nije ništa drugo do ponovno nađeno jedinstvo svih elemenata materije.

ibn Hayyân (8. stoljeće). Tek od 12. stoljeća to znanje prodire na kršćanski zapad. Za to se zanimaju najveći intelektualci toga vremena. Albert Veliki (1193.-1280.), Roger Bacon (1214.-1294.), ali i Raymond Lulle (1235.-1313.) veoma cijene to istraživanje.

Zlatno doba alkemičara

Kraj srednjega vijeka i renesansa predstavljaju vrhunac alkemijskog istraživanja oko osoba kao što su Nicolas Flamel, a posebno švicarski liječnik Paracelsus (1493.-1541.) koji se služio načelima alkemije da bi priredio lijekove. Alkemićarske radionice cvjetaju tada u Europi i svi se sve do suverena daju u potragu za kamenom mudraca. Tako car Rudolf II. (1552.-1612.) prima na praškom dvoru najuglednije pristaše svojeg vremena koje postavlja u "zlatnu uličicu" u srce češke prijestolnice. Alkemičari, dakle, tvore pravo tajno društvo čiji članovi krstare Europom u potrazi za znanjima i savršenstvom. Još u klasičnom stoljeću Newton (1642.-1727.) ili Leibniz (1646.-1716.) vjeruju u ideju pretvorbe kovina. Međutim s prosvjetiteljstvom i unatoč entuzijazmu što ga potiče Cagliostro alkemičari postaju sve rjeđi. Alkemija gubi svoju vjerodostojnost pred novonastalom kemijom. Danas su pristaše alkemije tek šačica ljudi. Kao zagonetne osobe oni se rijetko pojavljuju. Kad se to ipak dogodi, služe se pseudonimima poput tajanstvenoga Fulcanellija, predratnog autora *Misterija katedrala* i *Prebivališta filozofa*.

Šaptači i pristaše

Kada je potraga za kamenom mudraca potresla Europu, razlikovala su se dva tipa alkemičara. Šaptači su vješti zanatlije koji iza svojih peći miješaju sve vrste proizvoda, i kovine i biljke u nadi da će dobiti zlato. Često ih povezuju sa šarlatanima i oni su dugo osvajali zapadne suverene obećavajući im slavu i bogatstvo. Neki su svoj poraz platili životom. Drugi su naprotiv dopustili kemijska otkrića, no njihov empirijski postupak i njihovo zanimanje za dobitak sljedbenici veoma preziru. Oni su mnogo diskretniji od onih prvih i pozivaju se na dugu inicijacijsku tradiciju. Naslijedili su općenito svoje znanje od učitelja alkemičara koji ih je školovao ili vodio, ali pozivaju se isto tako i na svakojake rukopise. Po njihovu mišljenju alkemijsko znanje se ne otkriva svakomu. Zato se oni brinu da pribjegnu ezoteričnom jeziku ispunjenom crtežima i simbolima koje može shvatiti samo posvećeni. Tako Krist ili pelikan naznačuju kamen mudraca, Saturn olovo, pas dah, šuplji hrast peć... U alkemijskim vračarskim knjigama nikad nisu točno naznačene faze u pripremi zlata. Umjesto toga nalaze se priče ili alegorijske slike koje često kriju misteriozne anagrame.

Od praktične alkemije...

Nepokolebljivi u svojem znanju, vodeći isposnički, gotovo monaški život pristaše rade u svojoj radionici punoj knjiga, pergamenata, dvorognim prekapnicama, pećima... to je mjesto gdje se izrađuje kamen mudraca. Prema tekstovima koje posjedujemo ta priprema može biti tekuća - dakle poprima oblik dugovječnog eliksira - ili kruta - to je kamen ili crveni i prozirni prah. U tom stanju može se "baciti" u pećnicu na kovinama i pretvoriti u golemu količinu zlata. Njegova proizvodnja bit će duga i opasna. Alkemičar mora najprije izvući sirovinu iz dubine zemlje, a

Ovaj portret Paracelsusa pripisuje se Janu van Scorelu (1495.-1562.). "Slavni švicarski liječnik" isticao se na svim područjima, posebno u alkemiji.

zatim postupati u četiri faze: učiniti materiju tekućom, ostaviti suvišnu vodu da se ispari kako bi se dobio žitak proizvod, a zatim odijeliti i očistiti svaki od elemenata materije, napokon ujediniti te čiste duhove kako bi se oblikovao kamen mudraca. Elementi se kuhaju u posebnoj posudi u obliku lopte koja se zove "filozofsko jaje". Suprotna načela koja simboliziraju sumpor i živu, i koja su ujedinjena u muško i u žensko tu se skupljaju da bi iznjedrili kamen mudraca. Tako je alkemičar stručnjak koji osim hermetičnih znanja mora ovladati i složenim tehnikama.

Ovaj alkemijski manuskript iz renesanse opisuje spajanje crvenog sumpora i zelene žive što je ključna faza u Velikom djelu koje simbolizira okrunjeni hermafrodit.

RECEPT ZA PROIZVODNJU ZLATA

U SVOJEM DJELU *RAZNA UMIJEĆA* njemački monah iz 7. stoljeća Teofil govori o originalnoj metodi proizvodnje zlata.

"Alkemičari imaju pod zemljom sobu čiji su svi dijelovi od kamena s dva malena prozora, tako uska da se jedva nešto vidi kroz njih. Tu stavljaju dva stara pijetla od 12 i 15 godina i daju im dosta hrane. Kad se oni utove (...), oni se pare i nesu jaja. Zatim se pijetli maknu i stave se žabe da sjede na jajima, hrani ih se.kruhom. Iz jaja se izlegnu muški pilići kao mladunčad kokica kojima nakon sedam dana narastu zmijski repovi; kad soba ne bi imala kameni pod, oni bi upali u zemlju. Kako bi se to spriječilo, oni koji ih uzgajaju imaju okrugle posude od bronce, velike zapremnine koje su izbušene sa svih strana i čiji su grlići stegnuti; oni tu stavljaju piliće začepljujući grliće poklopcima od bakra i zakapaju ih u zemlju. Pilići se hrane šest mjeseci finom zemljom koja prodire kroz rupe. Nakon toga dižu poklopce i pale vatru sve dok životinje unutra ne budu potpuno spaljene. Kad se to ohladi, oni se povlače i pomno drobe, dodaju trećinu krvi riđeg muškarca: ta osušena krv pretvorit će se u prah. (...) Uzimaju se veoma tanki noževi od veoma čistog crvenog bakra, tu se sa svake strane stavlja jedan sloj tog pripravka i zatim se sve stavi na vatru. Kad se to zagrije do bijelog usijanja, skida se s vatre, gasi i pere u istom pripravku: to se ponavlja sve dok pripravak ne izgrize bakar s jedne do druge strane i poprimi težinu i boju zlata."

... do alkemijske mistike

Za pristaše alkemija se ne svodi na jednostavno preobrazbu kovina. To je nužno potrebna faza na putu još većeg projekta: građenje sebe. To znači kako najnapredniji alkemičari traže da se pretvore u sebe same. Filozofska potraga istodobno kad je izvršena u radionici postaje metaforom unutarnje potrage. Njihove mistične koncepcije utjecale su na druga društva kao što je slobodno zidarstvo čiji se inicijacijski obred smatra sličnim alkemijskom očišćenju. Međutim za neke alkemičare Veliko djelo ide još dalje, omogućujući da se veže sa stvaralačkim načelom, jamstvom jedinstva stvari. Pokret *rosenkreuzera* nadahnjuje se tom teurgijskom koncepcijom praveći od svojega mitskog utemeljitelja Chistriana Rosenkreutza alkemičara bliskog Kristovu liku. Ali malo je pristaša dosegnulo to stanje u kojem čovjek sudjeluje u božanstvu...

Tajna lijepog djela **kalfa**

Legenda je od njih učinila nasljednike graditelja katedrala, a politička moć poput Crkve uvijek se čuvala bratovštine koja je jedno od najstarijih inicijacijskih društava na zapadu.

DUGUJE IM SE KONSTRUKCIJA eiffelova tornja, obnova baklje na Kipu slobode, skela za vrh tornja opatije Mont-Saint-Michela i temelji piramide Louvrea, sudjelovali su u gradnji podzemne željeznice u Caracasu i probijanju tunela ispod La Manchea... Čini se da se ni jedno prestižno gradilište ne može ostvariti bez njih. Iako čine gotovo aristokratsku elitu umjetničkih zanimanja, njihov je ugled to veći što je obavijen velom misterija. Jer njihova najnovija ostvarenja odjek su velikog djela graditelja katedrala tijekom stoljeća. Kažu kako su djetići čuvari tajni tih radnika kršćanstva, koji su sami nasljednici još starijih znanja što se ljubomorno čuvaju.

Prisutni danas - u Francuskoj, ali isto tako i drugdje u svijetu - u više od šest tisuća poduzeća i raspoređeni među tako različitim zanimanjima kao što su tesari, kolari, vodoinstalateri, monteri centralnog grijanja, pekari, fasaderi, staklari ili kožari, oko 20 000 osoba okupljenih u tri velike obitelji kalfinstva ne propuštaju oživjeti legendu. Ezoterične tajne koja je prethodila gradnji katedrala nedvojbeno nikada ni nije bilo i kalfe ne prave od toga misterij, čak iako im se katkad sviđa da ljudi u to vjeruju... ali intimnija tajna koja se odnosi na njihov osobni angažman u sklopu bratstva koja stavlja u prvi plan ljubav za dobro obavljen posao i o čemu svjedoči njihovo profesionalno znanje neće se - po prirodi stvari - nikada otkriti.

Jedan hram i tri utemeljitelja

Svoj temeljni mit kalfe crpe iz Staroga zavjeta podsjećajući na gradnju Hrama namije-

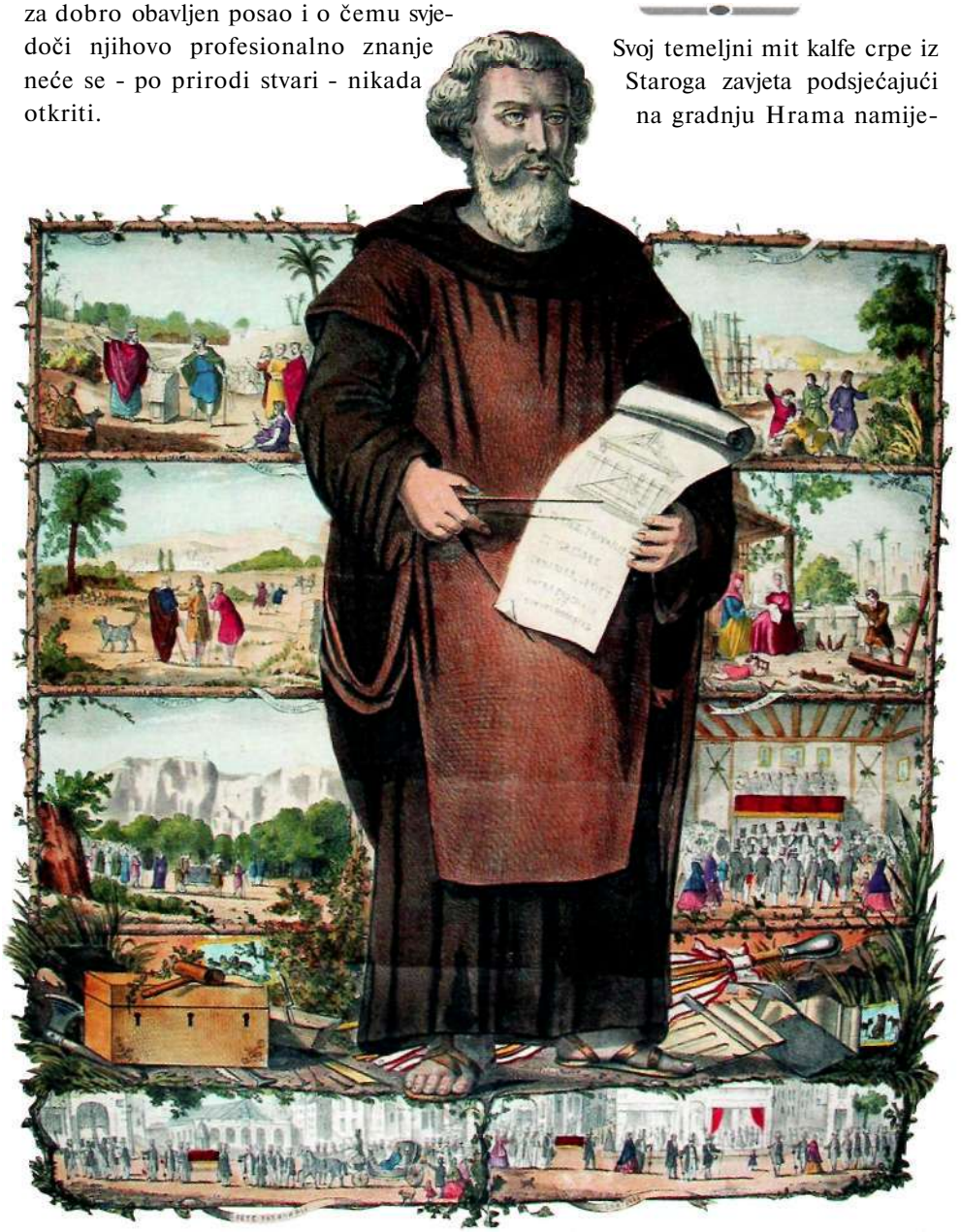

Otac Soubise je kao zaštitnik tesarskih djetića s kraljem Salomonom i majstorom Jacquesom jedan od trojice važnijih likova iz Kalfinskih zadaća.

njenog čuvanju kovčega saveza. "Tada diže kralj Salomon kulučare iz svega Izraela (...) Hiram je bio nad svim kulučarima. Salomon je imao i sedamdeset tisuća nosača tereta, osamdeset tisuća kamenorezaca u gori, ne računajući glavara službeničkih koji su upravljali poslovima; njih je bilo tri tisuće i tri stotine, a upravljali su narodom zaposlenim na radovima." Ovaj citat iz Prve knjige o kraljevima znači za kalfe mitsko krštenje koje smješta njihovu inicijacijsku tradiciju duboko u judeo--kršćansko naslijeđe i pokazuje njihov ideal: tri stupnja zanatlija - šegrti, kamenoresci i majstori - rade brinući se maksimalno za savršenstvo pri stvaranju remek-djela. Tradicije djetića razlikuju se po značenju koje daju ovom ili onom liku zaštitnika. Tako Salomon u Zadaći slobode, obredu koji datira iz 19. stoljeća, postaje zaštitnik kamenorezaca i tesara. Povezuju ga obično s likom Hirama, graditeljem hrama kojeg su ubili opaki djetići želeći se domoći njegovih tajni. Drugi obred, onaj Zadaće, vrednuje dva lika: majstora Jacquesa i oca Soubisea. On od njih čini graditelje, Hiramove djetiće koji nakon izgradnje Hrama odlaze iz Jeruzalema u Francusku. Tijekom putovanja jedna ih svađa razdvoji pa nastaju dvije grane kalfa: dok majstor Jacques postaje zaštinikom kamenorezaca, otac Soubise postaje zaštitnikom tesara.

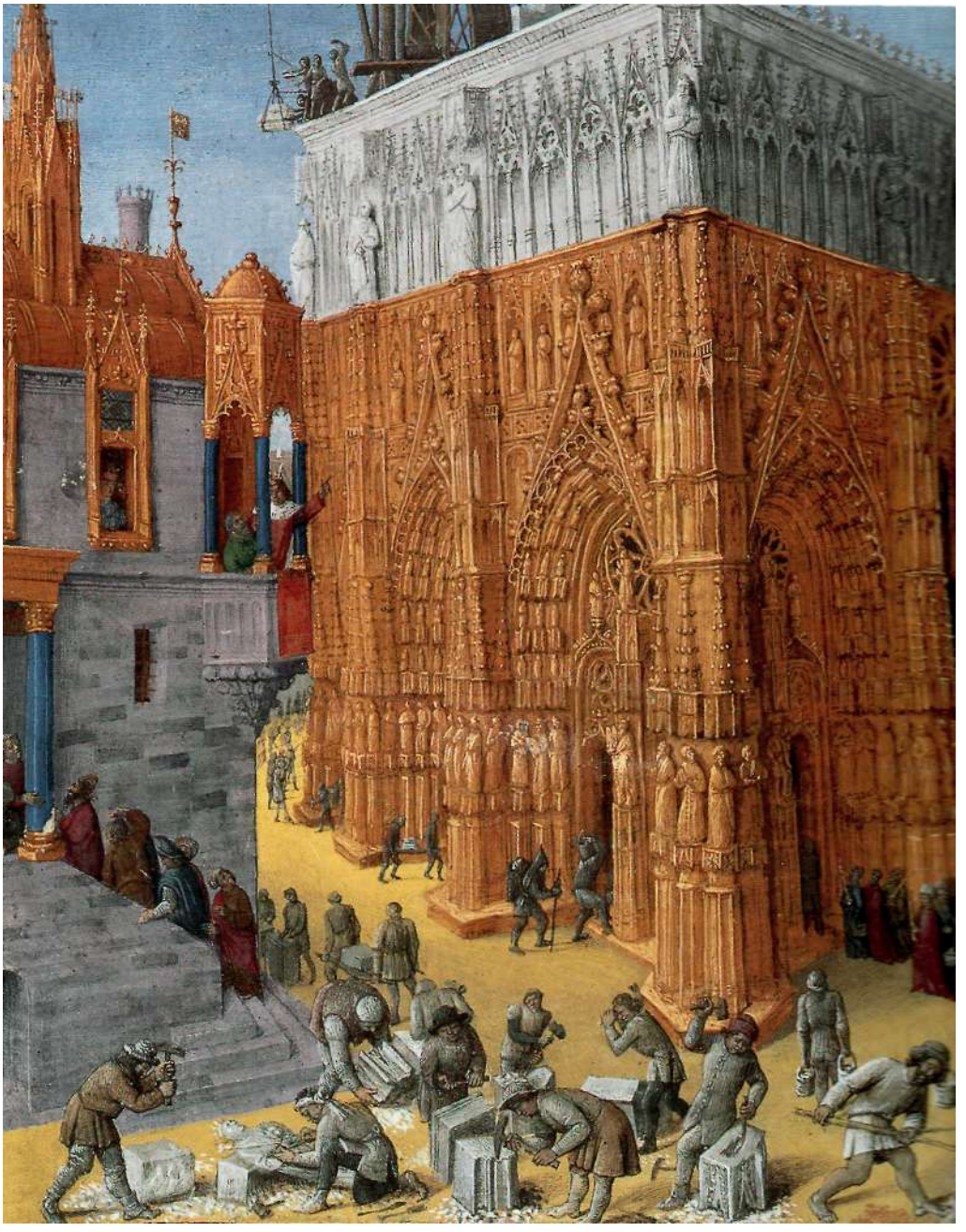

U kalfinskoj mašti gradnja katedrala smatra se jednim od temeljnih gradilišta reda. No u stvarnosti najvažnija od njih nastala su prije.

DJETIĆI I SLOBODNO ZIDARSTVO

BLIZINA MITOVA, SIMBOLA DJETIĆA I slobodnih zidara pobudili su ideju, koja se proširila, kako su ta dva inicijacijska društva bliska, takoreći blizanci. Ništa ne bi bilo više pogrešno, nego djetiće smatrati praktičnim i konkretnim štitom za masonstvo koje se smatra intelektualnijim i duhovnijim. S jedne strane, kalfe su mnogo stariji jer datiraju od srednjega vijeka, dok prve masonske lože nastaju tek u 18. stoljeću. S druge strane, to je ponajprije udruga fizičkih radnika, dok masoni okupljaju osobe svih profesija. Zajedničke simbole kao što su šestar i kutomjer iz operativne su tradicije prvi preuzeli slobodni zidari, a da nisu ni u kakvoj posebnoj vezi s udrugama graditeljskih zanata. Naprotiv, čini se da je sada utvrđeno kako je mit o Hiramu najprije bio razrađen u ložama, a zatim je ušao u tradiciju kalfa. Iako nisu potvrđene institucionalne veze, ipak je jasno da su neki djetići bili i slobodni zidari. To je na primjer slučaj s Agricolom Perdiguierom, jednim od velikih reformatora djetića. Danas različite obitelji kalfa zauzimaju različita stajališta u odnosu na slobodno zidarstvo koja sežu od blagonaklonosti do nepovjerenja.

Ponašanje Djetića zadaće koji se prepoznaju po karakterističnoj odjeći: uz crno odijelo nose cilindar i štap urešen vrpcama.

Majstora Jacquesa koji se povukao u samostan Sainte-Baume ubijaju Soubiseovi učenici nakon nekoliko godina. Još danas je provansalski samostan mjesto hodočašća za sve Djetiće zadaće. U jednoj varijanti majstor Jacques nije bio nitko drugi nego Jacques de Molay, posljednji veliki meštar templara koji su se obratili kalfama kako bi podigli njhove snažne tvrđave u Svetoj Zemlji. Od oca Soubisea legenda je učinila benediktinskoga svećenika, čuvara nacrta Hrama.

Djetići i graditelji katedrala

Danas se čini kako je potvrđeno da su djetići srednjovjekovna tvorevina koja se javlja u 14. i 15. stoljeću na tragu velikih gradilišta gradskih zdanja, utvrda ispred katedrala. Do tada sudbina radnika nije baš bila zavidna: ugnjetavani od gazde, obično su bili loše plaćeni, često i zlostavljani. Osim toga bilo im je gotovo nemoguće dobiti naslov majstora koji je omogućavao da se osamostale; u zatvorenom i strogom svijetu cehova samo su najbogatiji mogli biti primljeni u taj visoki rang.

Kao reakcija na to stanje formiraju se na marginama službenih struktura zanatski cehovi, zadaće, kako ih tada zovu. Odbijajući naslov "majstora", apanažu cehova koje kritiziraju ti zanatlije zadržavaju samo naslov *compagnon,* označavajući time svoje bratstvo - pojam koji doslovno znači "onaj koji dijeli kruh" - i privrženost načinu života zajednice koji će ih uskoro karakterizirati. Ovi novi cehovi okupljaju tri zanimanja: kamenoresce, tesare i bravare. To su pravi preteče sindikata kojima je cilj ne samo skrb za materijalne potrebe radnika, dajući im redovit i čestit posao,

nego i da ih obrazuju i stručno i moralno. Rođeno je kalfinstvo.

Od kandidata do svršenog djetića

Djetići imaju inicijacijsko društvo čija se neizreciva tajna temelji kod svakog od članova na njegovu vlastitom stručnom i duhovnom putu. Nakon pokusnog razdoblja od više mjeseci onaj tko im se želi pridružiti pušta se na ceremoniju koja se naziva "usvajanje", tijekom koje se stavlja na kušnju. U izvornim obredima predlagalo mu se da izradi lažni novac tj. da zaniječe svoju vjeru kako bi dokazao svoju vrlinu. Danas se od njega traži da jednostavno potvrdi svoj moralni angažman. Zatim ga zagrle iskusni djetići koji mu povjeravaju vrpcu u boji njegova ceha i štap; on, dakle, postaje pristupnik.

Za njega počinje dugo putovanje po Francuskoj, na kraju kojeg će onaj tko pokaže svoje umijeće i visoke moralne vrline biti "primljen djetić". Za to je trebao ostvariti svoje "remek-djelo", jedinstveno djelo koje sažimlje i ilustrira njegovo vladanje umijećem. Prijamna ceremonija, koju katkad zovu "penjanje u sobu", kapitalni je trenutak inicijacije: kandidat se poziva tamo da simbolički umre kako bi se ponovno rodio kao djetić. Zatim se krsti i prima svoje kalfinsko ime: "Périgord odano srce", "Avignonac vrlina", "Vjernost Chartresa"... Napokon treći stupanj, "završetak" produljuje inicijacijski put: kad postane "završeni djetić", zanatlija se okreće prema svijetu. Sada može prenositi svoje znanje kako bi se održao neprekinuti lanac djetića.

U potrazi za *uomo universale*

Od svih simbola koje djetić susreće tijekom putovanja, dva glavna su šestar i kutomjer. Moralna ispravnost i mjera, ljubav za dobro obavljen posao i kreativna iskra predstavljaju sve to i još više. Intimniji simboli usko su povezani s trima ceremonijama: prihvaćanje, primanje i završetak. Tijekom prve kandidat dobiva tkaninu na kojoj su tiskani labirint i babilonski toranj. Ova dva lika, pozivi da učini reda u vlastitu duhu ili podsjećanje na divovsko djelo koje je ostalo nezavršeno, označavaju potragu za smislom koja će zaintrigirati mladoga šegrta na putovima *Tour de Francea*. Nakon nekoliko godina tijekom obreda

Ovaj akvarel zazivajući "slavu graditelja svijeta" (ALAGDADL'U) slavi primanje novoga djetića koji se sada zove "Périgord ključ srdaca".

primanja novom se djetiću prikazuju drugi simboli. Radi se o piramidi, o hramu, o grobu i katedrali. Prema cehu kojem pripada zanatlija, ovi se amblemi različito tumače: no nema dvojbe da ovaj put predstavljaju dovršene spomenike koji podsjećaju na remek-djelo kandidata i pozivaju ga da razmišlja o prolaznosti života. Završenom djetiću povjerava se novi simbol: peterokut u koji je ucrtan čovjek kako drži kutomjer i šestar. Ta alegorija označava *uomo universalis* — završena čovjeka koji nastoji postati potpuni djetić.

Tapšanje, jaukanje i lanac saveza

Mnogi obredi koji naglašavaju život djetića naslijeđeni su od bivših običaja iz razdoblja kada su se članovi cehova, proganjani ili podijeljeni u antagonističke tabore morali znati prepoznati ili komunicirati, a da ih drugi ne razumiju. To je posebno bio slučaj za vrijeme putovanja Francuskom. Kada bi se dvojica djetića sreli na ulici, oni bi se potapšali. Na taj su se način predstavili jedan drugomu dogovorenim obrednim kretnjama i dijalozima. Ako su dvojica muškaraca pripadali istom obredu, tapšanje bi se završilo razmjenom čutura. U istom duhu djetići su se služili tajnim jezikom koji zovu "jaukanje". Posebno su se prakticirali na pogrebnim svečanostima. Sastojao se u tome da se izobliči izgovor riječi na način koji samo oni razumiju.

Neki obredi postoje još i danas. To je posebno slučaj s "lancem saveza" koji se prakticirao za vrijeme proslave zaštitnika ili na gozbi. Svatko prekriži ruke kako bi uhvatio ruku svojega susjeda. Taj lanac simbolizira savez djetića koje samo smrt može prekinuti. Osim toga kad jedan od njih umre, lanac se prekida kako bi se pokazalo da nedostaje jedna karika. Drugi su obredi u vezi sa strogim pravilom koje upravlja životom djetića i zove se "ponašanje". Tako se "ponašanje Grenoblea" primjenjuje kada neki djetić nešto ukrade. Pozovu ga na gozbu gdje svi osim njega piju proklinjući kradljivce. Zatim ga, prije nego što ga izbace udarcima nogu, pljuskaju svi članovi skupa.

Osuđeno kalfinstvo

Od samih početaka ili gotovo od samih početaka kalfinstvo se razjedinjavalo i istodobno pobuđivalo razne sumnje. U 16. stoljeću vjerski ratovi ne štede bratstvo koje se dijeli na dva ogranka: "nezasitni" pod dvostrukom zaštitom majstora Jacquesa i oca Subisea ostaju vjerni Rimu, a "slobodni članovi" prilaze reformaciji. U sljedećem stoljeću Luj XIV. ukida Nantski edikt čime se još jednom naglašavaju razdor i napetosti između katoličkih i hugenotskih kalfa. Osim toga Crkva, isprva blagonaklona, ubrzo postaje neprijateljski raspoložena prema tim bratovštinama koje se ujedinjuju skrivene od očiju javnosti kako bi prakticirale inicijacijske ceremonije. Napokon 1655. teološki fakultet Pariškoga sveučilišta službeno osuđuje kalfinstvo i njegova "društva tzv. zadaće koje ocjenjuju nepobožnima, svetogrđem i praznovjerjem". Kazna izaziva obrnuti učinak od očekivanoga: kalfinstvo još više štiti tajnu svojih obreda, dok njegov ugled izvrsnosti ne prestaje privlačiti mlade zanatlije kojih ima sve više. Zbog toga je bez poteškoća nadživjelo Francusku revoluciju, iako je Chapelierov zakon iz 1791. službeno zabranjivao sve profesionalne udruge.

Vrijeme kriza

U 19. stoljeću suprotstavljaju se dva velika obreda: onaj Zadaće povezan s katolicizmom i onaj otvoreniji, Zadaće slobode, u kojem nalazimo slobodne mislioce i slobodne zidare. To ideološko

Kalfe nisu izgubili ništa od svojeg prestiža. Uvijek im se povjeravaju najuglednija gradilišta poput restauracije arkandela na Mont Saint-Michelu.

razmimoilaženje često je eskaliralo u tučnjave, katkad silovite kada bi "vuk" (kamenorezac iz Zadaća slobode) susreo "vukodlaka" (kamenoresca iz Zadaće). U taj kontekst smješten je lik Agricola Perdiguiera (1805.-1875.). Perdiguier zvan "Avignonac Krepost" je stolarski djetić Zadaće slobode. Republikanac, slobodni zidar, prijatelj Georgea Sanda postao je neumorni zagovornik pomirenja između različitih ogranaka kalfinstva u nadi da će okupiti sve zadaće iako se njegov san nikada nije ostvario. Svojom aurom i svojim vizionarskim djelom Perdiguier ostaje istaknuta ličnost kalfmskoga svijeta. Valja reći da je u to vrijeme kalfmstvo u krizi. Javlja se industrijski svijet koji sve više marginalizira zanatstvo, a sindikalni pokret koji nastaje distancira se od organizacije koju smatra previše pomirljivom u odnosu na poslodavce.

Između tradicija i moderne

Danas su kalfe podijeljeni u tri obitelji. Najstarija je Kalfinska unija kalfa *Tour de France* ujedinjenih zadaća utemeljena 1889. Druga je nastala tijekom Drugoga svjetskog rata u Vichyijevskoj vladi. Na isti način kao i slobodnom zidarstvu, kalfinstvu je prijetilo da bude raspušteno po zakonu od 13. kolovoza 1940. koji je zabranjivao tajna društva. No ipak ga je potvrdio maršal Pétain osobno. Tako je 1941. nastala Radnička udruga Kalfa zadaće *Tour de France.* Udruga veoma privržena tradiciji prakticira samo obrede majstora Jacquesa i oca Subisea. Poslije rata su je potvrdile vlade Republike, a danas tvori najvažniji ogranak kalfmstva. Posljednja obitelj utemeljena 1952. je Kalfinski savez graditeljskih zanimanja. To je fleksibilna organizacija, nasljednica ideja Perdiguiera koja okuplja razne zanate od kojih je svaki sačuvao vlastite obrede. Okuplja pet društava: Društvo kalfa stolara zadaća *Tour de France,* Društvo putujućih djetića, krovopokrivača, limara, vodoinstalatera, fasadera *Tour de France,* Društvo djetića zidara i kamenorezaca zadaća *Tour de France,* Društvo kalfa i pridruženih stolara i bravara Zadaće slobode te napokon društvo kalfa soboslikara, staklara zadaće *Tour de France.*

Svi su se oni, iako čuvaju stoljetne tradicije, prilagodili modernom svijetu, ne samo u obavljanju svojega zanata, nego i u obavljanju obreda i običaja kalfmstva. Tako su nakon duge rasprave koja će potrajati više od tri godine kalfe prestali biti isključivo muško društvo. U prosincu 2004. prvi su put u povijesti primili u svoje redove tri mlade žene "kalfice".

U opatijskoj crkvi Saint-Gilles (Gard) kalfe su na zavojite stube urezali svoj "potpis". To je bila česta paksa na putu *Tour de Francea.*

TOUR DE FRANCE

JEDAN OD TEMELJNIH TRENUTAKA u životu kalfa je putovanje Francuskom, tzv. *Tour de France.* Inicijacijsko putovanje u pravom smislu (*in itium* znači "na putu"), sastoji se od niza postaja ili etapa u različitim francuskim gradovima gdje se kandidat usavršava u nekoj tehnici. Taj se put obično obavlja u smjeru kazaljke na satu. Na toj turneji, koja zna trajati više godina, mladi čovjek stanuje u kalfinskim konačištima. Svaki put prima ga žena koja je odgovorna za njega i koju zovu "majka". U danima nakon dolaska putnik ima dužnost naći posao kako bi ostao u kontaktu s poslom. Dani rada nadopunjuju se učenjem koje se organizira u "odmaralištu", dvorani za kalfe, jer nastava je ponajprije usmena, što jamči tajnost prijenosa. Još danas je *Tour de France* kalfinska posebnost.

Mistifikacije i alkemičarski misteriji vitezova **Ruže i Križa**

Pokret Ruže i Križa nastao je u 17. stoljeću iz mašte skupine njemačkih studenata, žestokih boraca za moralnu i duhovnu reformu. Uspjeh njihove mistifikacije potaknut će dolazak jednog od najvažnijih suvremenih ezoteričnih pokreta.

POTKRAJ 1610. GODINE NEOBIČNA je glasina kolala Svetim Rimskim Carstvom Njemačkoga Naroda i zapalila duhove: doći će vrijeme Ruže i Križa, vrijeme "univerzalne reformacije" što će ga donijeti društvo držano u tajnosti već više od dva stoljeća. Nekoliko godina prije pojavljivanje triju anonimnih djelca - *Fama Fraternitatis* (1614.), *Confessio Fraternitati s* (1615.) i napokon *Kemijsko vjenčanje* Christiana Rosenkreutza (1616.) otkrilo je svijetu lik stanovitog Christiana Rosenkreutza, utemeljitelja istoimene bratovštine početkom 15. stoljeća. Christian se navodno rodio u Njemačkoj 1378. i nakon samostanskog školovanja proputovao svijet od Arabije do Svete Zemlje, prolazeći Jemenom i Marokom, studirajući fiziku, medicinu i posebno alkemiju, vrhunsku disciplinu koja mu je priskrbila bogatstvo i dobro zdravlje. U tekstovima se kaže da se Christian obogaćen tim znanjem vratio u Njemačku gdje je utemeljio bratstvo koje se sastojalo od pobožnih i visoko moralnih ljudi. Poučavao ih je tajnama alkemije i poslao ih u svijet da svoje izvanredne talente stave u službu ljudi i Boga. Svi su se zakleli na vjernost prema šest načela: da će se baviti liječenjem bolesnika besplatno; da će se prilagoditi mjesnim običajima kako ne bi privlačili pozornost na sebe; da će se jedanput na godinu nalaziti u kući Duha Svetoga, njemačkom prebivalištu što ga je utemeljio Christian vrativši se s istoka; školovati osobu koja će biti sposobna naslijediti ih; služiti se inicijalima "R. C." kao biljegom i lozinkom; i napokon, čuvati tajnu o svojoj bratovštini jedno stoljeće.

Johann Valentin Andrea stvorio je na početku rosenkreuzerske mistifikacije mit duge i plodne budućnosti čiji ga je uspjeh nadživio.

Predosjećaj pokopa

Christian je navodno umro 1484. u sto šestoj godini i bio pokopan u svojem boravištu na tajnom mjestu. Njegova iznimna dugovječnost objašnjavala se alkemičarskim talentima. Prema djelu *Fama fraternitatis* tek poslije sto dvadeset godina, 1604., zahvaljujući radovima obnove braća Ruže i Križa iskopali su grobnicu u kojoj su otkrili grob svojega utemeljitelja na kojem se nalazio proročki zapis: "Otvorit ću se za sto dvadeset godina". Ondje su pronašli nedirnuto Christianovo tijelo

okruženo neobičnim predmetima, alkemijskim tekstovima, vjernom reprodukcijom kozmosa i rukopisom u kojem ga se predstavlja kao sjeme zakopano u Isusovo srce. To su otkriće njegovi učenici tumačili kao znak: činilo im se da je došlo vrijeme da objave svijetu postojanje svojega bratstva. Tada su navodno napisali i objavili *Fama fraternitatis,* nakon koje su slijedila djela *Confessio* i *Kemijsko vjenčanje* kako bi uza se vezali najzaslužnije vjernike svojega doba, kojima objavljuju da će svatko "tko bude gajio prema njima ozbiljnost i srdačnost imati koristi za svoje dobro, za svoje tijelo i za svoju dušu". Tako se ostvaruju otkrića sadržana u rosenkreuzerskim spisima.

NEMIR OKO 1610. GODINE

POČETAK 17. STOLJEĆA JE ZAMRŠENO razdoblje. Intelektualno vrenje obilježeno imenima Galilea, Keplera i Descartesa razvija se u klimi nasilja koje obuzima Europu u punoj vjerskoj i moralnoj krizi. Inkvizicija uvećava broj suđenja vješticama dok se sprema sukob bez presedana, Tridesetogodišnji rat (1618.-1648.). Njemačku je jedno stoljeće poslije Luthera ponovno zapuhnuo vjetar reformacije. U tom razdoblju obilježenom pesimizmom ponovno izbija oduševljenje ezoterijom i hermetizmom, alkemija privlači više no ikad. Pričalo se čak da je car Rudolf II Habsburški (1576.-1612.) gorljivo prakticira. Velike duhove toga doba željne odgovora u svijetu koji im se čini veoma zagonetnim, osvaja novi pristup religije koji vrednuje duhovnost bližu Bogu. U tom kontekstu odjekuje apel Ruže i Križa, noseći sa sobom nadu u obnovu.

Podvala Johanna Valentina Andreäe

Otkad su objavljeni, ti tekstovi pobuđuju svakojaku znatiželju i izazivaju lavinu publikacija od kojih vrlo mali broj dvoji u postojanje Ruže i Križa. Danas se čini da su ti tekstovi rezultat mistifikacije čiji je glavni inicijator bio mladi student teologije iz Württemberga,

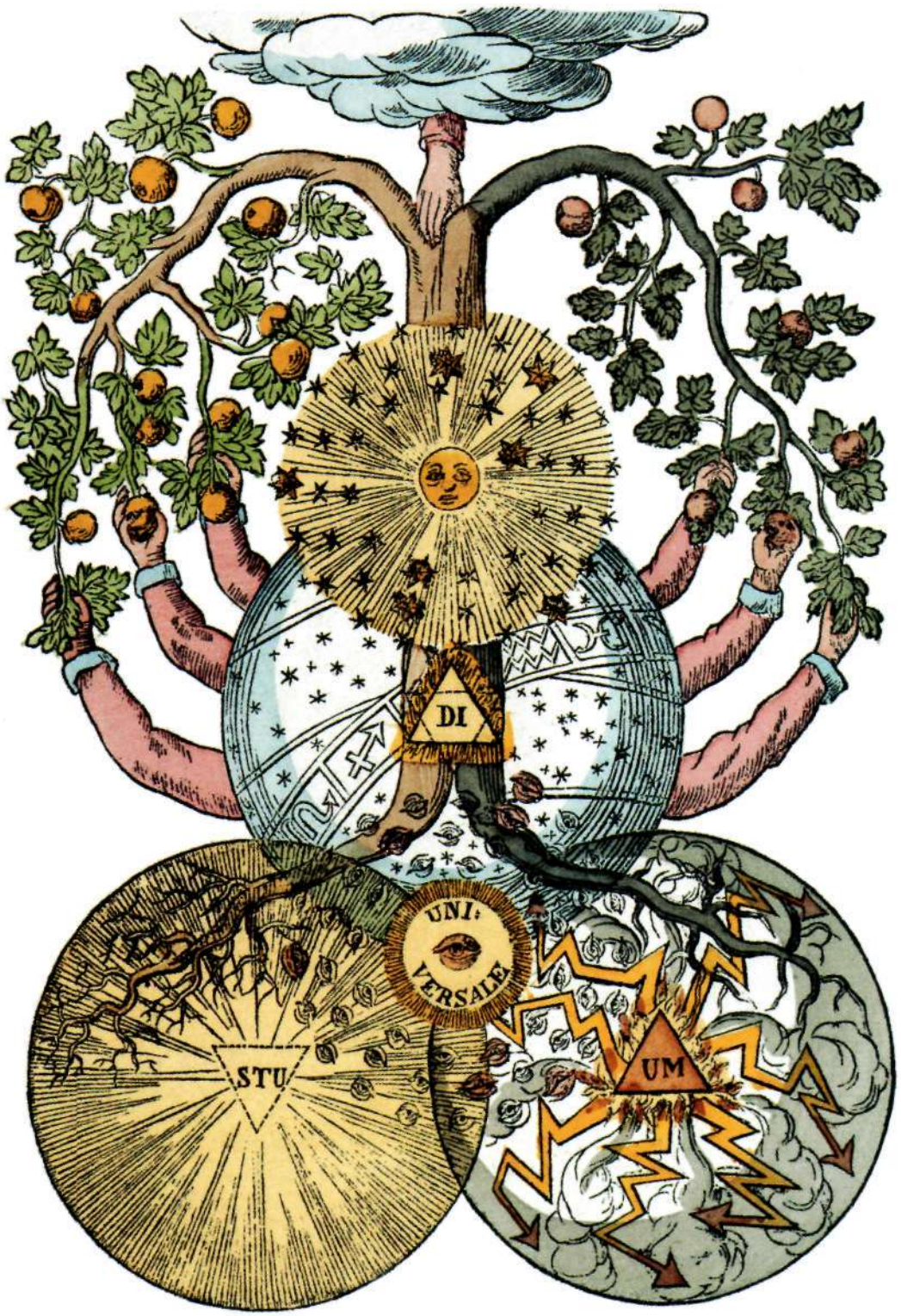

Rosenkreuzerski prikaz biblijskoga stabla spoznaje dobra i zla. Inicirani mora izabrati između plodova života slijeva i plodova smrti zdesna.

Johann Valentin Andrea (1586.-1654.). U to je vrijeme bio osumnjičen da je on autor dijela *Kemijskog vjenčanja,* ali bojeći se za svoju karijeru, žestoko je to opovrgavao i tek je potkraj života priznao. Druga dva spisa, *Fama* i *Confessio,* rezultat su rada skupine luteranskih prijatelja koje danas nazivaju "tubingenški krug", a u kojem je Andrea bio veoma aktivan. Svi ti mladi ljudi dijelili su iste nade u "univerzalnu reformaciju", nalik onoj koja je iznjedrila protestantizam u prethodnom stoljeću i za koju se činilo da se guši. No nitko nije predvidio takav zanos. Početkom 20-ih godina 17. stoljeća njihova prijevara otima se kontroli; mit o Ruži i Križu se pokrenuo...

Kemijsko vjenčanje

Pravi rosenkreuzeri fasciniraju jednako koliko i plaše zato što se služe alkemijom, u to vrijeme modernom disciplinom koja lako poprima biljeg hereze. U tom smislu nedvojbeno je najznakovitiji tekst *Kemijsko vjenčanje* Christiana Rosenkreutza. Za razliku od spisa *Fama* i *Confessio* to je svojevrsna alegorijska priča u kojoj anđeo poziva Christiana na kraljevski pir. Christian dolazi u dvorac smješten na vrhu brda ukrasivši se s četiri ruže. Nakon niza kušnji puštaju ga u društvo nekolicine drugih ljudi na pripreme alkemijskog vjenčanja. U njihovoj prisutnosti trima kraljevskim parovima krvnik odrubljuje glavu, a zatim i sam doživi isto. Njegova se krv skuplja kako bi se rodio feniks. koji se, čim se pretvorio u prah, preobrazio u meko tijesto. Tijesto se stavilo u dva kalupa iz kojih se rodio prinčevski par, kojeg oživljava duh suverena kojima su odrubljene glave. Odrastavši za nekoliko trenutaka, kralj i kraljica sjedinjuju se sedmoga dana pustolovine. Christian i njegovi drugovi dobivaju zlatno runo te postaju vitezovi zlatnoga kamena, što je aluzija na aikemičarski kamen mudraca i simbol Krista.

Utjecaji i stapanja

U priči *Kemijsko vjenčanje* u isti je mah sadržana alkemija, inicijacijsko putovanje i kršćanski misticizam. Napisao ju je Andrea koji je u to doba imao samo sedamnaest godina. Ona obiluje aluzijama na ezoterizam i hermetizam koji su od renesanse veoma u modi. Recikli-rajući tradicije drevnoga Egipta, srednjovjekovne gnoze i posebno radove švicarskog alkemičara Paracelsusa, Andrea je disciplini preuzetoj iz poganstva dao kršćansku koherentnost. Tako utemeljuje humanistički nauk Ruže i Križa o mogućoj obnovi svijeta prema Isusovoj poruci koju prepoznaje u najvišem stupnju Velikog alkemijskog djela. Filozofija Ruže i Križa propovijeda kako se treba popraviti u okrilju kršćanske riječi da bi se mogao preobraziti svijet. Gledajući tako, alkemija je, to jest krajnje poznavanje prirode, cijela stavljena u Božju službu. U nemirnom svijetu rosenkreuzerska sinteza pokušava obnoviti sklad oko zajednice ljudi odlučnih da mudro rade za opće dobro.

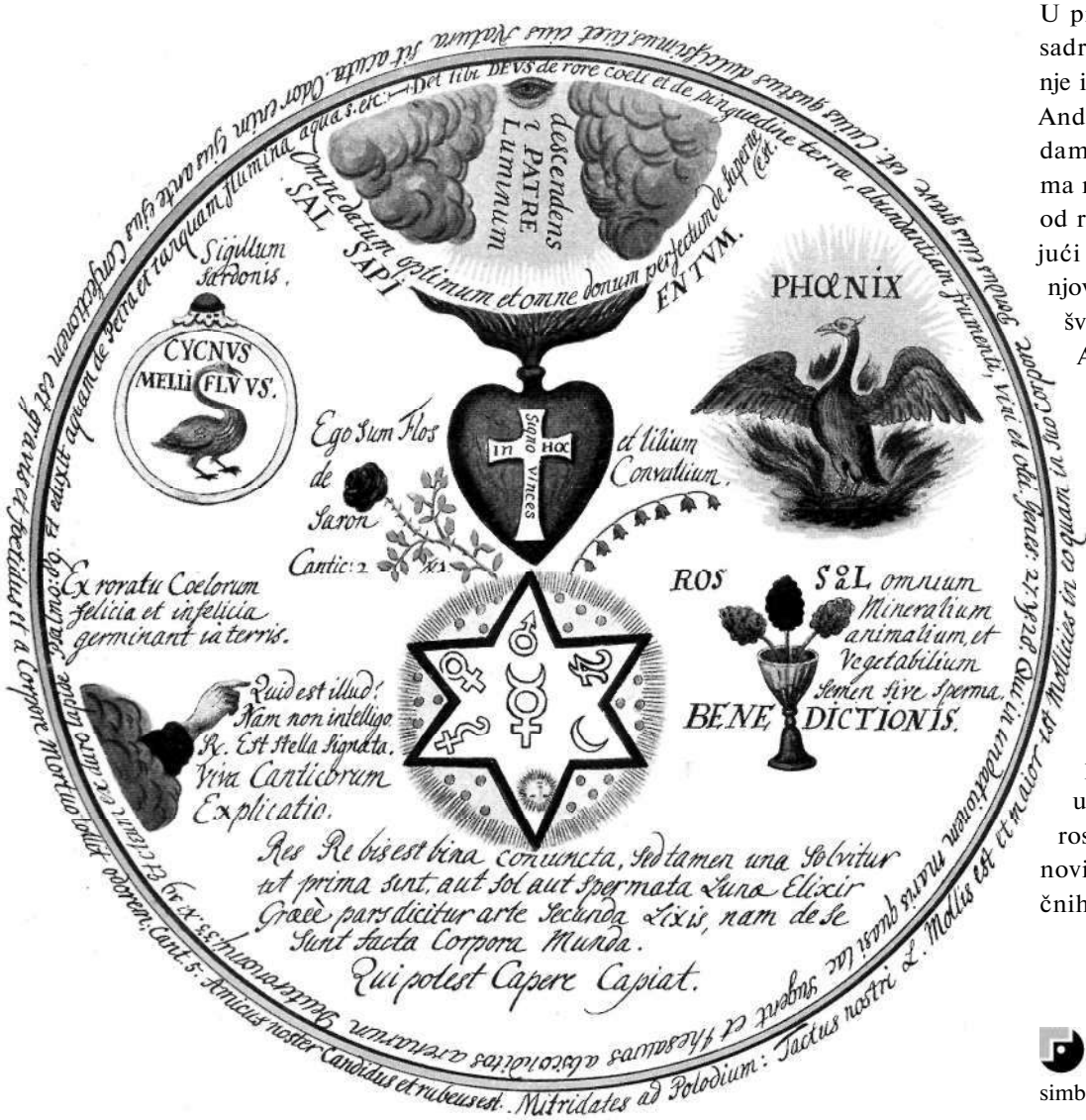

Ovaj medaljon iz rukopisa iz 18. stoljeća prikazuje glavne rosenkreuzerske simbole: feniksa, zvijezdu, ružu i križ.

Mistifikacija poprima izraz

Izvanredan uspjeh tih tekstova obašnjava se posebno time što su znali iskristalizirati očekivanja ljudi uznemirenih zbog budućnosti. Europu zapljuskuje pravi rosenkreuzerski val: rosenkreuzerske ideje se sučeljavaju, brane, napadaju. Najuvjereniji propovijedaju potrebnu reformu i podsjećaju na obećanje čudesnih sila koje čuvaju Christianovi učenici. Protivnici ustraju na antipapinskom fonu proglasa - istina je da su pravi autori svi bili luterani - i predbacuju rosenkreuzerima da se bave vračanjem. U tom je razdoblju Descartes prolazeći Njemačkom do te mjere zaintrigiran tim svađama da se želi susresti s članovima bratstva, ali uzalud. Rosenkreuzerske ideje šire se dakle iz Njemačke prema Francuskoj. I kad se Descartes 1623. godine vratio u Pariz, zavladali su oduševljenje i strah jer tajanstveni oglasi potvrđuju da "izaslanici nevidljivog kolegija Braće Ruže i Križa borave vidljivo i nevidljivo u tom gradu zahvaljujući milosti Višnjega". Znanstvenik Robert Fludd (1574.-1637.) s duga boravka u njemačkoj zemlji donosi u Englesku elemente rosenkreuzerskoga nauka. Zaljubljen u alkemiju, on žestoko podupire ideju da bratstvo uistinu postoji i brani ga od optužbi za vračanje ili savez s vragom koje se podižu protiv njega. Njegov zemljak i suvremenik Francis Bacon (1561.-1626.) nadahnjuje se rosenkreuzerskom tradicijom pišući glasovito djelo *Nova Atlantida*.

Pregača masonskoga stupnja Ruže i Križa koji je pripadao Josephu de Maistreu (1753.-1821.). Glavni masonski obredi imaju stupanj "viteza Ruže i Križa".

Ruža i križ na počecima slobodnoga zidarstva?

Mitsko rosenkreuzersko bratstvo iznjedrilo je doista istinska ostvarenja. U 18. stoljeću rođenje jednoga drugog bratstva, slobodnog zidarstva, na paradoksalan način omogućuje idejama Ruže i Križa da opstanu. Dakle, dok cvjetaju masonske lože, filozofsko nasljeđe Johanna Valentina Andreäe ostaje živo. Zato ga velik broj slobodnih zidara nastoji uključiti u svoje obrede. Mnogi su smatrali da je humanistička, reformatorska i kršćanska poruka Ruže i Križa u početku nadahnjivala spekulativno zidarstvo. Tako francuski kult utemeljen u drugoj polovici 18. stoljeća stavlja na vrh svojih sedam stupnjeva onaj "viteza Ruže i Križa". Njegov obred, smatran u svoje doba kao *nec*

NEIZBJEŽNI TEMPLARI

NA RUBU GLAVNIH ROSENKREUZERskih organizacija mnogobrojna društva s povjerljivom publikom recikliraju s više ili manje sreće povijesnu baštinu i kojekakve legende, ne zaboravljajući uvesti neizbježne templare da interveniraju. Neki medu njima, koji su navodno izbjegli progone, utemeljili su 1316. u Škotskoj Bratstvo starije braće Ruže i Križa namijenjeno tomu da u najvećoj tajnosti - što je samo po sebi razumljivo - obnavlja ezoterično znanje reda koje više nije bilo toliko traženo. Na čelu Starije braće Ruže i Križa nije ni manje ni više nego *Imperator*. Prvi je bio stanoviti Gaston de la Pierre Phoebus. Među njegovim nasljednicima bile su osobe poznate u svijetu ezoterizma poput Eliphasa Lévija, teozofa i utemeljitelja Zlatne zore Williama Winna Westcotta, antropozofa Rudolpha Steinera i neizbježnoga "maga" Aleistara Crowleyja.

TKO JE POVEZAO "RUŽE S KRIŽEM"?

RUŽA SE NE SPOMINJE ČESTO U BIBLIJI, a od srednjeg vijeka označava Djevicu Mariju koja se identificira s bijelom ružom bez trnja koje je pocrvenjela od krvi njezina sina. U protestantskoj Njemačkoj dobiva novo značenje jer Luther u svojem prijevodu Biblije - izraz "ruža" često upotrebljava umjesto "ljiljan". Vezu između Ruže i Križa i dalje je teško odrediti. Za neke dolazi iz Engleske gdje je ruža, simbol vladajuće dinastije, obgrlila križ sv. Jurja, zaštitnika engleskoga konjaništva. No najprihvatljivije tumačenje je vjerojatno i najjednostavnije: grb obitelji Andrea predstavljao je križ sv. Andrije urešen s četiri crvene ruže. Nacrtao ga je djed Johanna Valentina, vjerojatno u čast Luthera čiji su grbovi prikazivali crvenu ružu s križem u sredini. Kad je mladi Andrea početkom 17. stoljeća tražio motiv za svojega junaka, preuzeo je obiteljski motiv nabijen vjerskim reminiscencijama i namijenio mu da slavi novoga reformatora. Goethe će taj simbol preuzeti u svojoj pjesmi "Tajne".

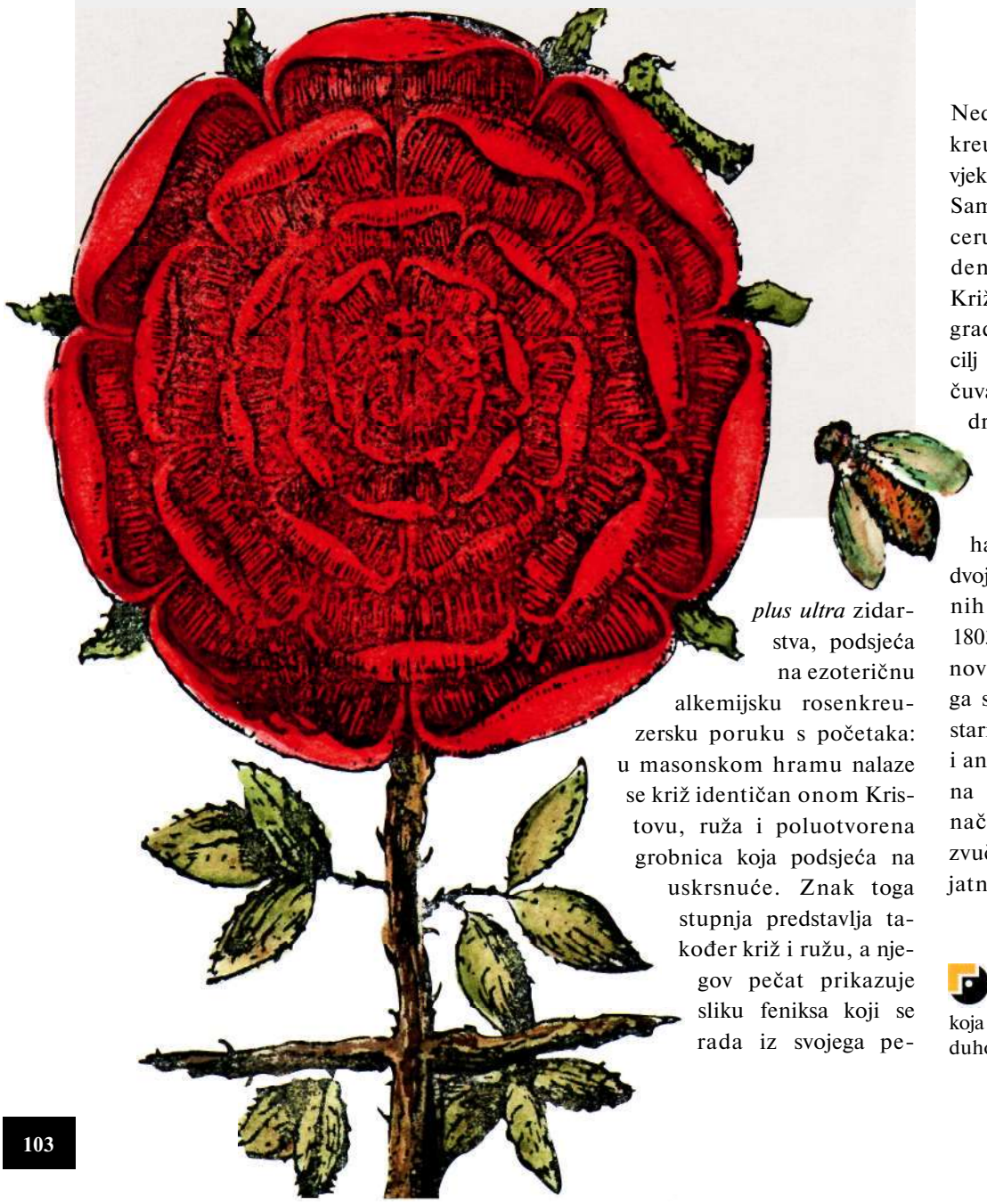

Ovaj simbol iz jednog djela Roberta Fluda (13. stoljeće) povezuje križ i ružu koja svoj nektar daje pčelama, odnosno daje duhovnu hranu čovječanstvu.

plus ultra zidarstva, podsjeća na ezoteričnu alkemijsku rosenkreuzersku poruku s početaka: u masonskom hramu nalaze se križ identičan onom Kristovu, ruža i poluotvorena grobnica koja podsjeća na uskrsnuće. Znak toga stupnja predstavlja također križ i ružu, a njegov pečat prikazuje sliku feniksa koji se rada iz svojega pepela. U istom razdoblju mnogo drugih masonskih i viteških obreda podsjeća na naslijede Ruže i Križa; to se posebno odnosi na red templarske Stroge opservacije, utemeljene 1751. ili neke lyonske obrede koje prilagodava Jean-Baptiste Willermoz oko stupnja velikog meštra crnoga krila Ruže i Križa. Oko 1784. slobodni zidar Goethe već je nekoliko godina član reda iluminata, tajnoga društva čije su ideje bliske rosenkreuzerskoj sintezi. Malo poslije Stari i prihvaćeni škotski obred daje svojem 18. stupnju u masonskoj piramidi prestižni naslov "vitez Ruže i Križa".

Alkemijska potraga i iskrena obmana

Nedostajalo je ipak autentičnih rosenkreuzera prije nego što je 1710. neki čovjek podrijetlom iz Šleske po imenu Samuel Richter, koji se dao nazivati Sincerus Renatus (doslovno "ponovno roden"), utemeljio bratstvo zlatne Ruže i Križa koje se širi velikim njemačkim gradovima. Njegovi članovi su si zadali cilj napraviti kamen mudraca koji će čuvati najviši predstavnici bratstva. To društvo nailazi na velik uspjeh kod njemačkih plemića iako ga njegov politički konzervatizam udaljava od izvornoga rosenkreuzerskog duha. Poslije nekoliko desetljeća, 1777. dvojica ambicioznih berlinskih slobodnih zidara, Bischoffswerder (1714.—1803.) i Woellner (1732.-1800.) stvaraju novo bratstvo: zlatnu Ružu i Križ starogа sustava. Tvrdeći da potječe od najstarije antike, da vuče korijene iz Biblije i antičkih sekti, ovo je društvo ustrojeno na strogo hijerarhijski i separatistički način. Ono svojim članovima daje zvučne naslove i obećava im nevjerojatna otkrića u vezi s pretvorbom kovi-

na i produljenjem života. U stvarnosti je projekt dvojice osnivača nešto sasvim drugo. Žele za sebe pridobiti njemačke kneževe, zaljubljenike u ezoterizam i dovoljne vjernike da se mogu okoristiti njihovom blagonaklonošću. To je gotova stvar kad svečano iniciraju nasljednika pruske krune Friedricha Wilhelma Drugog (1744.-1797.) koji nekoliko godina poslije toga stupa na prijestolje. Godine 1786. Woellner postaje državni ministar, a Bischoffswerder ministar rata. Kada su im se ostvarile ambicije, oni otkrivaju svoju obmanu jednostavno objavljujući da raspuštaju svoj red.

Unutrašnjost hrama u New Yorku koji pripada američkom Rosenkreuzerskom društvu. Društva Ruže i Križa imala su velik uspjeh u anglosaskom svijetu.

Nikad opovrgnuto oduševljenje

Nakon poraza rosenkreuzerskih neovisnih pokreta u drugoj polovici 19. stoljeća počinje renesansa rosenkreuzerskih društava. Dok je industrijalizacija izmijenila zapadni svijet i činilo se da je razum svemoguć, neki duhovi reaktiviraju tradiciju Ruže i Križa u prilično tradicionalnom smislu. *Societas Rosicruciana in Anglia,* koji je 1867. utemeljio Robert Wentworth Little (1840.-1878.) u Londonu, blizak je masonskim krugovima čije obrede prakticira i predlaže da se produbi njegov nauk zahvaljujući dostignućima alkemije. U istom razdoblju rađaju se i druga bratstva: red Ezoterične Ruže i Križa u Njemačkoj ili kabalistički red Ruže i Križa u Francuskoj. Važniji je *Anticus mysticusque ordo rosae cruris* (AMORC) ili "Stari i mistični red Ruže i Križa" nastao 1909. pod utjecajem H. Spencera Lewisa (1883.—1939.), američkog liječnika koji se nakon otkrivenja bliskog onom *Kemijskog vjenčanja,* dao u obnovu rosenkreuzerske poruke. AMORC je danas najvažniji rosenkreuzerski pokret. Prilagodio se duhu vremena; bliži je ekumenizmu *new agea* nego početnom luteranstvu, otvorio se orijentalnim utjecajima, posebno temi reinkarnacije, propovijeda veliku vjersku snošljivost i traži pristup božanstvu prakticirajući meditaciju i molitvu. U tom je eklektičkom ponašanju možda poveznica između suvremenoga rosenkreuzerstva i onog o kojem su sanjah Johann Valentin Andrea i njegovi prijatelji.

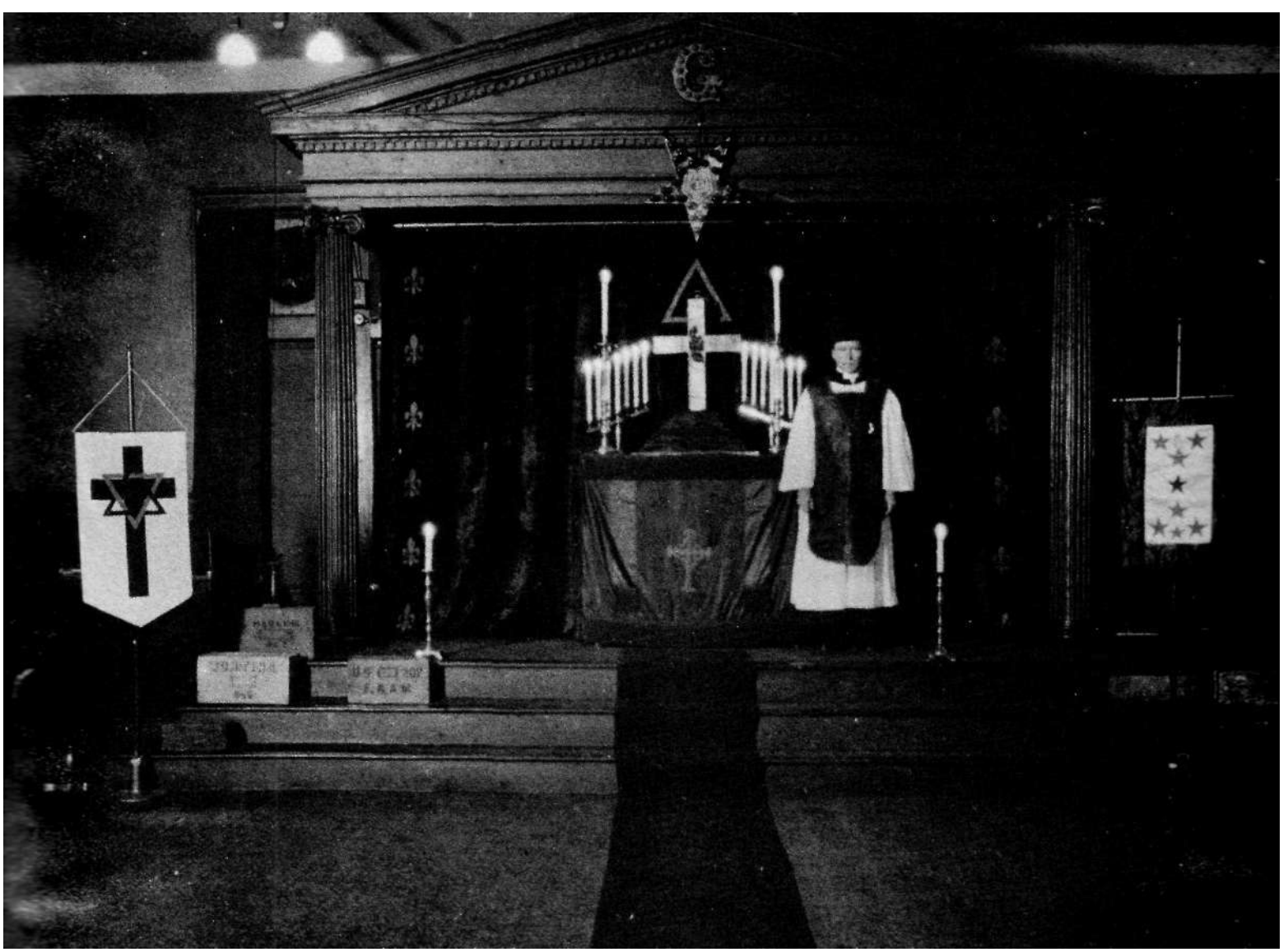

U ložama **slobodnog zidarstva**

Premda neki tu elitističku bratovštinu optužuju za sva zla, a za neke je prava škola humanizma, ona već tri stoljeća, više diskretna nego tajna, ne prestaje intrigirati.

OD 1738. PAPA KLEMENT XII. BIO JE zabrinut zbog širenja "nekih društava, skupova, sastanaka (...) slobodnih masona u kojima se ljudi svih religija obvezuju, prisežući na Bibliju i pod najtežim mukama, da će nepovredivom tišinom skrivati sve što čine u mraku tajne." Vatikan prvi put osuđuje društvo koje je u Europi u znatnom zamahu. Nakon godinu dana u Francuskoj Luja XV. indiskrecija jednog člana bratstva o tajnim sastancima njegova reda pobudile su sumnje kraljevske vlasti. Priča se da se na tim skupovima, koje nazivaju "ložama", ljudi različitih slojeva - od građana do članova najvišega plemstva preko svećenstva - druže ili razgovaraju o različitim temama prema neobičnim običajima, služeći se simbolima i hermetičkim jezikom za neinicirane. Još je gore što te lože primaju ne samo katolike, nego i protestante, Židove, pa čak i "muhamedance". Osim toga, u tome sudjeluju i istaknute ličnosti koje su često kritične prema društvu svojega doba: Montesquieu, Choderlos de Laclos, La Fayette pa čak i Voltaire. U stoljeću prosvjetiteljstva slobodno zidarstvo nikoga ne ostavlja ravnodušnim.

Više tolerancija nego vjerska svađa

To je bratstvo ipak novo. Nastalo je u 17. stoljeću u engleskom kraljevstvu opustošenom vjerskim ratovima. U tom kontekstu ljudi oduševljeni tolerancijom osnivaju prostore slobodne riječi otvorene svim vjeroispovijestima. Zbog razloga koje je još teško objasniti, utemeljitelji upotrebljavaju Vokabular i običaje starih zidarskih cehova od kojih su najtalentiraniji nekad znali rezati tvrdi kamen koji zovu *free stone,* zvali su ih *freestone masons* ili *freemasons, "francs-maçons'.* Služeći se mišlju, riječima više nego čekićem i dlijetom, novi zidari rađaju ne više operativno nego spekulativno slobodno zidarstvo uteme-

Ovi masonski pečati pokazuju veliku raznolikost simbola kojima se služe lože: kutomjer, šestar, osvijetljena delta, te križ, ključevi i mačevi.

ANDERSENOVA KONSTITUCIJA

GODINE 1723. U IME VELIKE ENGLEske lože škotski pastor James Anderson sastavlja povelju u kojoj nabraja prava i zadaće svakog masona. O religiji konstitucija pokazuju znatnu toleranciju za to vrijeme. Osuđuju ateizam, ali hvale vjersku slobodu.

"Mason je zbog svojega naslova prisiljen pokoravati se moralnom zakonu, a ako dobro razumije umijeće, nikad neće biti glupi ateist niti nereligiozni slobodoumnik. (...). Danas se, ostavljajući njima samima njihova posebna mišljenja, smatra primjerenijim da ih se prisili samo da slijede religiju po kojoj su svi ljudi suglasni. Prema njoj čovjek treba biti dobar, iskren, skroman i čestit bez obzira po kakvoj se denominaciji ili posebnoj vjeri razlikuje, iz čega proizlazi da je zidarstvo način da se pomiri iskreno prijateljstvo među osobama koje bez toga nikada ne bi mogle biti međusobno prisne."

"Andersenova konstitucija" citirana prema G. Gayotu, *La Franc-Maçonnerie française, Textes et pratiques (18.-19. stoljeće), Pariz, Folio 1991.*

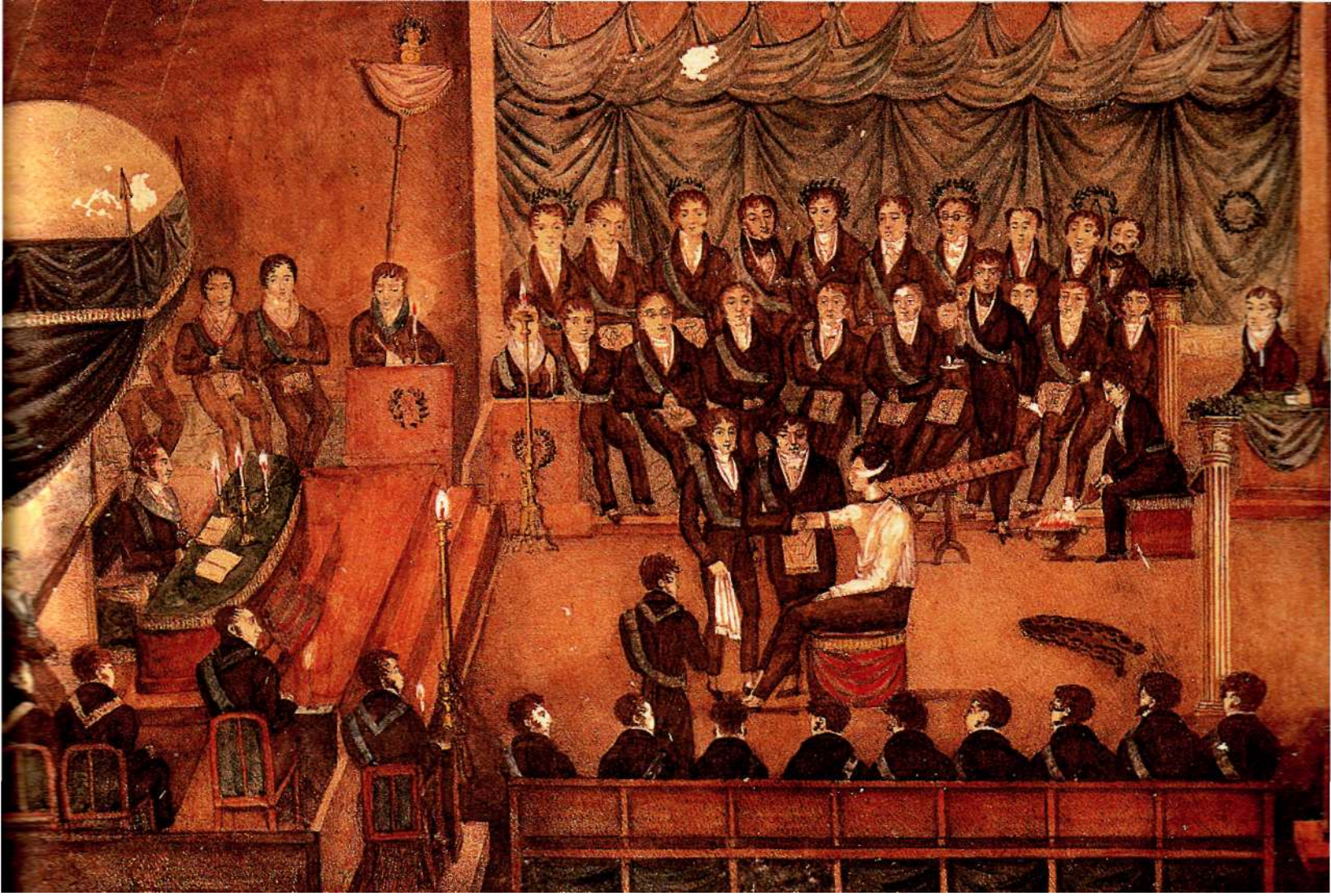

Ceremonija inicijacije početkom 19. stoljeća. Pristupnik sjedi povezanih očiju spreman da se suoči s kušnjama koje ga čekaju prije nego što "primi svjetlo".

ljeno na vrijednostima humanizma, tolerancije i bratstva. Službeno, utemeliiteljski akt suvremenoga slobodnog zidarstva datira iz 1717. kad su četiri engleske lože odlučile osnovati Veliku englesku ložu koja ujedinjuje sve lože u kraljevstvu. Poslije nekoliko godina, 1723., novi red poprima konstituciju koja vrijedi još danas, a to je jamstvo masonskog univerzalizma.

Nezavršen Hram

Poput svakog inicijacijskog društva slobodno zidarstvo ima svoju priču o utemeljenju: to je legenda o Hiramu koji vodi gradnju Salomonova hrama u Jeruzalemu namijenjenog da primi ploče sa zakonima. Na gradilištu su radnici prema svojim kvalifikacijama bili podijeljeni u tri skupine: šegrti, kalfe i majstori. Graditelj hrama, Hiram, imao je običaj svakodnevno obilaziti gradilište. Jednoga dana iznenadila su ga trojica kalfa koji su mu htjeli oteti tajne zanata. Zbog njegova su ga otpora ubili, a njegovo tijelo zakopali. Otada je Hram ostao nedovršen i smatra se da masoni rade na njegovu stalnom završetku, tražeći izgubljenu majstorovu riječ. Utemeljitelji modernoga slobodnog zidarstva potraživali su nasljedstvo svih masona koji su im prethodili, od graditelja piramida do graditelja katedrala. Izradili su inicijacijski put koji vodi od stupnja šegrta do stupnja majstora, predlažući alat za moguće poboljšanje sebe samih.

"Ovdje je sve simbol"

Slobodno zidarstvo se hvali obiljem simbola koji moraju omogućiti muškarcima i ženama da se razumiju izvan društvenih barijera. Iako je velik broj tih simbola naslijeđen iz kabale ili hermetizma, srž simboličkoga tijela proizlazi iz alata kamenorezaca. Tako su kutomjer i šestar posvuda: prvi je povezan s moralnom ispravnošću, dok se drugi odnosi na mjeru koju svaki mason mora imati u svojem ponašanju. Taj operativni alat nadopunjuju lopatica, olovna nit i libela. Da se masonstvo nadahnulo Biblijom, potvrđuju dva stupa koji ukrašavaju ulaz u lože. Oni podsjećaju na Salomonov hram, a strop obojen u bijelo podcrtava nedovršenost i potiče svakog masona da radi na sebi samome, kao da je kamen u zgradi ljudskog bratstva. Javljaju se i drugi simboli:

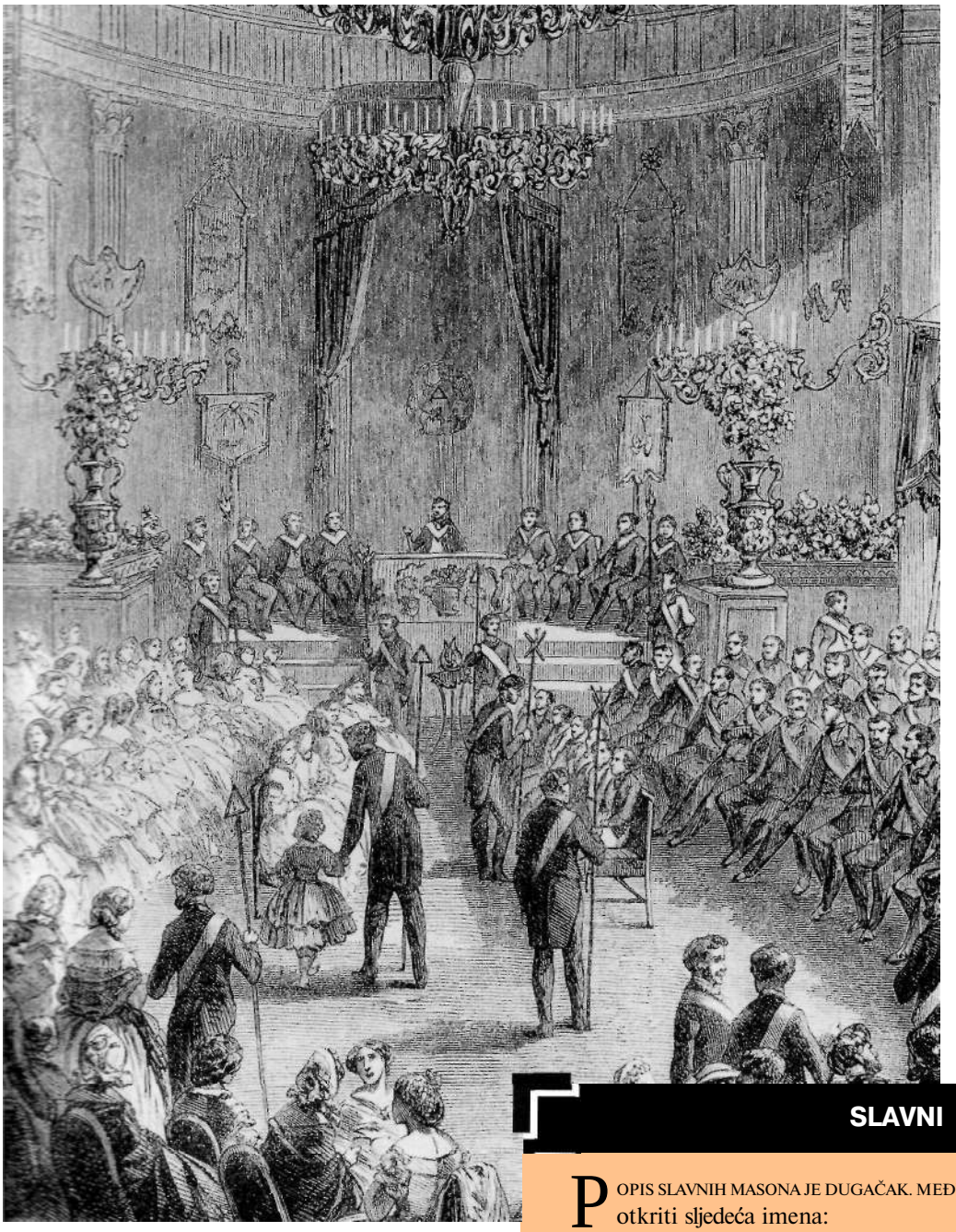

Proslava masonskoga krštenja u francuskoj loži Velikog orijenta (duborez iz *Ilustracije,* 19. stoljeće).

Inicijacija i masonski rad

Inicijacija je proces kojim neki profani (*pro fanum,* doslovno "ispred hrama") postaje iniciran (*in itium,* doslovno "na putu"). Onaj koji ulazi primljen je s povezom na očima i podvrgnut kušnjama zemlje, vode, vjetra i vatre prije nego što simbolički umre da bi se ponovno rodio kao slobodni zidar: on je dakle šegrt. Tijekom te faze, koja može trajati od nekoliko mjeseci do nekoliko godina, mora šutjeti kako bi shvatio pravila funkcioniranja lože. Postavši kalfa, on se u potpunosti koristi pravom govora. Napokon kao majstor raspolaže svim potrebnim simboličnim alatom i produbljuje svoj angažman.

Rad u loži snažan je trenutak masonskoga života. Na sastancima koje masoni održavaju dvaput na mjesec, jedan od njih drži predavanje ili "dasku". Političke i vjerske teme općenito su zabranjene u korist analize nekog simbola ili neke masonske vrijednosti. Izlaganje upotpunjuje rasprava. Nakon završetka

sunce i mjesec jer masoni rade "od podneva do ponoći", trokut čiji trojni oblik poziva na prevladavanje suprotnosti. Pokriven okom podsjeća na spoznaju, a katkad i na velikoga graditelja svemira, organizatorsko načelo svijeta kojem neki masoni daju ime Boga.

SLAVNI MASONI

POPIS SLAVNIH MASONA JE DUGAČAK. MEĐU POZNATIM OSOBAMA SA SIGURNOŠĆU MOŽEMO otkriti sljedeća imena:

Političari: Fridrik II. Veliki, George Washington, Benjamin Franklin, La Fayette, Mirabeau, Eduard VII. i Eduard VIII. iz Engleske, emir Abd al-Kader, Giuseppe Garibaldi, Louise Michel, Jules Ferry, Emile Combes, maršal Joffre, Winston Churchill, Franklin Roosevelt, Harry Truman, Lyndon Johnson, Gerald Ford, Salvador Allende...

Pisci i filozofi: Charles de Montesquieu, Choderlos de Laclos, Casanova, markiz de Sade, Voltaire, Goethe, Herder, Walter Scott, Stendhal, Emile Littré, Stéphane Malarmé, Jules Vallès, Proudhon, Oscar Wilde, Aleksandar Puškin, Mark Twain, Arthur Conan Doyle, Kipling...

Glazbenici i drugi umjetnici: Mozart, Haydn, Beethoven, Liszt, Meyerbeer, Sibelius, Duke Ellington, Count Basie, Louis Armstrong, kipar Bartholdi, Chagall...

Znanstvenici: braća Mongolfier, Guillotin, Fleming, McAdam...

Poduzetnici: Ford, Chrysler, Citroen...

radova masoni se često neformalno nalaze oko stola za vrijeme "agapa".

Stupnjevi i visoki stupnjevi

Od 18. stoljeća nekim slobodnim zidarima činilo se da je stroga hijerarhija triju stupnjeva nedostatna. Katkad zbog stvarne brige za inicijaciju, ali i zbog ljubavi prema naslovima, oni su obogatili tu hijerarhiju piramidom visokih stupnjeva. Tako Stari i prihvaćeni škotski obred, formaliziran početkom 19. stoljeća, a danas najprakticiraniji u svijetu, obuhvaća 33 stupnja: od učenika (prvi stupanj) do "suverenoga generalnoga velikog inspektora" (trideset treći stupanj) preko "velikog izabranog viteza Kadoša ili plemenitog masona" (trideseti). Osim tih zvučnih kvalifikacija stvaranje novih stupnjeva omogućilo je da se uklopi određeni broj stranih članova u originalno zidarstvo; tako broj naslova podsjeća na templare ("veliki zapovjednik Hrama" na 27. stupnju) ili rosenkreuzere ("vitez Ruže i Križa" na 18. stupnju). Ti naslovi su posuđenice, oni ne potvrđuju samo legendarnu srodnost, oni su isto tako obogatili masonsku baštinu znanstvenim ili slavnim referencijama.

Između zavjere i sotonizma

Tijekom 18. stoljeća slobodno zidarstvo razgranalo se kontinentom. U prosvjetiteljskoj Francuskoj masonski obredi bili su obilježeni modernim imaginarnim viteštvom. U protestantskoj zemlji kraljevi ili kneževi nisu oklijevali uključiti se u lože, dok u katoličkim zemljama oštro protivljenje papinstva uskoro podiže Crkvu protiv masona i oni se posvuda smatraju sumnjivima.

U svojim *Memoarima da posluže povijesti jakobinizma,* objavljenima 1797., opat Augustin Baurrel, nekadašnji slobodni zidar, potvrđuje da je Francuska revolucija proistekla iz masonske zavjere. Reakcije masona bile su veoma različite 1789., sežući od iskrene potpore apsolutnoj monarhiji sve do najnaprednijih demokratskih ideja. Ako je istina da su neke masonske lože bile laboratorij druželjubivosti koja je bila relativno otvorena i motor liberalnih ideja, masonerija u cjelini nije potaknula nikakvu zavjeru. Uostalom, većina loža prestaje se sastajati tijekom

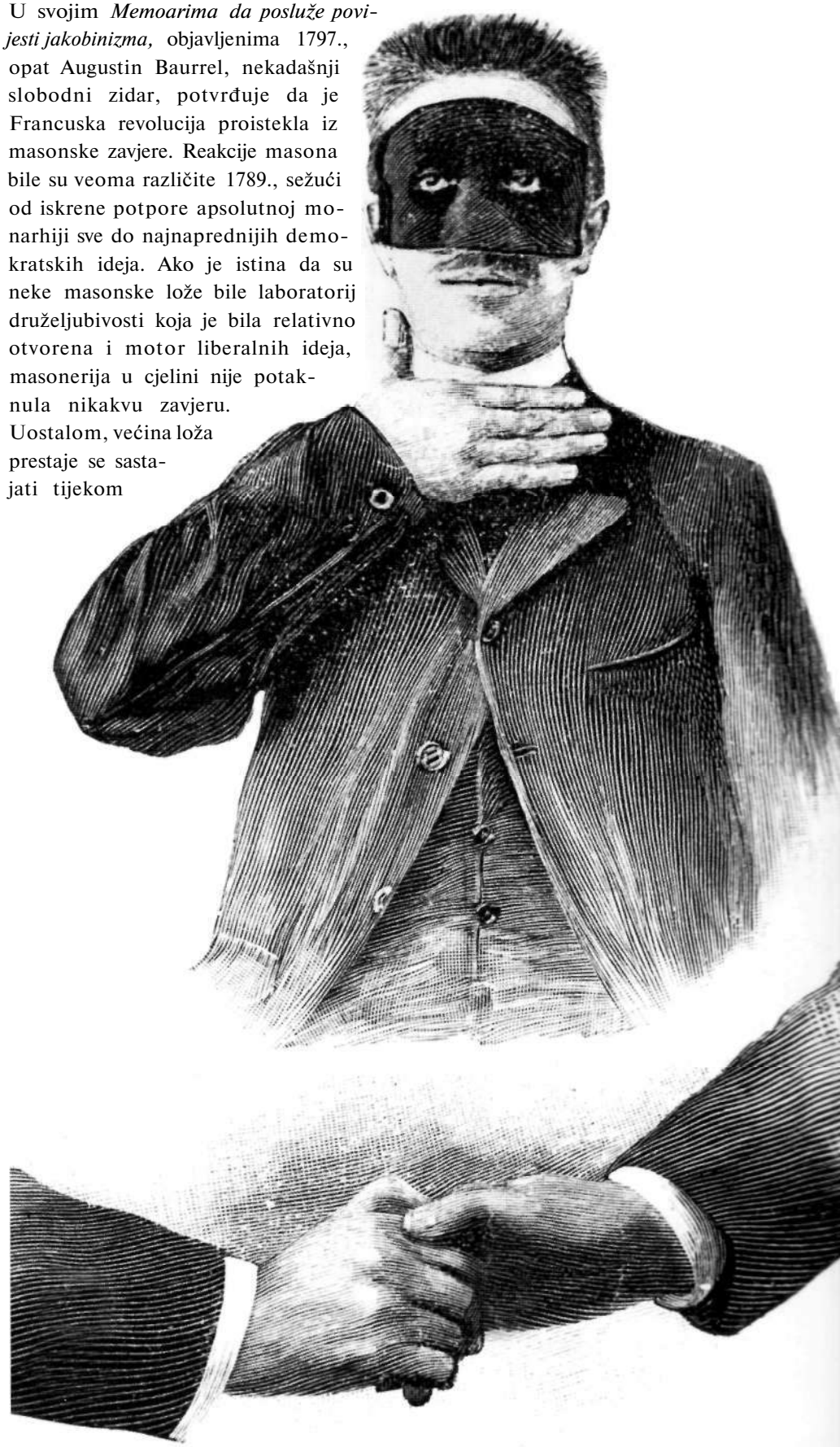

Svaki slobodni zidar koji želi djelovati u loži mora držati ruku ispod vrata pod pravim kutom kao da simbolički svladava svoju riječ naprama drugima (duborez iz 19. stoljeća).

Revolucije. Barruelovo djelo pridonijelo je tome da se u duhovima usidri ideja da braća zaštićeni tajnom kuju zavjeru. Barruelovu tezu je paradoksalno sredinom 19. stoljeća ponovno prihvatio Louis Blanc, političar, povjesničar i slobodni mason u svojoj *Povijesti Francuske revolucije*. Tadašnji masoni u borbi za demokraciju protiv Drugoga carstva oduševljavaju se tako pretpostavljenim revolucionarnim angažmanom svojih prethodnika. Laž su stvorila dva tabora u službenoj verziji.

Godine 1885. stanoviti Léo Taxil, nekadašnji slobodni zidar, antiklerikal svježe obraćen na katolicizam, objavljuje senzacionalna otkrića. U svojoj knjizi *Braća triju točaka* ističe kako je masonerija sotonske naravi, da sam vrag predsjedava nekim sastancima dok se masoni posvećuju crnim misama... Golem uspjeh! Ali slučaj skreće u drugom smjeru kada autor poslije tri godine otkriva da su njegovi spisi bili jednostavno šala. No optužbe za sotonizam nisu prestajale. U istom tom razdoblju javljaju se *Protokoli sijamskih mudraca,* dokument koji je isfabricirala carska policija kako bi opravdala pogrome počinjene u Rusiji. U tom djelu prvi se put javno pojavljuje ideja o "židovsko-masonskoj uroti". Slobodni zidari su navodno igračke divovske zavjere koju su organizirali Židovi. Te teze koje se provlače tijekom cijelog 20. stoljeća poslužit će kao izlika u vladama totalitarnih država da progone jedne i druge.

Društvo u svojem stoljeću

Ako pobuđuju toliko sumnje - odnosno mržnje - znači da slobodni zidari nisu propustili angažirati se u političkoj raspravi svojega doba ili da se katkad miješaju u sfere moći. Diskretni za vrijeme revolucije, u Francuskoj su doživjeli buđenje tijekom carstva. Sam Napokon nedvojbeno nikada nije bio iniciran, no njegova braća jesu. Joseph Bonaparte postaje 1805. veliki meštar Velikog orijenta u koji ulaze brojni maršali i ministri. U 19. stoljeću francuski slobodni zidari su većinom antiklerikalno raspoloženi i sudjeluju u borbama Republike za školu, laičku državu te su prisutni među političkim osobljem ljevice. Masonerija pristaje uz laičku politiku Julesa Ferrvja ili antiklerikalne ideje Ernilea Combesa. Težina slobodne masonerije je takva da se smatra kako su u redovima radikalne stranke tri senatora od četiri i gotovo polovica zastupnika braća. Taj republikanski angažman objašnjava strah kojeg će

Stephan Meyer, veliki pomoćni meštar Velikog orijenta Francuske tijekom svečane komemoracije o 60. obljetnici oslobađanja logora 2005.

U jednoj londonskoj loži 1992. U Ujedinjenom Kraljevstvu slobodno zidarstvo ima gotovo institucionalnu ulogu. Na čelu reda bili su i neki kraljevi.

MASONSKA TAJNA

TEMELJNA MASONSKA TAJNA DIO JE prisege koju polaže svaki mason pri inicijaciji. Njezino zazivanje pokazuje sve vrste maštarija i izmišljotina. Razlikujemo dva oblika tajni: one obreda i pripadnosti. Prva je otkrivena prije otprilike tri stoljeća: bogata literatura danas iznosi pojedinosti o masonskim tajnama. Druga se temelji na slobodi pojedinca. Tako brat može otkriti svoju pripadnost, ali nikada ne smije otkriti pripadnost treće osobe u odnosu na njezin privatni život. Što se tiče tajne tj. skrivene naravi masonskih sastanaka, sve je relativno; lože su u Francuskoj najvećim dijelom udruge prema zakonu iz 1901. čiji su statuti i imena glavnih članova deponirani u policijskoj prefekturi. Prava masonska tajna je međutim nešto drugo; ona proizlazi iz intimnog odnosa koji svaki mason stvara tijekom godina sa samim sobom, članovima svoje lože i masonskim vrijednostima. Casanova je već u 18. stoljeću primijetio kako je "tajna masonstva" nepovrediva po svojoj naravi jer je mason (...) nije ni od koga čuo. Otkrio ju je zato što ide u ložu, promatra, razmišlja i zaključuje.

slobodni zidari biti predmet. Tako komunistička partija 1922. zabranjuje svojim članovima da budu slobodni zidari. Katolička crkva sa svoje strane pojačava ekskomunikacije koje su ukinute tek 1983. Režim u Vichyju, prokazujući maštanja Léa Taxila, lansira snažnu antimasonsku kampanju, a od lipnja 1940. izdaje zapovijed da se raspuste francuske masonske lože.

Na kraju Drugoga svjetskog rata redovi slobodnog zidarstva su desetkovani i bit će potrebno više desetljeća da se ponovno konstituiraju. Danas se smatra da ima više od šest milijuna članova od kojih je većina u Sjedinjenim Državama. U Francuskoj masonske lože okupljaju više od 120 000 masona i masonki u različitim podružnicama: Veliki orijent laičkoga usmjerenja, Velika loža koja je duhovnija, Velika ženska loža ili Ljudsko pravo, miješana podružnica koja je najvažnija. Velika nacionalna francuska loža, bliža engleskoj masoneriji, razlikuje se po tradicionalnijem i konzervativnijem duhu.

To društvo koje tvrdi da je više diskretno nego tajno, sumnja ostaje. Shvaćena kao široka mreža pomoći, ona potiče kritike i maštu, izaziva znatiželju i fascinaciju. Na najmanje skretanje jednog od članova strogo se reagira. Nedvojbeno neki su vjerovali da se mogu koristiti njome kao klubom za politički ili gospodarski utjecaj, ali ako mreže doista postoje i ako su braća imala problema sa zakonom, to znači da je slobodno zidarstvo duboko ukotvljeno u svojem vremenu, a djelomično i njegov izraz.

Martinizam, posebna vrsta slobodnog zidarstva

Usred stoljeća prosvjetiteljstva dva čovjeka razrađuju teurgijski nauk. Njegov je cilj: ponovno uključiti čovjeka u božansko stvaranje...

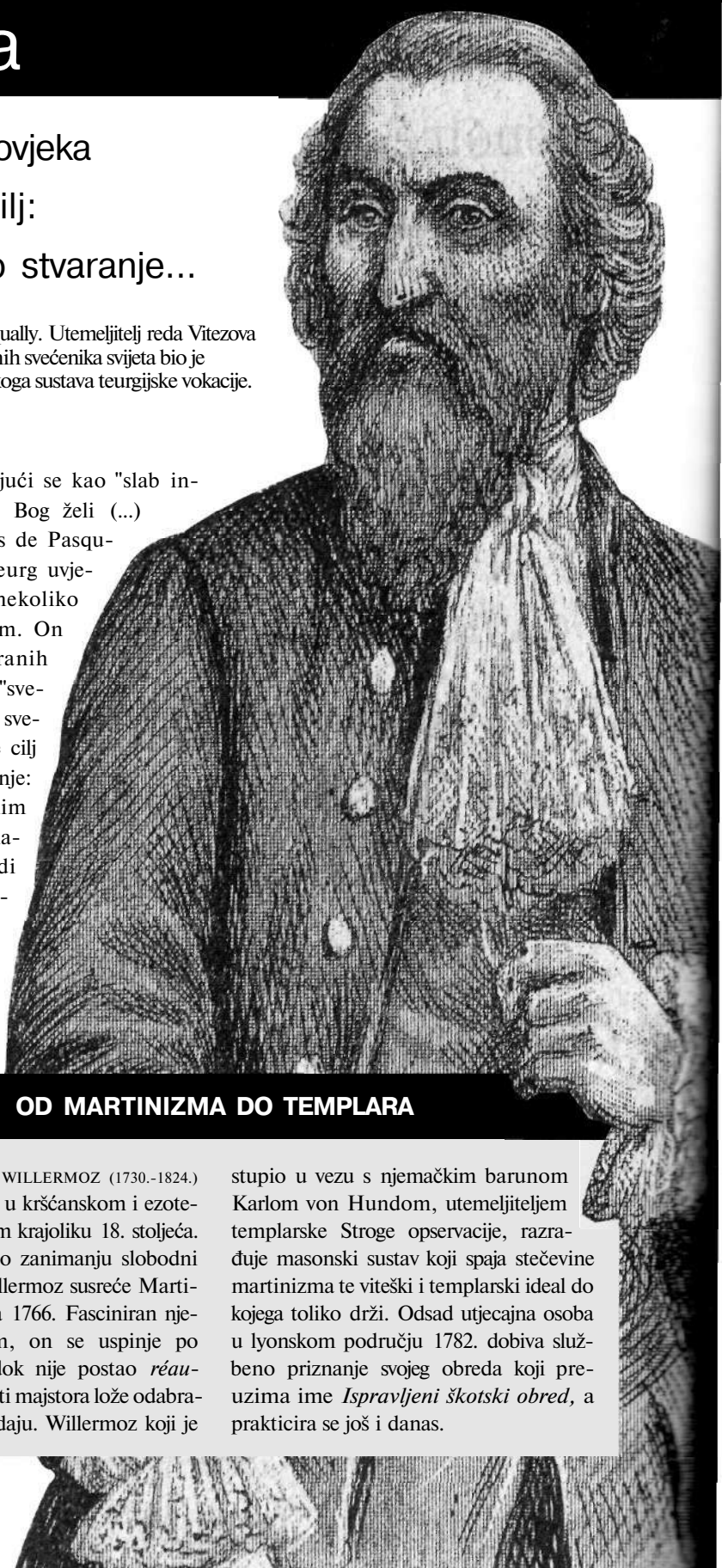

Martines de Pasqually. Utemeljitelj reda Vitezova masona, odabranih svećenika svijeta bio je pokretač paramasonskoga sustava teurgijske vokacije.

GODINE 1754. MARTINES DE PASqually (1710.?-1774.), čiji je život dotad bio slabo poznat, utemeljio je red Chevaliers Maçons Élus Cohen de l'Univers (vitezova masona, izabranih svećenika svijeta). Pasqually, nedvojbeno maran pretvorivši se u žestoka katolika, postao je poznat kao čudotvorac neobičnih moći. Iako je taj ugled zasigurno pretjeran, on je svakako obilježen fascinantnom karizmom. Kao slobodni zidar smatra svoje društvo zajednicom visokih masonskih stupnjeva utemeljenih na tri prva univerzalna stupnja, šegrt, kalfa i majstor, koji su zajednički svakoj loži. Vrlo brzo masoni su posvećeni u Pasquallyjev sustav; postaju sustavno šegrti coheni, kalfe coheni, majstori coheni, zatim veliki graditelji, vitezovi Istoka, zapovjednici Istoka. Samo nekoliko njih pristupa najvišem stupnju majstora. Obred odabranih cohena otvoren samim ljudima uskoro se prakticira u cijelom francuskom kraljevstvu i broji dvanaestak loža za Pasquallyjeva života. Posebno pristupaju stupnju réau-croix Jean Baptiste Willermoz i Louis Claude de Saint-Martin, budući Martinesov tajnik i nastavljač njegova djela.

Sjediniti se s Bogom

Utemeljenje reda odabranih svećenika odgovara kod Pasquallyja točnoj kozmogoničnoj viziji koja povezuje kršćanske elemente sa židovskom kabalom i stanovitim utjecajima muslimanske mistike. Predstavljajući se kao "slab instrument kojim se Bog želi (...) poslužiti", Martines de Pasqually je prije svega teurg uvjeren u nužnost da nekoliko njih sjedini s Bogom. On promatra red odabranih *cohena* (doslovno "svećenika") kao pravu svećeničku sektu čiji je cilj ostvariti to sjedinjenje: prikladnim i složenim obredima bliskim magiji, Martines tvrdi da je uveo svoje pristaše u vezu s anđelima koji potječu od Boga.

OD MARTINIZMA DO TEMPLARA

JEAN-BAPTISTE WILLERMOZ (1730.-1824.) središnji je lik u kršćanskom i ezoteričnom masonskom krajoliku 18. stoljeća. Lyonski trgovac, po zanimanju slobodni zidar od 1750., Willermoz susreće Martinesa de Pasquallyja 1766. Fasciniran njegovom doktrinom, on se uspinje po stupnjevima sve dok nije postao *réau-croix*. Nakon smrti majstora lože odabranih *cohena* propadaju. Willermoz koji je stupio u vezu s njemačkim barunom Karlom von Hundom, utemeljiteljem templarske Stroge opservacije, razrađuje masonski sustav koji spaja stečevine martinizma te viteški i templarski ideal do kojega toliko drži. Odsad utjecajna osoba u lyonskom području 1782. dobiva službeno priznanje svojeg obreda koji preuzima ime *Ispravljeni škotski obred,* a prakticira se još i danas.

Kako bi mogli primiti božansko, posvećeni moraju stalno prakticirati molitvu i slijediti stroga pravila prehrane. Tijekom sastanaka smatra se da se anđeoska bića prikazuju u obliku svjetlosnih prikaza, ali kadgod i zvučnih...

U svojem *Traktatu o reintegraciji* namijenjenom *réau-croix* Pasqually naučava kako je čovjek žrtva smrtne tvari u koju je zatvoren od Adamova pada. Zato je važno podsjetiti svakoga da sudjeluje u božanskom stvaranju. Ta vizija pretpostavlja posebne kvalitete kod iniciranih, što uključuje da se stjecanje prvih stupnjeva *cohena* događa ne samo preko klasične inicijacije, nego i postupnom komunikacijom "utjecaja" sposobnog da podigne iniciranog u njegovu dimenziju čovjeka-Boga.

Od Pasquallyja do Papusa

Pasquallyjev martinizam utjecao je na velik broj daljnjih društava ili ezoterijskih struja. Od Cagliostra do Jean-Baptistea Willermoza, od Starog i prihvaćenog škotskog obreda do Ispravljenog škotskog obreda malo je masonskih loža iz prosvjetiteljskog stoljeća koje mu ne duguju neki element nauka ili obreda. Red Martineza de Pasquallyja nestao je 1781. ne ostavivši potomstvo. Jedno stoljeće poslije Gérard Encausse (1865.—1916.), francuski liječnik obuzet okultizmom i hermetizmom, poznatiji pod imenom "Papus" reaktivira martinizam. Isprva racionalist Encausse priča da je primio iluminaciju u kontaktu s jednim od svojih prijatelja koji ga je navodno inicirao. Zatim 1891. utemeljuje martinistički red koji nastoji sintetizirati Pasquallyjev, Saint-Martinov i Willermozov nauk. Osim novih obreda uključuje posebno nošenje maske za koju se smatra da potiskuje ličnost kako bi bolje iz nje izašla bit koja je svojstvena svakomu. Papus je stekao veliku slavu jer je neko vrijeme uživao naklonost cara Nikolaia II. prije nego što ga je zamijenio slavni Rasputin. Martinistički red ga je nadživio sve do naših dana, ali u kontekstu složene povijesti on je danas okružen tisućama društava koja za sebe isto tako tvrde da su martinističkoga podrijetla. Čini se da je nedavno red odabranih svećenika Martinesa de Pasquallyja obnovljen u izvornom obliku i da se martinistička teurgija iznova prakticira u vrlo tajnim kružocima.

Gérard Encausse, nazvan Papus, bio je jedan od velikih likova francuskog ezoterizma. Njegov martinistički red ostvario je šaroliku sintezu različitih inicijacijskih tradicija.

Egipatske lože grofa **Cagliostra**

U sklopu masonskih loža za koje kaže da su "egipatske", zagonetan i demonski grof Cagliostro nudi da će iniciranima otkriti znanje za koje tvrdi da seže duboko u antiku...

GIUSEPPE BALSAMO, UGLEDAO JE svjetlo dana u Palermu 1743. kao sin nekog službenika. Od najranije dobi mali Giuseppe je nemiran. Ušao je u sjemenište s dvanaest godina, no izbačen je zbog sitnih krađa. Zatim ga otac šalje kao šegrta ljekarniku u neki samostan; miješanje pudera i masti za mladića je otkriće. Uči umijeće opsjenarstva, izrađuje čarobne napitke za mladost i obogaćuje svoje točke kemijskim manipulacijama. Postavši "mag", iskorištava lakovjernost ljudi. Počinje se predstavljati kao stručnjak za "egipatske" tajne.

Ženi se 1768. ljepoticom Lorenzom Feliciani. Kći sitnog zanatlije, inteligentna i ambiciozna nagovara Giuseppea da se više ne zadovoljava brzinskim cirkuskim točkama te ga krsti "grofom Cagliostrom". Ona pak postaje Serafina. Zajedno odlaze tražiti bogatstvo tamo gdje ih nitko ne poznaje. U Španjolskoj, Engleskoj zatim Francuskoj par niže uspjehe, olakšavši putem nekoliko plemića za njihova skupocjena blaga. Tako se Cagliostro domogao dragulja tijekom "sotonskih iskustava". Iznenađuje publiku neobičnim talentima iscjelitelja i božanstva. Istodobno se okreće alkemiji i ezoterizmu te postaje, protivno svim očekivanjima, njihov iskreni sljedbenik.

Egipatsko slobodno zidarstvo

Čini se da se Cagliostro prvi put u životu zagrijao za svoja istraživanja. S dvojicom lyonskih kalfa, Magnevalom i Saint-Costardom, obavlja ozbiljan i dubok ezoteričan posao. Proglasivši se "velikim Koptom Azije i Europe" priča kako je on izgubljen sin kralja Trebizonda kojeg je, dok je bio dijete, uzeo kalij iz Meke i posvetio ga u tajne Perzije, islama i Indije. Zatim se usavršava u nekoj egipatskoj sekti prije nego što je bio podučen u alkemiju u Damasku i zatim u tajnim laboratorijima malteških vitezova. Opremljen tim znanjem Cagliostro želi pomiriti religiju, magiju, slobodno zidarstvo i rosenkreuzerski nauk oko baštine antičkog Egipta koji smatra kolijevkom ezoterizma.

Kako bi to postigao, utemeljuje masonske lože kojima daje tzv. "egipatski obred" u vrijeme kada - slobodno zidarstvo doživljava čudesan uspon u

Cagliostro, koji je imao određenu naobrazbu, manipulirao je alkemičarskim i hermetičkim referencijama iskovavši simbole za vlastitu uporabu. Ovdje zmija probodena strijelom podsjeća na matematičku beskonačnost.

Zlatna legenda o grofu Cagliostru. loseph Balsamo uči tajne alkemije uz svojeg učitelja Althotasa koji sasvim sigurno nikad nije postojao.

Francuskoj i kada je egiptomanija na vrhuncu: piramide i hijeroglifi sinonimi su za mnogo tajni i ezoterizam... Godine 1784. Cagliostro u Lyonu utemeljuje prvu egipatsku ložu, "Pobjednička mudrost".

Serafina, "kraljica od Sabe"

Cagliostro je koncipirao sustav "visokih masonskih stupnjeva" koji se obraća svakom masonu. Proklamirane ambicije su ipak više od onih tradicionalnog slobodnog zidarstva jer se smatra da inicirani pristupaju ovladavanju čudotvornim moćima koje bi im omogućile da obnove tijelo i dušu. Kako bi to učinili, osim masonskih sastanaka članovi se moraju povući na četrdeset dana kako bi se očistili. Obred ne sadržava mnogo pravih egipatskih elemenata; više miješa spoznaje iz alkemije, kabale i astrologije. Tijekom masonskih skupština događaju se iskustva s medijima. Još jedna originalnost egipatskog kulta: otvoren je ženama. Uostalom, Serafina, prekrštena u "kraljicu od Sabe", postaje njegovom velikom svećenicom.

Visoka egipatska masonerija ubrzo počinje fascinirati: lože se množe i prilaze masoni medu kojima je i istaknuti kardinal Rohan. No nakon afere s ogrlicom, u koju je bio upleten i kardinal, Cagliostro mora hitno napustiti Francusku. Vrativši se u Italiju, progoni ga papinstvo zbog njegovih sotonskih pseudoaktivnosti. Zatočen je 1789., a umire 1795.

Egipatski kult na posljetku uopće nije prakticirao, ali postao je primjer tako da mnogo ljudi danas raspravlja o njegovu naslijeđu. Mistifikator je postao iskreni ezoterist koji je dugo utjecao na slobodno zidarstvo.

VELIKI KOPT CAGLIOSTRO O SEBI SAMOME

BALSAMO JE OD SEBE UČINIO ILUMINIRAnu ličnost preko ezoteričnog znanja koje seže sve do drevnog Egipta. U ovom odlomku obraća se svojim iniciranima.

"Ja nisam ni iz kojeg razdoblja i ni iz kojeg mjesta; izvan vremena i prostora moje duhovno biće živi vječnim životom i ako uronim u svoju misao vraćajući se u tijek vremena, ako čujem svoj duh prema udaljenom načinu postojanja onoga kojega vi primjećujete, postajem onaj koji želim. (...) Mjesto, sat kad se moje materijalno tijelo prije 40-ak godina oblikovalo na ovoj zemlji; obitelj koju sam odabrao za to, želim ignorirati. (Ime) kojim su me zvali pri rođenju, ono koje su mi dali u mladosti odbacio sam kao što bih odbacio demodiranu i odsad nepotrebnu odjeću. Tražim ime koje sam odabrao da se pojavim medu vama.

A trebaju vam pojedinosti, znakovi i parabole: dakle, slušajte! Vratimo se daleko u prošlost jer vi to želite. Sva svjetlost dolazi s istoka. Sva inicijacija dolazi iz Egipta; imao sam tri godine poput vas, zatim sedam godina, pa sam došao u odraslu dob i otada više nisam brojio."

J.-Ch. Thilorier, *Mémoires pour le comte Çagiiosrlo,* Pariz 1786., citirao P.A. Riffard, *VÉsoterisme, Pariz, Robert Laffont, 1990.*

Spiritistička društva i ljubav prema okultnom

U drugoj polovici 19. stoljeća cvjetaju društva, katkad efemerna, koja svojim sljedbenicima žele otkriti skrivene tajne. Neki čak tvrde da su ih uveli u vezu s mrtvima...

Na groblju Père-Lachaise grob Allana Kardeca uvijek je urešen cvijećem što je svjedočanstvo utjecaja koje još i danas ima kod mnogih sljedbenika.

GODINE 1848. NEKA ČUDNA PRIČA kružila je američkim gradićem Hydesillem. Tri sestre, Käthe, Margaret i Leah Fox ispituju duhove posredstvom medija tvrdeći kako su došle u vezu s dušama pokojnika koja se očituje tako da se premještaju predmeti. Oduševljenje je golemo, uskoro nastaju prva spiritistička društva u Sjedinjenim Američkim Državama, zatim u Europi gdje brzo broje tisuće pristaša među kojima je i Arthur Conan Doyle (1859.-1930.), otac slavnoga Sherlocka Holmesa i neumorni apostol spiritističkog pokreta. U Francuskoj spiritizam popularizira Hyppolyte-Léon Rivail (1804.-1869.), medij koji tvrdi da je u bivšem životu bio druid po imenu Allan Kardec i to ime preuzima 1850. godine. U svojim djelima koja se neprekidno ponovno objavljuju, on reinkarnaciju čini čak pravilom života. Zanimanje za društva i spiritističke fenomene početkom 20. stoljeća uvelike je izlazilo izvan zatvorenoga kruga pristaša. Tako su se protivno običaju neke seanse održavale u javnosti. To je bio slučaj u Parizu 1906. oko medija Eusapie Palladino koja je potjecala iz Italije. Probrani cvijet francuske znanosti sudjelovao je u jednom od njezinih transova: kemičari Pierre i Marie Curie, astronom Camille Flammarion, ali i veliki filozof Hanry Bergson. U nevjerici svi su prisustvovali levitaciji stola pred kojim su se držali. "Vidio sam, a ipak mi razum ne vjeruje", komentirao je Pierre Curie.

Sklonost prema okultnom

U drugom planu spiritističkih fenomena je ponovno pojavljivanje okultizma koji karakterizira drugu polovicu 19. stoljeća i početak sljedećega. Sam je pojam skovan oko 1840. On odgovara povratku ideja prema kojima postoji znanje koje je prethodilo u odnosu na sva ostala, koje je prošlo kroz civilizacije od starog Egipta do naših dana. Okultni mislilac *par excellence* je Alphonse-Louis Constant (1810.-1875.) koji je pod imenom Eliphas Levi popularizirao te ideje tvrdeći kako "se čini da je okultna filozofija bila hraniteljica ili kuma svih religija, tajni kvasac svih intelektualnih snaga, (...) i apsolutna kraljica društva u vrijeme kad je ono bilo ekskluzivno rezervirano za odgoj svećenika i kraljeva." Dakle, neki inicirani mogu ponovno otkriti ovo skriveno znanje.

Njegov glavni učenik, Gérard Encausse (1865.-1916.), nazvan Papus - po imenu duha neopitagorejske medicine - dao je konkretan oblik tom istraživanju utemeljivši 1891. martinistički red radi istraživanja okultnih znanja. U istom razdoblju cvjetaju okultistički krugovi posvuda u Europi, od Praga do Londona preko Berlina. Okultisti najčešće opsjedaju masonske ili paramasonske sku-

HUGO I "SESTRINSKA DUŠA"

PROTJERAN U IZGNANSTVO VICTOR Hugo je ondje pronašao 1853. Delphinu de Girardin koja inicira malu zajednicu prognanih u spiritizam koji u Francuskoj odnedavna nailazi na veliko oduševljenje. Isprva suzdržan, pjesnik prihvaća da sudjeluje na prvoj seansi 11. rujna. To je otkriće! Njegova tragično nestala kći Leopoldine oglašava se pod imenom "sestrinska duša". Hugo je zbunjen, ponavlja iskustvo nekoliko puta sve dok ne počne "razgovarati" s Molièreom i Racineom, Eshilom i Machiavellijem, Isusom Kristom i Galilejem, Shakespeareom koji mu diktira svoje stihove, Maratoni, Rousseauom... i čak Napoleonom III.! Svaki od tih razgovora bit će pohranjen u *Knjizi stolova*. No spiritističko iskustvo Victora Hugoa završava nakon dvije godine kad ga je jedan od sudionika neke seanse pokušao probosti. Te seanse "duhovne telegrafije" nadahnule su Hugoa za brojne skice, ali i za jednu od najljepših pjesama, *Kontemplacije*. "Što kažu usta sjene", završene... jednog petka 13.!

pine kao što je *Societas Rosicruciana in Anglia* što su ga 1867. utemeljili engleski okultisti Robert Wentworth Little i Kenneth Mackensie. Neka od tih društava su nestala, a druga traju kao Martinski red ili skupine rosenkreuzera. Dakako da okultizam nije spiritizam, ali ovaj posljednji našao je načina da se proširi samo zahvaljujući tim postupcima.

Kritički duše, jesi li tu?

Zbog tih postupaka rezerviranih za nekoliko iniciranih, spiritistička se društva često smatraju tajnima. Povrh toga, oduševljenje prvih godina brzo je splasnulo i spiritizam se zatim duboko promijenio. U Brazilu, gdje broji milijune pristaša, postao je svojevrsnom novom religijom koja se pridružuje kršćanstvu; veza s duhovima i vjerovanje u vječnost duše pogoduju ovom približavanju. Moderni zapad, naprotiv, tehnološki napredan i racionalan protjerao je spiritizam u rang simpatičnih zabava za adolescente vjernike, a stolovi što se okreću postali su rekviziti za predstave iluzionista. Osim toga, čini se da se "dijalog s mrtvima" mogao prakticirati samo u diskreciji koja pristaje toj vrsti konverzacije više nego kakvo javno mjesto...

Čak je i val *new agea* preuzeo Kardecov nauk.

Spiritističkih društava ima još nekoliko stotina i ona oduševljeno održavaju naslijede Allana Kardeca. Divno potomstvo ovoga može se mjeriti s rijekama pristaša na njegovu grobu, na groblju Père-Lachaise, na grobu u obliku dolmena koji evocira bivši život učitelja, bivšeg druida.

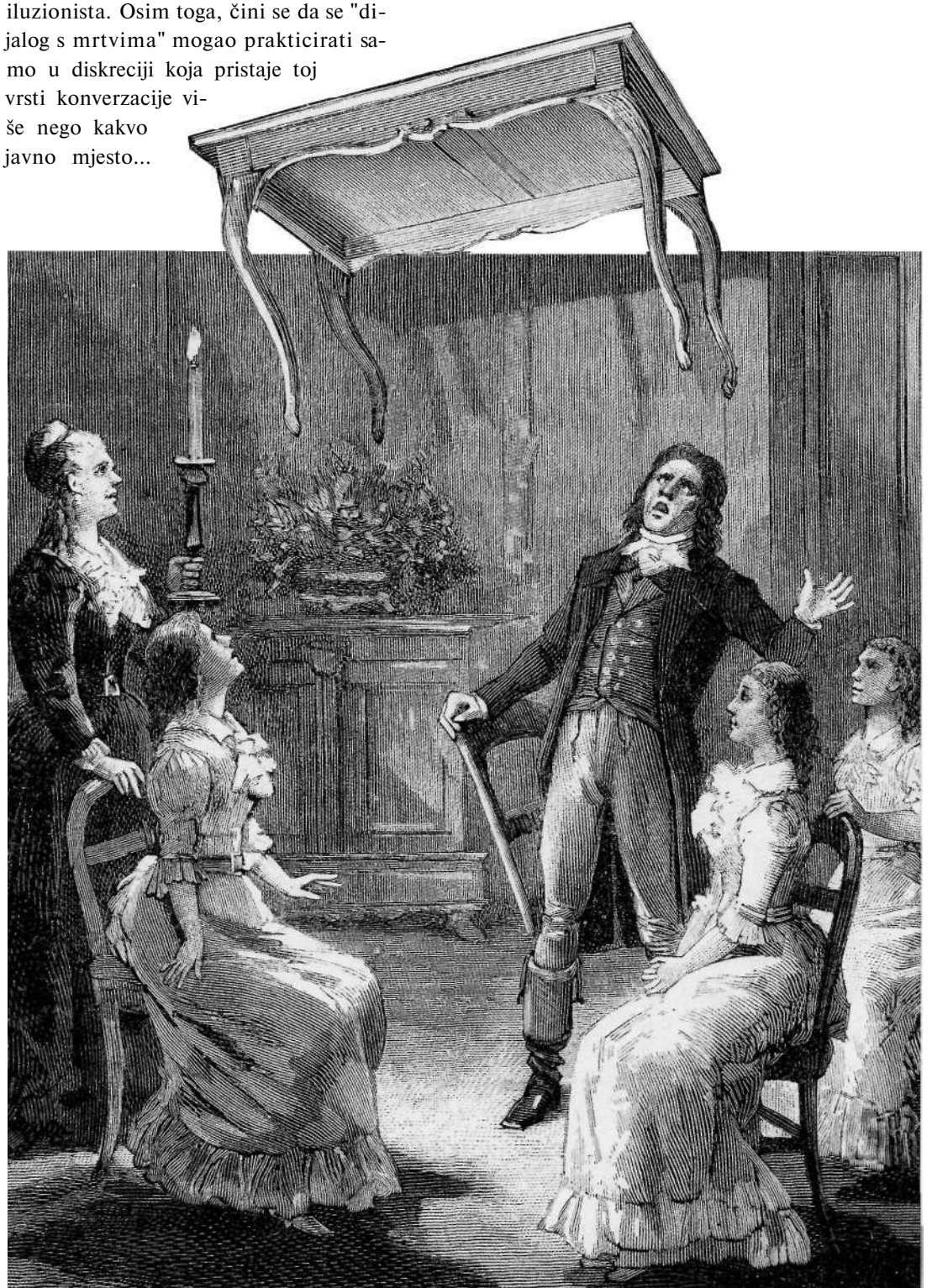

Tri sestre Fox demonstriraju svoju sposobnost da čine da stvari levitiraju pred očima jednog zaprepaštenog američkog pastora. Val spiritizma zapljusnut će svijet...

Veliki univerzalni sinkretizam **teozofskog društva**

Teozofija kao originalna sinteza različitih vjerskih struja, ezoteričnih i filozofskih, rođena u punom okultističkom i spiritističkom valu nedvojbeno duguje uspjeh množini takvih svojih posudbi.

NEUMORNA PUTNICA, INICIRANA U najokultnija znanja, medij koji komunicira sa skrivenim i pradjedovskim snagama, tako se predstavlja Helena Petrovna Blavatsky (1831.-1892.), istaknuta članica Teozofskoga društva koji su nazivali HPB. Sigurno je da je teozofija stara disciplina; ljudi poput Jakoba Böhmea, Svedenborga, Louis-Claudea de Saint-Martina pokušavali su u svoje doba istražiti putove pristupa božanstvu kako bi bolje shvatili bit stvarnog i stekli mudrost. Svi su djelovali u sklopu kršćanstva, što nije slučaj s HPB čiji put preuzima druge načine. Rođena je u Ukrajini. Njezino je djetinjstvo obilježeno neobičnim fenomenima koji mladoj ženi daju demonski pečat; naprasne smrti u njezinu okružju, moć neupitne sugestije kojoj se pridružuju medijske sposobnosti. HPB se udala sa 16 godina za 70-godišnjeg generala kojeg će napustiti nakon nekoliko mjeseci i krenuti na putovanje svijetom. Po vlastitu svjedočenju, koje neki opovrgavaju, bila je inicirana u velike ezoterične kultove kao što je Izidin u Egiptu. Ondje je stekla uvjerenje da će svijet biti spašen samo ženskim i miroljubivim polom koji karakterizira orijentalne kultove. U Parizu susreće Allana Kardeca, slavnog spiritista. U Sjedinjenim Državama prisustvuje svečanostima vudua. No njezino ključno putovanje, u isti mah i najviše osporavano, odvelo ju je u Kinu gdje je navodno posvećena u misterije tantričnog budizma.

Elena Petrovna Blavatsky, nazvana HPB, inicirana i pukovnik Henry Steel Olcott, obuzet ezoterizmom. Zajedno su utemeljili Teozofsko društvo 1875.

"Nevidljivi višnji"

Sredinom 19. stoljeća Helena Petrovna je poznata u mondenim krugovima zbog svojih vizija i svojih medijskih sposobnosti. Treba li vjerovati, kako

SOTONA, "LUČONOSAC"

HELENA PETROVNA BLAVATSKY TVRdila je da su je za njezinu glavnu knjigu nadahnuli "gospodari mudrosti" koji žive na nevidljivim razinama. Ona prikazuje lik sotone kao oslobodiltelja što ilustrira etimologija riječi Lucifer koja znači "onaj koji nosi svjetlost":

"Prirodno je vidjeti Sotonu, zmiju Postanka kao pravog stvoritelja i dobročinitelja, oca duhovnog oca. 'Glasnik svjetlosti', sjajni i blještavi Lucifer otvorio je oči automatu što ga je stvorio Jehova, kako se tvrdi; i prvi je promrmljao: 'Onoga dana kada budete jeli voće, bit ćete kao bogovi koji razlučuju dobro i zlo'. Njega se u potpunosti može smatrati Spasiteljem."

H. P. Blavatsky, *Tajna doktrina*, t. II, Theosophical University Press, 1888.

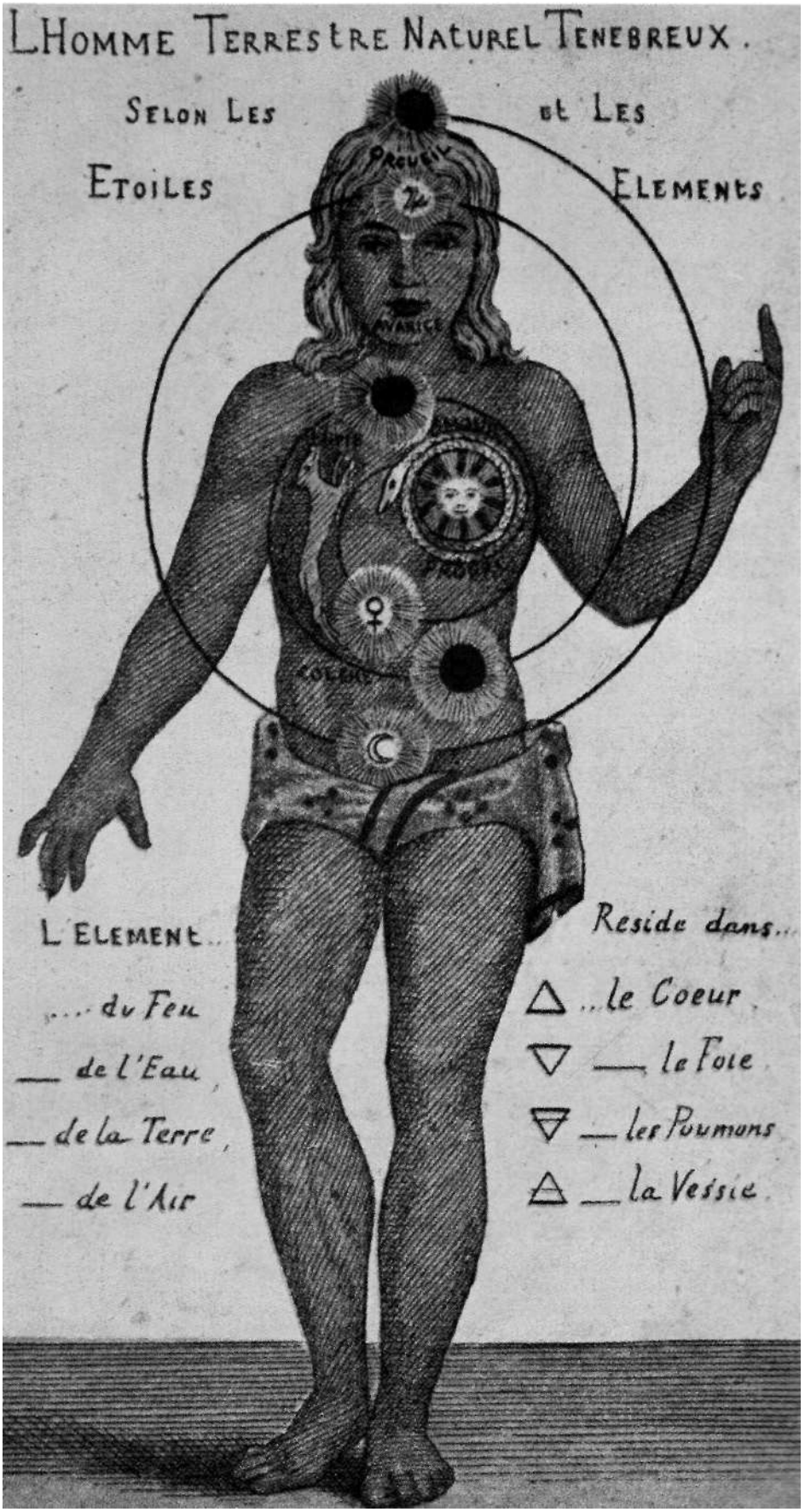

Ilustracija sinkretizma što ga propovijeda Teozofsko društvo. Ova daska koja se rabi kod teozofa prikazuje sedam čakri, središta energije u budizmu.

ona tvrdi, da je putovala u Kinu, u Tibet i Indiju? Ma što to bilo, 1873. je nalaze u New Yorku gdje je imala sudbonosni susret s pukovnikom Henryjem Steeleom Olcottom. Opčaran nadnaravnim darovima HPB, uvjeren je u potrebu da objavi njezine ezoterične spoznaje s obzirom na to da u tom razdoblju počinju veoma neobične manifestacije. Helena prima pisma koja se pojavljuju misteriozno u njezinim džepovima, što ona pripisuje neobičnim "nevidljivim višnjima". Moguće je da se tandem već približio nekim tajnim društvima, među kojima je slavna Zlatna zora, ali s drugima — Feltom, zaljubljenikom u egiptologiju i Setom Pencostom, kabalistom - oni 875. radije utemeljuju vlastito Teozofsko društvo.

Oni tu slave produbljenje vjerskih spoznaja s ezoteričnog i sinkretičnog aspekta. Amblem teozofa simbolizira tu potragu za skrivenim jedinstvom: u Salomonovu žigu nalazi se egipatski križ, simbol vječna života, sve je to sadržano u Ouroborusu, zmiji koja sama sebi grize rep i također simbolizira slijed ciklusa. Na vrhu napokon stoluje svastika koja je, prije nego što su je preuzeli nacisti, bila istočnjački sunčani simbol. Deviza društva je sinkretična: "Nema religije veće od istine."

Budizam, slobodno zidarstvo i sotonizam izmiješani

Iako su utemeljitelji u početku bili odlučni da se distanciraju od slobodnog zidarstva, na posljetku su 1876. odlučili da će prihvatiti sustav stupnjeva i inicijacijskih kultova od kojih masonski biljeg ne ostavlja nikakvu dvojbu. Uostalom, prvi pristaše društva često su anglosaski masoni. Teozofska doktrina koju je razvila HPB sinteza je elemenata izvu-

Goetheanum podignut u Dornachu u Švicarskoj prema Steinerovim modelima danas je sjedište Antropozofskoga društva i centra za izobrazbu.

čenih iz budizma, hinduizma i triju monoteističkih religija. Pod utjecajem spiritizma ona osim toga brani ideju susljednih reinkarnacija prema kojima se pojedinac progresivno poboljšava i tvrdi da uči svoje pristaše elemente gnoze koja omogućuje da se oslobode zapreka materije. I doista, to se vjerovanje baš ne podudara s pravoslavnim kršćanstvom koje HPB ne cijeni previše. Ona hvali lik Lucifera prikazanog kao "spasitelja" koji donosi spoznaju. Petrovna izjavljuje da ga je naslijedila od tajnih bića koja su joj ga priopćila dajući joj pristup "najstarijem rukopisu na svijetu" *Knjizi Dzyana*. Godine 1888. ona objavljuje skup teza u svojem istaknutom djelu *Tajna doktrina*.

Svađe oko nove duhovnosti

Red dovoljno napreduje pa ga Olcott i Petrovna nastoje učvrstiti. Godine 1882. odlaze u Indiju gdje kupuju palaču Advar blizu Madrasa koja je još danas sjedište Teozofskoga društva. Međutim posljednje godine Petrovne obilježene su skandalima što stavljaju pod znak pitanja njezinu čestitost i njezine talente, koje neki poput slavnoga spiritista Dunglasa Homea (1833.-1886.) i te kako osporavaju. Prije smrti 1892. odredila je svoju nasljednicu u Annie Besant (1847.-1933.). Ona je prešla iz radikalnog ateizma na teozofski put nakon čitanja *Tajne doktrine*. Inicirana 1891. u mješovitoj masonskoj loži Ljudskoga prava osniva u Advaru ložu, *Rising Sun* koja funkcionira usporedno s Teozofskim društvom. S Annie Besant Teozofsko društvo dobiva ključni utjecaj u smislu sve izraženije orijentalizacije. Besant proglašava kako njezin štićenik, neki mladi Indijac po imenu Krishnamurti, kojeg je usvojila, nije nitko drugi nego toliko očekivan "učitelj svijeta", reinkarnacija svih velikih iniciranih u prošlosti - iako on odbija ulogu koju mu želi nametnuti njegova zaštitnica. Ali kriza je već počela.

Sve veći broj pristaša nije zadovoljan novom upravom. Među njima je i Rudolf Steiner (1861.-1925.), intelektualac zadužen za njemački ogranak Teozofskoga društva.

Žaleći za njezinim konstantnim udaljavanjem od kršćanstva, on 1913. prekida veze prije nego što je iste godine osnovao Antropozofsko društvo. Pedagog po struci, Steiner definira doktrinu koja preuzima mnogo toga od teozofije i naći će svoju najsavršeniju primjenu u utemeljenju "Škole Steiner", koje još danas obrazuju milijune djece diljem svijeta oko ideje sklada između bića i njegove sredine. Nekoliko godina prije već je Anna Bonus Kingsford (1846.-1888.), važna figura ženskog ezoterizma,

napustila Teozofsko društvo i osnovala *Hermetic Society,* paramasonsku organizaciju čiji je središnji značaj bio kršćanski.

Važan utjecaj

Iako je Teozofsko društvo trebalo napustiti dio svojeg izvornog sadržaja, nije zato postalo manje intelektualno raskrižje. Ono danas slijedi trostruku svrhu: "stvoriti jezgru univerzalnoga bratstva", "poticati komparativno proučavanje religija" i "proučavati neobjašnjene zakone prirode i skrivene moći u čovjeku".

Razmimoilaženja koja su potresala društvo nisu začudo oslabila teze njegovih utemeljitelja, a ogranci koji su se javljali pridonijeli su da se ona šire pod perom Steinera ili Kingsforda. Osim toga, veliki broj pristaša HPB pripadao je istodobno drugim tajnim društvima u koja su unijeli teozofsku doktrinu. Tako su se isplele veoma uske veze između društva i međunarodnog spiritističkog i spiritualističkog kongresa. Mnogo je ljudi bilo fascinirano pristupom i naukom Petrovne. To je bio slučaj sa slikarima Kandinskim ili Mondrianom, francuskim piscem Édouardom Schuréom, ali i industrijalcem Henryjem Fordom ili znanstvenikom Thomasom Edisonom. Nedavno je teozofski sinkretizam ponovno preuzeo pokret *New age* čiji je uspjeh neupitan.

NEW AGE, ZADNJA JE PREOBRAZBA TEOZOFIJE

POTKRAJ 60-IH GODINA U KALIFORniji, koju je zapljusnuo val kontrakulture, stvara se novi pokret: *New age.* Nadahnjujući se teozofskim i antropozofskim idejama, on odbija društvo koje smatra nihilističkim i ispovijeda svoju vjeru u svjetlu budućnost za čovječanstvo pod uvjetom da se pokrene duhovna revolucija. To vjerovanje u mogućnost novog zlatnog doba, slično novom izdanku apokaliptične misli, izvire prilično jasno iz teozofskoga smjera. Poput njega pokret *New age* operira spajanjem dosta različitih elemenata koji dolaze sa zapada i istoka: yoga, psihoanaliza, pozivanje na kabalu, gnozu, sufizam ili budizam poput pribjegavanja konceptu "globalnog sela" preuzetog od Kanađanina Marshalla McLuhana. Ezoterizam pokreta *New age* je neupitan: taj je pokret stvorio i popularizirao ideju o "vremenu Vodenjaka" - sinonimu oslobađanja mira i ljubavi - u koji će svijet ući u 20. stoljeću. Međutim, danas se ideje *New agea* redovito optužuju da su poslužile kao izlika za lukrativno iskorištavanje koje nema mnogo veze s izvornim tezama.

Jiddu Krishnamurti na seansi javnoga čitanja. Uronjen u teozofiju naučavao je kako se može približiti Bogu unutarnjim iskustvom.

Hermetički red **Zlatna zora**

Zlatna zora, spoj rosenkreuzerizma i magije živjet će samo pola stoljeća. No obilježit će svoje vrijeme i utjecati na istaknute ličnosti.

ŠTO JE ZAJEDNIČKO VELIKOM PJESniku W. B. Yeatsu, Bramu Stokeru, stvoritelju Drakule, i Robertu Louisu Stevensonu, autoru *Otoka s blagom'?* Osim zajedničke pripadnosti svijetu britanske književnosti sva su trojica bili članovi utjecajnog društva *Golden down*. To tajno društvo utemeljili su 1887. William Wynn Westcott, Samuel Liddel Mathers i William Robert Woodman koji su u isti mah bili slobodni zidari i rosenkreuzeri, oduševljeni ezoterizmom i starim magijskim knjigama. Točnije, korijeni reda koincidiraju s Westcottovim otkrićem šifriranog manuskripta čije kabalističke napise uspijeva dešifrirati Mathers. Dvojica ljudi ovdje dakle otkrivaju podatke o Njemici Anni Sprengel koja je živjela u Nürnbergu. Prema naznakama sadržanim u tom djelu kod nje je navodno bilo pohranjeno nasljedstvo originalnih rosenkreuzera koje je stoljećima prenosio tajni red pod imenom *Die goldene Dämmerung* ("Zlatna zora"). Westcott stupa u vezu s njom i dobiva dopuštenje da utemelji engleski ogranak pod nazivom *Hermetic Order of the Golden Down* ("Hermetički red zlatne zoree"). Godine 1888. otvoren je prvi hram u Londonu nakon kojeg su slijedili hramovi u Edinbourghu i Parizu.

"Astralna projekcija" *Adeptusa minora*

Uspjeh reda bio je brz djelomično i zato što je ulazak u nj relativno jednostavan: dok engleski red Ruže i Križa primaju samo majstore masone, Zlatna zora prihvaća svakog profanog člana. Druga radikalna novina jest da se primaju žene i da su veoma zastupljene. Napokon ideje koje su motor reda nedvojbeno osvajaju: masonske, rosenkreuzerske i alkemičarske referencije usko su povezane s elementima kabale i tradicionalne magije. Lik astrologa i znanstvenika Johna Deea (1527.-1608.) ima ovdje središnju ulogu: njegov sustav zazivanja duhova uvelike su prihvatili članovi Zlatne zore, koji su od toga učinili temelj svojih magičnih obreda. Dee je doista mislio da je pronašao originalni Adamov jezik, za-

Ovi simboli su razlikovni znakovi različitih dužnosnika koji su uokvirivali radove u sklopu Zlatne zore. Proizlaze iz svih ezoteričnih tradicija.

SEFIROT "STUPA SREDINE"

ČLANOVI DRUŠTVA PRAKTICIRALI SU BROJNE MAGIJSKE OBREDE MEĐU KOJIMA JE obred *Stupa sredine* imao posebnu važnost. Meditacija okićena terapeutskim vrijednostima nadahnjuje se kabalom, a zatim svaka od njezinih etapa odgovara jednom sefirotu. Stojeći iii sjedeći izvršitelj bi morao vizualizirati njih pet *keter, daat, tifaret, jesod, malkut* dok je svaki od njih pridružen jednoj obojenoj sferi i jednoj točki na tijelu. Ta je operacija bila popraćena zazivanjem jednog od imena bogova. U tom trenutku smatralo se kako inicirani primjećuje ili vizualizira val na vrhu svoje lubanje koji kruži duž njegova tijela prema nekoj točnoj stazi. Napokon, obred je preporučivao da se val da izliti sa svih strana po tijelu i da ude iznutra u kontinuirani val. Bila to sugestija ili stvarnost, nije manje istinito da se pristaše često posvete toj vrsti vježbe. U razdoblju kada su spiritizam i magija fascinirali gomile, doktrine Zlatne zore bile su u savršenoj podudarnosti s ukusom vremena.

Samuela Liddela MacGregora Mathersa naslikala je njegova žena u svečanoj odjeći. Faraon, mag i templar u isti mah sprema se slaviti obred visoke magije.

hvaljujući kojem je moguće zazivati duhove posrednike tijekom teurgijskih seansi. No za to je znanje potrebna duga praksa. Zato je društvo veoma strogo hijerarhizirano u tri postupna reda. U prvom gdje neofit *postaje* jedno za drugim *Zelator, Theoricus, Practicus,* zatim *Philosophicus* uče se opća načela reda odabrana iz nekih obreda kao što je "stup sredine". Postupak zazivanja počinje u drugom redu od kojeg se prakticira samo stupanj Adeptus minor. Tu se osim toga poučava "astralna projekcija" koja je trebala omogućiti sljedbenicima da prođu druge razine stvarnosti. I napokon treći red, najtajniji, bio je rezerviran za trojicu utemeljitelja koji su jedini bili osposobljeni da budu u vezi s "tajnim majstorima", teoretski njemačkim redom Ruže i Križa.

Skandali i svađe

Godine 1900. kad su se istaknuti članovi britanskoga svijeta kao što je pisac Yeats, budući dobitnik Nobelove nagrade za književnost, pridružili redu, izbila je kriza. Mathers otkriva nekolicini bližnjih kako Westcott i on nikada nisu bili u vezi s bilo kim iz "trećega reda" i kako su oni sasvim dobronamjerno izmislili njemačku rosenkreuzersku granu za koju tvrde da od nje potječu. Suočena s tim neodrživim priznanjima Zlatna zora puca. Dodajmo tim unutarnjim svađama i činjenicu da su osobe bliske tom društvu bile uhićene zbog prijevare 1901. Tijekom njihova suđenja više je puta spomenuto ime udruge pa je mnogo pristaša počelo sumnjati u nju. Od 1903. ona je na umoru. Oko njezina se naslijeđa vode žestoke svađe. Mathers je utemeljio u Parizu bratstvo *Alfa i omega* kojim će poslije njegove smrti upravljati njegova žena Mina, sestra filozofa Henrija Bergsona. Drugi ogranak, *Stella Matutina* bio je posebno aktivan i stupio je u vezu s Rudolfom Steinerom, utemeljiteljem antropozofije. Zagonetni mag Aleister Crowley, iniciran 1900., utemeljio je vlastiti red, *Astrum Argentinum*. Zlatna zora će napokon doživjeti sudbinu koja odgovara njezinu imenu: sjajnu, ali efemernu. Iako je originalni red nestao, ne računaju se višestruke i ponovne pojave posvuda po svijetu. Francuska prima više "hramova" koji to traže, a *Thelemic Order of the Golden Down* pojavio se u Sjedinjenim Američkim Državama 1990.

Orgijski kultovi i seksualna magija u **Astrum Argentinum**

Određeno potomstvo učinilo je od Aleistera Crowleyja jednog od najvažnijih magova 20. stoljeća. Nedvojbeno zato što je razvrat koji je reklamirao u svojoj opatiji najavljivao seksualnu revoluciju.

Godine 1947. neki je čovjek, kojega je život već dobrano načeo, tražio od svojeg liječnika morfij kako bi ublažio bol koja ga je nagrizala. Kad je liječnik to odbio, umirući je još smogao snage i prokleo ga. Nekoliko sati nakon smrti svojega pacijenta umro je i liječnik. Posljednje smrtno proročanstvo nekog lika koji je čitav svoj život, čini se, bio nadahnut vragom. Aleister Crowley je umro, ali njegova je poruka ostala. On nije suvremeni pjevač poput Micka Jaggera, Ozzyja Osbournea (i njegove pjesme "Mister Crowley") ili grupe *Iron Maiden* koji mu nisu odali počast niti ga spomenuli u svojem djelu u vezi s nekom kompozicijom.

Čovjek doista ima čime intrigirati tj. fascinirati. Rođen 1875. u imućnoj britanskoj obitelji, počinje studirati u vjerskim ustanovama što ga je zauvijek skrenulo s puta vjere prije nego što je došao na ugledno sveučilište Cambridge. Kao bogati nasljednik prekida studij i vodi dendijevski život zahvaljujući kojem se druži s osobama ezoteričnoga Londona. Godine 1898. pristupa Zlatnoj zori, najuglednijem inicijacijskom društvu u Velikoj Britaniji gdje susreće Brama Stokera, autora *Drakule* s kojim će dugo ostati povezan. Iniciran pod imenom Perturabo ("izdržat ću"), on je toliko zadivio članove reda da mu je odmah dodijeljen najviši stupanj, *Adeptus minor*. Tih godina kaže da je primio proročku poruku: neka vizija mu je objavila da će mu se jednoga dana kazivati u pero *Sveta knjiga*. Onaj koji se još zove Edward Alexander Crowley postaje sada mag Aleister Crowley ili "životinja" - luciferško ime koje si je volio dati kako bi zahtijevao svoj postupak crne magije.

Otkrića na Nilu

Sljedeće godine još više uvode Crowleyja u inicijacijski svijet tajnih društava. Putuje svijetom. U Indiji prakticira yogu i tantrizam koji teži za tim da obuzda seksualnu energiju kako bi se upoznalo "buđenje". U Rusiji stupa u vezu sa sektom klisti iz koje je potekao slavni Rasputin. U kontaktu s njima inicira se u orgijastičke kultove koji će ga proslaviti. Vrativši se u Europu, stječe imanje u Škotskoj nedaleko od Loch Nessa. Ondje prakticira magiju naučenu u obredima Zlatne zore. Glavni događaj u njegovu životu zbio se 1904. tijekom putovanja u Egipat. Javlja mu se biće nazvano Aiwass i diktira mu *Knjigu zakona* za koju se smatra da najavljuje novu religiju kojoj će Crowley biti prorok. Misteriozni lik otkriva mu napokon da je živio u Kaldeji pod vlašću Hamurabija. Dodaje da mu je zadatak voditi Crowleyja u organizaciji inicijacijskoga reda koji će zamijeniti Zlatnu zoru.

Tako se 1909. rada *Astrum Argentinum*. Njegovi su obredi bliski onima Zlatne zore. Poput njega Crowleyjevo društvo novači muškarce i žene s ciljem da ih inicira u magijske obrede zahvaljujući kojima će se moći probuditi u svojem "višem biću". No Crowley dodaje seksualnu dimenziju koje nema u matičnom društvu.

Uspjeh je bio kao naručen. Crowleyjeva karizmatska ličnost, fascinacija koju vrši i na žene i na muškarce, privlače brojne nove članove. Međutim rijetki se odupiru tiraniji gospodara koji se hvali dugim fazama trapljenja nakon kojega slijede noći razuzdanosti.

"ČINI ŠTO TE VOLJA" ILI IZOPAČENI RABELAIS

OPATIJA CROWLEYJEVE THELEME IZRAVno je preuzeta - barem po imenu - od one Françoisa Rabelaisa koji u svojem *Gargantui* (1535.) zamišlja idealnu zajednicu gdje mladi muškarci i mlade djevojke žive u skladu uz devizu: "Čini što te volja". Ali Crowleyjeva thelema ("volja") daleko je od Rabelaisove humanističke utopije. U *Knjizi zakona* mag potvrđuje kako su "svaki muškarac i svaka žena zvijezda", smatrajući tako da ljudska volja mora naći svoj put baš kao što se zvijezda premješta na nebu. Ovdje intervenira seksualna magija: sjedinjenje suprotnosti koja se prenosi ljubavlju treba prema Crowleyju omogućiti svakomu da se otkrije i ostvari. To je način da se legitimira razvrat koji postoji u njegovoj sicilijanskoj opatiji.

Nova Opatija theleme

Godine 1919. Crowley reformira Astrum Argentinum sa šačicom vjernika i naseljava se na Siciliji na staroj farmi koju pretvara u svetište nazvano "Opatija theleme". On ondje nastavlja svoje seksomagijske postupke sve do ekscesa, odvlačeći svoju zajednicu prema kolektivnom ludilu tako što svi pribjegavaju drogi za koju pretpostavljaju da budi osjetila. Orgije se zbivaju u dvorani čiji su zidovi bili oslikani zastrašujućim likovima i luciferskim zvijezdama petokrakama. Ali jedna od tih crnih misa pret-

Mistični pečat koji se upotrebljavao tijekom ceremonija u hramovima Astrum Argentinum. Lijevo: Aleister Crowley, "životinja" pozira uz vračarsku knjigu urešenu pentagramom. S tim pokrivalom za glavu daje o sebi faličnu sliku koja odgovara njegovim orgijastičkim postupcima.

vara se u dramu. Jedna članica umire u zbunjujućim okolnostima. Otad *Astrum Argentinum* pada i Crowley napušta Siciliju. Nalaze ga za vrijeme Drugoga svjetskog rata kako šalje talisman Churchillu, a zatim se hvali da je tvorac engleske pobjede. Kad je preminuo 1947., ezoterični red je već davno prestao postojati. Ali uspomena na Aleistera Crowleyja trajno je obilježila pristaše magiie tijekom 20. stoljeća.

Inicijacijska bratstva **afričkih naroda** i plemena

Afrička plemena, narodi, sela, društva zadržavaju svoje običaje u inicijacijskim bratstvima koja tvore jedan od temelja njihova identiteta.

NEMA UOPĆE NARODA U PODSAharskoj Africi gdje život svakoga od njih ne bi bio obilježen tradicionalnim inicijacijskim obredima od kojih je najvažniji nedvojbeno onaj prijelaza u odraslu dob. Spolna razlika ima temeljnu ulogu u toj fazi života i u trenutku puberteta događa se vrlo često prva inicijacija. Simbolički maleno dijete, smatrano do tada gotovo dvospolcem, postaje muškarac ili žena. Obred sakačenja obilježava općenito taj prijelaz: obrezivanje kod dječaka, ekscizija kod djevojčice. Često je popraćen povlačenjem izvan sela gdje se mlad čovjek inicira u svoje buduće odgovornosti. Za to treba izdržati sve vrste mučnih kušnji: lišavanje hrane, zatvaranje, nanošenje različitih ožiljaka... Na kraju toga teškog razdoblja posvećeni priseže da će čuvati tajnu o onome što je doživio i da prihvaća novo ime jer, odrastavši, nije više dijete nekoga para nego član klana. Zato se često uvodi u bratstvo, kao što je to slučaj kod Bambara iz Malija, gdje se obrezani ujedinjuju u *komo*. Pod vlašću kovača *komotigija* adolescenti se zadužuju da čuvaju mitove i prakticiraju kult predaka štiteći jedinstvo zajednice. Kod Peula, nomadskog naroda iz zapadne Afrike, kada inicirani poglavar dosegne dob od 63 godine, poziva k sebi sina ili najvjernijeg učenika i daje mu sisati svoj jezik kako bi ovaj stekao njegovo znanje.

Zahtjevna inicijacija

Iako većina ljudi počinje pripadati takvim skupinama u odrasloj dobi, samo manjina napreduje više prije inicijacije koja ih uvodi u zatvorena bratstva. Kod Bambara inicijacija obuhvaća šest stupnjeva, a malo ih se uključuje u zadnje društvo *kore* za čije se članove smatra da stupaju u vezu s božanstvima. Obred ulaska u ta društva kopija je obreda inicijacije kojem je u neku ruku produljenje. Te skupine nisu tajne jer se zna za njihove članove; no njihova se znanja ezoterične naravi nikada ne priopćavaju. Primjerice kod Mitsogha ceh Evovi je ceh sudaca. Da bi mu se pristupilo, kandidat treba najprije steći pravo ulaska koje označava želju da ude u bratstvo. Ovaj se mora povući na osam dana za koje vrijeme oni koji imaju naslov Evovi zazivaju Duha riječi, Gebasa-Tsotsu da on da svoje darove budućem posvećenom kako bi imao "talent dobrog govora" koji je potreban svakome čovjeku od zakona.

U drugim slučajevima obredi inicijacije stavljaju kandidata na tešku kušnju. Osim klasičnih lišavanja on treba pojesti izmet tj. ljudsko meso za koje se smatra da povećava njegovu tjelesnu i duhovnu snagu. Tijekom tih kušnji uzimanje droga olakšava kontakt sa svijetom bogova. Katkad se iniciranoga podučava u jeziku koji je prikladan za njegov red a nerazumljiv profanima. Maske igraju važnu ulogu označavajući funkciju koju preuzima nosilac ili sile kojima se želi okititi. Njihova je važnost takva da ima društava maski koje tvore specifična bratstva čije funkcije variraju od naroda do naroda.

POSVEĆENE ŠUME KAMELEONSKOGA NARODA

U SENEGALU NA VISINAMA FOUTE DJAlona narod Bassari obavlja animističke kultove predaka koji su omogućili tom manjinskom narodu da očuva kulturu staru nekoliko stoljeća. Svakih šest godina život jednog pripadnika naroda Bassarija obilježen je prijelazom u novi dobni razred, a najvažnija od tih ceremonija je inicijacija adolescenta u odraslu dob. Čitanje iz utrobe pijetla određuje najprije je li mladi Bassari spreman, a zatim se on sučeljava s maskama odraslih s kojima se treba sukobiti u obrednoj borbi, katkad žestokoj uz ritam pjesama i misterioznih vradžbina. Na kraju te kušnje procjenjuje se je li dijete dostojno ili nije da započne inicijaciju. Svečanost u prisutnosti zajednice završava i mladi inicirani vode se u svete šume gdje će izolirani od ostatka svijeta nekoliko tjedana ulaziti u dodir s tajnama njihova naroda. Bassariji su odabrali kameleona kao životinju fetiš, totem koji nedvojbeno simbolizira njihovu brigu da pred očima profanih prikriju misterije svojih temeljnih mitova.

U zemlji Dogonu u Maliju skupina iniciranih na štulama, maskirana u svečane kostime posvećuje se obrednim plesovima tijekom seoske svečanosti.

Tisuću i jedna funkcija bratstava

Bitna funkcija tih inicijacijskih bratstava jest, kao uostalom posvuda, održavati koheziju grupe, održavati dugotrajnost njezina identiteta i njezine kulture. Neka od njih mogu imati i precizniju ulogu. Kod Mynyanka u Maliju bratstvo Nya zaduženo je da štiti članove plemena od vračanja. U Zairu Yake su dodijelili grupi N'gongi ulogu da stišava i pomiruje duhove predaka. Ženske grupe najčešće su zadužene za to da smiruju sukobe u sklopu sela ili da privlače plodnost na grupu. U 20. stoljeću neka od tih tajnih vjerskih društava bila su skrenuta sa svoje misije kako bi postala skupine s političkim ciljem; to je slučaj slavnih ljudi-leoparda koji su oboružani željeznim kandžama razdirali svoje neprijatelje i sijali strah u Zairu.

Poglavar, kralj, čarobnjak ili još "kovač", onaj koji je stigao na vrh hijerarhije u smislu kompletne inicijacije uživa u znatnom prestižu. U njemu odjekuje odgovornost da uspostavi vezu između svijeta živih i svijeta mrtvih i zato ga se ljudi jednako tako boje kao što ga i poštuju.

Maska koré, najviši inicijacijski stupanj kod Bambara u Maliju. Nositelji te maske jašu na drvenim štapovima za vrijeme inicijacijskih ceremonija.

Tajna **politička** društva

Tajna politička društva slijede veoma točan koncept, najčešće borbu protiv neke države ili **protiv** neke dominacije koja zahtijeva tajnovitost, prikrivanje, odnosno infiltraciju. Pribjegavajući najčešće nasilju, ona obično prestaju djelovati kad ostvare cilj.

U njihovu slučaju tajna nije konačna po sebi, nego više **nužno** sredstvo u službi njihova projekta.

Tajna **politička** društva

ONA SU STARA. SUSREĆEMO IH ZAPRAVO svaki put kada neke manjinske ideje ulaze u sukob sa službenom vlašću te odaberu rad u ilegali kako bi nametnule svoj način gledanja. U tom kontekstu mogu se spomenuti jednako tako srednjovjekovna sekta asasina i nihilisti s kraja 19. stoljeća ili današnje terorističke skupine. Svi oni služili su se svim sredstvima kako bi potkopali snage svojih protivnika, djelujući u sklopu tajne organizacije kojom su savršeno ovladali.

Ove su organizacije, suočene s moći koju prokazuju, napredovale u sjeni i od te su situacije napravili oružje. Iznenadni napad ili atentat također su značajka tih društava. Tajna je dakle *condicio sine qua non* njihove učinkovitosti. I doista, ako bi se objavile informacije o identitetu njihovih članova ili njihovim projektima, bio bi to kraj njihova utjecaja. No tajna ovdje prestaje. Tijekom nasilja grupa se legitimira preuzimajući odgovornost za svoju akciju, žaleći za porazom ili proglašavajući pobjedu. Točnije, ovdje se radi o izrazitom proturječju jer ustroj tih bratstava u sjeni i identitet njihovih članova ostaju za većinu tajna, dok su njihovi ciljevi i njihove akcije daleko od toga da budu skriveni, štoviše moraju biti javni. Ta društva nastoje pokazati svoju moć i oglasiti stvar za koju se bore. Zato se neka od njih služe suptilnim sredstvima. Više vole zamaskiranost nego tajnu, ona izlažu jeftini političko-kulturni izlog kako bi zaveli eventualni plijen. Ta strategija obično krije opasne ideje ideoloških skupina ekstremne desnice.

No tajna poprima i drugo lice koje je svojstveno političkim društvima: lice određene teatralizacije akcije. Osim toga ništa ne plaši više javnost, vlast ili politički svijet nego nemoć da se razotkriju krivci za neki teroristički čin. Najdrastičniji primjer je dakako atentat od 11. rujna 2001. u New Yorku: činilo se kako prijetnja izvire sa svih strana jer je dolazila od tajne strukture za koju nitko ili gotovo nitko nikada nije čuo. Tajna u tom slučaju generira strah; ostavlja dojam da se opasnost može pojaviti svakog trenutka i pogoditi svakoga. Daje grupi potrebnu psihološku snagu koju zna upotrijebiti. To je stari običaj. Članovi sekte asasina znali su se već infiltrirati među redove svojih neprijatelja kako bi udarili iznutra, a katkad i usred bijela dana, što je sijalo strah i trepet medu kršćanima i među muslimanima. Ta teatralna funkcija tajne može se isto tako izvesti obrednim uprizorenjima namijenjenim impresioniranju publike. To je bio slučaj na starom američkom jugu početkom 20. stoljeća kada su se pripadnici Ku Klux Klana pokazivali u kukuljici i bijelim kostimima kako bi zaplašili crno stanovništvo.

Fotografija na prethodnoj stranici: 6. listopada 1951. povorka Ku Klux Klana na festivalu *Pleasure Gardens* u Londonu. Obred i kostim služe zaplašivanju neprijatelja.

Sadržaj

Politička društva vrlo često napreduju kada državna ili službena vlast slabi. Ona se potvrđuju kao poluslužbena vlast funkcionirajući paralelno sa službenom vlašću. To je upravo bio slučaj kod jednog od najstarijih medu njima, Svetoj Vehmi koja se u srednjem vijeku izdigla u okultni sud dijeleći i izvršavajući pravdu pred carskom vlasti koja je trenutačno bila na izdisaju. Kao jamac diskrecije, ali i učinkovitosti, ta je tehnika omogućila nekim tajnim društvima da u određenim razdobljima postanu prava država u državi. Tako se u razdoblju između dva rata društvo Thule ponosilo da je obrazac nacizma i inspirator Trećega *Reicha*. Kineski je primjer još frapantniji. Ondje prema staroj poslovici "Službene vlasti temelje svoju moć na zakonu, narod na tajnim društvima".

Međutim, događa se da se oporba sukobi s političkim režimima. U tom slučaju politička društva spremno postaju subverzivna, organiziraju ustanke ili pučeve: primjera ima od dekabrista do OAS-a, preko Crne ruke ili Cagoule.

Tako su među svim tajnim društvima politička ona koja su očito najviše vršila pritisak i još danas nastavljaju utjecati na povijesne tokove.

Pred sudom **Svete Vehme** 131
Rajski vrtovi Starca iz planine i njegovi **asasini** 133
Neprijatelji Crkve, bavarski **iluminati** 137
Revolucionarni ideal **karbonara** 141
Urota **dekabrista** 145
Ohrana i crni pojasovi "izmišljaju" svjetsku zavjeru 147
Belle Époque **nihilista i anarhista** 149
Tisuću i jedno tajno društvo u **Srednjem carstvu** 153
Opasan nacionalizam **Crne ruke** 157
Dijabolično carstvo **Ku Klux Klana** 159
Od skandinavske legende do kukastog križa: **Thule** 163
Urota **kagulara** 165
Iz sjene na tragičnu svjetlost: **ustaše** . . . 169
Na Bliskom istoku diskretan utjecaj **Muslimanske braće** 171
Izgubljeni vojnici **OAS-a** 173
Terorizam **ekstremne ljevice:** Izgubljena poslijeratna generacija . . 177
Oružana i ilegalna borba **nacionalista** . . . 181
Najdublja mržnja: grupice **ekstremne desnice** 185
Svjetski terorizam **al-Qaide** 189

Pred sudom Svete **Vehme**

Opasno bratstvo uzdiže se u okultni i svemogući sud kako bi zamijenilo pravosuđe oslabljene carske vlasti. Tijekom tri stoljeća suci Svete Vehme sijat će strah u Njemačkoj.

SMRĆU CARA CONRADA IV. HOhenstauovca 1254. počinje Sveto Rimsko Carstvo Njemačke Nacije, razdoblje političke anarhije koje završava tek dvadeset godina poslije. Tijekom te odsutnosti središnje vlasti područni kneževi stekli su veću političku autonomiju, a gradovi prisvajaju povelje koje im jamče slobodu i oprost od svih carskih nameta. San o univerzalnom carstvu koje se identificira s kršćanstvom nestaje. Umjesto njega nalazi se samo mnoštvo kraljevstava, slobodnih gradova, vojvodstava koje se bore kako bi povećali vlastitu moć. U toj nestabilnoj političkoj klimi rada se bratstvo Vehme (od nizozemskog veem, što znači "ceh" ili "udruga") ili Sveta Vehme jer tvrdi da radi u ime Svete Stolice i Svetoga Rimskoga Carstva, dok joj je zapravo jedini cilj bio da ih zamijeni.

Paralelna...

Služeći kao sud, imajući za cilj održavanje reda i mira, Vehme je uglavnom sastavljena od porotnika, tj. gradskih magistrata čiji se broj nadopunjava članovima plemstva i slobodnih seljaka. Tu zajednicu čiji središnji sud zasjeda u slobodnom gradu Dortmundu tvori četrnaest sudaca (obično sedam plemića i sedam građana). Ali od 15. stoljeća u tom su području aktivne stotine drugih sudova. Vehme je organizirana po strogoj hijerarhiji: *Frohnboten* primjenjuju

Na sudu Svete Vehme mač pravde je kobno oružje koji napada osuđenike bez mogućnosti opoziva. (Minijatura iz 15. stoljeća.)

SVETO CARSTVO POTRESAJU NEMIRI

NEDOSTATAK SREDIŠNJE VLASTI I REGIOnalni nemiri koji obilježavaju "veliki interregnum" (1254.-1273.) i njegov nastavak pridonose dugo tomu da se carska vlast lišava nasljedne potpore, jamca stabilnosti. Tijekom gotovo dvaju stoljeća održava se praksa rotacijskih izbora prema kojima se na prijestolju Svetoga Carstva izmjenjuju vladari iz različitih obitelji. U načelu samo tri kuće smiju podupirati kandidata za prijestolje: Habsburgovci, Luksemburgovci i Wittelsbachovci koji su sami dali devet od deset kraljeva izabranih između 1273. i 1438. Za razliku od ovih službeno izabranih pokušavaju se nametnuti i drugi kandidati što još više slabi autoritet careva. Tim političkim i dinastijskim nemirima pridružuju se pljačke na područjima koja pripadaju kruni što još više otežava situaciju. Napokon rubna područja Carstva kližu polako u francusku ili talijansku sferu. Tek potkraj srednjega vijeka Sveto Carstvo ponovno dobiva stari sjaj.

kazne koje određuju *Freischöffen* ("slobodni suci"), dok *Stuhlherren* ("predsjedavajući") vode sjednice. Kandidati za funkcije suca nemaju svi iste pobude: neki misle da mogu biti pravedniji od carskih ili crkvenih instancija, drugi se boje Vehme i pokušavaju se zaštititi tako što se učlanjuju, treći napokon nalaze ondje nezanemariv izvor prihoda jer mnogo je žrtava spremno platiti kako bi izbjegli osudu. U tom razdoblju nemira važnost Svete Vehme postaje takva da njezinu jurisdikciju 1371. priznaje čak i car Karlo IV.

...i neumoljiva pravda

Procesi poput vijećanja održavaju se u najvećoj tajnosti i za onoga tko se pojavi pred tim izuzetnim sudom uopće nema nade da izbjegne kaznu koja se odmah izvršava. Ako je riječ o sitnijim prekršajima, posebno svađama, vrijeđanjima ili brakolomstvu, oni se globe, a ostali se naprotiv kažnjavaju najvećom okrutnošću. Za krađe, seksualne zločine, umorstva, krivovjerstvo i vračanje, ali i odavanje sudskih tajni obično se traži smrtna kazna.

Osoba osumnjičena za zločin svečano se poziva pred Svetu Vehme i ima šest tjedana vremena da organizira obranu pozivajući se na svjedoke. Međutim najčešće se pribjegava mučenju da bi se iznudilo priznanje. Kotač, razapinjanje, opekline od vatre ili užarena smola, oštra kliješta..., većina optuženih spremna je sve priznati kako bi izmaknuli žestokim mukama po čemu je Vehme poznata. Smrtna kazna izvršava se vješanjem. Počinjeni zločin i odluka suda objavljuju se na stablu obješenoga; tako se moć Vehme demonstrira pred očima svih.

Aktivna tijekom posljednjega stoljeća srednjega vijeka Vehme slabi od 16. stoljeća s ponovnom uspostavom carske vlasti s carevima poput Maksimilijana I. (1493.-1519.) i zatim Karla V. Habsburgovaca (1519.-1556.). Kneževi pak svojim podanicima zabranjuju svaki kontakt s tajnim sudom, koji nakon što se reaktivirao tijekom Tridesetogodišnjeg rata (1618.-1648.), potkraj 18. stoljeća napokon nestaje. Iako ne znamo koliko je osoba Sveta Vehme osudila, sigurno je da je ta institucija snažno obilježila njemački mentalitet. Još početkom 19. stoljeća autori poput braće Grimm u svojim slavnim bajkama opisuju s pomalo morbidnom fascinacijom njezine aktivnosti.

Charles le Téméraire pozvan je da se pojavi pred sudom Svete Vehme. (Bakrorez prema Georgeu Cattermoleu za *Sabrana djela* Waltera Scotta.)

Rajski vrtovi Starca iz planine i njegovi **asasini**

Njihov ugled upamćen po zlu trajao je stoljećima između povijesne stvarnosti i mitologije zločina. Zaklonjeni sirijskim planinama ti su fanatici sijali strah kod moćnika iz tog područja.

U 13. STOLJEĆU MARKO POLO krstari istokom do Kine. O svojim neobičnim dogodovštinama pripovijeda u *Knjizi čuda svijeta* gdje ima određen broj neobičnih, a katkad i zabrinjavajućih priča u kojima, među ostalim, spominje postojanje zločinačkog muslimanskog društva čiji se članovi nazivaju "asasini". Odsječeni u čvrstim utvrdama visoko u sirijskim planinama dušom i tijelom su odani poglavaru nazvanom "Starac iz planine". Ovaj novači hrabre mladiće koje odvodi na skriveno mjesto poznato samo njemu i nazvano "rajski vrtovi". Ondje se odaju uživanjima sa ženama i hašišom odakle im i ime *hašašin* koje su križari pretvorili u "asasin". Starac im nasilno prekida tu ekstazu i daje im bodež; ako ponovno žele upoznati te užitke, trebaju smaknuti onoga ili one koje on odredi. Tako pripremljeni članovi sekte postajali su strašni ubojice spremni na sve kako bi služili Starcu iz planine.

Svjedočanstva obojena strahom

Marko Polo nije jedini koji spominje asasine. Već su se u prethodnom stoljeću spominjale razne priče o njima. Tako je neki izaslanik njemačkoga cara

Sinan, Starac s planine predsjeda prolijevanju vina u čast bogova sekte asasina pod utjecajem hašiša po kojem su dobili ime (Comeleranova litografija).

Fridrika Barbarosse pisao kako na "granicama Damaska, Antiohije i Alepa u planinama postoji rasa Saracena koji se u svojem dijalektu nazivaju *Heyssessini,* a na romanskom *segnors de la montana.* Takva ljudska rasa živi bez zakona; jedu svinjsko meso što se protivi saracenskom zakonu i raspolažu svim ženama, uključujući i svoje majke i sestre. Žive u planinama i imaju gospodara koji užasnim terorom udara na sve bliže ili dalje saracenske kneževe te susjedne kršćanske gospodare jer ima običaj ubijati ih na neobičan način." Sva svjedočanstva idu u jednom smjeru i pokazuju da sekta terorizira suvremenike. Ovaj osjećaj uostalom objašnjava zašto su te priče obojene pretjerivanjima i netočnostima: naime članovi sirijske sekte nikada sami sebe nisu zvali "asasinima". Čini se kako su im taj nadimak nadjenuli kršćani. Među ostalim sluge Starca s planine nazivali su se "nizari" ili "nizariti".

Ljudi s planina

Povijest sekte asasina zapravo je neodvojiva od jedne od većih vjerskih struja, šiitskog islama; ismailizma. Tu doktrinu ponajprije zastupa dinastija kalifa Fatimida u Egiptu. Oni su vladali od 909. do 1171. tvrdeći da potječu od Alija, rođaka i Poslanikova zeta te Fatime, njegove kćeri. No kada 1094. umire Kalif Al-Mustansir, u palači izbija pobuna. Njegova zakonita nasljednika Nizara udaljuje vezir Al-Afdal u korist njegova mlađega brata. Nizar bježi u Aleksandriju gdje organizira kratkotrajni ustanak. Kako je bio prisiljen vratiti se, njegov ga je brat osudio da bude živ zazidan. Međutim, određen broj ismailaca, Nizarovih pristaša, odbijaju priznati uzurpatora. Oni koje su počeli zvati nizarima uspjeli su osnovati niz autonomnih kneževina izvan Egipta, oko utvrđenih mjesta kao što su ona u Masyafu u Siriji ili Alamut u Perziji što je političko i duhovno središte sekte. Iza zidova tih neosvojivih tvrđava organiziraju politička ubojstva svojih protivnika. Gospodari Alamuta razvijali su jednako tako ezoterični nauk koji je od njih činio imame jednake onima potomaka Poslanika. Održavali su uske veze sa svojom braćom u Siriji i potkraj 12. stoljeća otpravili su onamo jednog od svojih vjernika, Sinana.

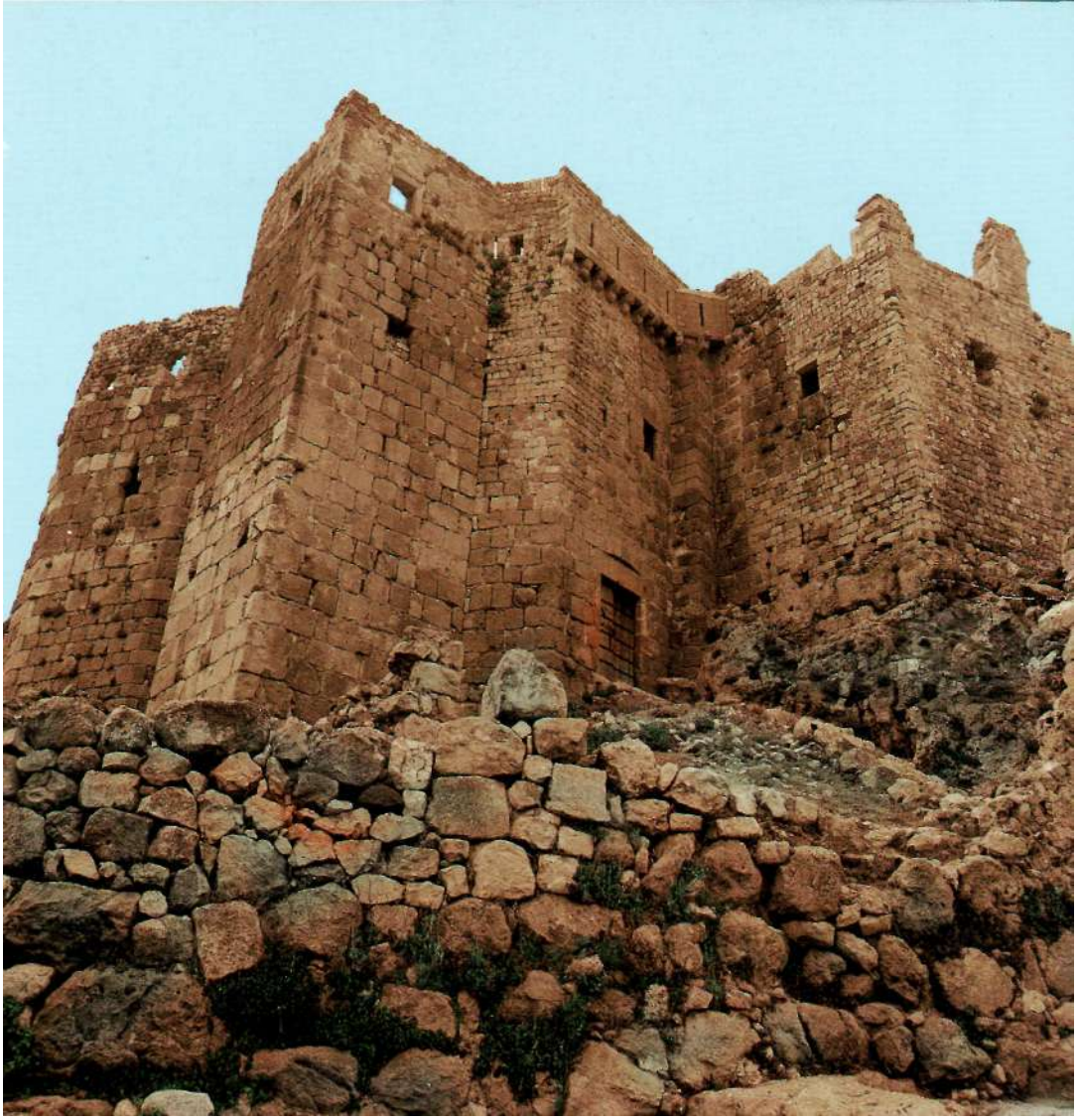

Sirijska tvrđava Masyaf smještena na stjenovitom vrhu jedno je od uporišta nizara. Takva utočišta omogućavala su asasinima da se dugo opiru svojim neprijateljima.

Sinan, "Starac s planine"

Sinan, neobična, gotovo legendarna osoba, rođen je u Perziji početkom 12. stoljeća. Pridružio se nizaritima za vjerske revolucije u sklopu ismailizma. Godine 1164. Hasan, novi gospodar Alamuta, jedva došavši na vlast proglasio se predstavnikom skrivenog imama i u njegovo ime objavio kraj muslimanskog zakona usred Ramadana. Zato kršćanski tekstovi spominju muslimane koji jedu svinjetinu. Tu se radi o dalekom odjeku ukinuća zabrana vezanih uz šariju. Sinana je Hasan poslao u Siriju u tvrđavu Masyaf kako bi ondje primijenio novi nauk.

Sinan, obrazovan čovjek i odličan strateg, doveo je sektu asasina do vrhunca organizirajući zločine o kojima se nije mnogo znalo. S visine svoje tvrđave slao je svoje mlade sluge da napadaju ne samo križare koji su kolonizirali dio Bliskog istoka, nego i muslimanske velikodostojnike medu kojima je bio i sam Saladin koji je vladao velikim

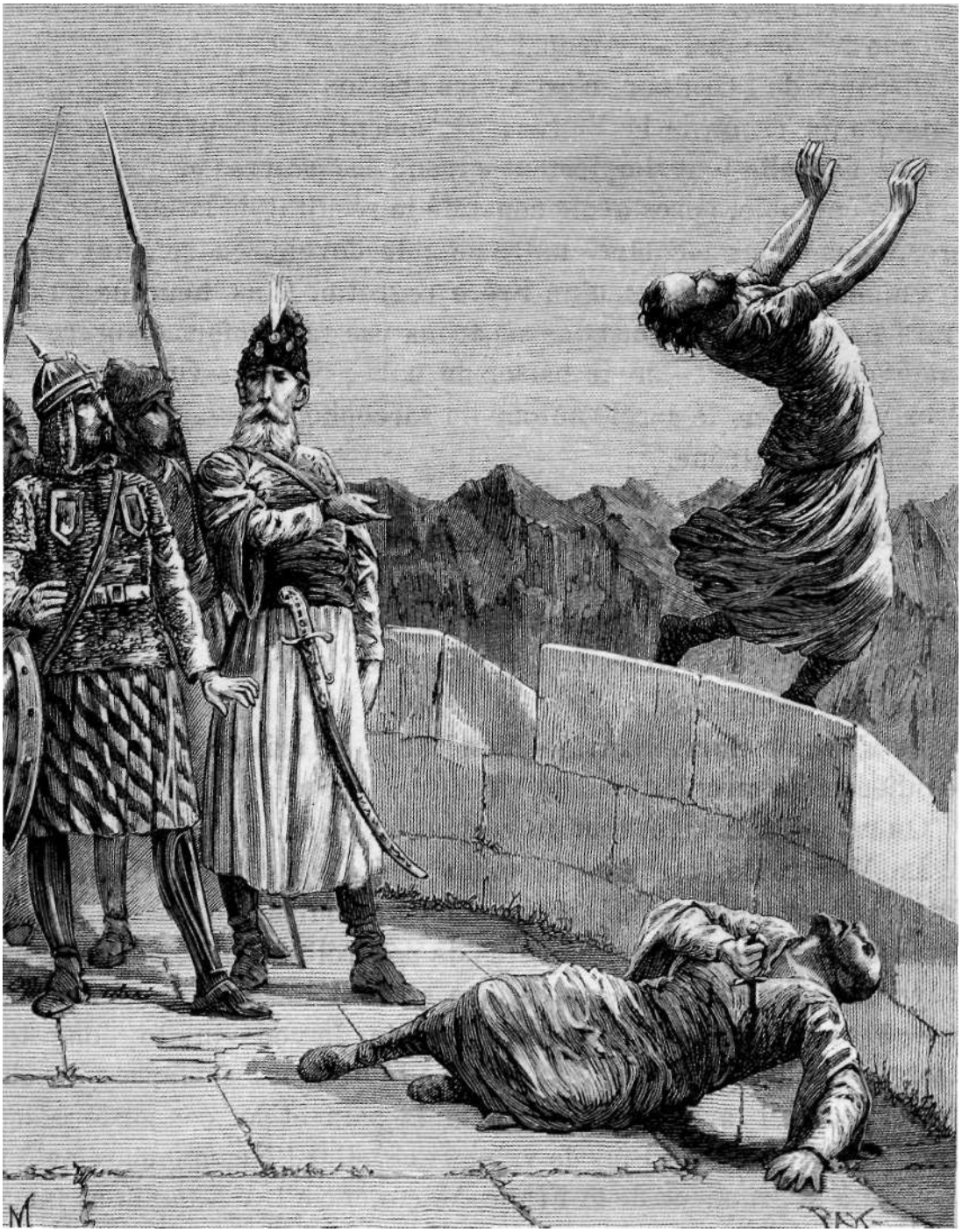

Po Sinanovu nalogu pristaše se ubijaju. Legende stvorene o asasinima uvelike su pridonijele stvaranju mita o kriminalnim fanaticima.

kraljevstvom što se prostiralo od Mezopotamije do Egipta. Tada se sa strahom počinju spominjati priče "o Starcu s planine". Sinanova svemoć fascinira jednako kao i što zastrašuje. Neki kroničari čak bilježe kako je dovoljan jedan znak njegove ruke pa da se jedan od njegovih pristaša sunovrati u bezdan s vrha njegove tvrđave. Ma što bilo, Sinan se distancirao od gospodara Alamuta tako da su ga oni više puta pokušavali dati ubiti.

Minuciozna strategija

Asasini duguju svoje uspjehe svojoj izvanrednoj organizaciji. Članovi sekte bili su podijeljeni u dvije skupine: *da'ii* koji su bili zaduženi da propovijedaju ismailski ideal i *fida'i*. Ovaj izraz, koji doslovno znači "onaj koji daje svoj život", označavao je aktivne ubojice koji su počinjali ubojstva izlažući živote i bili spremni žrtvovati se za svoju stvar. Svi su bili indoktrinirani od djetinjstva, pa iako je teško znati je li legenda koju je donio Marko Polo istinita, ostaje da su pokazivali fanatičnu podložnost svojemu gospodaru, što je još više pojačavalo osjećaj zastrašenosti kod suvremenika. Asasini nisu oklijevali upotrijebiti metode infiltracije, kao na primjer protiv sunita Saladina koji se žestoko borio protiv njih. Više puta su asasini, prerušeni u muslimanske vojnike pokušavali ubiti ga i umalo nisu uspjeli. Druga zgoda, povezana s nekim arapskim kroničarom još je izrazitija. Jednoga dana Sinanov je emisar tražio da ga Saladin primi nasamo i on je to prihvatio, zadržavši kod sebe svoja dva tjelesna čuvara u koja je imao potpuno povjerenje. Saladin, smatrajući se sigurnim, iznenadio se kad je vidio kako pristaju uz izaslanika koji ih je pitao jesu li spremni ubiti svojeg učitelja ako im to naredi Starac s planine. Kada se 1192. nekoliko asasina prerušenih u monahe približilo Conradu de Montferratu, upravo izabranom za jeruzalemskog kralja, i proburazilo ga, njihov je uspjeh protiv Franaka bio bombastičan.

Asasini jučer i danas

Sinan umire 1193. Njegovi nasljednici neumorno slijede njegovo djelo. Sekta nizarita bila je aktivna u Perziji sve do pada Alamuta 1256. koji su zauzeli sunitski Mongoli. Sirijske tvrđave su se dobro držale prije nego što su kapitulirale pred napadima egipatskoga sultana Bajbarsa. Međutim on je asasinima ostavio relativnu autonomiju i koristio se čak i njihovim uslugama protiv nekih svojih neprijatelja. Nizariti su iskoristili taj mir da bi na istok poslali misionare koji su uspjeli zasnovati zajednicu u Indiji. Više stoljeća održavale

ASASINI, PRETEČE MODERNIH TERORISTA?

U VIŠE ASPEKATA ASASINI SU SE SLUŽILI metodama koje bismo danas okarakterizirali kao terorističke. Ta malena skupina izvježbanih fanatičnih pojedinaca, spremnih da se žrtvuju za svoj ideal, nije oklijevala da napadne političke elite svojega vremena, infiltrirajući se na najvišu razinu, čekajući strpljivo pogodan trenutak da napadnu. Iako se danas ni jedna islamska teroristička skupina službeno ne hvali njima, možemo vidjeti da se neke od utvrda Hesbolaha nalaze među bivšim nizaritskim posjedima. Nekadašnje tvrđave služe još i danas. Drugo važno naslijeđe je u riječima. Termin *fida'i* koji je nekoć označavao asasine, danas se upotrebljava kako bi kvalificirao arapske teroriste koji se protive Izraelu. I napokon neki su stručnjaci za islam skloni tražiti sličnosti između metoda al-Qaide i asasina... No asasini su određivali kao žrtve samo visoko rangirane političke i vojne poglavare, ne napadajući nikada podređene, a još manje nevine. Iako su učinkovito širili užas, nisu ni u kojem trenutku prijetili stanovništvu.

su se veze između pristaša rasutih između Sirije, Perzije i Indije. Oni su ubijanje zamijenili produbljivanjem svoje vjerske doktrine. U 19. stoljeću poglavar nizaritske sekte, Assan Ali Sha koji je pobjegao u iranski grad Anjudan, prije nego što je prebjegao u Indiju gdje je uz pomoć britanskih kolonizatora okupio važnu zajednicu dobio je od iranskoga šaha naslov Agha Khan. Godine 1977. četvrti Agha Khan Karim al-Husaym, daleki nasljednik srednjovjekovnih perzijskih i sirijskih učitelja i nasljednik asasina osnovao je u Londonu *Institute of Ismaili Studies*.

Agha Khan, koji ovdje posjećuje džamiju u Damasku, poznat je na Zapadu po tome što pripada mondenoj kremi. No svoje veliko bogatstvo stavio je u službu humanitarnih djela.

Neprijatelji Crkve, bavarski **iluminati**

Pod krinkom slobodnoga zidarstva oni su se doista pokušavali boriti protiv rimskog mračnjaštva. Kratko postojanje iluminata dat će ipak čudesno i romantično potomstvo.

OD POJAVLJIVANJA USPJEŠNICE Dana Browna *Anđeli i demoni* iluminati su popularni. Američki je pisac potku svojeg romana temeljio na intrigama te sekte koju prikazuje pod misterioznim kutom i čije početke datira u vrijeme renesanse. Svi inicirani iz toga kruga navodno su dijelili istu vjeru u znanost, suprotstavljajući se katoličkoj dogmi koju su smatrali štetnim praznovjerjem; zato su se oni međusobno nazivali *illuminati,* "prosvijetljeni" istinskom znanošću koja je u suprotnosti s mrakom religije. Prema Danu Brownu najpoznatiji iluminat bio je Galilej, otac astronomskoga teleskopa i žestoki pristaša heliocentrične teze. Inkvizicija ga je poštedjela - iako se morao javno odreći potpore i širenja svojih ideja - no druge je Crkva neštedimice progonila, mučila a zatim likvidirala. Tako su iluminati navodno nestali iz službene povijesti. No prema američkom romanopiscu "njih je prihvatilo jedno drugo tajno društvo, bratstvo bogatih bavarskih kamenorezaca, nazvanih slobodnim zidarima". Ne napuštajući svoj subverzivni politički projekt, oni su se navodno "služili globalnom masonskom mrežom da bi proširili svoj utjecaj (...) i financirali svoj veliki koncept: novi svjetski laički poredak utemeljen na znanstvenom razumu." Iluminati su navodno stoljećima imali tajno političko društvo kujući u sjeni svjetsku zavjeru.

Iluminati

Valja konstatirati da potka romana Dana Browna ne odolijeva provjeri činjenica. Međutim naš se pisac ne bez zlobe nadahnuo stvarnim bratstvom koje je djelovalo u germanskom prostoru u stoljeću prosvjetiteljstva: iluminatima. Taj krug utemeljio je 1776. Adam Weishaupt (1748.-1830.), profesor prava na sveučilištu u Ingolstadtu. Gorljivi predstavnik prosvjetiteljstva, Weishaupt se ne suprotstavlja samo bavarskom kato-

Utemeljitelj iluminata, Adam Weishaupt, pristao je boriti se protiv rimokatoličke religije, ali njegova akcija osporava i autoritet države.

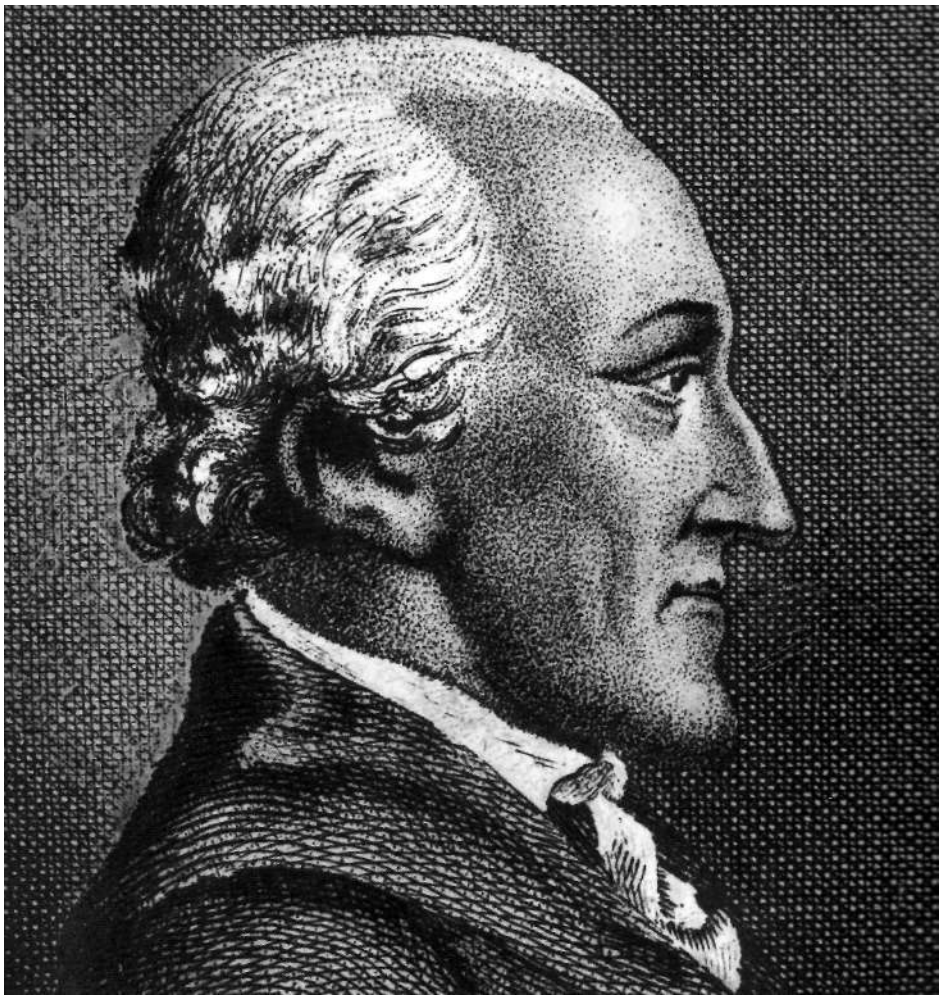

Adolf von Knigge (1752.-1796.), jedan od glavnih iluminata bio je i plodan pisac. Njegovo glavno djelo je traktat *O ophođenju s ljudima* (1782.).

licizmu koji smatra mračnim, nego i razvoju kršćanskih i mističnih tajnih društava; to je slučaj zlatne Ruže i Križa, a posebno templarske Stroge opservacije kojim se istinski oduševljavaju njemačke elite. U tom kontekstu strogi profesor prava odlučuje se također osnovati tajno društvo koje će duboko utjecati na elitu svojega vremena, kako bi je obratilo na ideje napretka i razuma. Weishaupt onima koji su mu se pridružili brzo predlaže putovanje u tri stupnja: od "novicijata" oni pristupaju stupnju "minervala", a zatim "prosvijećenog minervala" ili *illuminatus minora*. Na svakoj od tih etapa moraju pročitati širok program autora koji su svi predstavnici prosvjetiteljstva: Lessinga, Herdera, Wielanda... Weishaupt se nada da će to štivo uvjeriti iluminate u dobru utemeljenost njegovih ideja. Jer Weishauptov projekt koji je poznavao on sam i njegovi prvi kalfe okupljeni u "areopagu" nije inicijacijski nego subverzivan: radi se o tome da se obuzda vlast Crkve.

Masonsko presađivanje

Kako bi izgradio svoj red, Weishaupt kao dobar učenik isusovaca crpio je bit svojih referencija iz grčke antike; tako je prekrstio gradove u kojima djeluju iluminati: Inglolstadt je postao Eleuzina, München Atena, Ravensburg Teba... I dostojanstvenici reda su posudili svoja imena iz grčko-rimskog razdoblja: Weishaupt je preimenovan u Spartaka, druži se s Ajaksom, Agatonom ili Tiberijem. Ali regrutiranje stagnira: više desetaka članova maksimalno, u najboljem slučaju stotinjak 1780... Tada Weishaupt pokušava presađivanje slobodnog zidarstva u koje je bio iniciran 1777. u münchenskoj loži *Zur Behutsamkeit* (K razboritosti). Misli da će se tako moći okoristiti masonskom mrežom za širenje svojih racionalističkih ideja. Medu prvim novacima primio je vrlo uglednog baruna Adolfa von Kniggea koji je do tada bio član lože Stroga opservacija. Razočaran različitim alkemijskim iskustvima, von Knigge se, s entuzijazmom pridružuje iluminatima donoseći sa sobom znanje i ugled. Ubrzo postaje utjecajni član iako je njegov odnos s Weishauptom bio buran: barun predbacuje pravniku njegov preveliki antiklerikalizam, dok bi se on zadovoljio dobrim deizmom.

"Svećenik", "Regent" i "Magnus Rex"

U istom trenutku bliski neprijatelj iluminata, izrazito kršćanska Stroga opservacija doživljava tešku unutarnju krizu. Weishaupt i Von Knigge iskorištavaju tu situaciju. Barun je koncipirao niz visokih

TEMPLARSKA STROGA OPSERVACIJA

CARL VON HUND i ALTENGROTKAU UTEmeljili su 1751. templarsku Strogu opservaciju koja je utjecala na njemačko slobodno zidarstvo sve do 1780. U početku ona se svodi na ložu *Trima stupovima* čiji su se članovi sastajali u Kittlitzu u području Dresdena. Njezina je originalnost u tome što se oslanja na klasične masonske stupnjeve viteških redova nadahnutih templarskom poviješću. To je vrlo kršćanski red obilježen velikom duhovnošću, a širi se njemačkim kneževinama gdje nailazi na žestok otpor iluminata. Nakon von Hundove smrti 1776. i teške krize 1782. red će opstati još deset godina prije nego što je propao.

DOLAR ILUMINATA

U SVOJEM ROMANU *ANĐELI I DEMONI* Dan Brown tvrdi kako je mlada njemačka demokracija obećana zemlja iluminata. Zaključujući dokazanu činjenicu kako su George Washingtona i Benjamin Franklin očevi nacije, bili slobodni zidari, on podrazumijeva kako su mogli pripadati samo tajnom bratstvu. I kao dokaz: novčanica od jednog dolara sadržava navodno brojne simbole, posebno piramidu i istostranični trokut urešen okom. Neki čak oduševljeno tvrde kako lik predstavljen na zelenoj novčanici nije nitko drugi nego sam Adam Weishaupt. Međutim valja priznati da je odjek koji je profesor iz Ingolstadta doživio u Sjedinjenim Državama ravan nuli, posebno poslije poraza njegove organizacije. Navodni "masonsko-iluminatski" simboli mogu se zamijeniti u svojem kontekstu. U 18. stoljeću u modi je egiptologija i ne vida se rijetko da se tu i tamo evocira razdoblje piramida. Prije nego što je postao masonski simbol, trokut već od baroknog razdoblja označava ne samo razum nego... Boga.

masonskih stupnjeva koji pokrivaju tri stupnja iluminata. Tomu se pridružuju naslovi *slobodni zidar, Illuminatus major, Illuminatus dirigens.* Von Knigge tu dodaje drugi razred visokih stupnjeva koji vode do areopaga koji upravlja: to su stupnjevi "svećenik", *regent i Magnus Rex.* Ta konstrukcija je genijalna jer omogućuje iluminatima da u nekoliko mjeseci privuku stotine masona koji su ostali bez Stroge opservacije. Osim toga omogućuje aeropagu, koji jedini poznaje krajnji koncept bratstva, da sprovodi novu strukturu. Red sada ima blizu tri tisuće članova; utjecajan je ne samo u Bavarskoj, nego i u Austriji, Češkoj, Mađarskoj. Njegovo regrutiranje je elitističko jer je crpio iz masonskoga rasadnika koji je to već bio. Tu nalazimo mnogo dužnosnika, bankara, imućnih trgovaca, visoko pozicioniranih vojnih osoba pa čak i članova klera koje je zavarila masonska fasada reda. Pridružili su mu se slavne ličnosti: vojvode Sachsen-Weimar i Sachsen-Gotha, Goethe, Herder...

Progon i ilegala

Ali iluminati ubrzo postaju žrtve svojeg uspjeha. Njihov uspon prema moći potiče jake otpore, posebno određenih kneževa: Fridrik Vilim, nasljednik pruskoga prijestolja i iniciran u zlatnu Ružu i Križ gaji prema njima tvrdokornu mržnju. Podupire berlinske masonske lože koje pripadaju Ruži i Križu kada one 1783. objavljuju rat iluminatima pod izgovorom da žele "zaustaviti kršćansku vjeru i učiniti od masonstva politički sustav". Međutim kriza dolazi iz samog reda: Weishaupt i von Knigge ne prestaju se suprotstavljati u pitanjima vjere. Umoran od rata, barun napušta iluminate u travnju 1784. Dva mjeseca poslije bavarski knez izbornik

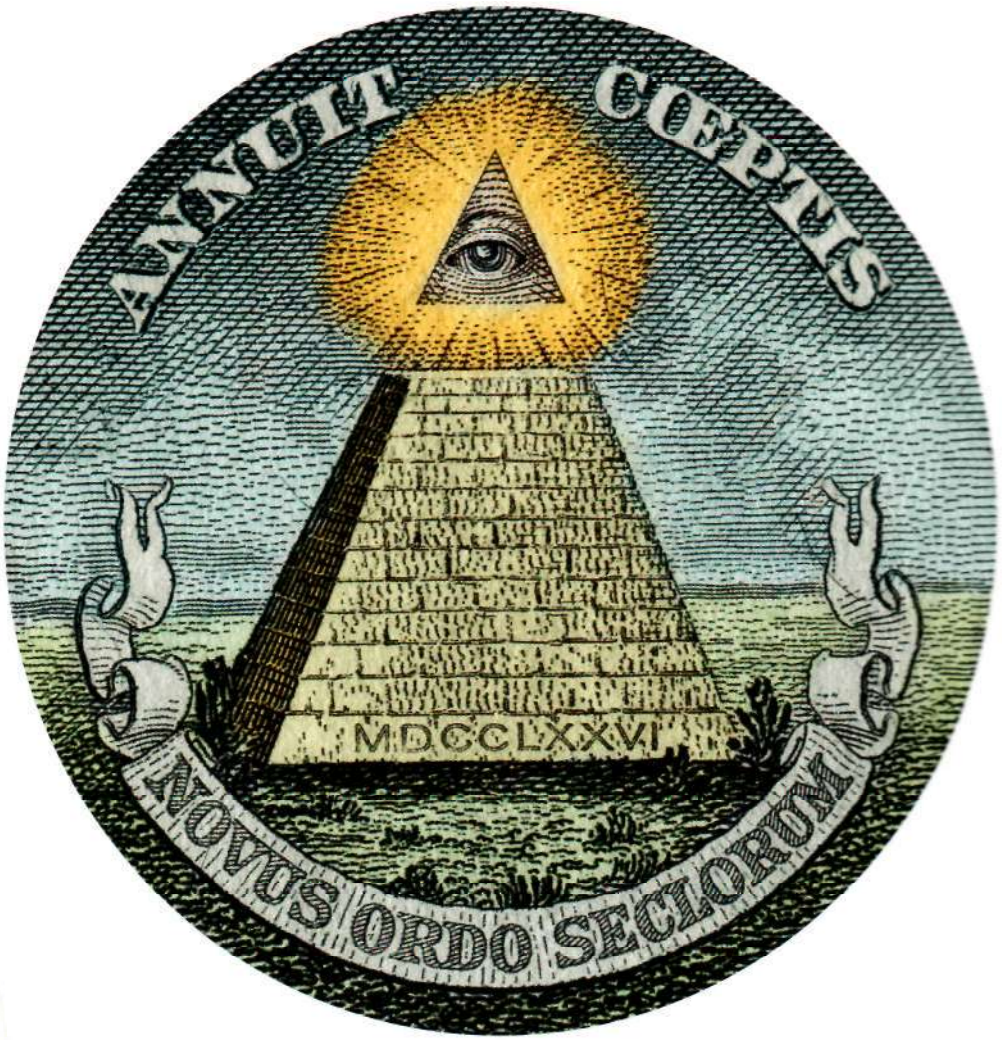

Sličnost između piramide iluminata (desno) i trokuta na dolarskoj novčanici (dolje) dala je povoda glasinama o utjecaju sekte u SAD-u.

Karl Theodor proglašava edikt o zabrani; iluminate od sada smatraju zločincima i svi se progone. Weishaupt mora pobjeći iz Ingolstadta; prima ga vojvoda Sachsen-Gotha koji mu pruža zaštitu. Red je na izdisaju; većina njegovih članova ga je napustila, a mnogi od njih poput Goethea upotrebljavaju se da bi minimalizirali njihov utjecaj u bratstvu.

Još nekoliko godina neki će iluminati nastaviti raditi u najvećoj tajnosti. Johann Joachim Christoph Bode (1730.-1793.) najvažniji je medu njima: inicirao ga je von Knigge 1782. i on je prošao cijelu hijerarhijsku ljestvicu tako da nasljeđuje Weishaupta kada je ovaj prisiljen bježati...

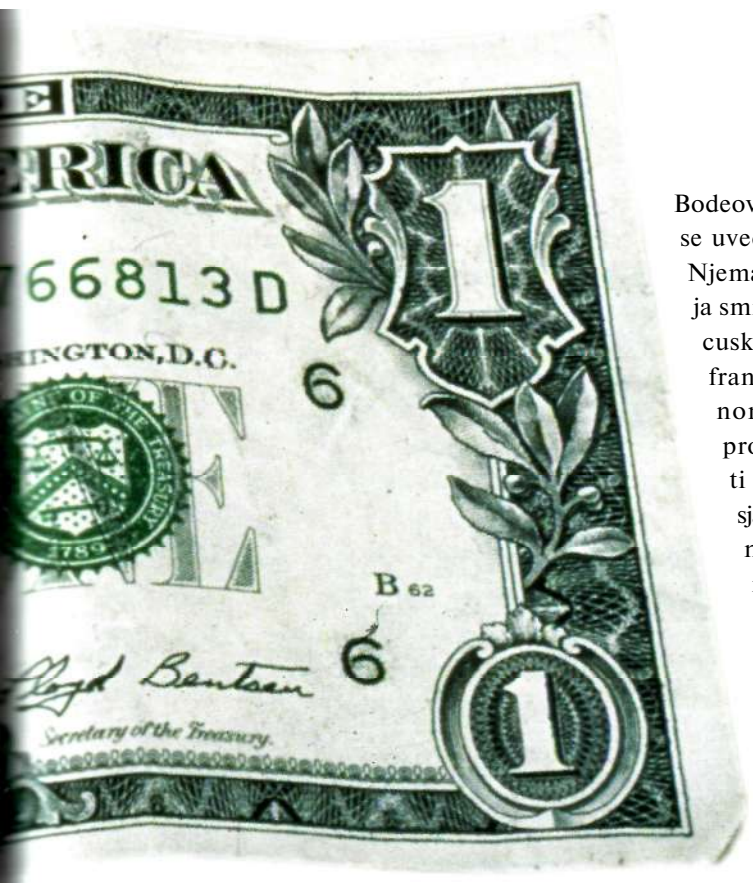

Crna legenda o iluminatima

Bodeova ideja sastoji se u tome da se uvedu skupine iluminata izvan Njemačke čekajući da se situacija smiri. Odlazi posebno u Francusku 1787. gdje utemeljuje francuski ogranak pod imenom *Philadelphes*. Ali pothvat propada. Nakon Bodeove smrti 1793. iluminati su izgubili sjaj. No njihova se povijest ne zaustavlja ovdje. Protivnici Francuske revolucije, medu kojima je opat Augustin Barruel (1741.-1820.), šire ideju da su slobodni zidari i iluminati, zaljubljeni u razum i neprijateljski raspoloženi prema katolicizmu stvorili 1789. Teško je vjerovati kad se zna da filadelfi nisu brojili nikada više od nekoliko članova, koji uopće nisu bili sposobni za urotu protiv monarhije. Međutim teza je uspjela; iluminati ulaze u povijest tako što su poznati po tome kao moćno antikršćansko društvo, gotovo sotonske biti kako je to podupirao Barruel. Tu je temu spretno preuzeo i iskoristio Dan Brown u svojem romanu. Njegovi iluminati mnogo su toga preuzeli od svojih bavarskih rođaka: racionalizam, kult tajne, subverziju, mržnju prema Rimu i luciferski kult. Međutim Brown želi ispraviti tu zastrašujuću sliku za čitatelja precizirajući kako Lucifer nije nitko drugi nego "onaj koii nosi svjetlost" što je slika koju iluminati vole. Čvor je svezan, ali tragovi su zamršeni. Od Weishaupta do Dana Browna. od iluminata do iluminata ostaje napokon samo zajednička sudbina: poraz pokušaja smišljenog da se prosvjetiteljske vrijednosti uspostave urotom...

Revolucionarni ideal **karbonara**

Karbonari, liberalni urotnici organizirani u tajna društvo cvjetaju u Europi u prvoj trećini 19. stoljeća šireći nezadrživ zamah reformi.

"POBJEDA! SMRT TIRANIJI! ŽIVJELA sloboda!" U Italiji koja je početkom 19. stoljeća još rascjepkana tim parolama karbonari pozivaju na ujedinjenje svojih zemalja. Njihovi klevetnici, žestoki pobornici apsolutizma vide u njima neprijatelje poretka i božanske pravde za koje su dopuštena sva sredstva: "umorstvo, otrov, krivokletstvo". Knez Metternich, austrijski kancelar, spretan strateg i zakleti neprijatelj karbonara uspoređuje to tajno društvo s kugom "koja napada temelje društvenoga poretka i tvori prijetnju za sigurnost prijestolja i mir naroda". Karbonarski pokret ima čime uzbuniti sklad europskih moćnika koji su neprijateljski raspoloženi prema svakom obliku zahtjeva liberalne orijentacije, jer svaki inicirani priseže da će posvetiti tj. žrtvovati svoj život kako bi pobijedila načela slobode, jednakosti i napretka. Dobar dio karbonara izaziva isto tako najgori strah kod svih pobornika apsolutizma: godine 1820. Beč računa da ih ima više do 800 000 samo u Kraljevstvu dviju Sicilija. Karbonari, prisutni u vojsci, na važnim položajima državne uprave učinkovitom propagandom podupiru nezadovoljstvo i stalne nemire. Talijanski karbonarski pokret javlja se u vrijeme kada napoleonske vojske dominiraju Europom. Prva antifrancuski raspoložena bratstva rađaju se pod pokroviteljstvom talijanskih časnika koji su uspostavili vezu s udrugama francuskih urotnika koje su se također suprotstavile carevu jarmu. Kraj napoleonske dominacije ne znači i kraj karbonarizma. Karbonari će se okrenuti protiv novih vladara i Austrije koja od Bečkog kongresa 1815. dominira velikim dijelom poluotoka. Pogođeni nejednakošću, oni nimalo ne napreduju i masovno privlače članstvo iskorištavajući nezadovoljstvo građanstva suočenog s ograničenjem vlasti, novim carinskim barijerama i porastom kriminala. Njihov novi kredo je nacionalno jedinstvo: *Liberi non sarem se non sima uniti!* ("Bit ćemo slobodni samo ako se ujedinimo!"), uzvikuje romantični pisac Alessandro Manzoni. Pobuna je na vrhuncu i tajna organizacija hitno stvara prvi projekt ustanka u crkvenim državama, u Macerati u lipnju 1817. Urotnici predvođeni velikim meštrom Giacomom Papisom koriste se sudjelovanjem stanovnika grada. No stvar se izjalovi jer su urotnici bili izdani, uhićeni i utamničeni, a zatim osuđeni na najteže kazne.

Piramidalna "sekta"

Pristaše "sekte" karbonara sastajale su se u *venditama* ("sastanci karbonara"). Kako bi se zaštitili od opasnosti da se umiješa policija, ove *vendite* nisu imale nikakve međusobne veze pa je tako promatrač kojeg je poslao Metternich moga reći: "Ovi pripadnici sekte različitih mišljenja i načela međusobno se prokazuju i vjerojatno bi bili spremni sutra uzeti oružje jedni protiv drugih." *Vendite* su okupljale dvadesetak iniciranih koji su si nadjevali znakovita imena

Na sastanku talijanskih karbonara nadmeću se težnjama za neovisnošću, a novoiniciranih ima na tisuće (bakrorez Johna Murrava, 1821.).

CVJETANJE **TAJNI**

APSOLUTISTIČKA REAKCIJA KOJA SLIJEDI nakon Napoleonova pada u Europi potaknula je stvaranje brojnih subverzivnih tajnih društava liberalne ili nacionalne orijentacije. Čak i u Italiji karbonerija je vezana uz druga društva koja katkad i apsorbira. Tako gvelfi ili "prijatelji slobode" utemeljeni u Rimu 1813. slijede slične ciljeve poput karbonara i izjavljuju: "Doći će dan kad će talijanski narodi, sada još robovi, svrgnuti jaram stranca." Tu su još "adelfu" u Piemontu, "filadelfi" i *federati italiani* u Lombardiji. U suprotnom taboru više se tajnih društava bori protiv karbonara:

poput "Oslobođenje zemlje", "Seoska sloboda", "prijatelji Tarquinije" ili "Svjetlost u noći". Inicirani su snažno militarizirani morali u svakoj prilici raspolagati oružjem na kojem je bio iskovan amblem društva, mrtvačka glava. Osim toga morali su se pokoravali strogom moralnom kodeksu koji je zabranjivao piće, preljub i bogohuljenje. *Venditama* iz iste pokrajine upravljala je *alta vendita,* "visoka vendita", a svaka od njih bila je pod nadzorom vrhovne uprave visoke *vendite.* Karbonerija,

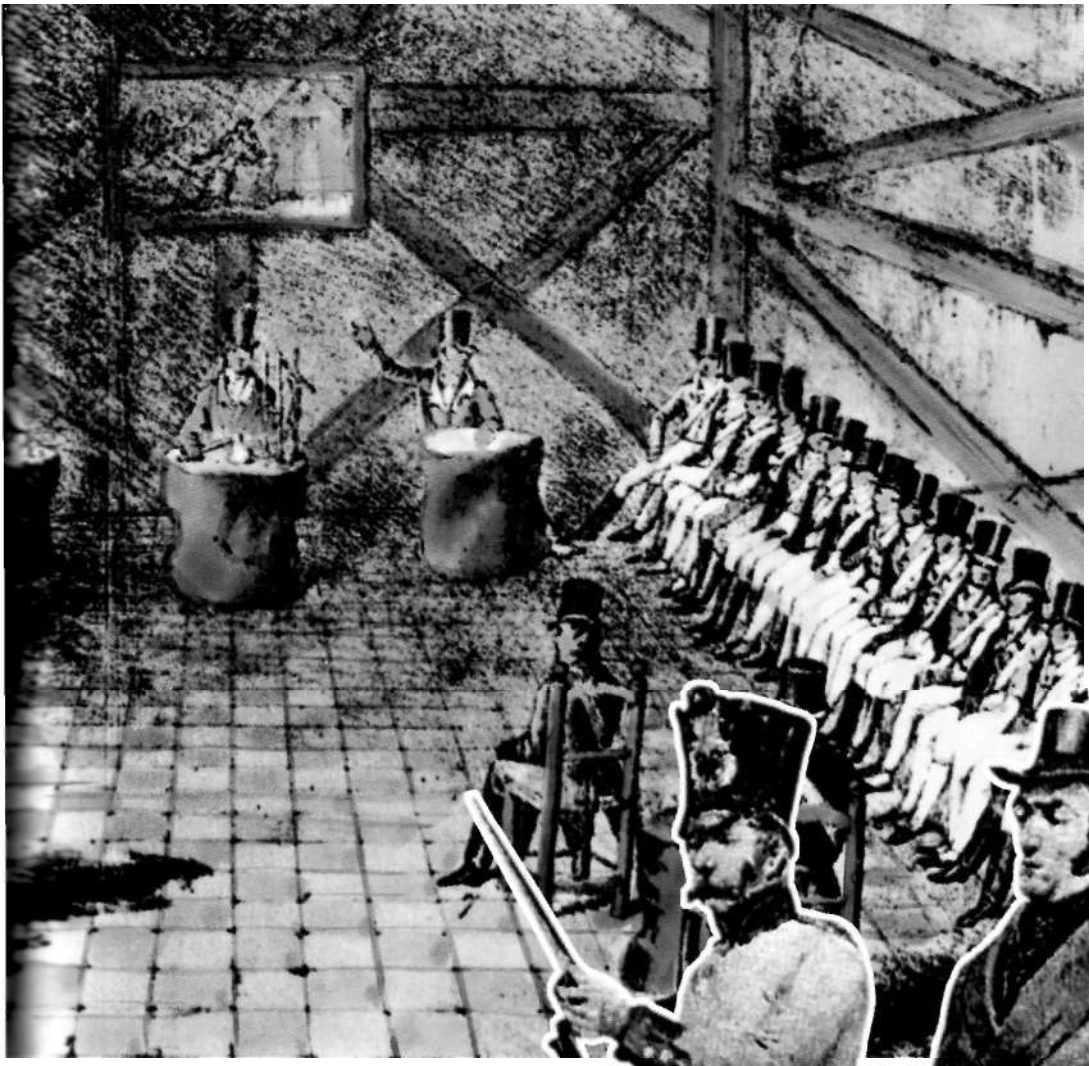

Milanski domoljubi, svi članovi karbonerije uhićeni su 1820. Austrijska represija bit će žestoka (gravura iz 19. st.).

DRUŠTAVA

calderari ("kotlari"), *trinitarci* ili *decisi,* lopovi kojima upravlja neki raspop, a čije maskirane postrojbe siju strah i trepet po zemlji. Zatim tu su članovi "Mlade Italije" koju je utemeljio bivši karbonar Mazzini i koji će preuzeti baklju talijanskog jedinstva. Drugdje u Europi karbonarski ideal prožima protivnike apsolutizma. U Španjolskoj gotovo 40 000 karbonara prati generala Riegu koji maršira na Madrid u nadi da će dobiti ustav. Unatoč njegovu neuspjehu, uspomena na taj pokret obilježava duboko sjećanje protivnika sve do proglašenja Španjolske Republike 1931.

MUČENIŠTVO ČETVORICE NAREDNIKA U LA ROCHELLEU

FRANCUSKO PRAVOSUĐE JE 21. RUJNA 1822. osujetilo ustanak u La Rochelleu uhitivši četvoricu narednika 45. bojne pukovnije. Otkriva se kako oni pripadaju francuskom ogranku karbonara koji se bori protiv apsolutističke vlasti Luja XVIII. U Francuskoj vlada ilegalna oporba kraljevskoj vlasti: organiziraju se tajna društva koristeći se nezadovoljstvom društvenih klasa protivnica reakcionarnoga režima restauracije. Osim u slobodnom zidarstvu društva se stvaraju u redovima bonapartista koji utemeljuju "Crnu iglu", "Francuski bazar" ili "Sotonski filozofsko društvo". Francuska karbonerija utemeljena 1821. prema modelu njezine talijanske rođakinje se oslanja na gotovo 30 000 iniciranih raspoređenih u šezdeset departmana ujedinjenih oko revolucionarnog ideala i trobojnice. Urote potaknute u Saumuru ili Belfortu su osujećene. Smrtna kazna protiv četvorice stražara odjeknula je u tisku i od njih učinila "mučenike slobode". Francuska karbonerija neće preživjeti taj konačni udarac, ali velik broj političara obrazovan je u "venditama".

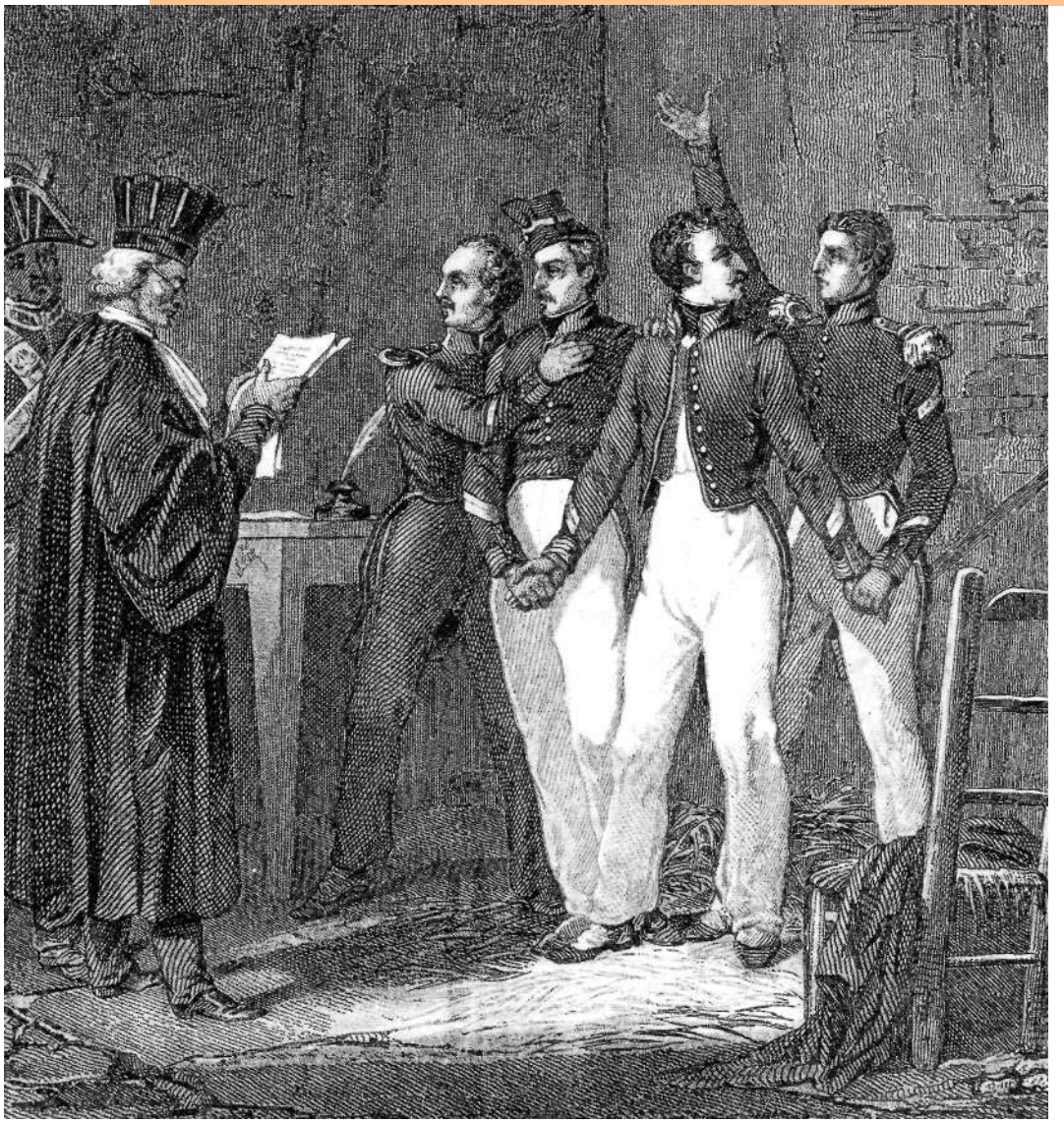

Bories, Raoulx, Gaubin i Pommier, "četvorica narednika iz La Rochelle" optužena za urotu protiv Luja XVIII. spremaju se popeti na lomaču.

rođena u napuljskom kraljevstvu, osvaja cijeli poluotok. Njezina uprava se postupno uspostavlja u Genovi, pa u Parizu pod zaštitom talijanskog urotnika u izgnanstvu Philippea Buonarrotija. Unatoč krajnjem frakcionarstvu i katkad udaljenoj upravi, *vendite* talijanske karbonerije okupljaju se oko domoljubnog ideala i obreda koji su dijelom nadahnuti onim masonskih loža.

Od poniznog karbonara do "velikih izabranih"

Članovi svake *vendite,* nazvani i "dobri rođaci" sastaju se u *Baracci,* četverokut - noj strogo urešenoj dvorani koja je trebala podsjetiti na skup karbonara u šumi. Tri udarca sjekirom po panju otvaraju sastanak koji je uvijek pod zaštitom svetog Teobalda, zaštitnika rudara. Ispod velikog raspela raspoređeni su obredni predmeti na bijelom platnu: posude u kojima gori ugljen, voda, sol, zemlja, listovi, zelene grane i suhe grančice, kruna od trnja, lanena nit. Tri vrpce podsjećaju na boje društva: plava vrpca koja znači nadu da će se osvojiti nebo, crvena vrpca koja podsjeća na pravu vjeru koja izlazi u obliku jezičaca vatre na apostolima i crna vrpca kao simbol milosrđa, žalosti, pakla. Režija ceremonija inicijacije u različite stupnjeve nadahnjivala se istodobno borbama za nacionalnu neovisnost i prizorima iz Kristove muke. Tako su "veliki meštri veliki izabrani" trebali prisustvovati rekonstrukciji razapinjanja na križ dvojice lupeža simbolizirajući sudbinu rezerviranu za izdajice karbonarizma. Kandidat je gol do pasa, zavezanih očiju bio svilenom užadi vezan za križ kako bi ondje primio "posvećene stigme".

Alegorija plebiscita iz 1870. koja gleda kako se Talijani izjašnjavaju za talijansko jedinstvo. Trebalo je više od pola stoljeća borbe da bi se to ostvarilo.

Uz pomoć igle utisnuli su mu tri znaka na desnu ruku, sedam na lijevu i tri na lijevu dojku. Kad su mu s očiju skinuli povez namočen krvlju, morao je sudjelovati u borbi upriličenoj između pobornika njihove stvari i protivnika prerušenih u njemačke vojnike. Prima se u svoj stupanj kad mu je hrabrost dokazana i pobjeda osigurana.

Propale revolucije 1820. i kraj karbonara

Karbonari su doživjeli trenutke slave u Kraljevstvu dviju Sicilija i u Piemontu između 1820. i 1821. kada su se eskadroni više karbonarskih časnika pobunili uz poklič "Bog, kralj i ustav!" prisilivši u noći 7. srpnja 1820. Ferdinanda IV. da prihvati ustav. Karbonarska zastava vije se na vijećnici, a general Guglielmo Pepe na čelu vojske od 20 000 boraca trijumfalno ulazi u Napulj: poglavare sekte zasipane cvijećem u prolazu prima sam princ nasljednik. Tisuće karbonara prolazi ulicama grada ističući plavu, crvenu i crnu kokardu tajnoga društva, a *vendite* se šire. U Piemontu "ugljenari" osnaženi zbog potpore kneza nasljednika Karla Alberta Savojskog isto tako uspijevaju nametnuti ustav. Međutim te su pobjede kratkotrajne. I Ferdinanda napuljskoga i Carla-Felixa, sardinskoga kralja, podupire u Torinu Austrija koja im pruža snažnu pomoć kako bi se okončao pokret ustanika. Karbonari su dakle žrtve posebno teške represije: smrtne kazne ili doživotna tamnica tako su brojne da je karbonarizam gotovo potpuno srušen. U Torinu Carlo-Felix žurno objavljuje edikt koji zabranjuje dužnosnicima i vojnicima da sudjeluju u bilo kojem tajnom društvu. Dekret štiti od "duha zavođenja sekte" čiji se nauci "protive javnom dobru" i predviđa smrtnu kaznu za svakoga tko se pridruži karbonarima. I napokon glavni poglavari koji nisu mogli pobjeći utamničeni su u Austriji u zlokobnom zatvoru Spielberg. Ondje su skončali izolirani u vlažnim ćelijama, u okovima lišeni svake brige. Karbonarizam se definitivno gasi s razdobljem *Risorgimenta* i ostvarenjem jedinstva Italije.

Urota **dekabrista**

Početkom 19. stoljeća najsjajniji časnici ruske carske garde nadahnuti romantičnim i nacionalnim zanosom tvore tajno društvo kako bi srušili režim Romanovih.

U ZORU 14. PROSINCA 1825. DOK SU se carske postrojbe pripremale na prisegu novom caru svih Rusa Nikolaju Pavloviču, bratu pokojnog Aleksandra I., malena skupina časnika izaziva paniku na Senatskom trgu u Sankt Peterburgu. Na poklič "Nikolaj otimač!" uspijevaju u nekoliko sati izolirati vladara i okupiti pobunjene pukovnije oko kipa Petra Velikoga. Vijest se širi brzinom munje. Ubrzo dolazi narod, masovno spreman sudjelovati u pobuni. Za pristaše revolucije sve su nade dopuštene. Međutim loše pripremljeni žestoki časnici daju se prijeći. Garda topće nogama dajući caru vremena da se organizira i da uzvrati protunapadom. Daje zapovijed da se puca po urotnicima. Pobuna je krvavo ugušena, a vođe su najvećim dijelom uhićeni. To je kraj "Društva sjevera", tajne udruge koja je pripremala ovaj pokušaj državnog udara. Nekoliko dana poslije, 28. prosinca, posljednji udar dolazi od srodnoga "Društva juga" koje zauzima grad Vasilkov i počinje marširati prema Moskvi. Međutim ondje carske postrojbe još lako izlaze na kraj s njim. Razočarani buntovnici stupaju ispred topova samo s bajunetom u rukama: "Poginut ćemo," kažu oni, "ali kako će to biti lijepa smrt!"

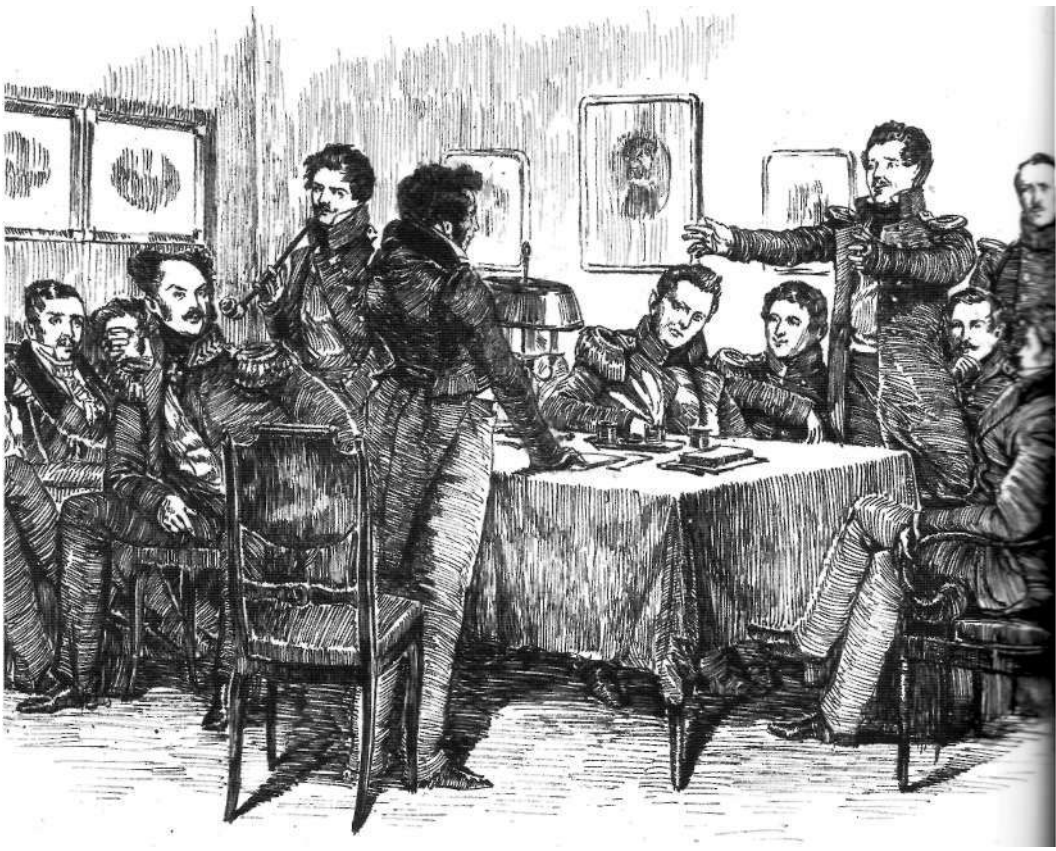

Ruski pisac Aleksandar Puškin, uznemiren zbog svojih liberalnih ideja, prisustvuje sastanku dekabrista u Kamenici 1825. (duborez D. Kardovskoga, 1934.).

Buntovna inteligencija

"Ima karbonara i u Sankt Peterburgu!" dobacio je Metternich caru Aleksandru I. koji je malo bio u nevjerici. Ništa nije davalo naslutiti kako su najveći rodoljubi medu plemstvom ruske garde bili pod utjecajem revolucionarnih ideja kojima je tada obilovala zapadna Europa. No tijekom akcija protiv Napoleona ruski časnici su bili primani u intelektualnim krugovima Pruske ili Francuske. Neki su čak inicirani u masonske lože koje su bile snažno obilježene idejama prosvjetiteljstva i Francuske revolucije. Vrativši se na rodno tlo, članovi te mlade inteligencije nisu više mogli zadovoljno gledati carevu apsolutističku vladavinu ili ropstvo nametnuto seljacima. Uglavnom se okupljaju u književnim krugovima odakle se šire subverzivne pjesme koje tajno kruže. Zatim osnivaju tajna društva u reformističke ili revolucionarne svrhe: "Društvo ruskih vitezova" ili "Unija istinske i vjerne djece domovine" koja se dijeli u "Društvo sjevera" i "Društvo juga". Način funkcioniranja preuzet je od masonskih loža s tajnim obredom, prisegom na vjernost i podjelom u tri stupnja. Inicirani - u prvom stupnju - obaviješten je o velikim ciljevima organizacije, "muškarci" — u drugom stupnju - imaju

VASILKOVA DEKLARACIJA

DEKABRISTI SU 31. PROSINCA 1825. užasnutom narodu Vasilkova objavili svoj katekizam:

"U Ime Oca, Sina i Duha Svetoga! (...)

- Koja je vlada slična božanskomu zakonu?

- Vlada koja ne poznaje cara. Bog nas je sve stvorio jednakima i kad je Spasitelj došao na Zemlju odabrao je svoje apostole među malima, a ne među velikima i carevima.

- Zar Bog ne voli careve?

- Ne. On ih je prokleo kao tlačitelje naroda. Bog voli ljude.

- Što naš sveti zakon zapovijeda ruskom narodu i vojsci?

- On nam zapovijeda da se pokajemo za naše ropstvo, da se pobunimo protiv tiranije i ugnjetavanja, da prisegnemo da će uvijek biti samo jedan jedini kralj na nebu i na zemlji, Isus Krist, naš Gospodin.

pristup tajnim planovima", dok utemeljitelji i duhovni poglavari tvore najviši stupanj - onaj "bojara". Svaki član mora se isticati uzornim privatnim životom, koji isključuje kocku i pijančevanje te iskorištavanje robova. Tu se nalaze najsjajniji duhovi onoga vremena: pjesnik Riljejev, gardijski časnik Batenkov, urednik Selimanovski, skladatelj Glinka i mladi i sjajni Puškin.

Duh decembra

Kad je jednom bila ugušena buna onih koje su zvali dekabristi "decembristi", car Nikolaj se sam pobrinuo za velik broj ispitivanja. Čak ni pod mučenjima nisu priznali. Njihov cilj, kao što će tvrditi tijekom procesa, bio je da ustanove slobodu tiska i vjere, da ukinu ropstvo, da ukinu monopole, uspostave javnost sudskih postupaka, stvore "minimum egzistencije", stvore "zastupnički dom naroda". Sve se to smatralo revolucijom i ubijanjem režima. Nije trebalo mnogo pa da se urotnici osude na najteže kazne: degradacija i smrtna kazna za vođe, osuda na robiju za stotinjak drugih. No oni nisu poricali svoj žestoki entuzijazam ni na lomači ni u ledenim sibirskim ravnicama gdje su preživjeli utemeljili škole namijenjene učenju djece seljaka. "Naš pothvat", priznao je Batenkov, "bio je pokušaj političke revolucije, prvi u Rusiji (...). Glas slobode čuo se samo nekoliko sati, ali se čuo."

14. prosinca 1825. dekabristički ustanak u Sankt Peterburgu doživljava poraz pred postrojbama koje su ostale vjerne novom caru Nikolaju I. (Kuzmičeva slika).

Ohrana i crni pojasovi "izmišljaju" svjetsku zavjeru

Da bi se borili protiv ilegalnih terorističkih skupina koje prijete Rusiji, caristička vlast će upotrijebiti ista oružja kao i njezini neprijatelji opremivši se opasnom i posebno učinkovitom tajnom policijom.

CAR ALEKSANDAR II. 13. OŽUIKA 1881. u kočiji prolazi ulicama Sankt Peterburga kadli eksplodira bomba ozlijedivši kočijaše i zapregu. Vladar koji je čudom ostao neozlijeđen uspijeva se izvući iz kočije. U tom trenutku neki čovjek izlazi iz gomile i baca caru pod noge bombu- Snaga eksplozije je takva da su mu od šoka utrnule noge; umire kad ga pokušavaju odvesti u Zimski dvorac... Nakon istrage koja je vođena uz veliku halabuku, ubojice su otkriveni: radi se o Članovima tajne teroristička udruge "Volja naroda". Odmah suđeni i proglašeni krivima obješeni su u mjesecima poslije atentata. U tom dramatičnom kontekstu novi car Aleksandar III. odlučuje reorganizirati sve ruske obavještajne službe koje su do tada ovisile o trećem odjelu ministarstva unutarnjih poslova. Zamjenjuje ih specijalnom tajnom policijom Ohranom.

Zagonetni monah Grigorij Jefimovič Rasputin, fotografiran u prosincu 1912. postaje ubrzo simbolom pokvarenosti carskoga dvora.

Nove tehnike

Ta policija uvodi novine koristeći se znanstvenim metodama. Njezini se članovi pomno biraju i trebaju ovladati mnogim borbenim vještinama od skijanja do umijeća deminiranja. Pomno se upisuju njihove fizičke i intelektualne sposobnosti kako bi ih se najučinkovitije

RASPUTIN, SIVA EMINENCIJA CARA

POČETKOM 20. STOLJEĆA DVA DOSTOJANstvenika pravoslavne crkve, članovi Crnih pojasova, uvode u carski dvor tajanstvena monaha demonskog ugleda, nazvanog Rasputin ("razuzdan"). Čovjek zabrinjavajuća izgleda bio je u mladosti član klista, tajne vjerske sekte čiji pristaše prakticiraju orgijastične kultove. Zrači velikom karizmom koja fascinira sve koji mu se približe. To je dar koji su mislili iskoristiti Crni pojasovi kako bi nametnuli svoje ideale na najvišoj razini. Rasputin se brzo pokazao nezamjenjivim za cara Nikolaja II.: savjetnik, vidovnjak, prakticira medu ostalim hipnozu kojom je nekoliko puta liječio carevića Alekseja koji je bolovao od hemofilije. No njegovo ponašanje o kojem se naveliko govori - pripisuju mu vezu s caricom - njegov sve veći utjecaj u političkom životu, njegova pohlepa i egoizam učinili su ga napokon nepoželjnim u očima njegovih zaštitnika. Godine 1916. Crni pojasovi organiziraju njegovo ubojstvo. Otrovan, izrešetan mecima, bačen je u Nevu. Onaj kojeg se katkad smatralo vragom umro je zato što je predobro igrao svoju ulogu.

Jedan od dosjea carske tajne policije. Medu brojnim revolucionarima o kojima su agenti Ohrane imali dosjee prepoznaje se (gore) Leon Trocki.

moglo upotrijebiti u zadacima koje će trebati izvršavati. Osim toga svi članovi Ohrane podvrgnuti su strogoj obuci tijekom koje se upoznaju s političkim "znanostima". Nema ni jedne skupine, ni jedne mreže, ni jednog smjera ideja koji im uskoro neće biti poznati. Teroristička opasnost traži nove metode borbe pa oni rade po fotografijama pretpostavljenih članova tih skupina, sastavljaju metodički dosje analizirajući svaki od atentata. Ohrana će se posebno istaknuti u užasno učinkovitom pribjegavanju dvostrukim agentima, što je jedino sredstvo te tajne policije da razotkrije intrige tajnih grupa. Jedan od najboljih agenata Ohrane zove se Roman Malinovski. On se uspio ubaciti u redove sindikalista i "dopustio" je da ga izaberu za zastupnika u skupštinu Dumu 1912. Blizak je s Lenjinom, javno brani boljševističke ideje, dok potjano pribavlja obavještajnim službama mnoštvo izvješća koja se odnose na kretanja revolucionarnih skupina u koje se infiltrirao. Velike plaće osiguravaju vjernost tih agenata. No tijekom godina organizacija je počela pokazivati tendenciju da postane država u državi koja se koristi sredstvima svojih neprijatelja. Tako nezadovoljna reformama premijera Stolipina koje smatra preliberalnima naručuje njegovo ubojstvo 1911...

Izmišljene "svjetske urote"

Iz Ohrane je isto tako potekla najslavnija krivotvorina 20. stoljeća: *Protokoli sionskih mudraca*. Dokument je sastavljen u Rusiji 1903., ali proizlazi iz francuskog ogranka organizacije kojom upravlja Petar Ivanovič Račkovski. On je uostalom član druge jedne tajne organizacije, reakcionarne, ksenofobne i antisemitske: Crni pojasovi. Ona je sebi dala u zadatak da obrani rusko carstvo od svake liberalne evolucije. Od ubojstva Aleksandra II. valovi pogroma zapljuskuju carstvo; Židovi su žrtveni jarci jer nemaju mogućnosti da se brane. Ohrana i Crni pojasovi nastoje opravdati antisemitizam objavljujući tekst *Protokola*. Taj dokument, za koji se smatra da je pripadao nekom visokom masonskom dužnosniku, potvrđuje kako neka tajna skupina sastavljena od Židova kuje zavjeru i sprema se ovladati svijetom infiltrirajući se u sve organe vlasti. Umiješala se navodno i u slobodo zidarstvo da bi lakše prošla neopaženo. Iako je knjiga samo splet laži i mukotrpnog rada, brzo je doživjela golem uspjeh. Teza o židovsko-masonskoj zavjeri dugo je bila prisutna u europskim duhovima. Iako Ohrana i Crni pojasovi nisu preživjeli burne događaje 1917., ostavit će zločinačku avet tajnog imaginarnog društva.

Belle Époque nihilista i anarhista

Potkraj 19. stoljeća sjena terorizma lebdi nad Europom. Grupice slobodarske ili nihilističke orijentacije napadaju građansko društvo s oružjem u ruci.

ERA ANARHISTIČKOGA TERORIZMA koja je zapalila Europu iz *Belle Époque* otvara se u Sankt Peterburgu gestom bogate i lijepe Vere Zasulič, članice tajnog društva *Zemlja i volja* (Zemlja i sloboda). Ona 5. veljače 1878. puca na generala Trepova, gradskog policijskog prefekta poznatog po ekspeditivnim i okrutnim metodama, odgovornog za bičevanje desetaka buntovnih studenata od kojih je jedan bio član tajne organizacije Zemlja i sloboda. Iako je bila proglašena krivom, mlada žena je oslobođena uz odobravanja gomile. To tješi one koje zovu narodniki, studente i intelektualce nihiliste koji žele napustiti gradski i građanski život kako bi promicali emancipaciju ruskih seljaka. Car Aleksandar II. poznat po liberalnim idejama, koji je ukinuo ropstvo 1861., nije manje suprotstavljen tim agitatorima za koje organizira represiju.

Nekoliko primjera anarhističkih bombi koje su služile u atentatima što su ih osujetile snage reda i koji se danas čuvaju u Muzeju policije u Parizu.

Volja naroda ubija cara

Najradikalniji iz skupine Zemlja i sloboda nalaze se u sklopu kružoka Sloboda ili smrt, zatim u tajnom društvu izrazito terorističkih ciljeva *Narodnaja volja* (Volja naroda). Pripadnica Vera Figner svjedoči o strogosti upisivanja medu *narodnike:* "Svaki član se svečano obvezao da će posvetiti svoje snage revoluciji, da će zbog nje zaboraviti krvne veze, osobne simpatije, ljubav i prijateljstvo; da će dati svoj život ne štedeći

PROGRAM MEĐUNARODNE BRAĆE

GODINE 1868. BAKUNJIN STVARA TAJNO društvo koje će ojačati međunarodni savez socijalističke demokracije. Taj tajni organ ima za cilj "pomagati rođenje revolucije" i organizirati stožer namijenjen "da služi kao posrednik između revolucionarne ideje i popularnih instinkta". Udruga međunarodne braće želi u isti mah univerzalnu, socijalnu, filozofsku, gospodarsku i političku revoluciju (...). Parolama "Mir radnicima", "Sloboda svim ugnjetavanima" i "Smrt gospodarima, eksploatatorima i skrbnicima svih vrsta" želimo uništiti sve države i sve crkve (...) kako bi svi ti milijuni jadnih ljudskih bića, prevarenih, ugnjetenih, mučenih, iskorištavanih, oslobođenih svih svojih službenih i uslužnih upravljača i dobročinitelja udahnuli napokon potpunu slobodu.

ništa; da nema ništa što pripada samo njemu i da će se odreći vlastite volje." Volja naroda ne prepušta ništa slučaju. Izvršni odbor od deset do dvadeset osoba strogo kontrolira otprilike petsto članova podijeljenih u dvije skupine, upravljači s jedne strane, "meso za zavjeru" s druge. Volja naroda provodi sve više brze i silovite akcije od 1878. do 1880. ubijajući časnike žandarmerije, generale i kneževe po krvi i napokon 13. ožujka 1881. samoga cara Aleksandra II. U cijeloj Europi slobodoumni pobornici žestoke akcije vide u tom atentatu pobjedu koja im otvara put.

"Propaganda činjenicama"

Tijekom tog desetljeća od 1870. do 1880. anarhistički europski pokret pomalo se odalečuje od radničkih organizacija koje su komunisti uvelike monopolizirali. Neki pobornici anarhije, nepovjerljivi prema revolucionarnom autoritarizmu, što su ga razvili marksisti, povlače se u manjinski i ilegalni aktivizam zadržavajući "propagandu činjenicama". Radi se o tome, piše Kropotkin u *le Révoltéu* od 25. prosinca 1880., da se daje prednost "trajnom revoltu riječju, pismom, bodežom, puškom, dinamitom (...), svemu što nije legalno". Talijanski anarhisti Cafiero i Malatesta prvi su primijenili taj oblik antiautoritarnoga prepada. Godine 1872. stvaraju tajnu organizaciju koja podupire sporadične ustanke: Talijanski komitet za revoluciju. U travnju 1877. na čelu tridesetak naoružanih militanata zauzimaju selo Lentino gdje spaljuju općinske arhive, dijele oružje i prihod od poreza. Budući da nije imao potporu naroda, taj je pokušaj propao.

Unatoč Malatestinu porazu, propaganda činjenicama ima lijepu perspektivu. Londonski kongres 1881. službeno je preporučuje dok anarhistički tisak u svojim "znanstvenim" rubrikama objavljuje razrađene recepte "antiburžujskih proizvoda": zapaljivi materijali, bombe i drugi eksplozivi. "Pljačkajte, palite, uništavajte, upropaštavajte, čistite!" proglašava *Radnička ideja* 1888.

Godine terora

Od propagande činjenicama do terora samo je jedan korak koji neki francuski anarhisti prelaze poslije ruskih nihilista 1882. Prva bomba eksplodira u luksuznom kabaretu u Lyonu. Zatim slavna *Crna banda* iz Montceau-les-Minesa gomila prijetnje poslane uglednim građanima, provale u liturgijske objekte, paljenje kapelice... po cijenu teških kazni zatvora. Te akcije izvelo je nekoliko loše organiziranih bandi, tj. izoliranih pojedinaca koji nalaze prigodne supočinitelje medu anarhoidnim simpatizerima: Ravachol, Emile Henry, Auguste Vaillant ili Talijan Santo Caserio koji je nožem ubio francuskog predsjednika Sadija Carnota 24. lipnja 1894. Na međunarodnoj sceni austrijska carica Elizabeta, talijanski kralj Umberto I. i predsjednik SAD-a McKinley padaju

U atentatu anarhista na kazalište Liceo u Barceloni 7. studenoga 1893. poginulo je 20 ljudi. Mjesec dana poslije Augsute Vaillant baca bombu na zastupnički dom.

također kao žrtve anarhističkih atentatora. U Rusiji tajne grupice "Crna zastava" i "Bez povoda" propovijedaju kampanju nemilosrdnog terora protiv buržoazije. Napadaju poslodavce, aristokrate, šefove, broj eksplozija na elitnim iavnim mjestima kao što su kavane, kazališta, trgovine i restorani povećava se. Posvuda je represija neposredna i bez opoziva. U Francuskoj Parlament izglasava poznate zakone protiv slobode koji su se ubrzo nazvali "zločinačkim zakonima", a pravosuđe montira spektakularni "proces tridesetorici", čime je odzvonilo revolucionarnoj aktivnosti na francuskom tlu.

Mano negra, "nevidljiva ruka" španjolskog anarhizma

Iberski poluotok je isto tako poprište operacija anarhističkih društava koja su brzo prešla u ilegalu. Godine 1872. ima barem 25 000 članova u anarhističkim savezima. Vlada ih proglašava protuzakonitima i velik broj pobornika se okrenuo tajnoj akciji: "Od toga dana" potvrđuje neki manifest u lipnju 1874., "svaki će eksploatator, svaki besposličar koji živi od rente, svaki kapitalist, parazit i hedonist koji će se, uvjeren da neće biti kažnjen, kako mu to obećava država, ogriješiti o nas teškom uvredom ili prekršiti naša prava, pasti pod udarcima nevidljive ruke." Na margini saveza tajna društva poput *Los Desheredados* ili *Mano negra* obvezuju se da budu ta nevidljiva ruka pravde. Kao odgovor napreduju progoni: više od 2000 osoba je optuženo, civilna garda povećava broj saslušavanja, uhićenja - blizu 400 osoba - i mučenja. Sve do Prvoga svjetskog rata sustavna represija i likvidacije uzalud pokušavaju okončati anarhistička okupljanja. Dvadesetih godina Mala-

BANDA NOĆNIH RADNIKA

OKO 1900. GODINE BANDA NOĆNIH RADnika pod vodstvom istaknutog Alexandrea Jacoba zapljuskuje francuske pokrajine prazneći bogate stanove svećenika, sudaca ili vojnih dužnosnika te zaobilazeći one "korisnih" građana: liječnika, arhitekata ili pisaca. Desetina plijena od 156 registriranih krađa u tri godine služi za financiranje anarhističkog tiska. Banda Alexandrea Jacoba potpuno je raskrinkana 1903. Proces postaje tribuna anarhističkom banditu koji uzvikuje: "Krađa je restitucija, povrat imovine. Umjesto da budem zatvoren u tvornici kao u kaznionici, umjesto da moljakam ono na što imam pravo, radije se dižem i borim prsa o prsa sa svojim neprijateljima ratujući s bogatima, napadajući njihova dobra." Noćni radnici utjelovljuju dakle angažman anarhističkih frakcija na putu prema ilegali i propagandi činjenicama, dok Jacob služi Mauriceu Lablancu kao model za njegova "džentlmena provalnika", Arsènea Lupina.

Dosje francuske policije iz 1894. u kojem se nalaze osobe za kojima je raspisana tjeralica na granicama. Među njima je i slavni geograf Élisée Reclus i "crvena djevica" Louise Michel.

Velik lik međunarodnog anarhizma, teoretičar i smion pustolov Buenaventura Durruti sudjelovao je aktivno u Španjolskom građanskom ratu.

testin učenik, anarhist Buenaventura Durruti preuzima zastavu tajnih organizacija. Njegova grupa *Justicieros* suprotstavlja se oružjem u ruci *pistolerosima* u službi poslodavaca koji spremno ubijaju vođe radničkih sindikata. Durruti i njegova banda pripremaju atentat na Alfonsa XIII. i ubijaju kardinala Soldevillu koji je usko vezan uz oligarhiju. Durruti prisiljen na izgnanstvo nakon državnog udara Prima de Rivere osniva društvo "Lutalica" koje od Meksika do Argentine napada poslodavce i pljačka banke kako bi napunilo blagajne anarhističkih grupa. Taj tajni agitator postat će poslije jedan od glavnih anarhističkih aktera Španjolskoga rata.

Zlatni dani "individualnog uzimanja"

"Vlasništvo je krađa" izjavio je 1840. Proudhon, jedan od glavnih teoretičara anarhije. Na prijelazu stoljeća nekoliko bandi preuzelo je doslovno tu formulu i na kradu odgovorilo krađom. Ovi pristaše "pravedne krađe" jednim udarcem ubijaju dvije muhe: pune blagajne organizacija ili anarhističkih novina zaustavljajući moral buržoazije. Tako *Ljudi kazne, Srca hrasta, Savez antidomoljuba* ili *Pantera Batignollea* pljačkaju obiteljske kuće i banke kako bi otimali "zelenašima". Skupina nepopustljivih specijalizira se za napad na vjerske zajednice kako bi po vlastitu priznanju izvlastila samoga papu. Godine 1889. njihovo se bogatstvo približava svoti od 500 000 franaka. To je skica lika "anarhističkoga bandita" što je epitet koji se pripisuje Julesu Bonnotu koji opravdava djela svoje bande svojim političkim angažmanom. Ovaj mehaničar bez premca okuplja šačicu prijatelja, čitalaca novina *L'anarchie,* dezertere, sindikaliste ili obične kolege poput Raymonda Caillemma, nazvanog Raymond-znanost. U nekoliko mjeseci bilježe sve više ubojstava policajaca i pljački luksuznih vozila. Banda je raskrinkana, njihov šef ubijen. Prvi put su osude iz anarhističkoga svijeta nedvosmislene: "Takva djela nemaju ništa anarhističku. Takva su djela obična građanska...", ističu anarhističke novine 1912. osuđujući tako pripadnike agresivnog legalizma zbog nerazumijevanja anarhističkih doktrina.

Prvi svjetski rat raskrinkava posljednje anarhističke grupice *Belle Époque:* političke stranke se pridružuju zamahu Svetoga saveza, dok se militanti mobiliziraju za odlazak na frontu.

Tisuću i jedno tajno društvo u **Srednjem carstvu**

Na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće vjetar revolucije zapuhnuo je Kinu koju razdiru unutarnje napetosti i europska kolonizacija. Utjecajna tajna društva ovdje postaju prava oporba.

GODINE 1911. ŠIROK REVOLUCIONARNI pokret pomeo je kinesko carstvo dinastije Qing. Sun Jat-sen domogao se vlasti i proglasio republiku kojoj je bio prvi predsjednik. No zna se da je "otac republike" dobio potporu velikog broja tajnih društava koja su se opirala carskoj vlasti i bez kojih ne bi nikada ostvario svoje ciljeve. Osim toga danas je ustanovljeno kako je on sam bio član jednoga od njih, "Društva starijih i starih" (Ge Lao Hui) koje se pridružilo najstarijem tajnom političkom društvu u Kini, Trijadi. Njezino je podrijetlo legendarno. Potječe iz 17. stoljeća kad je mandžurijska dinastija Qing srušila dinastiju Ming. Pod vladavinom njezina drugog predstavnika, cara Kangxija (1662.-1722.) monasi iz samostana Shaolin, poznati po tome što vladaju ratnim vještinama, trijumfirat će nad pobunjeničkim plemenima središnje Azije koji su prijetili Kini. Ali car, ljubomoran na taj uspjeh, zapovjedio je da se sruši njihov samostan. Petorica svećenika koji su se spasili od krvoprolića našli su utočište u gradu Muyangu gdje su osnovali bratstvo čija je deviza bila i ostala: "Srušimo Qinge, uspostavimo ponovno Minge." Iako nema ničega što bi potvrdilo izvornost ove

Sun Yatsen, snažna ličnost Guomindanga došao je na vlast u Kini uz potporu tajnih društava. Na ovoj fotografiji vidi se kako je 1923. došao meditirati na grob dinastije Ming.

priče, sigurno je u svakom slučaju da je taj pokret aktivan od tog razdoblja pod imenom San-he-hui, "Trijada" ili "Društvo triju sjedinjenih elemenata" tj. neba, zemlje i ljudi.

"Učitelji s planine i tamjana"

U tradicionalnoj Kini suprotstaviti se carskoj vlasti značilo je izložiti svoj život i život svoje obitelji pogibelji. Zato se Trijada od svojih početaka podizala u tajno društvo. Svi oni koji žele u nju ući moraju proći inicijaciju koja podsjeća na legendu o utemeljiteljima. Tijekom te ceremonije budući članovi odvode se da piju napitak od alkohola pomiješan s njihovom vlastitom krvlju koji će učvrstiti njihovo bratstvo s ostalim pristašama. Novi inicirani zaklet će se napokon "da neće nikomu, ma tko to bio, ako nije član, odati tajne društva". Neke kretnje omogućuju njegovim članovima da se prepoznaju međusobno ma gdje bili. Tako je način na koji se nudi lula, riža, čaj ili koje drugo jelo ritualiziran. Ako se tijekom obroka jedan brat posluži trima prstima kako bi ponudio čaj i ako mu njegov gost pruži šalicu držeći je također trima prstima, ta dvojica muškaraca su se prepoznala. Osim tih distinktivnih znakova inicirani upotrebljavaju tajni jezik sastavljen od riječi. Policija postaje "propuh", carske postrojbe "oluja" itd. Kako bi poslušna i decentralizirana organizacija prošla nezapaženo, mijenja ime iz jedne regije u drugu. Zvat će se Trijada, Društvo triju točaka, Društvo neba i zemlje ili Vrata Hounga, Crvena banda... U gradovima gdje postoji, njezini pristaše se sastaju u ložama čija je organizacija prilično slična zapadnim masonskim skupovima: njezini dostojanstvenici, "gospodari planine i tamjana" upravljaju ceremonijama na kojima zasjedaju braća nižih redova - "crvene palice", "bijele lepeze" - i jednostavni inicirani pod zagonetnim imenom "četrdeset deveti".

Trijada, Zlatan novac i Nain

Trijada se ne suprotstavlja samo dinastiji Qing, ona tvori šire političku oporbu koja je prekinula s ustaljenim redom. Ona zapravo okuplja posebno muškarce i žene potekle iz narodnih slojeva, neprijateljski raspoloženi prema mandžurijskoj vlasti koju smatraju odgovornom za svoje siromaštvo. Tako su mnogi njezini članovi pravi "razbojnici pravednici". Pljačkaju i ucjenjuju neka područja koja su oduzela od Qinga, otimaju visoke dužnosnike režima i oslobađaju katkad određene Kineze osuđene na teške kazne. No to djelovanje zna zastraniti i u prava zločinačka djela. Isto je tako istina da tijekom 19. stoljeća Trijada destabilizira kinesko carstvo to više što velik broj tajnih društava proizlazi iz nje ili joj se pridružuje. To je posebno slučaj s "Društvom malenoga noža" osnovanim u Shangaju koje 1850. bezuspješno

Monah vježba kung-fu medu ruševinama samostana Shaolin u pokrajini Henan, legendanrnoj kolijevci Trijade, glavnoga kineskog tajnog društva.

SRUŠITI DINASTIJU QING

OVAJ DIJALOG JE IZVADAK IZ INICIjacijskog obreda Trijade:

"Pitanje: Koji je vaš cilj kad ulazite k nama?

Odgovor: Predstaviti vam određen broj novih hrabrih vojnika neumoljiva srca koji žele biti primljeni u Društvo neba i zemlje. (...)

Pitanje: Zašto oni žele biti primljeni u Društvo neba i zemlje?

Odgovor: ler žele srušiti dinastiju Qing i uspostaviti dinastiju Ming.

Pitanje: Kako možete to dokazati?

Odgovor: leđnom strofom.

Pitanje: Koje je njezino značenje?

Odgovor: Ponovno smo uspostavili početak, ispitali načela stare poezije. Narod Qinga oteo je našu imovinu. Sada ćemo ponovno uspostaviti carstvo u skladu s uputama poglavara. Pobunit ćemo se za vrijeme ove lijepe mjesečine i podići zastavu patriotizma.

Pitanje: Kako i gdje ste stekli iskustvo u vojnom umijeću?

Odgovor: U samostanu Shaolin."

Citat prema J. Chesneaux, *Tajna društva u Kini, 19. i 20. stoljeće,* Pariz Julliard, 1965.

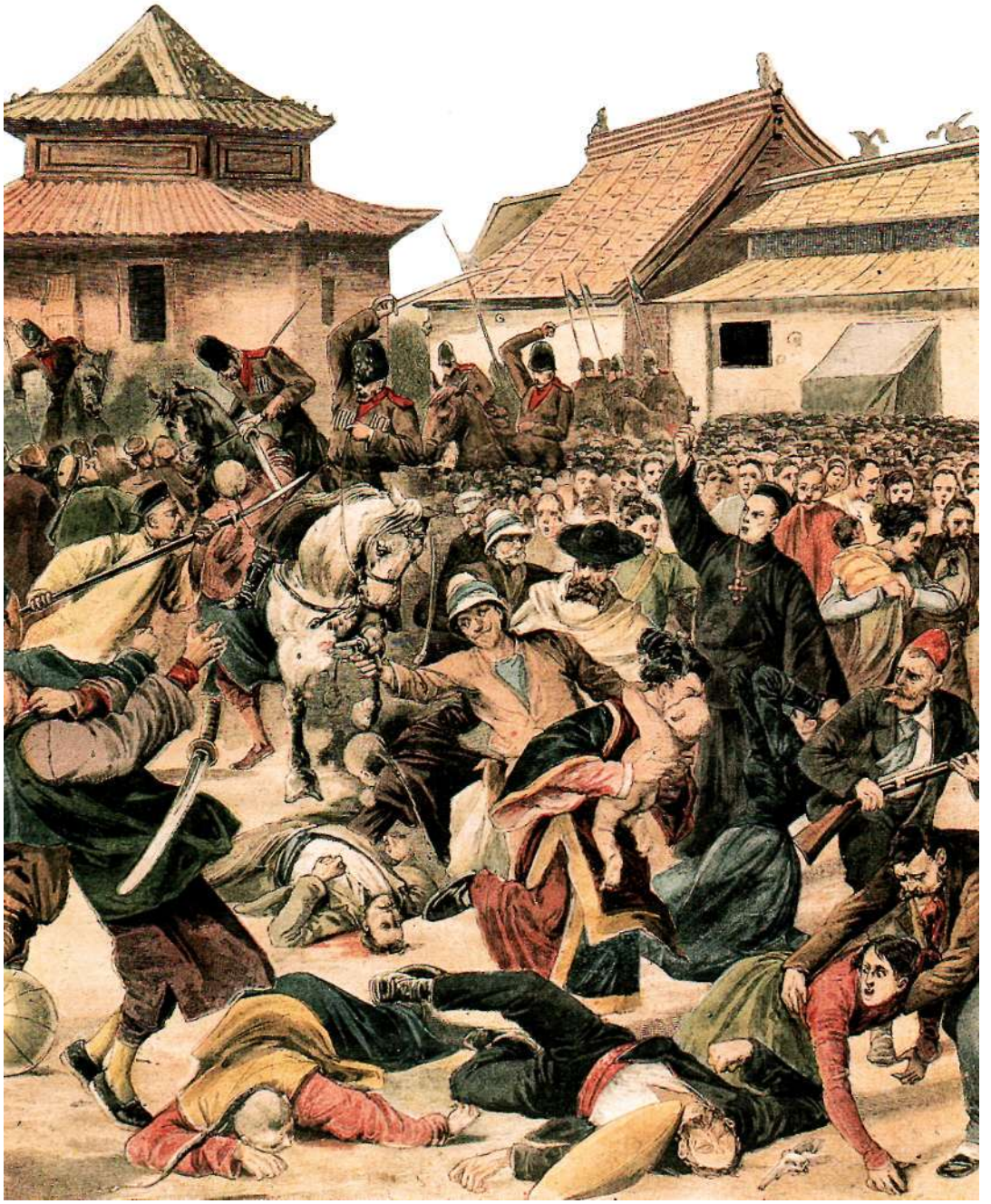

Boksački ustanak širi se Kinom od 1898. prisiljavajući zapadne sile na krvavu represiju (gravura prema crtežu S. Guastalle.)

ŽRTVOVATI KRŠĆANE

Na pekinške zidine podignute protiv zapadne nazočnosti, Boksači su izvjesili svoje ciljeve: "Ako su se Boksači podigli na nadnaravne sile (...), to je samo zato da oslobode sjevernu ravnicu od demona koji su oteli nebo tjerajući Kineze da se spoje s kršćanstvom. Ti ljudi ne poštuju ni bogove ni buddhe, zanemaruju svoje pretke, ne poštuju ni jedno načelo odnosa među ljudima (...). Kiša odbija padati, tlo je isušeno. To je zato što kršćanske crkve blokiraju nebo. Besmrtnici su nezadovoljni, bogovi su bijesni (...). Želite li otjerati demone, to nije teško. Iščupajte željezničke pruge! Uništite parobrode! Kada svi kršćani budu žrtvovani, velika dinastija Qing moći će napredovati u miru."

Citat C. Blundena i M. Elvina, *Atlas de la Chine,* Pariz, Ad. de la Martinière, 1986.

pokušava obnoviti dinastiju Ming. No najveći ustanak u koji je umiješana Trijada u to vrijeme je pobuna Taiping čiji je jedan od šefova Tian-de bio iniciran. Ona proždire zemlju između 1851. i 1864. Njezini inicijatori traže promjenu dinastije i kraj bijede. Carska vojska se suočava s pravim građanskim ratom koji je zarazio nekih 600 gradova. Druga tajna društva povezana s Trijadom pridružila su se pokretu: "Zlatan novac" u provinciji Zhejiang i "Nianu" u sjevernoj Kini.

Vrijeme boksača

Pobuna Taiping je napokon ugušena u krvi. U njoj je poginulo između 20 000 i 100 000 ljudi. Zato se ne stišavaju zahtjevi pobunjeničkih tajnih društava, posebno onoga boksačkog. Poznato od početka 19. stoljeća sastoji se od ilegalnih paravojnih skupina sastavljenih od Kineza, stručnjaka za vojne vještine. Engleski kolonizatori nazvali su ih Boksačima prema njihovu simbolu, zatvorenoj šaci. Pod utjecajem taoizma i budizma pristaše te sekte prakticiraju neku vrstu posvećenog boksa za koju vjeruju da ih vraća neranjive u borbu šakama, ali i hladnim oružjem. Nose zaštitne amulete, obožavaju narodna božanstva, savjetuju se s medijima, a često se i podvrgavaju seansama hipnotskih transeva prije ratnih vježbi. Tako fanatizirani misle da ih je obuzeo Guandi, bog rata.

"Pedeset pet dana Pekinga"

Trideset godina nakon pobune Taipinga Kina je promijenila lice. Carska vlast

se raspada, a pojavili su se Europljani i inzistiraju na modernizaciji zemlje. Dio Kineza loše gleda na tu promjenu i traži pokajničke žrtve. Prilično različit od pobune Taiping, ovaj Boksački ustanak, koji počinje 1898., ponajprije je obilježen ksenofobijom i protuzapadnim rasizmom. Pristaše sekte svaljuju krivicu ponajprije na kršćanske misionare; radi se o tome da se pometu "strani vragovi". Pokret brzo prihvaćaju dio populacije i određene elite. Polazeći od sjevera Žute rijeke širi se na cijelu Kinu. Godine 1900. prva vojska sastavljena od desetaka tisuća Boksača kreće prema Pekingu napadajući sve kršćanske simbole, masakrirajući svećenike i rušeći crkve. Boksači 1. lipnja ulaze u glavni grad i prijete sjedištu vlade koju smatraju beskrupuloznom u odnosu na ambicije zapadnih sila. U njihovoj borbi podupire ih Trijada, dok im "društvo velikih noževa" donosi potporu svojih članova. Pobunjenici isto tako opsjedaju strana poslanstva tijekom tih poznatih "pedeset pet dana Pekinga". Međutim međunarodna vojska pod visokim njemačkim zapovjedništvom napokon ih je raspršila. Preuzimanje zemlje izazvat će još više žrtava nego što su bile boksačke pljačke. Kineske vlasti oslabljene pobunom osim toga moraju platiti debelu odštetu zapadnim silama.

Skupljanje za republiku

Međutim taj je poraz samo površina; u stvarnosti revolucija, ona pobjednička, priprema se u sklopu "Udruge za kineski preporod" Sun Jat-sena. On se nada da će pod tom zastavom okupiti sva kineska tajna društva kako bi definitivno okončali tiraniju Qinga. Od 1908. on podsjeća na postojanje "tajnih revolucionarnih društava čije je značenje bilo veliko u povijesti Kine i čija je akcija znatna u aktualnom pokretu. Medu onim brojnima najmoćnije su neupitno udruga Stare braće i Tri točke Trijade". Ove skupine mu pomažu u osvajanju vlasti i od 1912. njegova stranka Guomindang (Narodna stranka) postaje lonac za taljenje u kojem se osnivaju ta sekularna bratstva, odsad povezana s Republikom. Ali izlazeći iz sjene na svjetlo, ona gube ilegalni karakter. Dodatni korak je učinjen kada 1949. na vlast dolazi Mao Zedong: kineska komunistička partija postaje jedinstvena stranka što tjera u ilegalu svaku drugu grupaciju. Era tajnih društava službeno završava. No čini se da je nedavna ogorčenost kineskih vlasti protiv sekte Falun Gong trajno dokazala u Kini tu oporbu koja se razvija u sjeni službene vlasti. Stara kineska poslovica "Službene vlasti temelje svoju moć na zakonu, narod na tajnim društvima" čini se da je uvijek aktualna.

Pristaše sekte Falun Gong koja broji više od 80 milijuna simpatizera demonstriraju u Hong Kongu radi zaštite ljudskih prava u Kini.

Opasan nacionalizam Crne ruke

Početkom 20. stoljeća kad su se velika središnja carstva borila za premoć na Balkanu, srpske nacionalističke težnje nalaze najradikalniji izraz u terorističkim grupicama.

"PREMA STATUTU CRNE RUKE BILO je dopušteno ubijati, uništavati, odavati državne tajne (...) radi osvajanja vlasti." To je bila presuda što ju je donio srpski sud koji je 11. lipnja 1917. potpisao smrtnu presudu glavnim šefovima tajne organizacije. Crna ruka, čije je pravo ime bilo "Ujedinjenje ili smrt", okupljala je od 1911. znatan broj terorista. Ta tajna srpska organizacija zahvaljivala je svoje postojanje šačici časnika koji su se proslavili 1903. ubojstvom srpskoga kralja Aleksandra Obrenoviča. Ubojice kraljeva doveli su na prijestolje suparničku dinastiju Karadorđeviča nadajući se da će voditi slobodniju protuaustrijsku politiku. Radilo se o tome da se suprotstave balkanskim ambicijama Habsburgovaca kako bi stvorili "Veliku Srbiju" koja bi okupljala južne Slavene. Od 1908. srpsko kraljevstvo bilo je prisiljeno prihvatiti austrijsku dominaciju nad Bosnom i Hercegovinom te ograničiti najradikalnije zahtjeve svojih zemljaka. U tom kontekstu organiziraju se nacionalistička društva: pokret Mlada Bosna koji okuplja uglavnom studente, *Narodna odbrana* sastavljena od civila i Crna ruka paravojna tajna organizacija s terorističkim ciljevima.

"Srbija pali vatru na barutu", karikatura objavljena ubrzo nakon sarajevskog atentata. "Balkansko bure baruta" zaslužilo je to ime: zapalit će cijelu Europu.

"Krvlju mojih otaca"

Utemeljitelji organizacije ustanovili su obred integracije bez premca. U spremištu novina *Piémont* pristupnik mora prisegnuti pred stolom prekrivenim crnim mrtvačkim pokrovom na kojem su bili postavljeni križ, nož i revolver. Pred maskiranim muškarcem, potpuno odjevenim u crno, on ponavlja: "Sunca mi koje me grije, zemlje mi koja me hrani, zaklinjem se pred Bogom krvlju svojih otaca, na svoju čast i svoj život da ću se od ovog časa i do časa svoje smrti vjerno držati pravila ove organizacije i biti spreman za žrtve koje mi treba nametnuti." Nakon što je potpisao taj tekst, novo iniciranom se dodjeljuje broj kojim će od sada biti označen u društvu.

Osim upravnog odbora uglavnom sastavljena od vojnika članovi nemaju međusobno nikakav kontakt. Zapovijedi prenosi neposredni nadređeni koji zahtijeva slijepu poslušnost: nakon i

CRNA RUKA I SARAJEVSKI ATENTAT

AUSTRIJSKI NADVOJVODA FRANJO FERdinand i njegova žena ubijeni su 28. lipnja 1914. mecima na Appelovu keju u Sarajevu: započeo je zaplet koji je doveo do Prvoga svjetskog rata. Izvršitelji od kojih je Gavrilo Princip pucao, uhićeni su i osuđeni sljedećih mjeseci. To su mladi egzaltirani ljudi, antiaustrijski raspoloženi, članovi društva Mlada Bosna koji su već zabilježili nekoliko pokušaja ubojstava. Na pitanje tko su bili pravi poticatelji atentata potrošeno je već mnogo tinte. Optuživali su srpskog predsjednika vlade, Mađare, Nijemce, masone, čak i Habsburgovce, i dakako Crnu ruku. Danas je utvrđeno da je Apisova organizacija opskrbljivala oružjem Principa i njegove prijatelje. Međutim suočena s opasnošću međunarodnog sukoba, ona je pokušala uvjeriti mlade nacionaliste da odustanu od djela, ali uzalud. Iako nije poticala sarajevski atentat, do njega sigurno ne bi moglo doći bez njezine potpore.

Princip je ubio nadvojvodu Franju Ferdinanda i vojvotkinju. Ubojstvo koje se dugo pripisivalo Crnoj ruci. (Ilustracija objavljena u *Le Petit Journaul.)*

najmanjeg pogrešnog koraka nužno slijedi smrt. Pukovnik Dragutin Dimitrijević, poznat pod imenom Apis, nepogrešivo upravlja tom organizacijom. Šef obavještajne službe glavnoga stožera srpske vojske, taj nekadašnji špijun i profesor taktike ima samo jedan cilj: borbu za ujedinjenje južnih Slavena svim sredstvima.

Ubojice ili nacionalni junaci

Svesrpska ideologija koja pokreće Crnu ruku zavela je dobar dio domoljuba. U kratko vrijeme organizacija broji tisuće pripadnika u Srbiji i Bosni. Crna ruka infiltrira se u druga nacionalistička društva kako bi preuzela kontrolu: Narodna odbrana i studentske udruge kao rasadnik korisnih revolucionara. Mreža je ubrzo dovoljno ustrojena kako bi se mogle početi razmatrati akcije velikih razmjera. Pobuna i subverzija potiču se svim sredstvima, sjena građanskoga rata nadvija se nad zemlju. Atentati su usmjereni na vladu i osobe bliske kralju. Govori se i o tome da se ukine upravitelja Bosne i Hercegovine i grčkoga kralja. Knez Aleksandar, nasljednik srpskoga prijestolja, 11. rujna 1916. zamalo nije izbjegao atentat koji se pripisuje Crnoj ruci optuženoj da želi svrgnuti dinastiju u korist vojne diktature. Ubrzo je razotkrivena, a njezini šefovi osuđeni. "Mogao sam počiniti pogreške u izvršenju svoje zadaće", piše Apis u svojoj oporuci, "ali to je uvijek bilo s uvjerenjem da sam radio za dobro svoje zemlje. Neka mi Srbi oproste zbog mojih pogrešaka." Želja mu je uslišana 1953. kada Tito odlučuje rehabilitirati Crnu ruku koja je tada ušla u legendu borbe za ujedinjenje jugoslavenskih naroda.

Dijabolično carstvo **Ku Klux Klana**

Roden u mašti nekoliko dokonih južnjačkih časnika, nesretni Ku Klux Klan koji se dugo tolerirao utjelovljuje rasističke demone i ubojice bijele i puritanske Amerike.

U SRED NOĆI NA STAROM AMERIčkom jugu jedna postrojba konjanika u kukuljicama odjevenih u dugačke bijele halje zaustavlja se pred stanom neke crnačke obitelji. Provaljuju u kuću, zlostavljaju žene i djecu i ubijaju one koji im se pokušavaju suprotstaviti prije nego što se domognu onoga kojeg su izabrali kao žrtvu. Zavezan za kolac, okružen svojim maskiranim mučiteljima, osvijetljenim bakljama, nesretnik je podvrgnut fantomskom procesu, mučen a zatim strijeljan. Sutradan ujutro njegovo tijelo nalazi se obješeno na vrata kuće sa zlosretnim potpisom ubojica na remenu: "KKK".

Potkraj 19. stoljeća članovi Ku Klux Klana imaju sve više mrtvačkih scenarija. Njihova je organizacija usmjerena protiv crnaca, ali i protiv onih koji brane "jednakost rasa" poput ravnatelja *First Coloured School, Johna Dunlapa* koji je bio prognan iz države Mississippi udarcima biča.

"Gore od ropstva" ili savez Bijele lige, nacionalističke i rasističke udruge i Ku Klux Klana. (Crtež objavljen u *Harper's Weeklyju,* 1874.)

Rođenje "nevidljiva imperija"

Povijest Ku Klux Klana počinje lošom farsom bivših južnjačkih umirovljenih časnika. Badnje večeri 1865. u Pulaskiju (Tennessee) veterani Crowe, McCod, Jones, Kennedy, Lester i Reed utemeljuju udrugu braće po oružju čije ime u obliku misteriozne aliteracije preuzima grčku riječ *kyklos* ("krug") povezanu s latinskom *lux* ("svjetlost"). Tijekom noćnih šetnji na konju ti muškarci prolaze gradom, umotani u bijele plahte i šiljate kukuljice s otvorima samo za usta i oči. Njihovo prerušavanje sugerira povratak konfederacijskih vojnika koji su poginuli tijekom rata za odcjepljenje. Cilj fantomskih konjanika koji su rasistički fundamentalisti jest plašiti crnačko stanovništvo koje smatraju odgovornima za poraz te gospodarsku krizu koja napada regiju. Vrlo brzo po uzoru na ove zlokobne konjaničke postrojbe u brojnim gradovima Alabame, Georgije ili Mississippija formiraju se slične postrojbe neprijateljski raspoložene prema federalnoj vlasti na sjeveru, koja je ukinula ropstvo za gotovo četiri milijuna crnaca. Ku Klux Klanovci postaju sve agresivniji, odlazeći na sve više kaznenih ekspedicija, pljački i privatnih osveta u ime superiornosti bijele rase. Njihovi ubilački pohodi siju strah u južnim saveznim državama. Za nekoliko godina "Veliko nevidljivo carstvo" okuplja gotovo 500 000 članova koje je teško

U Europi pučka mašta inzistira više na senzacionalizmu ceremonija Klana nego na tragičnoj stvarnosti linča. (Crtež objavljen u *le Pelerinu* 1923.)

kontrolirati. Godine 1871. Senat izglasava zakon protiv Ku Klux Klana koji tjera generala Nathana B. Forresta, nekadašnjeg trgovca robovima i "velikog maga" Carstva da raspusti mračnu organizaciju. Okrenuta je prva stranica povijesti Ku Klux Klana; iza nje je ostalo oko 4600 žrtava.

"Nečista životinja" rađa se iz svojega pepela

U godinama koje slijede malo se čuje o Ku Klux Klanu, sve dok ga bivši metodistički propovjednik, svećenik William Joseph Simmons nije obnovio jedne zimske večeri 1915. Na visinama Stjenjaka u Alabami proglasio je buđenje Nevidljivog carstva uz svjetlost velikoga vatrenog križa. Prema Simmonsu, to mu je uskrsnuće izdiktirao Bog jednoga dana 1901. kad je vidio oblak kako prolazi iznad njegove kuće i pretvara se u kohortu konjanika odjevenih u bijelo. Ta vizija mu je zapovjedila da "oslobodi Ameriku od stranaca". Godine 1915. iskoristivši oduševljenje za film D. W Griffitha, *Rođenje jedne nacije* koji odobrava akciju KKK-a, organizacija dbiva program pogodan da podigne mase. U klimi općega straha, usred svjetskog rata, Ku Klux Klan koristi se svim sredstvima raspirujući mržnju protiv crnaca, stigmatizirajući Židove, katolike,

CARSKI ČAROBNJAK I PASTOR MRŽNJE

KLAN SVOJU RENESANSU 1915. DUGUje Williamu Josephu Simmonsu. Roden 1882. u državi Alabami uzaludno pokušava postati propovjednikom, no metodistička crkva opisuje ga kao ne baš inteligentna čovjeka, nemarna i nestabilna. Teško je znati kako je došao na ideju da obnovi KKK, organizaciju kojoj je pripadao njegov otac. Simmons je izjavio kako je osmislio taj projekt nakon teške automobilske nesreće 1911., prije nego što je upotrijebio kao argument drugu verziju koja je u isti mah nadahnutija i ima veću težinu, prema kojoj je on navodno imao viziju božanskoga podrijetla koja mu je diktirala njegovo djelo. Tu drugu verziju zadržao je za 15 učenika koje je 24. prosinca 1915. poveo sa sobom na vrh Stjenjaka. Samoproglašeni "car" Klana, vlada službeno organizacijom zajedno s Edwardom Yougom Clarkeom do 1922. Tog datuma počinje proces tijekom kojega ga snažno diskreditira neki Kligrapp ("tajnik") koji otkriva njegov alkoholizam i njegovu slabost u odnosu na Clarkea, pravog ideologa Klana. Zamijenit će ga Hiram Wesley Evans, ali on je izvukao iz svoje funkcije kolosalno bogatstvo od više od 300 000 dolara.

Prizor linča u Indiani 1930. pred očima ravnodušnih gledatelja. Desetljećima će bijela Amerika biti pasivni supočinitelj zločina Klana.

pacifiste ili boljševike kao sindikate i sve one čiji im se moral čini bezbožnim. Jedne smatraju krivima za kvarenje običaja, druge s papom na čelu sumnjiče da žele zemlju podvrgnuti pod svoju vlast.

"Ezoterično-sektaška organizacija"

Ovaj program proizašao je iz obreda koji je kombinacija viteške inicijacije, religije i jeftinoga ezoterizma. Upravljanje redom vraća se "carskom čarobnjaku" ili "caru" kojeg podupire "carsko vijeće" i zakonodavna skupština: "Carska *klovokacija"* sastavljena od "Kloppersa". Svakom državom upravlja "veliki zmaj", svakim distriktom "veliki titan", svakom provincijom "veliki div". Njima se pridružuju stupnjevi "kiklopa", "finije" i "vampirica". Inicirane povezuje tajni jezik: dani i mjeseci se prekrštavaju u "smrtan", "mračan", "strašan", "očajan", "krvav", "zastrašujući", "bijesan"... Članovi klana okupljaju se u "špiljama" ili *klavernama* gdje pripremaju svoje krvave ekspedicije odjeveni u bijele odore s crvenim križem sv. Andrije na prsima. Kandidati, obavezno stopostotni Amerikanci - rođeni na tlu Sjedinjenih Država, bijelci, protestanti, primaju se noću ispred visokog zapaljenog križa koji osvjetljava oltar umotan u američku zastavu na kojem se nalaze otvorena Biblija i isukani bodež. Okruženi mnoštvom ljudi u kukuljicama koji mole za spas cara odgovaraju na upitnik, a zatim prisežu: "Sjetite se u svakom trenutku, kažu im, da je prisegnuta vjernost vjeri čast, život, sreća, a da prekršiti je znači sramotu, nesreću i smrt." Veliki Kiklop ih posvećuje s malo vode prolivene po čelu i ramenima izgovarajući formulu: *In mind, in body, in spirit and in life* (u duši, u tijelu, u duhu i u životu). Uključeni u skupinu članova Klana sada smiju sudjelovati u zločinima "osvetnika prava".

Vrhunac carstva mržnje

Dvadesetih godina prošloga stoljeća Ku Klux Klan je postao velika politička i financijska snaga. Dobro ustrojen stožer vodi vojsku predstavnika koji raspoređuju zemlju, dijele pamflete, organiziraju konferencije, pomažu mjesnim klanovima da se konstituiraju. Tajni sudovi, krvavi noćni pohodi, paljenja katoličkih crkava šire se uskoro izvan tradicionalnih granica juga. Članstvo raste: *Gate City Manufacturing Co* isporučuje u prosjeku 600 kostima na dan, a oko 1925. Klan ima najmanje pet milijuna članova raspoređenih po cijeloj zemlji. Ku Klux Klan postaje dakle golemi financijski

stroj koji obogaćuje vodeće članove. Iz svoje "carske palače" u Atlanti car i njegovi pomoćnici određuju podjelu upisnina: od deset dolara četiri dobiva unovačitelj, a šest sjedište Klana. Za nekoliko godina samo su se troškovi propagande popeli na 35 milijuna dolara.

"Amerika će biti spašena! Klan će biti spasitelj koji će je izvući iz toga kaosa", izjavljuje Clarke, organizator marketinga institucije. Malo-pomalo Klan se politički afirmira: jedanaest guvernera i velik broj senatora su inicirani. Organizacija, sada smještena u Washingtonu, demonstrira silu tako što 30 000 konjanika defilira ulicama saveznoga glavnoga grada.

Roj uvijek aktivnih neonacističkih grupica

No pod združenim utjecajem mnogobrojnih procesa, financijskih skandala i unutarnjih nesuglasica Ku Klux Klan gubi kredibilitet i znatno slabi potkraj tridesetih godina prošlog stoljeća. Nakon Drugoga svjetskog rata, iako je izgubio velik broj pristaša, još uživa simpatije dijela Amerikanaca čiju ksenofobiju jača dolazak novih useljenika. Klasičnim kaznenim ekspedicijama, pridružuju se bombaški atentati. Stotinjak njih između 1954. i 1966. u državama Georgiji, Alabami i Mississippiju pogađaju katoličke crkve, zagovornike borbe za građanska prava crnog stanovništva, sindikalne vođe. Godine 1966. Klan koji broji gotovo 60 000 članova napokon je zabranjen. Ulazi u crnu legendu Amerike što se vidi u filmu Alana Parkera iz 1989. *Mississippi burning*. No još danas se na lokalnoj razini obnavlja organizacija u obliku militantnih grupica neonacističkoga tipa, posebno na "crnom jugu". Ovi novi agenti nevidljivoga carstva nastavljaju djelo svojih opasnih prethodnika u zemlji koja se trudi da se oslobodi svojih demona.

KREDO INICIRANOGA

KU KLUX KLAN TRAŽI OD INICIRANIH članova da prisegnu i ispovijedaju sljedeći tekst, imitaciju kreda:

"Vjerujem u Boga i načela kršćanske vjere.

Vjerujem u trajnu odvojenost Crkve od države.

Vjerujem da ljubav prema američkoj zastavi dolazi odmah poslije ljubavi prema Bogu.

Vjerujem u slobodnu i javnu školu kao kamen temeljac svake dobre vlasti.

Vjerujem u red i zakon.

Vjerujem u sveukupnu nadmoć bijele rase.

Vjerujem u potrebu da se zaštite ženska čistoća i vrlina.

Vjerujem u nužnost ograničavanja useljavanja.

Vjerujem da se trebaju uspostaviti uže veze između kapitala i rada.

Vjerujem da moja prava rođenog Amerikanca u ovoj zemlji moraju biti jača od prava stranih stanovnika."

Ceremonija je održana 1941. u New Jewrseyju prigodom raskida između Ku Klux Klana i Njemačko-američkog saveza, nacističke organizacije koja se pridružila Klanu.

Od skandinavske legende do kukastog križa: **Thule**

Nordijske mitologije, čistoća germanske rase bili su predmet zanimanja društva kojem je bio veoma blizak Adolf Hitler. Je li drevna i maštovita Thule izvor nacizma?

GODINE 1923. UMIRE DIETRICH Eckart, ikona mlade nacističke stranke. Na smrtnoj postelji dobacuje onima koji bdiju uz njega: "Nemojte me žaliti, utjecat ću na povijest više od i jednoga drugog Nijemca." Zlokobno pretkazanje kad se zna da se Eckart hvalio da je Adolfa Hitlera toliko naučio umijeću govora i u manipuliranju idejama da ga je nadahnuo za pisanje *Mein Kampfa*. Eckart je elaborirao svoje teorije u tajnoj bavarskoj skupini, društvu Thule čiji je bio radikalni član otkad ga je osnovao barun Rudolf von Sebottendorff u studenom 1918. Službeno "Grupa za proučavanje njemačke starine" nazvana je po antičkoj Thuli koja je za grčke i rimske geografe označavala najsjeverniji predio na Atlantiku. Svojevrsna nordijska Atlantida Thule je bila ledeni kontinent koji je čuvao veliku i bogatu civilizaciju prije nego što je jednoga dana potonuo pod valovima. Preživjeli su se navodno spasili na europskom kontinentu u germanskom prostoru. Taj je mit hranio maštu nekih njemačkih nacionalista od početka 20. stoljeća.

Između ezoteričnog folklora i političkog projekta

Društvo Thule u početku se prikazuje kao bavarski ogranak veoma nacionalističkog i ksenofobnog "reda Germana"; želi povezati sve rasističke i pangermanske unije u regiji. Doista brzo stvara pravu mrežu u službi nacističke stranke. Tako Sebottendorff pokreće novine *Völkischer Beobachter* (doslovno "Promatrač naroda") koje promiču nacionalističke i antisemitske teze. Na čelo dnevnika postavlja dva člana društva: Dietricha Eckarta kao direktora i Alfreda Rosenberga kao glavnog urednika. Obojica populariziraju rasističke teze prema kojima su potomci naroda Thule Arijci koji se fizički mogu prepoznati po atletskom držanju, plavoj kosi i plavim očima. Predodređeni su da osvoje potrebni "životni prostor" na štetu naroda srednje Europe koje smatraju "niže vrijednima".

Ekstremno rasističko društvo Thule traži od svakog svojeg člana da predoče dokaze svojih "arijskih korijena" od najmanje tri naraštaja. Dvadesetih godina 20. stoljeća društvo broji vjerojatno nekoliko stotina pristaša, ali ne zna se mnogo o njihovim sastancima koji su održavani u najvećoj tajnosti u Münchenu u salonima hotela *Vier Jahreszeiten*. Čini se kako su njegovi članovi prakticirali obred koji veliča ratničke vrijednosti i poganstvo prvih Germana. Iza mitskog imena i jeftinog ezoterizma krije se u stvarnosti politički projekt obojen rasizmom i fanatizmom.

Hitler pod utjecajem?

Veze između društva Thule i nacizma vrlo su uske. Dobar dio direktne Hitlerove okoline pripada toj grupaciji: to je slučaj s Eckartom i Rosenbergom, koji uostalom sudjeluju 1920. u utemeljenju nacističke stranke. Hitler često posjećuje Eckarta; njih dvojica provode sate razmjenjujući gorljive riječi o sudbini

KUKASTI KRIŽ - CARSKI SIMBOL

SVASTIKA (KRIŽ SA SAVIJENIM KRAKOvima) stari je lik koji nalazimo i u tibetanskoj ravnici i u Europi od kamenoga doba. Sunčev atribut koji podsjeća na život i plodnost u Njemačkoj od početka 20. stoljeća tumači se kao simbol "čistoće krvi". Članovi društva Thule nisu mogli biti neosjetljivi na tu rasističku dimenziju, ali drugi je razlog zbog kojeg su odabrali taj simbol. Naime kukasti križ (Hakenkreuz, "križ s kukama") vjerojatno je aluzija na crveni i crni kotač, oružje Hohenzolleronovaca od 11. stoljeća dalje. Od abdikacije Vilima II. u prosincu 1918., zadnjeg predstavnika dinastije i proglašenja Weimarske Republike, postaje simbol otpora demokraciji. Njegovo prihvaćanje kao amblem društva Thule 1919. olakšava novačenje među neprijateljima Republike, a posebno nostalgičarima za carstvom. Uostalom, kada Hitler od znaka društva oblikuje simbol nacističke partije, vodi računa o tome da upotrijebi tri boje: crvenu, crnu i bijelu carske zastave.

Svastika, nekoć simbol sunca spaja se s oružjem Hohenzollerovaca, a posredstvom Thule postaje kukasti križ, odsad simbol nacističkoga barbarstva. "Nijemče, za tebe!" jedan od prvih oglasa nacionalsocijalističke partije.

Njemačke. Rosenberg postaje službeni teoretičar stranke nekoliko godina poslije. Rudolf Hess, tajnik i Hitlerova desna ruka, je isto aktivni član tajne organizacije. Nakon neuspjela puča u Münchenu 1923. Hitler i on su stavljeni u isti zatvor gdje zajedno pišu *Mein Kampf*. Osim toga mnogo predstavnika utjecajnog bavarskoga građanstva dolazi na sastanke društva čije ideje zatim prenose u javno mnijenje. Što se tiče Hitlera, iako je bio pozvan na više sastanaka, čini se da nije bio punopravni član skupine. No ona mu je posudila svoj amblem: kukasti križ koji je on prihvatio 1920. postat će i ostati zlosretni simbol nacističkoga totalitarizma.

Urota kagulara

Stari članovi Francuske akcije, zakleti neprijatelji republikanskog režima i komunizma izazivaju državni udar kako bi svrgnuli vladu Narodne fronte Léona Bluma. No pothvat se izjalovio...

REPUBLIKA IZMEĐU DVAJU RATOVA daleko da ima pristaše, njezini neprijatelji broje se na tisuće u redovima svih onih koji mrze "sramotni režim", među ostalim režim pun svakovrsnih afera i skandala koji ga prate od njegova rođenja. Rojalisti Francuske akcije nedvojbeno su najžešći neprijatelji Francuske, ali i dovoljno brojni da se regrutiraju u savez ekstremne desnice kako bi ocrnili parlamentarni režim, manje sanjajući o restauraciji, a više o snažnoj i autoritarnoj fašističkoj vlasti po uzoru na musolinijevsku Italiju. Svi žele srušiti "drolju" (kako pogrdno zovu Republiku). Ljudi su se bojali da će u tome uspjeti kada 6. veljače 1934. na poziv Francuske akcije deseci tisuća demonstranata "marširaju" prema Bourbonskoj palači. Nakon oštrih sukoba s policijom na Place de la Concorde - otkriveno je 16 poginulih - Republika se zaljuljala, objavljuju novine koje šire uzbunu. Mnogi će u Francuskoj akciji predbaciti svojim vođama Maurrasu i Léonu Daudetu kako su se pokazali previše ustrašenima 1934. i pripisat će im odgovornost za poraz od 6. veljače. Među "Kraljevim kamelotima", tvrdom krilu Francuske akcije razmišlja se o nužnosti da se ustroji organizacija spremna da se učinkovito bori protiv komunističke opasnosti. Opasnost je to veća jer je 1936. pobjeda Narodne fronte novi težak udarac za ultraše: moralnom raspadu Francuske kojom odsad

Kad je urota kagulara razotkrivena, usrećivala je karikaturiste. Ovdje se vide urotnici koje podupiru industrijski magnati. *(Regards* od 24. veljače 1938.)

vlada Léon Blum, "Židov neurotik", pridružit će se spektar boljševizma. Tragični događaji u Španjolskoj to uostalom vrlo dobro pokazuju: prijeti građanski rat...

PNR, OSRN, CSAR... Nebulozna ilegala

Jean Filliol, odgovoran za 17. sekciju Kraljevih kamelota, dovodi stotinjak drugova i u prosincu 1935. osniva PNR, Nacionalnu revolucionarnu stranku čiji je deklarirani cilj prema izjavi pohranjenoj u prefekturi "raditi za ekonomski i nacionalni uspon zemlje i boriti se protiv vanjskih i unutarnjih utjecaja". Filliolu su se među ostalima pridružili: Jacques Corrèze, Eugène Deloncle, Gabriel Jantet, Edmond Dusiegneur... Svima njima zajednička je mržnja prema komunizmu i njihova želja da rade s više odlučnosti što su do tada činili savezi. Eugène Deloncle, koji se brzo nameće kao pravi organizator PNR-a, prvi ističe nužnost da se okupi što veći broj antikomunističkih grupica raširenih posvuda po Francuskoj. Tako su se Damandovi "vitezovi mača" u Nici, "Vojna patriotska grupacija" iz Toulousea, "Odbor za antisovjetsko okupljanje" Marcela Bucarda ili "Krug nacionalnih studija" pridružili redovima PNR-a. Uvjeren da je jedini vrijedan cilj srušiti Republiku, Deloncle uvodi PNR u ilegalu i pretvara je u "Tajnu organizaciju revolucionarne nacionalne akcije", OSARN. Ali tijekom njihova procesa "kagulari" neće nikada spomenuti OSARN te će se pozivati samo na tajanstveni "Tajni odbor revolucionarne akcije", CSAR... Nadimak "kagulari" (znači kukuljičar), nadjenuo je novinar krajnje desnice Maurice Pujo, glavni urednik novina *Action Française* koji poput velikog broja svojih prijatelja rojalista nije uvijek podupirao tu podjelu u njihovim redovima te je među tim agitatorima vidio "urotnike iz opere *comique'*.

Cagoule, koliko frakcija?

OSARN, odnosno CSAR, tj. Cagoule, brzo se organizirala u pravo tajno društvo kako bi bolje maskirala svoje aktivnosti. Stvorena je nova struktura, ovaj put legalna i službena u studenome 1936.: UCAD, "Savez odbora obrambene akcije". Iza tog paravana Cagoule poprima oblik pod Deloncleovom palicom koji je od nje učinio pravi paravojni aparat. Na čelu je bio upravni odbor koji je određivao političku orijentaciju, četiri ureda tvorila su glavni stožer zadužen za prikupljanje informacija, disciplinu, logistiku i dakako školovanje članova. Članovi koji su morali prisegnuti da neće nikada ništa otkriti od svojih aktivnosti riskirajući stroge sankcije, okupljaju se u ćelije od desetak ljudi. Organigram predviđa da tri ćelije tvore jedinicu, tri jedinice bataljun, bataljuni su tvorili pukovnije, zatim brigade i napokon divizije. Na svim

MREŽA CORVIGNOLLES

DELONCLE JE ZNAO RAČUNATI NA naklonost određenog broja viših dužnosnika, otvorenih rojalista, ali njegova najvjernija potpora u vojsci bila je mreža Corvignolles koju je 1936. uspostavio zapovjednik Loustanau-Lacau. On je imao opsesiju: infiltriranje komunista u vojnu ustanovu kako bi se suprotstavio okorjelom neprijatelju, pa je stvorio mrežu zaduženu da ih pozicionira i neutralizira. Po riječima samog Loustanau-Lacaua tako je razotkriveno najmanje 200 komunističkih ćelija, ali ta se brojka ne može provjeriti. Čak je postojao civilni ogranak mreže Corvignolles zadužen za zaštitu časnika u slučaju nasilja. Dokumenti s procesa Cagouli dokazuje isto tako da se Eugène Deloncle koristio potporom drugog ureda, vojnom obavještajnom službom.

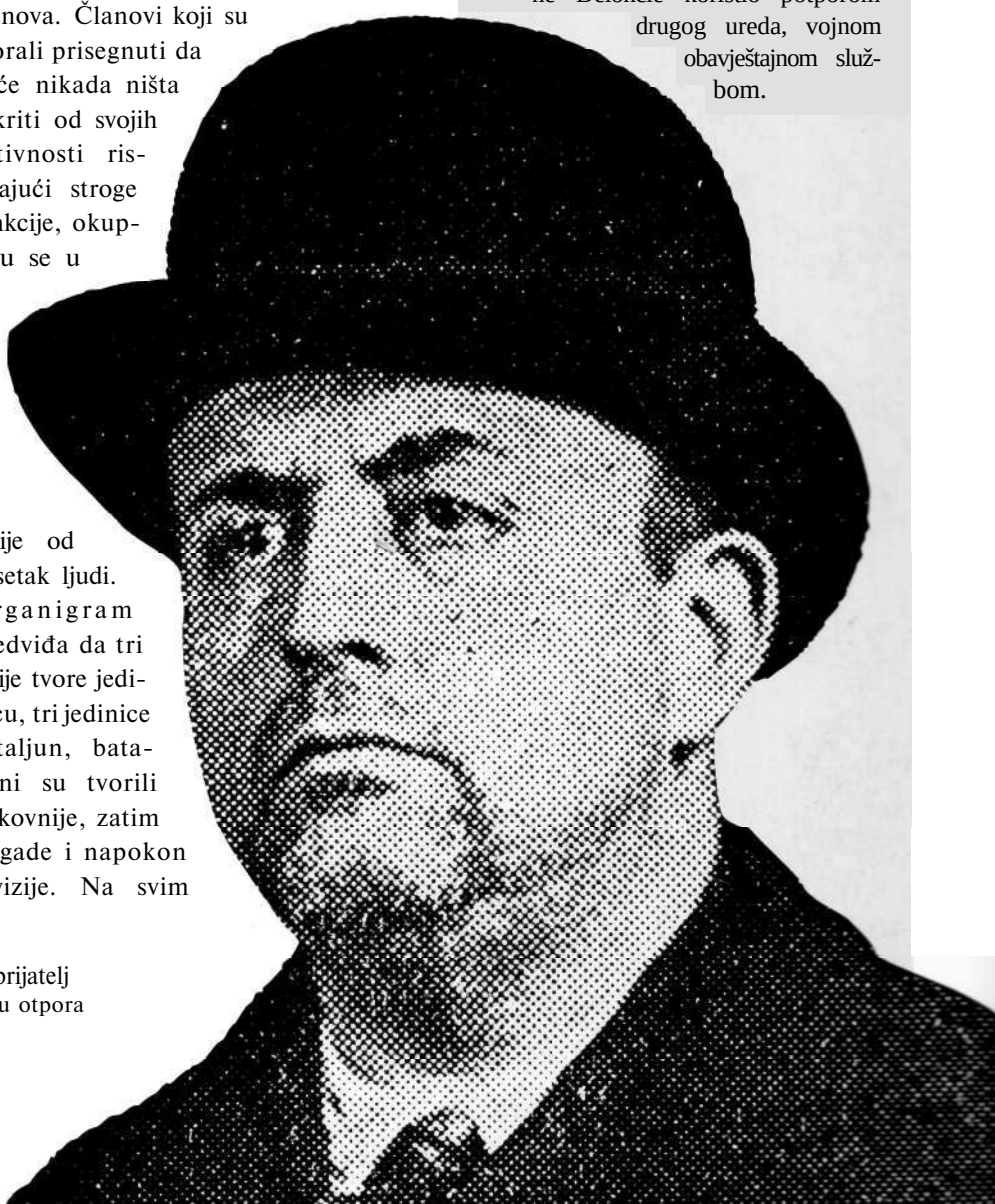

Eugène Deloncle, "mozak" Cagoule. Taj će se neprijatelj Republike zbog domoljublja angažirati u Pokretu otpora i pasti pod mecima Gestapa.

Na Sjedište francuske udruge poslodavaca izvršen je u listopadu 1937. atentat. U skladu s planom kagulara sve desno novinstvo pripisuje odgovornost komunistima.

razinama kultura tajne je totalna i nitko ne zna što se kuje u drugim ćelijama. Isto se tako nikad neće sa sigurnošću znati koliko je članova Cagoule mogla okupiti. Nedvojbeno više tisuća.

Da bi se naoružala takva organizacija potrebna su znatna financijska sredstva za koja je inženjer i industrijalac Eugène Deloncle pogrešno mislio da ih može namaknuti kod svojih poslovnih veza. Cagoule treba ponajprije potporu fašističkih vlada, a posebno talijanske koju će brzo steći posredovanjem kapetana Navala, šefa protuobavještajne službe u Rimu. S njim Joseph Damand organizira iz Nice i Ventimigle pozamašnu trgovinu koja se odnosi na desetke tisuća pušaka, granata, puškomitraljeza sve do protutenkovskih mina...

Mali ubojice medu fašistima...

Deloncle mora svakako dati jamstva svojim zaštitnicima pa zato ubojice Cagoule postaju brzo fanatični pristaše *Ducea.* Na izravnu zapovijed talijanske vlade Cagoule likvidira braću Carla i Nella Rossellija, dvojicu protivnika Mussolinijeve politike čija su tijela 10. lipnja 1937. nađena probodena nožem nedaleko od Bagnoles-de-1'Ornea. Za taj posao bio je zadužen Jean Filliol, bezdušni ubojica. Isti Filliol koji je nekoliko mjeseci prije, 24. siječnja 1937. na Porte d'Auteilu udarcima bajunete rasporio trbuh direktoru komercijalne banke za sjevernu Europu, Dimitriju Navašinu, Sovjetu i slobodnom zidaru. Kad je potrebno, kagulari znaju isto tako nemilosrdno kažnjavati i svoje istomišljenike ako su pogriješili. Léon Jean-Baptiste i Maurice Juif zaduženi da nabave oružje za Cagoule zgriješili su zbog pohlepe masno se nagradivši iz te lukrativne trgovine. Juifovo truplo pronađeno je gadno iznakaženo u Italiji, a Jean-Baptiste je nestao. Kažu da je poginuo u borbama u Španjolskoj, ali to je verzija u koju malo tko vjeruje. Građanski rat u Španjolskoj bit će poprište operacija za Cagoule koja donosi potporu frankistima. Filliol je 28. kolovoza 1936. u Toussus-le-Noble gdje su eksplodirali avioni namijenjeni španjolskim republikancima.

Ali najvažnija akcija Cagoule ostaju atentati na Place d'Étoile. Dvije bombe eksplodiraju 11. rujna 1937. u Parizu digavši u zrak sjedišta Saveza metalurške i rudarske industrije i općega saveza poslodavaca ubivši dvojicu

policajaca. Zašto taj cilj? Da se zaprepasti javno mnijenje. Nitko ne dvoji da će ono imputirati te atentate komunistima. I doista u cijelom desnom novinstvu odjeknula je ta gnusna akcija za koju se duboko vjerovalo da su je počinili boljševici.

Poraz "velike večeri"

Deloncleova strategija odgovara pomno pripremanom cilju: uvjeriti Francuze u unutarnju opasnost i potaknuti građanski rat kako bi se olakšao državni udar. A taj državni udar, krajnji cilj kagolarške urote je spreman. Deloncleov plan se sastoji u tome da se destabilizira vojska sa svoje strane uvjeravajući je kako se komunisti spremaju na udar. Mreže OSARN-a upotrebljavaju se u glavnom stožeru koji je uskoro uvjeren da se sprema puč. Cagouline ćelije su spremne za rat; izvlači se oružje, planovi različitih ministarstava kojih se moraju domoći, popis osoba koje treba uhititi. No shvativši u posljednjem trenutku kako vojska neće slijediti, Deloncle otkazuje operaciju predviđenu za noć od 15. na 16. studenoga 1937.

Policija u međuvremenu nije stajala mirno te se vrlo brzo infiltrirala u neke ćelije. Ministar unutarnjih poslova Marx Dormoy 23. studenoga javno objavljuje vijest o zavjeri čiji su vode uhićeni ili u bijegu. Informacija o procesu bit će složena ponajprije zbog ilegalne naravi Cagoule, ali isto tako zbog kompromitacije viših časnika i industrijalaca koji svakako čine sudske istrage osjetljivima... Eugène Deloncle bit će oslobođen 1939., Duseigneur će biti privremeno oslobođen 1938., Damand je utamničen nekoliko tjedana prije nego što je iskoristio obustavu postupka. Mnogi poput Filliola pobjegli su u Španjolsku. Rat i vichyjevski režim daju priliku bivšim kagularima da ponovno uđu u službu, posebno u paravojne postrojbe. Marx Dormoy, kojem je režim u Vichyju odredio da živi u Montélimaru, ubijen je 26. srpnja 1941., a taj zločin nedvojbeno nosi potpis Cagoule.

Nakon jedanaest godina istrage 11. listopada 1948. otvara se pred porotnim sudom u Parizu suđenje kagularima. Privedeno ih je pedesetak.

"AFERA" L'ORÊAL

O CAGOULI SE PONOVNO GOVORI 1991. Izbija skandal u tvornici kozmetičkih proizvoda *L'Oréal:* lean Frydman, jedan od glavnih dioničara optužuje Francoisea Dallea, bliskog Françoisu Mitterandu, dugogodišnjega predsjednika-generalnoga direktora *L'Oréala* da ga je na prijevaru istisnuo iz upravnoga vijeća. Afera je očito politička i diplomatska jer Frydman, nekadašnji deportirani tvrdi kako je njegovu eliminaciju tražilo više zemalja Arapske lige. Godine 1987. američka filijala *L'Oréala, Cosmair* će kupiti kompaniju *Helena Rubinstein* ili će Arapska liga bojkotirati brojne tvrtke koje sudjeluju u izraelskom gospodarstvu. Kompanija *Helena Rubinstein* jedna je od njih, a *L'Oréal* pak smatra da mu prijeti bojkot. Ljutit što je tako prevaren, lean Frydman javno razotkriva sumnjivu prošlost *L'Oréala*. Predsjednik *Cosmairai* To je lacques Corrèze, notorni kagular, prijatelj drugog istaknutog kagulara: Eugènea Schuellera, osnivača *L'Oréala*... Henri Deloncle, Eugènov brat je upravljao španjolskom filijalom *L'Oréala* u društvu s "ubojicom" Cagoule, leanom Filliolom. Prema Frydmanu kozmetička tvrtka je godinama omogućavala da se na svim važnim mjestima recikliraju ne samo bivši kagulari, nego i određen broj suradnika vichyjevskoga režima i nacista.

Iz sjene na tragičnu svjetlost: **ustaše**

Boreći se u ilegali kako bi se oslobodili srpskoga jarma, hrvatski ustaše otkrivaju pravu narav dolaskom na vlast uz pomoć nacista, na najveću nesreću Jugoslavena.

U FRANCUSKOJ 9. LISTOPADA 1934. hrvatski ustaše počinju najspektakularniji akciju. Jugoslavenski kralj, Srbin Aleksandar I. dolazi u Marseille u službeni posjet namijenjen učvršćivanju francusko-jugoslavenskog prijateljstva. Francuski ministar vanjskih poslova Louis Barthou dočekuje ga u staroj luci u otvorenom *Delageu,* "tako otvorenom", kaže kralj, "da ostavlja dovoljno prostora onima koji me žele ubiti". Vozeći se korakom među mnoštvom kraljevska povorka u pratnji dvojice časnika na konju probija si put duž Canebière kad se jedan čovjek istrgnuo medu mnoštvom vičući "Živio kralj!" Smatran fanatičnim obožavateljem bez problema se probio između novinara i policajaca, skočio na papuču *Delagea* i ispalio hice iz revolvera Mauser i Walter na Aleksandra I., ministra Barthoua i generala Georgesa, osobnog kraljeva prijatelja. Kralj pogiba na mjestu, dok Louis Barthu umire nekoliko sati poslije. Ubojica, zaustavljen udarcima sablje nekog potpukovnika na konju smrtno je ranjen opetovanim hicima policajaca. Istraga koju je vodila francuska policija dovodi do brzog uhićenja trojice supočinitelja ubojstva, Makedonca Dimitrova Kerina. Svi su bili povezani s tajnim hrvatskim društvom nazvanim ustaše čijeg je šefa Antu Pavelića francusko pravosuđe u odsutnosti osudilo na smrt.

Hrvat Ante Pavelić (desno) šef ustaša pojavljuje se uz Mussolinija. Došavši na vlast 1941., ustaše su se odmah pridružile silama osovine.

Težak suživot Srba i Hrvata

Ustaše su rođeni u složenom kontekstu između dvaju ratova u Jugoslaviji. Srbi, Hrvati i Slovenci žive u istom kraljevstvu pod vodstvom srpske dinastije Karađordevića koja guši hrvatske nacionalističke težnje. Godine 1929. kralj Aleksandar I. raspušta jugoslavenski parlament i proglašava osobnu diktaturu, osuđujući definitivno svaku mogućnost pomirbe s Hrvatima, pobornicima federalističkog rješenja. Istoga dana Hrvat Ante Pavelić, po zanimanju odvjetnik i nekadašnji zastupnik, stvara ustaše, organizaciju koja propovijeda "propagandu akcijom" i čiji je cilj ruše-

SUPOČINITELJI VMRO-a

HRVATSKI ODVJETNIK, UTEMELJITELJ ustaša Ante Pavelić brani makedonsku stvar u nekoliko navrata. Zauzvrat tajno makedonsko terorističko društvo VMRO nudi mu svoju dragocjenu pomoć. Unutarnja makedonska revolucionarna organizacija stvorena 1893. težila je za nacionalnim jedinstvom boreći se protiv Turaka, a poslije Balkanskih ratova od 1912. do 1913. protiv Grčke, Bugarske i Srbije koje su podijelile regiju. Hajduci, borci VMRO-a bili su nepogrešivo povezani zakonom šutnje. Učinkovito organiziraju lokalne ustanke i atentate dok se *komite* zadužuju za uspostavu paralelne pravde bez milosti s izdajicama i prikupljanje financijskih sredstava. Ustaše su se okoristili umješnošću VMR-a i privrženošću njegovih članova medu kojima je Dimitrov Kerin ubojica Aleksandra I.

nje Jugoslavije. Pavelić, izbjeglica u Italiji dobiva izravnu Mussolinijevu potporu uz obećanje da će mu ustupiti Dalmaciju dok njegovu desnu ruku Perčeca prima mađarski regent Horty.

Za nekoliko mjeseci ojačani darovima i vezama s unutarnjom makedonskom revolucionarnom organizacijom, VMR-om, oni novače više tisuća ustaša školovanih za terorističke akcije u logorima Junka-puste u Mađarskoj i Borgotaru u Italiji. Ove udarne postrojbe sastavljene su od hrvatskih emigranata unovačenih silom ili milom u Italiji, Njemačkoj, Belgiji, Južnoj Americi. Pri učlanjenju prisežu na križ i revolver smještene između dviju svijeća da će se pokoravati Pavelićevim zapovijedima. U nekoliko godina ustaše izvode sve više bombaških atentata dok Pavelić, samoproglašeni poglavnik ili "vrhovni poglavar" ustaša priprema ubojstvo Aleksandra I. i osigurava potporu sila osovine.

Tajno društvo na vlasti

Ustaše izlaze iz ilegale uz pomoć Hitlerove pobjede nad jugoslavenskom vojskom. Kao što je predviđeno, Pavelić ustupa Dalmaciju Mussoliniju i u travnju 1941. postaje šefom "Nezavisne Države Hrvatske". Ondje organizira diktaturu po zapovijedi nacističke Njemačke, čiji projekt 22. srpnja 1941. objavljuje Mile Budak, ministar bogoštovlja i nastave.: "Trećinu Srba treba pobiti, trećinu raseliti a trećinu pokrstiti i asimilirati u hrvatski element". Ustaše djeluju javno uz odobravanje katoličke hijerarhije i obavljaju prisilna pokrštavanja, krvoprolića i masovne deportacije Srba, Židova i Roma. Njemačka kapitulacija i Titova pobjeda označavaju kraj ustaške diktature. Ostatke Pavelićeve vojske poubijale su Titove postrojbe u Mariboru 1945. Glavni šefovi organizacije nisu stradali od tog obrata situacije. Pavelić je pobjegao u Rim, a zatim u Argentinu sa znatnim bogatstvom koje se sastojalo od zlata i dragulja. Umire 1959. u Španjolskoj u svojem krevetu.

Radi organizacije vlasti u Bosni ustaški režim angažirao je u travnju 1941. Hrvatsku građansku zaštitu, obrambenu organizaciju koju je 1933. osnovao dr. Vladko Maček, predsjednik Hrvatske seljačke stranke.

Na Bliskom istoku diskretan utjecaj **Muslimanske braće**

Vjersko društvo političkoga cilja, Muslimanska braća, prototip su islamističke fundamentalističke organizacije. Oni su nadahnuli tj. izgradili dosta terorista tijekom druge polovice 20. stoljeća.

Amblem Muslimanske braće: dvije prekrižene sablje koje znače sveti rat islamskoga fundamentalizma. To je cilj koji se priprema više od pola stoljeća.

"ISLIM DA MUSLIMAN IMA ZADATAK da oživi slavu islama promičući ponovno rođenje njegovih naroda, obnavljajući njegove zakone. Vjerujem da islamska zastava mora dominirati čovječanstvom i da je zadatak svakoga muslimana odgajati svijet prema pravilima islama."

Te je riječi izgovorio 1929. egipatski učitelj Ismailia Hassan al-Banna. Egipat je tek izašao iz duga razdoblja europske dominacije pa neki vjerski dužnosnici traže reislamizaciju društva koje smatraju previše zapadnjačkim. Jedan od njih je i Hassan al-Banna (1906.--1949.); on smatra da je povratak izvorima islama nužan kako bi Egipat ponovno pronašao svoj identitet. Prema njegovim riječima radi se o tome da se "okonča strani duh u kućama". U tom duhu on utemeljuje bratstvo Muslimanske braće. Njegov je program otvoreno fundamentalistički: uskladiti politiku s kuranskim zakonom, odgajati mlade za Sveti rat (džihad), ponovno uspostaviti običaje koji odgovaraju najradikalnijem islamu, posebno glede žena... Godine 1933. Hassan al-Banna je premješten u Kairo. Tu prenosi sjedište bratstva kojem za nekoliko godina daje nacionalni predznak.

"Mučenik je naš zavjet"

Bratstvo ima dva različita aspekta: jedan je karitativan, prozelitski, a drugi tajni odnosi se na njegove aktivnosti destabilizacije koje žele ostvariti njegov projekt. Imajući to u vidu svaki novi član priseže da će čuvati najapsolutniju tajnu o organizaciji bratstva. Osim toga mora prisegnuti vjernost pravilu koje potiče da je "Kur'an naš zakon, džihad naš život, mučenik naš zavjet". Tijekom godina organizacija se ustrojava u potpuno ratničkoj orijentaciji. Tijekom Drugoga svjetskog

TARIK RAMADAN, NASLJEDNIK

TARIK RAMADAN JE NEDVOJBENO ATIPIČNI intelektualac, medij i kontroverzna ličnost. Propovjednik i muslimanski teolog, blizak alterglobalističnim krugovima često intervenira u francuskim glasilima u ime sinteze između islama i Republike. Međutim njegovi protivnici motreći pomno razloge koje namjenjuje muslimanskoj zajednici vide u njemu opasna islamista na desnoj liniji njegova djeda po ocu Hassana al-Banna, utemeljitelja Muslimanske braće. Na čelu udruge utemeljene početkom

rata podupire naciste antisemitizmom, utemeljuje organizaciju tajne vojske. Nakon rata njegov način funkcioniranja, veoma strukturiran služi kao model velikom broju islamističkih pokreta: "vođa" upravlja bratstvom. Pomaže mu određen broj službi koje su raspoređene po terenu prema sekcijama odgovornim za propagandu prema stanovništvu, školovanje i obrazovanje članova. Napokon u bazi red ima falange ratnika koje su mu podčinjene. Muslimanska braća se posebno hvale aktivnom vojnom potporom protiv države Izrael utemeljene 1948. na vratima Egipta. Ali vlada, zabrinuta zbog njegova jačanja, zabranjuje red. Reakcija je brza: Braća ubijaju predsjednika vlade al-Nokrachija u veljači 1949. Nekoliko dana poslije ubijen je i al-Banna.

Braća i terorizam

Od 50-ih godina prošloga stoljeća organizacija je postala nepobitan čimbenik egipatskoga političkog života. Sudjeluje u revoluciji 1959. koja dovodi Nasera na vlast, ali ostaje veoma kritična prema novom egipatskom lideru kojeg pokušava ubiti 1954. Isto tako 1988. časnici bliski redovima bratstva ubijaju predsjednika Sadata koji je sam bio bivši član bratstva zbog njegova približavanja Izraelu.

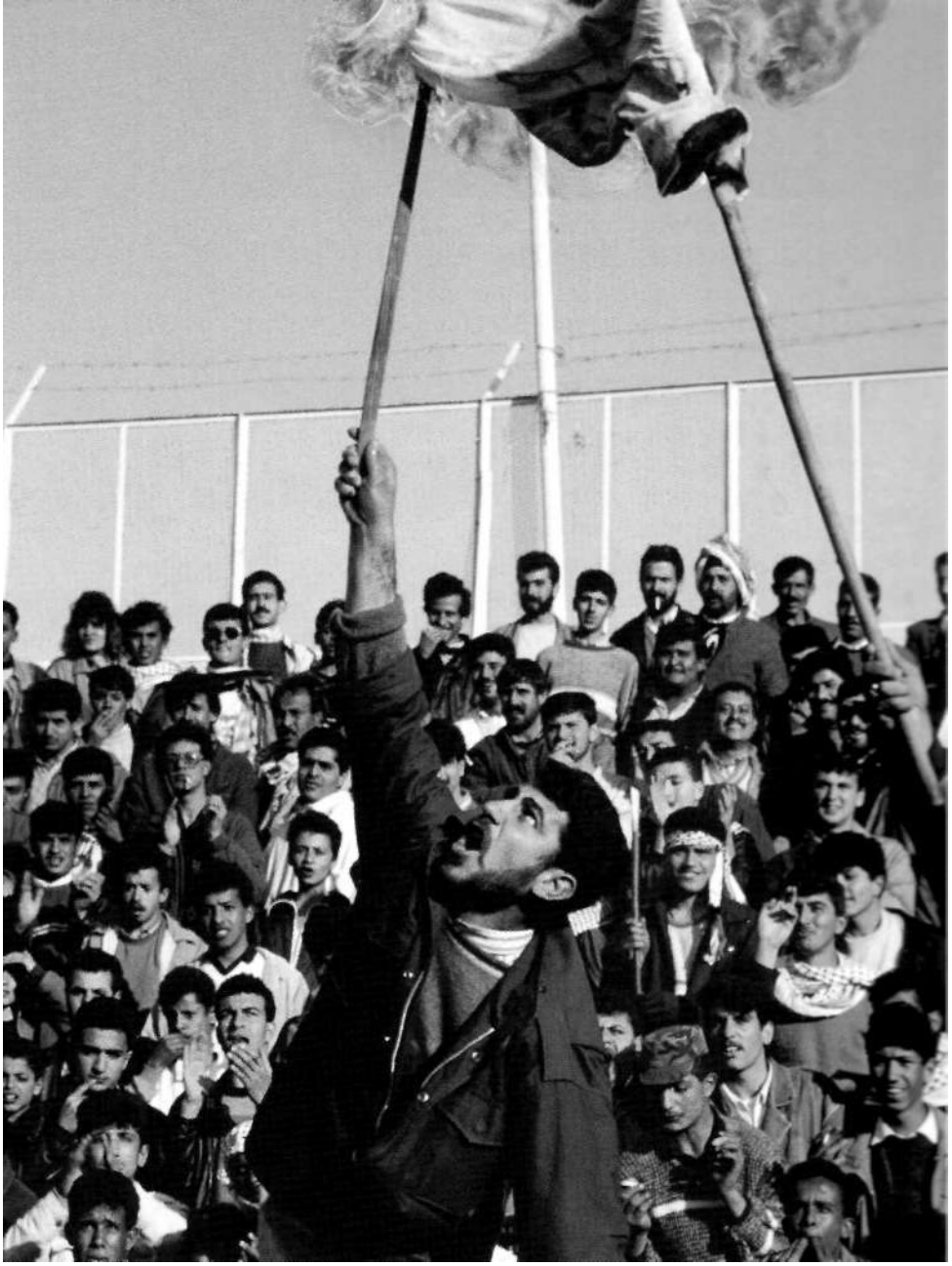

U siječnju 1991. u Jordanu tijekom demonstracije potpore Iraku Saddama Huseina Muslimanska braća spaljuju izraelsku zastavu.

Istodobno organizacija se širi i postaje pravi obrazac terorizma na Bliskom istoku. Rada slične pokrete kao što su Braća Kuvajta, Jordana, Iraka koje financira Saudijska Arabija. Ciljevi i sredstva ostaju isti. Tako u Siriji Muslimanska braća organiziraju atentate protiv stranke Baas Hafeza el-Assada koja je po njihovu mišljenju kriva što vodi previše laičku politiku. Međutim koordinacija između matičnog bratstva u Egiptu i bratstva kćeri je teška jer ona želi autonomiju. Situacija je danas takva da je organizacija više nalik nekoj difuznoj tvorevini nego strogo organiziranom redu. Njezin vođa, stanovnik Egipta, odbija potvrditi da postoji međunarodna organizacija Muslimanske braće. Priznanje neuspjeha ili vrhunska laž bratstva koje, iako u određenim arapskim zemljama javno, nastavlja igrati tajanstvenu ulogu u svojoj potpori islamističkom terorizmu? Sigurno je da se mozak i druga osoba po važnosti u al-Qaidi, Ayman al-Zawahiri školovao u njihovim redovima.

MUSLIMANSKE BRAĆE?

90-ih godina prošlog stoljeća pod imenom "Muslimani i muslimani Švicarske" održava sve više javnih konferencija. Ondje promiče određen broj stajališta o islamu u društvu koje poziva na islamizaciju Europe i koje je u suprotnosti sa slikom o umjerenosti koja im je dana u medijima. Iako se Ramadan brani od svakog povezivanja između misli svojega djeda i svoje, ipak mu je u više navrata iskazao dirljivu počast posebno u svojim kritikama u odnosu na cionizam.

Izgubljeni vojnici OAS-a

Više od godine dana u Alžiru i u Parizu strepe od tri slova. OAS ulazi u očajnički smrtonosni otpor napuštanju francuskog Alžira.

BILO JE DOVOLJNO TELEVIZIJSKO obraćanje generala de Gaullea pa da bi se Francuze uvjerilo "da ne trebaju slijediti mrsku i glupu avanturu ustanika u Alžiru." Puč "šačice umirovljenih generala" izveden u noći 23. travnja 1961. propao je, mnogo ih je predano zakonu, a buntovnici nemaju drugog izbora nego da bježe i odu u ilegalu. Najžešći pristaše francuskog Alžira ipak su na trenutak mogli vjerovati da ih general de Gaulle neće napustiti. Nije li, vrativši se na vlast 1958., izjavio pred 500 000 okupljenih Alžiraca koji su ga dočekali: "Razumio sam vas!"? Ali ubrzo će se raditi o nerazumijevanju jer de Gaulle je učinio izbor. Situacija će se od sada samo pogoršavati sve do "tjedna barikada" u siječnju 1960. i pokazati odlučnost aktivista. Ustanak je propao, ali mnogo ih je koji smatraju da pod svaku cijenu treba nastaviti borbu. Pierre Lagaillarde, nekadašnji alžirski zastupnik i Jean-Jacques Susini, student medicine neki su od takvih. Optuženi nakon Tjedna barikada iskoristili su svoje privremenu slobodu da pobjegnu u Španjolsku. U Madridu u siječnju 1961. utemeljuju još bez točnoga cilja "Organizaciju tajne vojske", OAS.

"Izgubljeni vojnici" francuskog Alžira

U Madridu je Susini stupio u vezu s generalom Raoulom Salanom. Zajedno će organizirati OAS, čiji glavni zapovjednik postaje Salan uz pomoć jednog drugog pučista, generala Edmonda Jouhauda. Vojnici koji su nakon propalog puča odlučili nastaviti borbu da bi sačuvali Alžir za Francusku dolaze u velikom broju kako bi ojačali redove OAS-a koji je do tada prema Susinijevim riječima bio "prazna školjka". Među njima ima mnogo ponosnih časnika koji ne podnose da vojska tako napusti s Alžirom dio domovine. Svi se sjećaju obećanja što ih je u više navrata ponavljala vlada da će zadržati francuski Alžir te smatraju svojom zadaćom pružiti otpor tomu. Nisu li već 1954. s padom Dien Bien Phua i gubitkom Indokine osjetili gorčinu odricanja? Kod alžirskih Francuza ima ih također mnogo koji u tom pothvatu "otpora" vide jedinstvenu i zadnju slamku spasa, međutim čini se da je igra završena i da ništa neće zaustaviti hod prema neovisnosti.

Svjesni da se borba može voditi samo u Alžiru, Salam i Susini potiču u Parizu stvaranje metropolskog ogranka koji su povjerili kapetanu Pierreu Sergentu. OAS "métro" vrlo se brzo - iako proklamira iste ciljeve kao i njegova alžirska sestra - počinje razlikovati po članstvu. Tu još ima nekoliko vojnih osoba, ali to je neobična mješavina koja okuplja antidegaulliste, nacionaliste revanšiste, rojaliste i antirepublikance, petenovce, bivše pripadnike SS divizije Karlo Veliki, sve pobornike reda i spremne da se za nj bore, počevši od članova opasne i tvrde "Misije III." koju vodi André Canal, zvan "monokl".

26. ožujka 1962. simpatizeri OAS-a demonstriraju u Alžiru pred velikom poštom i defiliraju po *rue d'Isly* gdje vojska otvara vatru. Poginulo je 36 osoba, a više od 200 je ranjenih.

OAS PRED

JE LI SE FRANCUSKO PRAVOSUĐE POKAzalo milostivim u odnosu na OAS-ove teroriste? Sudeći po brojkama jest. Optuženo je 3680 osoba, sudovi su proglasili 41 smrtnu kaznu od kojih su samo četiri izvršene... Roger Degueldre, Jean-Marie Bastien-Thiry, Albert Dovecart i Claude Piegts, s tim da je za dvojicu posljednjih utvrđeno da su krivi za ubojstvo inspektora Gavouryja. Za ostale brzo će stići pomilovanje, prve amnestije proglašavaju se od 1964. Nova oslobađanja dogodila su se u prosincu 1965., u ožujku 1966. i u ožujku 1968. General Salan koji

Strogi ustroj

Oko Salaria i Jouhauda uspostavljeno je visoko vijeće OAS-a u kojem se nalaze general Gardy, pukovnici Gardes i Godard, a od civila Susini i doktor Perez. Taj glavni stožer pokriva tri glavne strukture OAS-a: ured za organizaciju masa (OM), za političku akciju i propagandu (APP) dodijeljen Susiniju te ured za informiranje i operacije (OPP koji je podijeljen u središnji informativni ured (BCR) i ured operativne akcije kojim upravlja pukovnik 1. REP-a (strana padobranska pukovnija) Roger Degueldre, stožerni član OAS-a na čelu

Generali Edmond Jouhaud, Raoul Salan i Maurice Challe 23. travnja 1961. u Alžiru, nekoliko sati poslije puča.

PRAVDOM

je najprije osuđen na smrt, zatim na doživotnu kaznu zatvora bit će pomilovan 1968. Jouhaud, osuđen na istu kaznu oslobođenje 1967. Godine 1982. donesen je nacrt zakona za potpunu amnestiju osoba vezanih uz alžirski rat. No uslijedila je živa polemika, a odnosila se na revizije karijera i primanja ustaničkih časnika u vojnu pričuvu. O posljednjim točkama zakona žestoko će se raspravljati jer će François Mitterrand od Pierrea Bértégovoya zahtijevati da zatraži odgovornost svoje vlade. Tekst zakona će biti prihvaćen, a revolucionari rehabilitirani.

njegovih komandosa Delta. U Constantinu i Oranu stvaraju se delegacije, a njima upravljaju potpukovnik Château--Jobert i general Jouhaud.

OAS nedvojbeno okuplja više od tisuću članova stvarno aktivnih, ali može računati na potporu velikoga dijela alžirskih Francuza da dobiju zaštitu, osobne dokumente, pomoć u logistici... Čak i u vojsci OAS je zadržao dovoljno veza da može nabaviti oružje pa, ako je potrebno, čak ga i proizvodi. U igri su velika financijska sredstva: OAS provaljuje u banke katkad uz dobrohotnu pomoć nekoliko direktora, njihovih simpatizera. Pljačka alžirske banke u Oranu donijela im je najmanje 20 milijuna franaka. Jean Gorel, tj. "Cimeterre" ima funkciju rizničara; on uvodi neku vrstu revolucionarnoga poreza naplaćujući subskripcije za koje su Francuzi u Alžiru zamoljeni da se odazovu. Namaknuli su i bogatstva iz svijeta slavnih i poznatih pod prijetnjom odmazde.

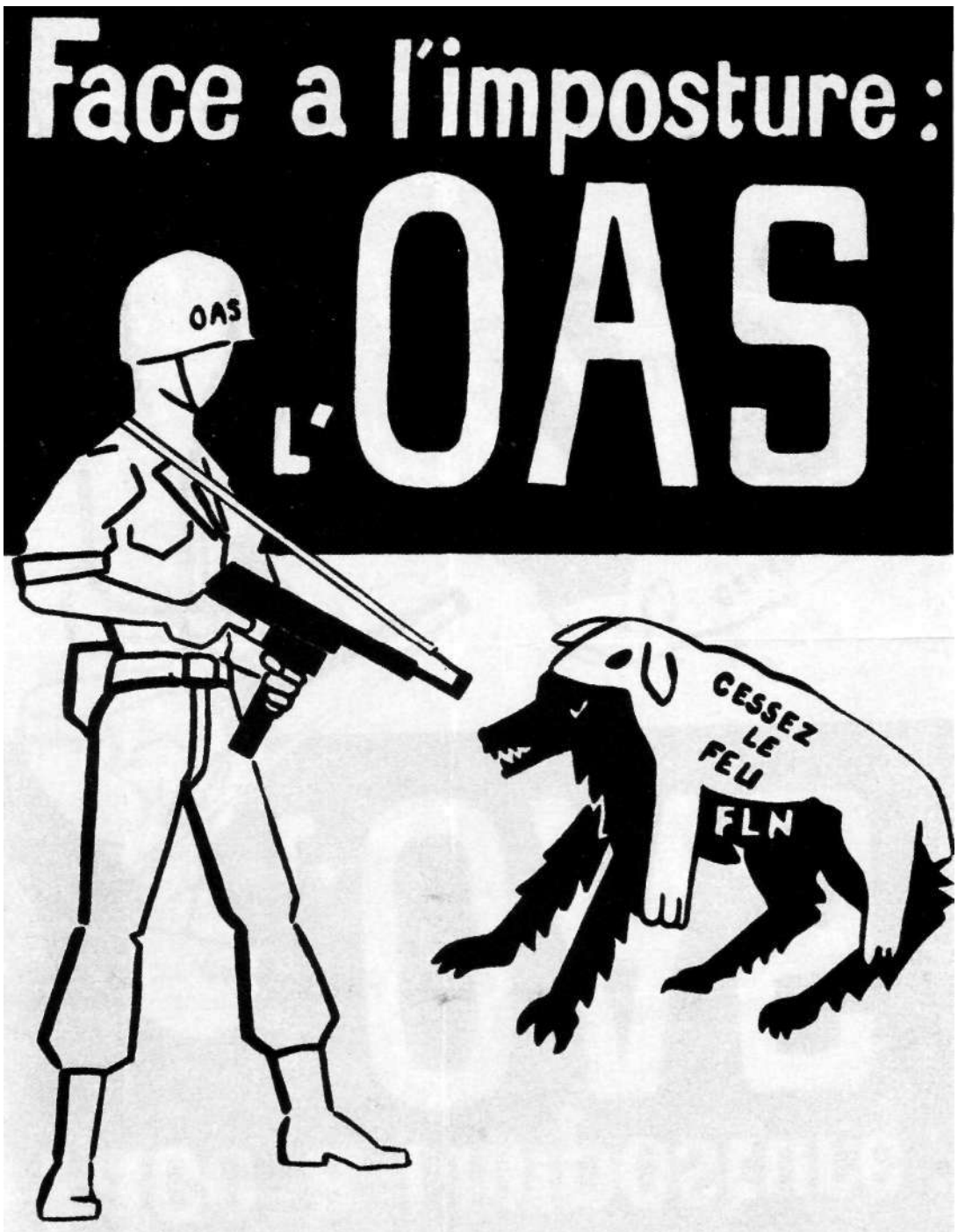

"Gdje želi, kada želi"

Od ožujka 1961. na alžirskim zidovima pojavljuju se na brzinu obojena tri slova "OAS"; ali organizacija vrlo brzo prelazi na akcije potpuno drugačijih razmjera: ubojstva i bombaški napadi i postaju argumenti OAS-a. Njegovi ciljevi, ponajprije članovi FLN-a i njihovi simpatizeri, ali isto tako i gaullistička vlast i njezini predstavnici te šire alžirsko civilno stanovništvo kako bi posvuda zavladao teror u skladu sa sloganom objavljenim na zidovima: "OAS udara gdje želi, kada želi." Od travnja 1961. povećava se broj bombaških napada koje prouzrokuju stotine žrtava. U Alžiru i u Parizu slijede "plave noći" tijekom kojih je katkad podmetnuto više od 30 bombi. Tijekom operacije "Rock n'Roll" 4. i 5. ožujka bilo je najmanje 120 atentata za koje je odgovornost preuzeo OAS. Komandosi de Gueldreove Delte dolaze na loš glas zbog ubojstava više policijskih komesara i inspektora, simbola francuske države. Sedmoga veljače 1962. atentati su prevršili svaku mjeru. Eksploziv je bio podmetnut u kuću Andréa Malrauxa, de Gaulleova ministra. Djevojčica od četiri godine okrutno je iznakažena. Drama je okončana, a OAS diskreditiran u očima francuskog stanovništva koje je sutradan masovno demonstriralo ispred Bastille. Policija rastjerava povorke nečuvenom brutalnošću: u postaji podzemne željeznice Charonne nađeno je osmero poginulih. Očaj doseže vrhunac, a OAS će biti neumorno proganjan.

Plakat OAS-a kojim se pozivaju Francuzi da odbace politiku generala de Gaulla i prepuste francuski Alžir u ruke Fronte za nacionalno oslobođenje Alžira.

Nemilosrdna borba

U borbi protiv OAS-a vlada ne štedi sredstva i angažira sve policijske i žandarmerijske službe s općim uputama, DST, vojnu sigurnost. U sudskoj policiji stvorena je "Misija C", posebno namijenjena za razbijanje aktivističkih mreža. Lucienu Bitterlinu, vjernom gaullistu, povjerena je briga za organizaciju posebne neslužbene postrojbe koja će upotrijebiti sva sredstva. *Barbouzes,* tajni agenti te skupine, nazvane "Talion", zaduženi su da na teror odgovore terorom služeći se otmicama, mučenjima i podmetanjima eksploziva. Najučinkovitiji će biti doušnici policije i neće se libiti da uspostave uske veze s FLN-om. Za neke je službena misija C sudske policija bila samo paravan namijenjen maskiranju toga protuprirodnog saveza...

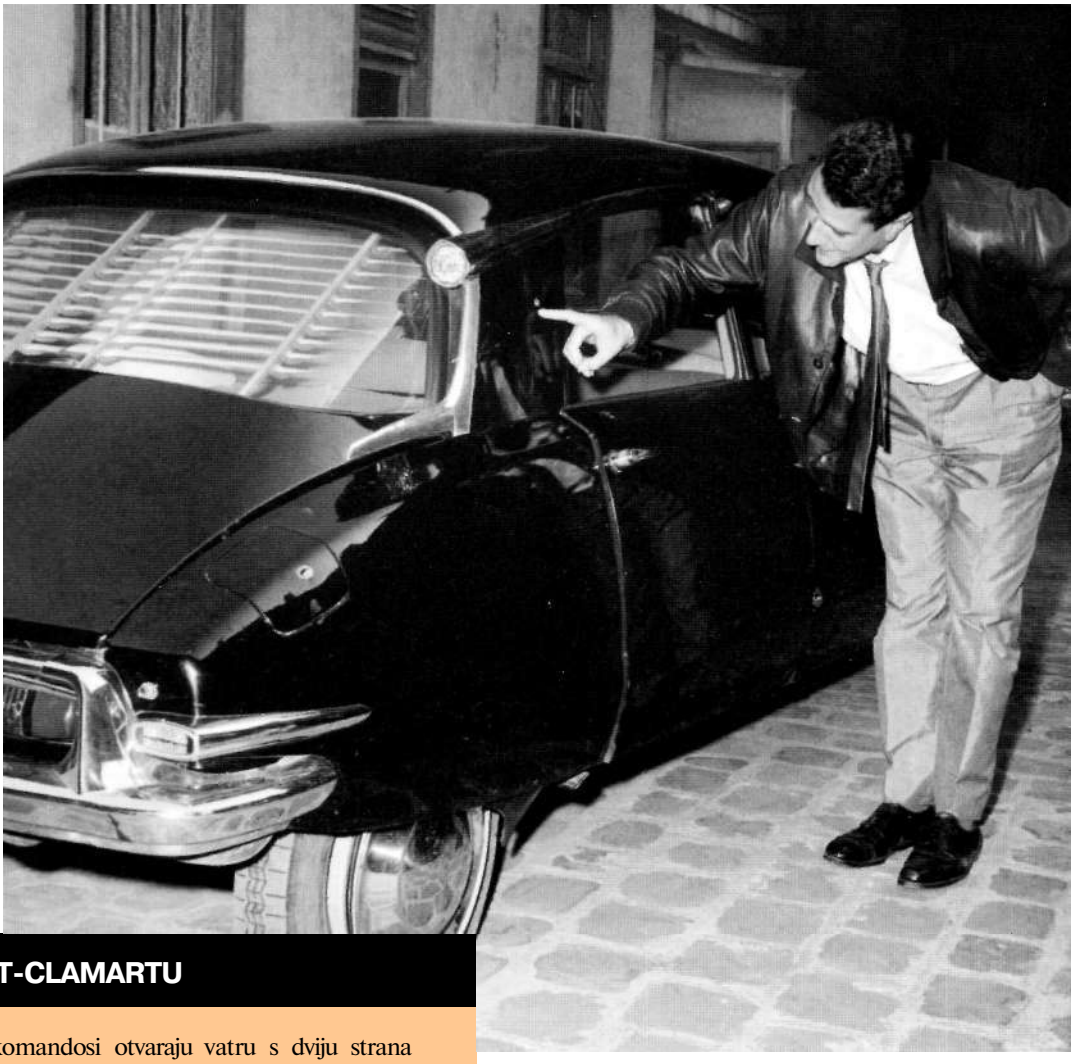

Quai des Orfèvres, inspektor otkriva pogotke mecima na predsjednički DS. "Izvukli smo se", zadovoljno će reći general dodajući: "Ta gospoda loše ciljaju!"

ATENTAT U PETIT-CLAMARTU

" Bilo je tijesno..." reći će general de Gaulle izvlačeći se iz predsjedničkog DS-a koji je upravo izdržao hice OAS-ovih ubojica. Dvadeset drugi je kolovoz 1962., gotovo je 20 sati i general je izašao iz Elizejske palače uputivši se u zračnu luku Villacoublay. Na putu ga čeka specijalna jedinica OAS-a u Petit-Clamartu nedaleko od Meudona. Inženjer naoružanja, Jean-Marie Bastien-Thiry na čelu je skupine sastavljene od bivših pukovnika Alaina Bougreneta de la Tocnayea, Georgesa Watina i Jacquesa Prévosta, Pierrea Magadea, Pascala Bertina, Louisa de Condéa, Gérarda Buisinesa, Sergea Berniera i trojice Mađara: Laszla Varge, Gyule Sarija i Lajosa Martona. Kada komandosi otvaraju vatru s dviju strana ceste, predsjednička povorka se uspjela izvući i umaknuti, a predsjednik je ostao neozlijeđen. Pucnjava je trajala samo nekoliko sekundi, 150 čahura projektila pronađene su na mjestu atentata, 14 metaka izrešetalo je predsjednički DS. Taj atentat nije bio prvi pokušaj aktivista francuskog Alžira protiv de Gaulla. Razmotreno je mnogo scenarija. Zasjeda u Orléansvilleu u prosincu 1960., napad kamionom samoubojicom na Elizejsku palaču uoči puča, bomba u *Comédie Française*... Poslije pustolovine u Petit-Clamartu OAS se neće razoružati i ponovno će pokušati u kolovozu 1963. na brdu Faronu, blizu Toulona.

Barbouzes, omiljena meta OAS-a, platit će težak obol u toj nemilosrdnoj borbi. Dvadeset devetoga siječnja 1962. njihov glavni stožer u zrak je dignula snažna i smrtonosna eksplozija u kojoj je stradalo 19 osoba. Nekoliko tjedana poslije njihov novi glavni stožer smješten u hotelu Radjah napadnut je raketnim bacačem. Hajka na aktiviste ipak donosi plodove i OAS je ozbiljno oslabljen. Jouhaud je uhićen 25. ožujka 1962., Degueldre dva tjedna poslije, a 20. travnja pada Salan. Medu onima koji su izbjegli policijskim racijama neki ekstremisti propovijedaju politiku spaljene zemlje. Atentati se intenziviraju u ekstremnoj i smrtonosnoj zadnjoj bitki za spas časti; deseci alžirskih školskih ustanova dignuti su u zrak. Povećavajući broj pljački protiv muslimana OAS se nada protunapadu FLN-a koji bi mogao prisiliti vladu da reagira i možda razmotri svoju odluku. Georges Bidault, koji je zamijenio generala Salana na čelu OAS-a, pokušava ustrojiti novo "Nacionalno vijeće otpora" sa Jacquesom Soustelleom, generalom Gardyjem i pukovnikom Argoudom. Njegov je glavni cilj srušiti generala de Gaulla. Teško je utvrditi bilancu terorističkih aktivnosti OAS-a. U malo više od godinu dana postojanja ona je nedvojbeno izazvala smrt 1500 muslimana i više stotina Francuza.

Terorizam **ekstremne ljevice:** Izgubljena poslijeratna generacija

Anarhisti i južnoameričke gerile pokazali su im put: za Crvene brigade ili Direktnu akciju te za Frakciju Crvene armije klasna borba treba biti ilegalna i snažna.

U PROLJEĆE 1978. ITALIJA STREPI: Alda Mora, šefa demokršćanske stranke oteli su komandosi, pripadnici Crvenih brigada, ilegalne ljevičarske skupine osnovane prije deset godina. Po nalogu Marija Morettija, tadašnjega vođe Brigada, savršeno pripremljena devetorica muškaraca trenirana mjesecima, hladno ubijaju Morine tjelesne čuvare prije nego što njega otimaju. Šesnaesti je ožujka. Pedeset pet dana Italija je izvan sebe; članovi Brigada podruguju se snagama reda šaljući im Morina pisma, navodeći ih na pogrešne tragove. Mediji stalno izvješćuju stanovništvo u strahu pred očevidnom nemoći političke klase i policije: malena skupina ljudi uspijeva se sama oduprijeti moćnoj Italiji. Devetoga ožujka napokon nalaze predsjednikovo truplo izrešetano mecima u Renaultu 4, smještenom usred glavnoga grada što je dodatno izrugivanje režimu. Protuzakonito uhićenje i smrt demokršćanskog lidera što su ih spretno inscenirale Crvene brigade duboko su uzdrmali Talijansku Republiku.

Nasljednici nihilista?

Toga datuma već deset godina većinu razvijenih zemalja ugrožavaju na najvišoj razini grupice koje zazivaju "oružanu borbu" kako bi nestali kapitalizam i sramotni liberalizam. Djeca gospodarskog rasta i hladnoga rata zahtijevaju račune od generacije svojih roditelja i društva izobilja koje smatraju previše nejednakim. Tako se pri susretu ljevičarstva i Trećeg svijeta rađaju tajna društva ekstremne ljevice koja propovijedaju nasilje kao sredstvo djelovanja poput svojih nihilističkih predaka ili anarhista iz prethodnog stoljeća. U Italiji troje studenata: Renato Curcio, njegova žena Margherita Cagol i Albert Francescini 1970. osnivaju Crvene brigade (BR). Potvrđujući se kao predstavnici sindikalizma protiv poslodavaca, predbacuju rukovodećoj klasi njezinu preveliku bliskost pa čak i nagodbu s kapitalom ako ne i s posljednjim ostacima fašizma. U Njemačkoj se mladi studenti također oslobađanju nametnutih ograda u zemlji koju smatraju da je obilježena nacizmom pa u lipnju 1970. osnivaju frakciju Crvene armije (RAF). Skupina je zapamćena kao "Baaderova banda" po imenu svojega karizmatskog šefa, Andreasa Baadera. On i njegova družica Gudrun Ensslin, kojima se poslije pridružuje Urlike Meinhof, pripadaju generacije koja stigmatizira ponašanje njemačkoga naroda prema nacizmu smatrajući kako zlo još teče njemačkim žilama. U Japanu se nalazi identično stajalište u mladeži koja osniva Japansku crvenu armiju...

Latinoamerički obrazac

Ove europske grupe nadahnjuju se sve, katkad izrazito, latinoameričkim primjerom. Godine 1959. revolucionarni lider Fidel Castro srušio je režim generala Batiste u Kubi. Tako u Latinskoj Americi počinje borba medu vladama što ih podupiru Washington i paravojne postrojbe ekstremne ljevice koje pokušavaju proširiti "trajnu revoluciju". U takvom se napetom ozračju stvaraju naoružane skupine na gotovo cijelom

Aldo Moro otet je 16. ožujka 1978., a zatim su ga njegovi otmičari izložili pod zastavom Crvenih brigada. Nađen je mrtav u prtljažniku automobila u Rimu 9. svibnja.

južnoameričkom kontinentu. MIR Miguela Enriqueza u Čileu, Sandinistička fronta nacionalnog oslobođenja Nikaragve, Fronta nacionalnog oslobođenja Farabunda Martija u Salvadoru ili grupa Marighella u Brazilu, Montonerosi u Argentini, a ne smijemo zaboraviti ni Tupamarose u Urugvaju. Većina tih ilegalnih naoružanih društava poražena je u svojem pothvatu osvajanja vlasti osim časne iznimke sandinista koji 1979. uspijevaju srušiti nikaragvansku dinastiju Somoza. Sve su sastavljene od savršeno treniranih paravojnih postrojbi koje brojčano nadilaze redovitu vojsku koja se suprotstavlja smrtonosnoj gerili. Tako je u Peruu "Staza svjetlosti" između 1978. i 1992. kada je uhićen njihov vođa Abimael Guzman, maoistički teoretičar, izumitelj koncepta "terorizma pročišćivača", ubila više od 30 000 ljudi.

Teror i tajna kao sredstva djelovanja

Ilegalne grupe ekstremne ljevice prihvaćaju različite strategije čija je zajednička crta zadati strah. Zbog toga im je tajna temeljni element. Na njoj se temelji uspjeh njihovih operacija zaplašivanja.

MODEL ZA EUROPSKE MILITANTE

TIJEKOM 60-ih I 70-ih GODINA PROšlog stoljeća jedan je urugvajski pokret postao obrazac terorizma južnoameričke ekstremne ljevice: radi se o tupamarosima. Ta skupina nastala 1962. tako je nazvana u znak sjećanja na borbu Inka protiv španjolskih osvajača da bi odsad vodila revolucionarnu borbu. Međutim veoma pragmatični tupamarosi smatrali su kako se kubanski model ne može primijeniti na državu i da bi trebali voditi intenzivnu gerilu kako bi se "pojavili kao vlast unutar druge vlasti". U početku je ta strategija funkcionirala: 1972. urugvajske oružane snage procijenile su kako tupamarosi formiraju "dvostruku vlast s vojnim aparatom od više tisuća boraca, ilegalnom organizacijom od više od 10 000 vojnika i strateškom političkom upravom koja izaziva divljenje zbog smionosti i preciznosti svojih terorističkih aktivnosti". No njihov je uspjeh bio kratka vijeka. Godine 1972. uvjereni u svoju snagu objavili su rat oružanim snagama: za nekoliko mjeseci bili su pobijeđeni, ubijeni, zatočeni, a neki su morali u izgnanstvo. No njihovo je razmišljanje imalo utjecaja na velik broj europskih skupina.

Jean-Marc Rouillan, Nathalie Ménigon i Joëlle Aubron, članovi Direktne akcije, tijekom suđenja 1994. Uporno su odbijali poreći svoja djela pred sudom.

Brojni atentati koje su počinile Crvene brigade ili banda Baader plod su kulta tajne povezane sa strategijom kaosa. Tako je frakcija Crvene armije otela, a zatim u rujnu 1977. i likvidirala Hanns-Martina Schleyera, šefa njemačkih poslodavaca, bivšega nacista. U Francuskoj skupina Izravne akcije koju je 1979. utemeljio je Jean-Mar Rouillan izvršava seriju smrtonosnih atentata 80-ih godina prošloga stoljeća. General Audran, ravnatelj međunarodnih odnosa u Ministarstvu obrane i Georges Besse, predsjednik, generalni direktor *Renaulta* ubijeni su jedan za drugim 1985. i 1987. Te skupine prakticiraju i bombaške atentate i otmice. Osim Crvenih brigada i bande Baader-Meinhof poznat je i slučaj FARC-a (Kolumbijske naoružane revolucionarne snage). Ovi geriljerosi bore se od 60-ih godina prošloga stoljeća protiv velikih zemljoposjednika. U početku jednostavne seljačke paravojne formacije FARC je postao prava ilegalna soldateska za koju se danas smatra da broji 15 000 ljudi. Otimaju važne ličnosti poput Ingrid Bétancourt koju drže zatvorenu od 2002. U njihovu slučaju jasno je da su se okrenuli od svojih prvotnih ideala ravnopravnosti svjedočeći o sve užim vezama s narkokartelima.

Služiti stvari

Iako je teško definirati tipičan profil članova političkih društava, jasno je da svi dijele određen broj vrijednosti, počevši od vizije društva u smislu klasne borbe koja je zajednički nazivnik velikom broju poziva. U Italiji moć komunističke partije objašnjava kako su Crvene brigade dugo vremena imale velik broj pristaša, a ekstremna ljevica nije ih uistinu kritizirala unatoč tomu što su pribjegavali nasilju. Često su članovi utemeljitelji tih skupina bili mladi studenti rođeni poslije rata. Njihovo zatvorsko iskustvo nije bilo strano radikalizaciji njihovih zahtjeva i njihovih akcija. Većina članova prošla je neku obuku ili barem pripremu. Kao što izjavljuje Massimo Prandi, bivši član organizacije *Prima Linea,* talijanske skupine povezane s Crvenim brigadama, "učili su vas kako znalački razbiti gubicu nekome, kako udariti na točno određeno mjesto u potkoljenicu da se slomi noga". Očito je iskustvo nasilja neka vrsta inicijacijskog obreda. Jer *stvar je* važnija od svega. Stoga još i danas mnogi odbijaju osuditi vlastito nasilje, poput članova Direktne akcije koji su u zatvoru od 1987. Ali taj potpuni angažman nije dovoljan. Tim ilegalnim društvima pomagale su često druge skupine istoga tipa. Tako je FPLP Georgesa Habachea, branitelja palestinske stvari oteo zrakoplov 1977. da bi zatražio oslobađanje članova RAF-a. Danas se zna da je ta frakcija iskoristila pomoć druge terorističke mreže i potpore Stasija, istočnonjemačke tajne službe.

Između poraza i obnove

S odmakom valja konstatirati da se čini kako su grupice ekstremne ljevice između 60-ih i 70-ih godina prošloga stoljeća izgubile bitku. Kao što je to prepoznao Enrico Fensi, jedan od ideologa Crvenih brigada, "poglavlje BR-a je praktički zatvoreno. Oružana borba je promašila sve političke i društvene ciljeve koje je objavljivala u deset godina. U toj je fazi poraz Crvenih brigada poraz same hipoteze o oružanoj borbi u našoj zemlji." Isto mišljenje prevladava u Njemačkoj, gdje je unatoč smrti utemeljitelja, "koji su se ubili" tijekom boravka u zatvoru, RAF opstao. Ali 1996. u pismu naslovljenom berlinskom dnevniku *Junge Welt* ovi vode priznaju da je "koncept frakcije Crvene armije stvar prošlosti". I drugdje se borba nastavlja kao u Meksiku gdje je od 1994. zapatistički pokret oživio borbeni plamen kod seljaka u Chiapasu koji su se suprotstavili državi koja ih prezire. Zakukuljeni lik *subcomandantea* Marcosa kako puši lulu postao je amblem novog oblika borbe ekstremne ljevice koja se zna služiti nasiljem i medijima.

OD MARKSIZMA-LENJINIZMA DO ISLAMIZMA

ZAŠTITNI ZNAK MEĐUNARODNOGA terorizma Carlos, roden 1949. kao Illitch Ramirez Sanchez u Venezueli, izazivao je policiju više od 20 godina. Školovao se za vrijeme hladnoga rata studirajući u Moskvi gdje je stupio u vezu sa Stasijem i podupirao palestinsku stvar kojoj je služio oružjem. Odgovoran je za smrt više od 1500 ljudi među kojima je i vlasnik *Marks and Spencera 1973.* i inspektori DST-a; također uzima kao taoce članove OPEC-a 1975. Potkraj hladnoga rata gubi svoju potporu i napokon je izručen francuskom pravosuđu koje ga 1997. osuđuje na doživotni zatvor zbog serije ubojstava počinjenih u Parizu 1975. Kao znak vremena Carlos danas slijedi trag "revolucionarnog islamizma" nakon 11. rujna 2001...

Banda "Baader-Meinkopf", mladi idealisti zavedeni u zločin, krajnji argument zbog očajničkih motiva. (Tjeralice njemačke policije 1972.)

Oružana i ilegalna borba **nacionalista**

IRA, ETA, FLNC... tri kratice iza kojih se kriju pristaše angažirane borbe protiv navodnog tlačenja države. Krvava i slijepa borba gdje se ideal gubi u velikom kriminalu.

POTKRAJ TRAVNJA 1916. KADA JE većina i irskih i engleskih vojnika na fronti, dva ilegalna društva, *Irish* Volunteers i *Irish Republican* Brotherhood (IRB) bacaju oko 1100 naoružanih ljudi u ustanak bez presedana protiv britanske vlasti. To je strašan "krvavi Uskrs". Na ulicama Dublina engleske postrojbe ubile su više od 300 ustanika, 1300 osoba je ranjeno, više od 3000 uhićeno, 16 osuđeno na smrt. Britanska kruna ne šali se s irskim nacionalistima, to više što je situacija postala nerazmrsiva: s obzirom na stanovništvo koje je većim dijelom siromašno i katoličko, protestantski kolonizatori Škoti i Englezi koje je dinastija Tudor od 16. stoljeća naseljavala na sjever otoka drže ključeve poljoprivrednog i industrijskog bogatstva zemlje. Oduvijek su ti *landlords* tražili čvrstu potporu Londona i suprotstavljali se svakom obliku autonomije. Oni su uostalom u 15. stoljeću stvorili oranijski red, tajno unionističko društvo potpuno posvećeno slavi protestantske Engleske. Iako je red zabranjen 1837., ponovno se pojavio potkraj 19. stoljeća te vlada kao gospodar u Ulsteru do te mjere da su neki govorili o "Oranijskoj državi". U istom razdoblju

Prizor iz ulice u Belfastu 1972. U Sjevernoj Irskoj više naraštaja znalo je samo za rat koji je suprotstavljao ilegalce IRA-e britanskoj kruni.

Paket bomba IRA-e ubila je pet osoba u Coventryju u kolovozu 1939. Trebalo je čekati desetljeća prije nego što je vlada pristala pregovarati s irskim borcima za neovisnost.

U TAJNI ISTINSKE IRA-E

ISTINSKU IRA-u UTEMELJILA JE 1997. šačica boraca Privremene IRA-e koji su se suprotstavili mirovnom procesu između katolika i protestanata. Ti naoružani militanti, za koje se misli da ih ima oko 150, uglavnom su mladi proizašli iz katoličkih geta Sjeverne Irske ili studenti fanatici iz Dublina i Corka. Vrhovna instancija te ilegalne organizacije *Army Council* (AC) okuplja sedam članova, pet vojnih i dva civilna predstavnika *Sinn Veina* (vjerojatno bivši visoko rangirani članovi koji danas zasjedaju u regionalnoj skupštini Stormonta) koji odlučuju koju politiku treba prihvatiti u odnosu na mirovne sporazume. Istinska IRA raspolaže brojnim agentima u Engleskoj, ilegalnim autonomnim jezgrama koje izvode atentate, a da se policija ili uprava IRA-e ne mogu infiltrirati u njih niti ih kontrolirati.

Ulster Volunteers Force, paravojna tajna skupina, bori se i za afirmacije engleskih interesa u Irskoj. Iz ustanka iz 1916. proizlaze frontalne oporbe u suparničkim i tajnim skupinama. Poraz ustanka iz 1916. potiče tri godine poslije stvaranje IRA-e (*Irish Republican Army*) koja se proslavlja u ubojitom građanskom ratu (1919. do 1921.) na kraju kojega jug otoka dobiva neovisnost.

"Udarati do pobjede"

Irski slučaj nije izoliran. U 20. stoljeću nalaze se i druga nacionalistička društva koja se rađaju u ilegali i ustrojavaju za borbu protiv dominacije sile koja se smatra neprijateljskom. U Europi se na tom planu proslavljaju tri skupine: IRA u Irskoj, ETA u španjolskoj Baskiji i FLNC na Korzici. Sve su odabrale oružanu borbu povezujući terorizam i gerilu. Tako tijekom englesko-irskoga građanskog rata ljudi u civilu ubijaju ulicama Dublina, napadaju policijske postaje, a zatim se stapaju sa šutljivom gomilom. U španjolskoj Baskiji separatisti organizacije *Euskadi Ta Askatasuna* (ETA), osnovane 1959., službeno prihvaćaju načela "revolucionarnog rata": 20. prosinca 1973. ubijaju predsjednika vlade i nasljednika generala Franca, Luisa Carrera Bianca u središtu španjolskoga glavnog grada. Zapovijed je "udarati do pobjede", tj. stvaranje države koja odgovara baskofonom kulturnom entitetu. Na otoku ljepote, Fronta za nacionalno oslobođenje Korzike (FLNC) organizira od 1976. "plave noći" tijekom kojih se dižu u zrak državne građevine, čiji je cilj uvijek "rušiti francuski kolonijalizam". Noć 19. kolovoza 1982. bila je s 99 atentata najsilovitija. Radi se o borbi za identitet, kao što je naglasio Julien de Madriaga, utemeljitelj baskijskog separatističkog pokreta:

MAFIJA U NACIONALISTIČKOM SVIJETU

POTKRAJ 70-ih GODINA MALA SKUPIna prijatelja koji imaju običaj nalaziti se u kavani "Morski povjetarac" u staroj luci u Bastiji utemeljuje skupinu koja izgleda poput prave mafije. Banda pljačka blagajne među kojima je ona banke *Crédit Lyoannais* u Bastiji 1982. ili genovske banke 1990. kad je opljačkano 120 milijuna franaka. Mnogi od njezinih članova optuženi su za ubojstva, ali su na kraju oslobođeni krivnje nakon što su na suce i porotu bili izvršeni pritisci. Tijekom svih tih godina "Morski povjetarac" je održavao veze s korzikanskim nacionalističkim tkivom; čini se da su se od sredine 80-ih godina prošlog stoljeća nacionalisti i mafijaši sporazumjeli kako bi točno razgraničili svoja područja djelovanja. Otada se npr. ne napadaju više kamioni za transport fondova koje nadziru nacionalističke skupine. Odabrani, časni ili korumpirani moraju u isti mah voditi računa o pritiscima grupa za neovisnost, ali i o toj mafiji u sjeni čija je štetna moć nepobitna. Poput Sicilije Korzika je isto tako područje gdje se tajna društva nastoje konstituirati kao prava protuteža vlasti.

"Ujedinjavao nas je neodređeni osjećaj da živimo s olovnom kapom na glavi. Osjećali smo potrebu da potražimo svoje korijene, taj "baskijski identitet" za koji se dobro vidjelo da je slomljen." Ulazak u ilegalu, pribjegavanje nasilju smatrali su se jedinim načinom očuvanja toga ugroženoga identiteta.

"Mišićava" konferencija za novinstvo koju organiziraju borci za neovisnost Korzike 1996. Takve manifestacije mogle su se održati samo uz prešutni pristanak vlasti.

Pod pečatom ilegale

Praksa tajne vidljiva je na svim razinama. Prva od tih manifestacija je sveti zakon tišine koji je za ove ilegalne skupine pitanje preživljavanja: pravilo je da se nikada ne oda drug i da se radije ide u zatvor nego da se "izdaju ideal i drugovi". Drugi običaj koji proizlazi iz tajne jest uspostavljanje decentraliziranih struktura čija je organizacija neprozirna pa se veoma teško infiltrirati u njih. To je posebno slučaj s irskim društvima koja dijele svoje postrojbe u bataljune koji primaju zapovijedi od vrhovnih vijeća čiji se sastav i planovi drže u tajnosti. Isto se tako udarne postrojbe IRA-e, leteće kolone ili skupine od "12 apostola" u najvećoj tajnosti zadužuju za osjetljive napade ili ciljana ubojstva. Manje brojni članovi ETA-e podliježu jednako tako apsolutno tajnoj upravi koja se nalazi na vrhu piramidalnog ustroja. Radi više sigurnosti ETA je opremljena bazama u inozemstvu, posebno u Francuskoj, namijenjenima da skrivaju teroriste u bijegu ili da školuju komandose u očekivanju akcije. U redovima FLNC-a pod kukuljicama upute o funkcioniranju su jasne: "Svaki šef grupe mora preuzeti BI (interne biltene) koji se dijele. (...). Kad se jednom pročitaju i rasprave, onaj tko je zadužen za njih mora ih i uništiti."

Unutarnje borbe i širenje tajnih struktura

Iako se članovi nacionalističkih društava nikad nisu međusobno dijelili prema cilju koji trebaju postići - "nacionalnom oslobođenju" - ne znači da su bili jedinstveni u izboru sredstava i načina borbe. Tako je IRA potkraj 60-ih godina kad se angažirala u pomirbi s britanskom vladom, imala mnogo raskola. Privremena IRA preuzela je zastavu nasilne akcije. Paralelno je *Irish National Lebration Army* (INLA) isto tako odabrala terorizam prije nego što se raspala u mnoštvo grupica specijaliziranih za atentate, otmice i iznude: *Irish People Libaration Organization* (IPLO), *Catholic Reaction Force* (CRF) ili *People's Republican Army*. Potkraj 90-ih godina prošloga stoljeća prava IRA se potvrđuje kao glavno teroristička tajno društvo izvodeći atentate na slijepo. Korzikanski slučaj je još očitiji. Devedestih godina

prošloga stoljeća FLNC se podijelila u tri tajne službe: FLNC - povijesni kanal, *Resistenza* i FLNC - uobičajeni kanal koji se 1997. raspao sam. Ali povijest se ne zaustavlja ovdje. Od samoproglašenih raskola politički krajolik otoka prilično je uzburkan: FLNC 5. svibnja, *Fronte ribellu, Clandestinu,* Korzikanska revolucionarna oružana fronta (FARC), *Fronte Patriotu Corsu* i *Aramata Corsa* idu jedna uz drugu. Sve su sastavljene od uvjerenih militanata, no neki su spremni na više kompromisa u nadi za mir i političko rješenje korzikanskog pitanja, dok drugi igraju na metode trovanja odnosa.

Unatoč veoma okrutnim udarima što ih poduzima španjolska i francuska policija, ETA nije nikad razoružana. No malo-pomalo gubi povjerenje stanovništva.

Izdanci mafije

Paralelno s tim drobljenjem nacionalističkih skupina već se nekoliko godina konstatira tendencija k skretanju prema mafiji. Gnusno ubojstvo katolika Roberta McCartneyja u siječnju 2005. koje su izvršili članovi IRA-e, pokazao je zločinačku narav organizacije. Štoviše, IRA je financirala i *Sinn Fein,* irsku političku stranku za neovisnost Irske služeći se za to reketom i zaplašivanjem, a to su običaji koji se kose s početnim idealima. Još je gore što je sada utvrđeno kako je IRA u kontaktu s međunarodnim terorističkim organizacijama na Bliskom istoku ili u Latinskoj Americi - među kojima je opasni kolumbijski FARC koji je danas upleten u trgovinu drogom. Napokon čini se kako članovi organizacije unatoč međunarodnim pritiscima tvrdokorno odbijaju položiti oružje, iako je politika više puta bila blizu miroljubivom rješenju. Situacija je postala takva da većina irskih katolika danas želi raspuštanje ilegalne skupine - koju neki smatraju "fašističkom". ETA-i se predbacuju slična skretanja: grupa je nesmiljeno popustila rasističkoj napasti. Kako naglašava neki stručnjak za to, "od ETE je ostala samo sumarna i manihejska ideologija rođena potkraj 19. stoljeća sa ksenofobnim i rasističkim tendencijama koje uzdižu čistu krv Baska i njihova naslijeđena prava". Osim silovitih rasističkih napada korzikanskih nacionalističkih skupina na stanovnike Magreba koji stanuju na otoku, njihove su veze s talijanskom mafijom javna tajna... Tako su nasilje, banditizam, sravnjivanje međusobnih računa skrenuli te paravojne skupine od njihovih izvornih ciljeva političke borbe.

Najdublja mržnja: grupice **ekstremne desnice**

One tvrde da su izabrane nasljednice tisućljetnog Zapada kolebajući se između jeftinog poganstva i integrirajućeg katolicizma. One su samo izdanci zločinačkog nacizma za koji nikada ne treba misliti da je potpuno nestao.

PREDSJEDNIK JACQUES CHIRAC 14. srpnja 2002. umalo nije izbjegao atentat kad je krenuo na tradicionalnu povorku na Elizejske poljane. Mladić koji je pokušao pucati na njega zove se Maxime Brunerie, veliki je obožavatelj Trećega *Reicha,* ljubitelj je SS glazbe, kandidat stranke ekstremne desnice MNR na lokalnim izborima 2001. i član veoma opasne organizacije Radikalnoga jedinstva. Iako nije bilo prave urote i čini se da je Maxime Brunerie djelovao sam, istražitelji su razmrsili cijelo klupko udruga i grupica ekstremne desnice koje su više ili manje usko vezane na Radikalno jedinstvo. Taj savez "nacionalnih revolucionara" okuplja od svih pomalo: pripadnike MNR-a, članove novog otpora ili GUD-a - studentskoga sindikata stvorenoga kao opreku pokretu iz svibnja 1968. - grupe "identitetskoga rocka" ili "kop de Boulogne", tvrda jezgra mišićavih i ksenofobnih na\ijača nogometnog kluba Pariz-Saint--Germain. Ova nebuloza sastavljena od 150 do 200 aktivnih militanata okuplja se oko ekstremističkih vrijednosti: rasizam, antisemitizam, superiornost bijele rase, revolucionarni nacionalizam... Iako ju je vlada raspustila, organizacija se odmah ponovno rada iz pepela pod imenom Autentična mladost s internetskom stranicom u SAD-u, svojim službenima glasilima, rock grupama. Grupice ekstremne desnice koje je teško identificirati, sastavljene više-manje legalno, tako poprimaju višestruke oblike kako bi se prikrile da bolje mogu širiti svoje ideje.

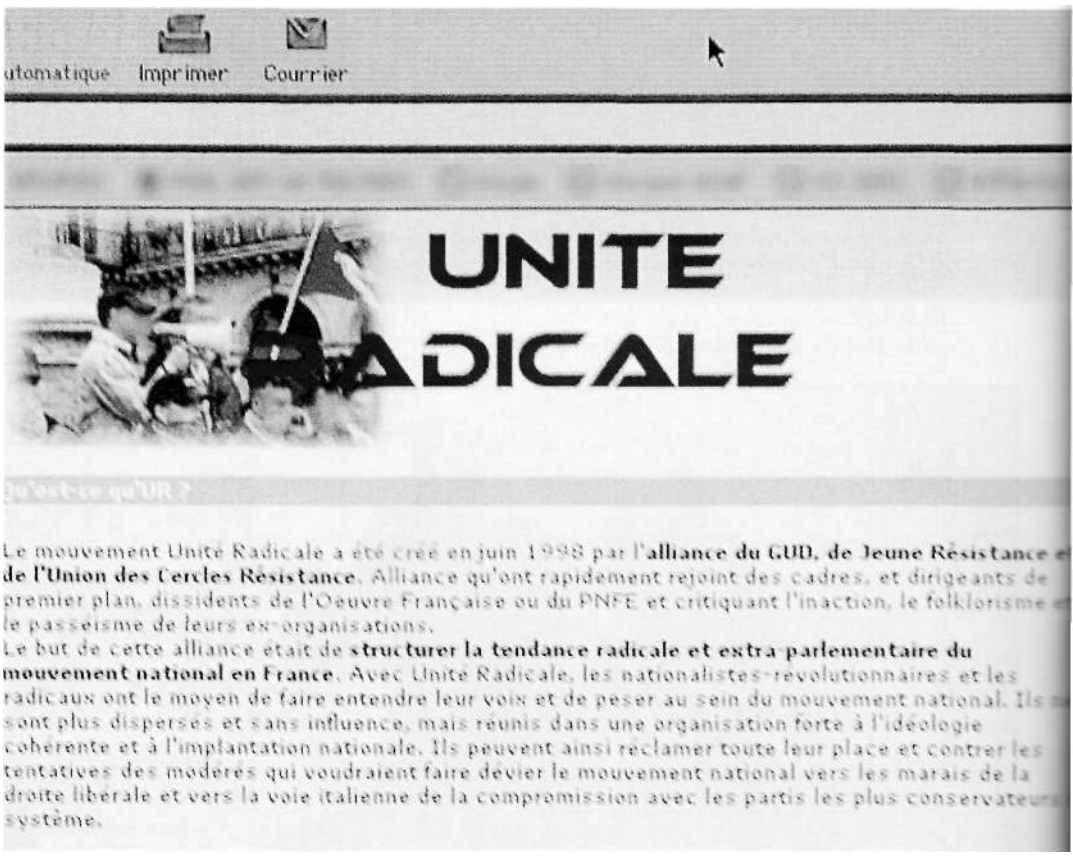

Nostalgija za *Reichom* i san o Zapadu

Neposredno nakon Drugoga svjetskog rata europska ekstremna desnica je na umoru. Poraz sila osovine, otkriće užasa nacističkih logora, saveznički rad na čišćenju pobijedili su najveći dio *Führerovih* pobornika. No od toga razdoblja okupljaju se neki nostalgični krugovi kako bi održali uspomenu na Treći *Reich,* ali 70-ih godina prošloga stoljeća taj fenomen poprima šire razmjere. Neki

Internet je postao najučinkovitiji promidžbeni medij za mnoštvo fašističkih grupica koje na "zaslonu" mogu izbjeći ruci pravde.

intelektualci ekstremne desnice odlučuju osvajati elite i promicati obnovu zapada prodirući u krugove vlasti. U nekoliko godina stvorene su revije, kružoci, autonomne organizacije kojima gravitira četrdesetak osoba okupljenih u "Društvu misli": Grupa za istraživanje

TKO SU SKINHEADSI?

SKINHEADSI (doslovno: "obrijane glave") pojavili su se u londonskom East Endu potkraj 60-ih godina prošloga stoljeća. Ovi mladići, većinom sinovi radnika, suprotstavili su se hipijima koji su nosili dugu kosu i odjeću s cvjetićima. Ali pokret koji je u početku bio pacifističan, multikulturalan i miješan, "konfiscirali" su ekstremisti koji će ga 70-ih godina skrenuti prema radikalnom nasilju i rasizmu. Ovi novi skinheadsi oblače se iz vojnih zaliha ističući bez skrupula nacističko znakovlje. Osim jednostavne provokacije to je način da jasno i glasno izraze svoj temeljni rasizam koji se izražava tijekom "pakibashinga" obrednih batinanja pakistanskih useljenika. Neformalne bande okupljaju se na koncertima glazbe "Oi!" skupina *Screwdriver* ili *Legion 88,* pri čemu 8 označava H, osmo slovo abecede, a dvostruki 88 znači "Heil Hitler!". Razočarani *Nacionalnom frontom* neki skinheadsi osnivaju društvo *Blood and honour* što je ponavljanje devize SS-a. Ono što oni rado nazivaju "kultom skinheada" razrađuje se oko obožavanja ikona nacizma, rekonstruirane nordijske mitologije, razdraženog rasizma i apologije nasilja. Glazba - "technohate" ili "vikingrock" - način odijevanja, nogometne utakmice, specijalizirane novine - "skinzini" - isto su tako znakovi raspoznavanja i način da se proizvedu protivnici i na europskom kontinentu i u Skandinaviji, ali i u SAD-u i Japanu.

i proučavanje za europsku civilizaciju, GRECE. U sklopu toga društva razvija se "nova desnica", obilježena rasizmom, antiegilatarizmom, društvenim darvinizmom i autoritarizmom, kolebajući se između poganstva izmiješanog s keltskim obredima i fundamentalističkoga katolicizma. Posvuda u Europi nastaju srodna društva. Medu njima Seminar Thule. Ovaj je preuzeo ime od staroga tajnog društva Thule čiji je amblem bio kukasti križ i koji je dobrim dijelom nadahnuo Hitlera za njegov doktrinalni korpus. Sadašnji Seminar Thule u uskoj vezi s članovima GRECE-a promiče ideju o ponovnom rođenju "etnički homogene" Europe.

Raširena nebuloza

Koristeći se nedvojbeno valom izbornih uspjeha što su ih izborile ekstremističke i populističke stranke, grupice krajnje desnice proširile su svoje članstvo i svoj način izražavanja u posljednjem desetljeću. Računa se da u Francuskoj ima između 2500 i 3500 desnih ekstremista u sklopu različitih struktura. Podijeljeni su između skinheadsa, identitetskih grupa (GUDD npr.) koji se pozivaju na "krvnu zajednicu" ultranacionalisti (Francusko djelo ili petenovci), neonacisti i huligani. Neonacisti koji su uglavnom nastali u Elzasu vezani su uz njemačke grupice istoga tipa, dok huligani bijesne obično na nogometnim stadionima ne libeći se usred utakmice pozdravljati Hitlerovim pozdravom.

Belgija štiti brojne ultranacionalističke formacije koje se sve više ili manje kriju iza javne fasade *Vlaams Bloka* (Flamanskoga bloka), stranke ekstremne desnice osnovane 1978. *Grensland, Oranjejeugd* (Oranijska mladež) ili *Voorpost-Nationalistische actiegroepen* (nacionalističke avangardne skupine za akcije) medu najaktivnijima su u tim formacijama. Isti fenomen javlja se u Njemačkoj, posebno u Bavarskoj, u Nizozemskoj, u Austriji, u Danskoj, u Švedskoj gdje je stranka *Ny démocratie* (Nova demokracija) stablo koje skriva šumu grupica otvoreno neonacističke orijentacije poput Riksfronten ("Fronta *Reicha")* ili *Viit ariskt motstand* ("Bijeli arijski otpor"). Toliko formacija više ili manje strukturiranih sa slabo poznatim članstvom koje se nikad nisu povezale u savez, ali koje lukavo tkaju platno.

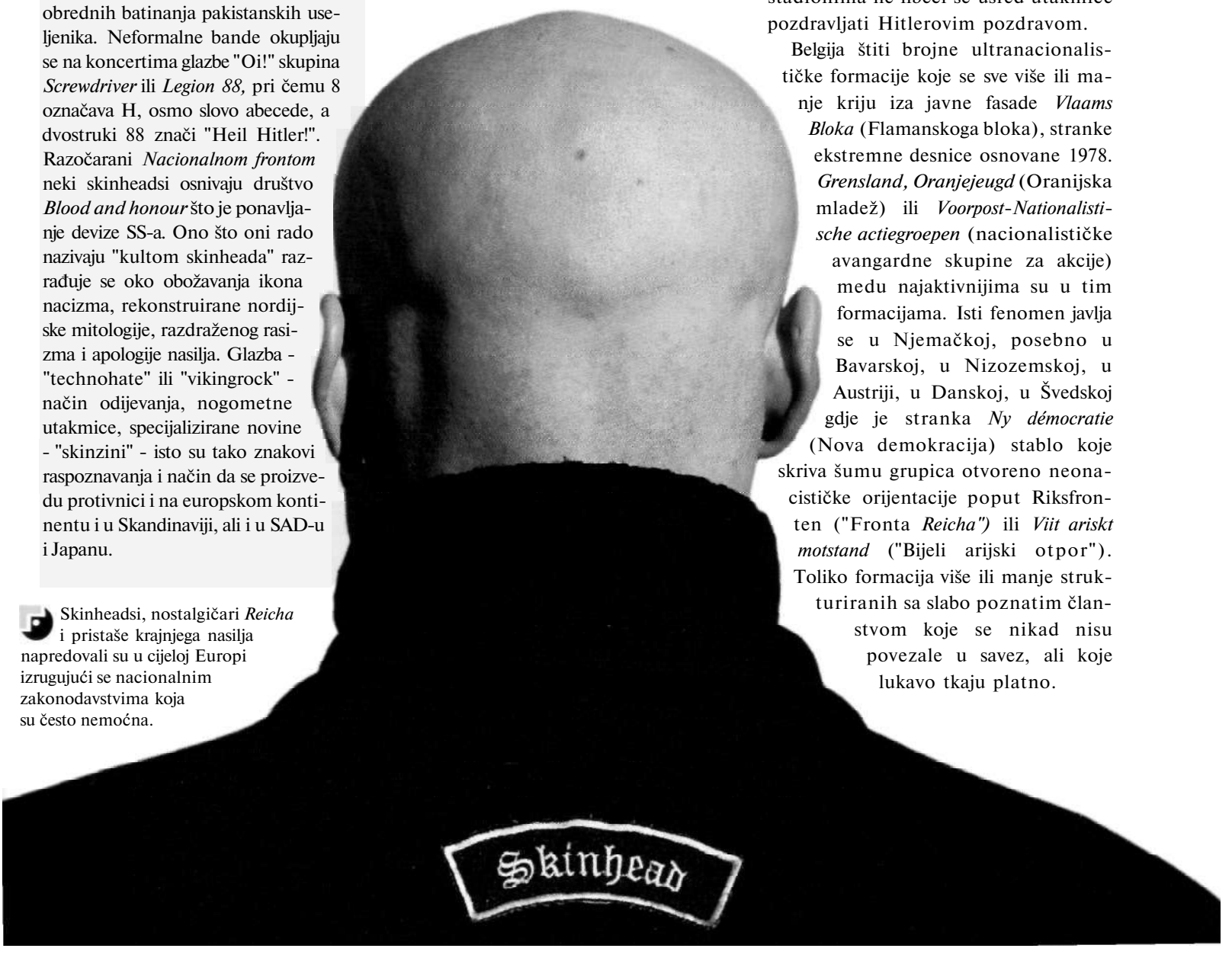

Skinheadsi, nostalgičari *Reicha* i pristaše krajnjega nasilja napredovali su u cijeloj Europi izrugujući se nacionalnim zakonodavstvima koja su često nemoćna.

I u Americi...

S druge strane Atlantika borba ekstremne desnice usredotočena na *White power* što ga kanalizira Ku Klux Klan do kraja 60-ih godina postala je djelo neonacističkih paravojnih grupica, branitelja nošenja vatrenog oružja, čak i komandosa protiv pobačaja. Ove borbe nastavljaju se voditi u teškoj rasističkoj tradiciji obilježenoj nostalgijom za politikom segregacije u odnosu na crno stanovništvo u državama staroga juga. Nakon atentata 1995. u Oklahoma Citvju, u kojem je ubijeno 168 ljudi, policijske službe su uspjele neutralizirati vode rasističkih i paravojnih organizacija. Danas se računa da američkih ekstremističkih skupina ima oko 750 i da broje blizu 100 000 pristaša. Više na sjeveru, u frankofonoj Kanadi grupe u Québecu poput Québec-Radical ili katoličke fundamentalističke struje, koje se izražavaju preko grupice Rodoljubnih mislilaca, npr. propovijedaju "Québec suveren i francuski po jeziku" strogo zatvorene za sve useljenike. Polazeći od straha da će nestati bijelo i frankofono stanovništvo, ultranacionalističke grupice u Québecu danas se poput europskih ekstremista nastoje usredotočiti na potpuno biološku koncepciju nacije.

Neonacistička propaganda i šakanje

Program akcije tih grupica ekstremne desnice jednostavan je i brutalan: širiti nacionalsocijalističku propagandu posebno preko rock glazbe nazvane "identitetski rock". Tako su 2004. njemački neonacisti sastavili program nazvan *Aktion Schulhof.* 150 000 primjeraka glazbene kompilacije sa zadahom SS-a podijeljeno je besplatno u školskim dvorištima. Provokacija je jednaka pisanju grafita nadahnutih nacizmom na javnim zgradama ili oskvrnjivanjem grobova, što je djelatnost koju su posebno preuzeli članovi vrlo aktivnog *Elsass Korpsa,* a koji je vlada raspustila u svibnju 2005. Usto osim sve više meteža i kaznenih ekspedicija pri susretu sa stanovništvom stranoga podrijetla neki ne prežu pred ubojstvom. Posebno su se ljeti 2000. neonacisti koji su bjesnjeli u bivšoj istočnoj Njemačkoj smatrali krivima za ubojstvo nekog Afrikanca u

Jean-Marie Le Pen, predsjednik Nacionalne fronte u društvu Alaina Roberta, šefa GUD-a i Rolanda Gauchera, predsjednika Stranke novih snaga 1977.

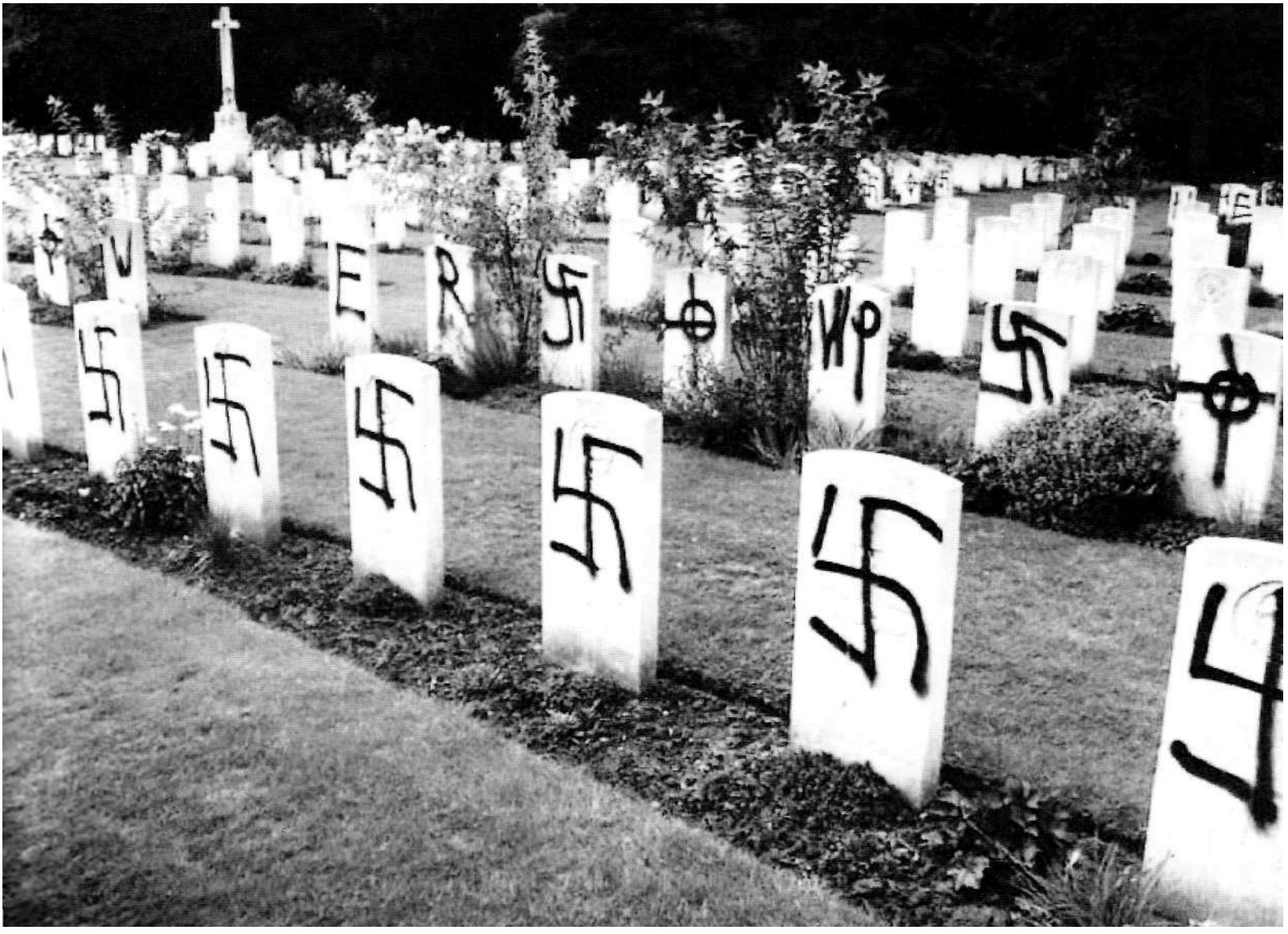

Britansko vojno groblje u Nizozemskoj oskvrnuli su 1993. neonacisti. Šezdeset godina poslije pada *Trećeg Reicha* "smeđa kuga" nije ni izdaleka iskorijenjena.

Dessauu, zatim da su počinili bombaški atentat na ruske useljenike u Düsseldorfu. U Francuskoj su se simpatizeri FN-a Jean-Marie Le Pena proslavili smrtonosnim kaznenim ekspedicijama. U Španjolskoj borba protiv useljenika iz sieverne Afrike posebno mobilizira skupine kao što su BBAA (autonomne baze) ili Radikalna akcija. Njihov zajednički cilj jest "stvoriti oslobođene nacionalne zone", drugim riječima cijele četvrti kamo ne mogu ući stranci i ljevičari.

Javne proslave, tajni obredi

Ovisno o različitim nacionalnim zakonodavstvima sve te skupine padaju više ili manje pod udar zakona što ih prisiljava ako ne na ilegalu, a ono barem na najveću tajnost. No to ih ne sprječava da se upuste u javne manifestacije kako bi se o njima govorilo. U Bavarskoj je sjećanje na smrt Rudolfa Hessa u njegovu rodnom gradu Wunsiedelu prigoda za javna okupljanja nostalgičara *Trećeg Reicha*. Isto su tako javne i manifestacije što se organiziraju u Italiji u seocetu Predappio u kojem se nalazi Mussolinijev grob. Svake godine više od 50 000 posjetilaca dolazi iskazati počast *Duceu* dok se tajanstvena počasna garda od tri ili četiri skinheada odjevena u crno (ukupno ih ima oko 400) smjenjuje danju i noću ispred njegovih smrtnih ostataka.

Njima se ilegala sviđa jer im daje auru tajanstvenosti koja uznemiruje ljude, pa iako ne čine tajna društva u pravom smislu riječi, vole se praviti kao da to jesu. Maštanje o vječnom zapadu i ushićenost arijskom rasom potiču ih da u velikoj mitološkoj staretinarnici spoje ranoeuropsko poganstvo s katoličkim konzervativizmom tijekom inicijacijskih ceremonija u kojima se rame uz rame nalaze druid i svećenik. Tako se svake godine 22. lipnja u Montséguru, svetištu katarizma, održavaju proslave ljetnog solsticija.

Svjetski terorizam **al-Qaide**

U danima poslije 11. rujna 2001. svijet je čuo za postojanje al-Qaide i njezina vodu Osamu bin Ladena. Tajna ilegalna organizacija al-Qaida, "baza" objavila je rat Zapadu.

[koja, usput rečeno (i dokazano), nema nikakve veze sa tim napadom . . . *prim.scan.*]

UTORAK 11. RUJNA U 8:45 PO MJEsnom vremenu *Boeing* kompanije *American Airlines* koji je prevozio 81 putnika udario je punom brzinom u sjeverni toranj Svjetskog trgovinskoga centra u New Yorku. Nekoliko minuta poslije drugi *Boeing* sa 65 putnika obrušio se na južni toranj. Dva golema požara zapalila su *twin towers* (dva tornja blizanca), dok su oni koji su mogli napustili mjesto. Između 10:05 i 10:30 stanovnici New Yorka u nevjerici prisustvuju rušenju dviju većih zgrada na Manhattanu. U istom trenutku saznali su kako se jedan avion obrušio na Pentagon dok se drugi srušio blizu Pittsbourga u Pennsylvaniii. Predsjednik George W. Bush obraća se naciji i objavljuje kako su Sjedinjene Države žrtve terorističkoga napada dosad neviđenih razmjera. Sve svjetske televizije prenose nešto poput vizije apokalipse. Čim se organizirala prva pomoć, počela je istraga. Od sutradan iedno ime i jedno lice kruže svim ekranima svijeta, lice Osame bin Ladena, vode tajne organizacije nepoznate široj iavnosti: al-Qaide.

Svjetski neprijatelj br. 1

No osnivač al-Qaide je ipak dobro poznat američkim tajnim službama. Zato što im je pomogao u borbi protiv Sovieta 80-ih godina prošloga stoljeća tijekom rata u Afganistanu. Osama bin Laden, rođen 1957., jedno je od pedeset četvero djece prebogatoga saudijskog magnata podrijetlom iz Jemena. Dobio je zapadnjački odgoj i obrazovanje pohađajući prestižna britanska sveučilišta gdje je studirao ekonomiju. Mladi Osama priprema se za poslovnu karijeru uz potporu saudijske kraljevske obitelji kojoj je blizak. Sovjetska invazija na Afganistan 1979. preokrenula mu je život. Blizak islamističkim krugovima od 1973. odlučuje poduprijeti afganistanske muslimane protiv sovjetskog imperija, čiji službeni ateizam od njega čini istinskog neprijatelja. Odlazi u Afganistan gdje zahvaljujući osobnom bogatstvu ustrojava i vodi udarnu postrojbu sastavljenu od dvadesetak tisuća ljudi novačenih u cijelom arapskom svijetu. Tijekom svih tih godina američka vlada vojno pomaže bin Ladena. U tom kontekstu on 1988. osniva al-Qaidu ("bazu"), ilegalnu strukturu koja je u isti mah mreža i mjesto novačenja i školovanja muslimanskih boraca.

Od sovjetskoga do američkoga sotone

Godine 1989. hladni rat bliži se kraju i Mihail Gorbačov zapovijeda povlačenje sovjetskih postrojbi iz Afganistana. Sukob je izazvao duboku reislamizaciju u cijeloj jednoj generaciji boraca. Pod utjecajem vahabizma, saudijske vjerske struje obilježene velikim puritanstvom i doslovnim čitanjem Kur'ana, bin Laden se orijentirao prema najradikalnijem

11. rujna 2001.: cijeli svijet prati izravan prijenos najstrašnijeg atentata počinjenog na američkom tlu. Al-Qaida (?) je uzdrmala krhku svjetsku ravnotežu.

islamizmu. Odsad on propovijeda ne samo protiv nemuslimana prisutnih na muslimanskom tlu, nego i protiv svih onih muslimana koje smatra nepobožnima. Ideologija al-Qaide je apokaliptična: ona ne nastoji dobiti bilo što od neprijatelja, nego ga jednostavno želi potpuno uništiti.

Kada laički i socijalistički Irak Saddama Huseina napada Kuvajt, bin Laden nudi pomoć saudijskoj vladi kako bi porazili Iračane. Riyad odbija njegovu ponudu i radije se odlučuje za američke postrojbe. Tijekom prvoga Zaljevskog rata američki vojnici se smještaju u Saudijskoj Arabiji što za bin Ladena znači oskvrnuće najsvetijih običaja islama, u prvom redu Meke. Taj događaj znači odluku bin Ladena da odsad radi protiv "nevjernika". Zato je pronašao čvrstog saveznika u Egipćaninu Aymanu al-Zawahiriju, bivšem muslimanskom bratu i utemeljitelju "Islamskog džihada" u Egiptu. Zawahiri se "smatra" drugim, ali i pravim strategom samoubilačkih atentata od 11. ruina. Dvojica ljudi bježe u progonstvo u Afganistan gdje u veljači 1998. svečano proglašavaju stvaranje "Islamske svjetske fronte džihada protiv Židova i kršćana (zapadnjaka)". U svojem priopćenju optužuju Sjedinjene Države da zauzimaju sveta islamska mjesta i potvrđuju kako je "ubijati Amerikance i njihove civilne i vojne saveznike individualna zadaća svakoga muslimana".

Maglovita al-Qaida

Do tada se ime al-Qaide malo upotrebljavalo pa se čak i ne javlja u pozivu iz 1998. No ustroj funkcionira učinkovito; tek nekoliko mjeseci nakon što je bin Laden objavio rat Sjedinjenim Državama, njegovi ljudi organiziraju dvostruki atentat na američka veleposlanstva u Nairobiju i Dar es Salamu u Tanzaniji. U razmacima od 10 minuta u dvije eksplozije poginulo je 200 ljudi. Otada bin

Osama bin Laden, državni neprijatelj br. 1 i bivši čovjek CIA-e. Milijuni muslimana diljem svijeta spremni su slijediti ga u njegovu križarskom pohodu.

Laden postaje jedan od desetorice najtraženijih ljudi na svijetu.

Iako je teško naći al-Qiadu, ona nije obično tajno društvo. Nema centralizirani ustroj ni organigram i više se drži grada s predgrađima nego malenoga klana. Njezino se ime jednostavno možda odnosi na "informatičku bazu" grupirajući imena onih koji su se borili za afganistansku stvar. Osim toga zna se da se organizacija sastoji od savjetodavnoga vjerskog vijeća i četiri odbora: vojnog, financijskog, vjerskog i medijskog. Bin Laden je financijer i glasnogovornik, ali uz njega Ayman al-Zawahiri predstavlja stratega i ideologa. Prije američkog odgovora u Afganistanu (2000.-2002.) al-Qaida je raspolagala s dvadesetak kampova za obuku raspoređenih na području gdje živi više tisuća ljudi. Ona je u vezi s islamističkim skupinama iz cijeloga svijeta medu kojima je i GIA ("Islamska naoružana skupina") u Alžiru. Osjetljiva organizacija, netransparentno financiranje novcem plasiranim u porezne eldorade što joj omogućuje izbjegavanje kontrole. Njezinu snagu čini jedan drugi element: potpuna posvećenost njezinih članova.

U logoru za obuku al-Qaide u Afganistanu. Poslije 11. rujna talibansko leno bit će meta Sjedinjenih Američkih Država angažiranih u "križarskoj vojni protiv zla".

Školovanje i novačenje

Članovi al-Qaide slični su "Božjim luđacima". Tu su dva naraštaja jedan uz drugi: prvi je onaj "Afganistanca" koji poput bin Laden potječu sa Srednjeg istoka i borili su se u Afganistanu protiv Sovjeta. Drugi se stvorio nakon sukoba. Novounovačeni su često ljudi bez korijena koji dolaze iz arapskoga svijeta, ali i sa Zapada. Njihova veza s vjerom često je novijega datuma što njihovu islamizaciju čin još intenzivnijom.

Članovi al-Qaide se pomno odabiru. Prvi uvjet koji se traži je njihova odanost. Trebaju raskinuti sve veze s obitelji. Dobivaju vjersku poduku o načinu ideološkog novačenja, nemuslimani su ovdje prikazani kao nevjernici za koje nema milosti. Tako su u oporuci Muhameda Atte, jednog od protagonista atentata od 11. rujna našli pismo u kojem svoje buduće žrtve naziva "neprijateljima". Ta doktrina vodi do ideje o potrebi žrtvovanja sebe. ledan dokument koji potječe od al-Qaide precizira

ATENTATI POVEZANI S AL-QAIDOM

1993. PRVI ATENTAT EKSPLOZIVOM NA Svjetski trgovinski centar u New York (6 poginulih).

1995. Dva planirana atentata na čudan su način osujećena na Filipinima. Prvi je bio namijenjen ubojstvu pape koji je tada bio u službenom posjetu. Drugi je u Sjedinjenim Američkim Državama predviđao eksploziju 11 zrakoplova koji su krenuli iz Azije.

1996. Atentat u Khobaru u Saudijskoj Arabiji na američke ciljeve. 19 poginulih.

1998. Dvije eksplozije u Nairobiju (Kenija) i Dar es Salamu (Tanzanija) u razmaku od 10 minuta odnijele su 224 žrtve.

2000. Čamac s podmetnutim eksplozivom udario je o američki razarač USS-Cole u pristaništu u Adenu u lemenu (17 poginulih i 42 ranjena).

2001. 9. rujna u Afganistanu su zapovjednika Massouda, protivnika bin Ladena ubila dva lažna novinara, članovi al-Qaide. Dva dana poslije atentati od 11. rujna imali su za posljedicu 3000 poginulih.

2002. Atentati u Džerbi na sinagogu (travanj), u Karačiju (svibanj), u Džakarti kolovoz) i na Baliju (listopad), u Adanu u lemenu (listopad) i u Keniji (studeni).

2003. Atenat u Riyadu u Saudijskoj Arabiji (svibanj), u Maroku (svibanj), u Bagdadu (kolovoz) i u dva navrata u Istanbulu.

2004. Krvavi atentati u Madridu 11. ožujka (191 poginuli i 1400 ranjenih); samoubilački atentati u prosincu protiv američkih vojnika u Iraku.

2005. Atentati u Londonu 7. srpnja (više od 30 poginulih i stotine ranjenih).

U svim zapadnim zemljama, kao ovdje u Londonu, muslimanska zajednica na brzinu osumnjičena da je partner al-Qaide stavljena je pod policijski nadzor.

kako "mučeništvo omogućuje ostvarenje vjere svemogućeg Alaha na zemlji".

Uspjeh operacija temelji se na pomnoj pripremi organiziranoj u najvećoj tajnosti koja može potrajati nekoliko mjeseci, pa i godina. Tako su se neki članovi "odabrani" za atentat 11. rujna pripremali i Europi i u Sjedinjenim Američkim Državama gdje su položili pilotske ispite. Tijekom te faze oni su "spavači" i slijede vrlo stroge upute kako ne bi pobudili sumnje u svojoj sredini. Kad dođe trenutak da udare, oni se žrtvuju. Fanatizam organizacije, njezina nasilna sredstva, njezini pozivi na žrtvovanje nužno podsjećaju na sektu asasina koja je bjesnjela u libanonskim brdima tijekom križarskih ratova, iako niie nikada ubijala nevine.

Globalni terorizam

Na kraju američke vojne intervencije u Afganistanu, koja je počela potkraj 2001. dvije trećine šefova al-Qaide bili su ubijeni ili uhićeni. Mislilo se da se svijet oslobodio bin Ladena. No atentati su se nastavili. Al-Qaida i dalje postoji. Bin Laden se često javlja u eteru kako bi komentirao akciju svojih grupa. Danas se sve više čini kako organizacija dijeli svojevrsne povlastice mjesnim islamskim skupinama koji izvršavaju atentate u njezino ime. To je bio slučaj u Baliju 2002., u Madridu u ožujku 2004. i u Londonu u srpnju 2005. "Baza" je postala virtualna; ona povezuje diljem svijeta ljude uvjerene da se treba boriti protiv Amerike i njezinih zapadnih saveznika. Neki čak danas podupiru tezu kako al-Qaida nikad nije uistinu postojala te da je to ime koje u stvarnosti označava nedohvatljiv, izmijenjen entitet koji možda čini novo lice tajnih vjerskih društava u 21. stoljeću

ISLAMSKI TERORIZAM

MEĐU ISLAMISTIĆKIM TERORISTIčkim organizacijama posebno se ističu:

ISLAMSKI DŽIHAD: Ovaj pokret što su ga 80-ih godina prošloga stoljeća osnovali Palestinci propisuje nasilje protiv Izraela.

BRIGADE MUČENIKA AL-AQSE: Utemeljene 2000. tijekom druge Intifade počinile su velik broj atentata i nasilničkih djela u Izraelu.

SALAFISTIČKI DŽIHAD: Ova marokanska skupina odgovorna za atentate od 16. svibnja 2003. u Casablanci bliska je al-Qaidi.

ISLAMSKA NAORUŽANA SKUPINA: Alžirska GIA je naoružano krilo Islamske fronte spasa (FIS). Utemeljena 90-ih godina prošloga stoljeća uvela je zemlju u teror povećavajući broj ubojstava u alžirskoj regiji. Povezana je s al-Qaidom.

ISLAMSKA FRONTA BORACA ZA VELIKI ISTOK: Turska organizacija bliska al-Qaidi koja je preuzela odgovornost za atentate u Istanbulu u studenom 2003.

DŽAMAA ISLAMIJA: Sunitska skupina u jugoistočnoj Aziji čiji je projekt stvoriti islamsku državu u regiji. Povezana s al-Qaidom odgovorna je za krvave atentate na Baliju u listopadu 2002. u kojima je poginulo više od 200 osoba.

SKUPINA ZARKAUI: Abu Musab al--Zarkaui predvodi terorističku skupinu koja tvori irački ogranak Al-Qaide, odgovornu za atentat na sjedište UN-a u Bagdadu u kolovozu 2003.

JAISH-E MOHAMMAD I LASHKAR E-TAIBA: Te dvije organizacije bazirane u Pakistanu bore se protiv indijske nazočnosti u Kašmiru. One su vjerojatno u prosincu 2001. organizirale atentat na indijski parlament.

N 2
RSEILLE
ADMISSION

Tajna **zločinačka** društva

Ondje gdje se politička društva služe tajnom kao sredstvom kako bi osvojila vlast na kraju ilegalne aktivnosti, zločinačka društva naprotiv čine od tajne svrhu samu po sebi. Njima je važno napredovati i to uvijek u sjeni. Rade na rubu službenoga gospodarstva skrečući jedan njegov tijek prema svojoj zaradi. Tajna je ujedno uvjet njihova preživljavanja, njihova napretka i njihove dugovječnosti.

Tajna zločinačka društva

MOGLO BI SE REĆI DA SU BANDE pljačkaša i lopova, koje su od antike lutale uokolo i vrebale nesretne putnike, bila već svojevrsna tajna društva. No to bi značilo malo brzati i zaboraviti kako kriminalna društva s obzirom na veličinu tvore najčešće prave mreže koje nadilaze običnu skupinu od nekoliko ljudi. Najpoznatiji primjer medu njima, sicilijanska mafija ilustrira kako su nastajale prave razgranate "hobotnice". *Cost Nostri* su se na tom području priključila brojna novija međunarodna zločinačka društva, ali sva veoma opasna.

U svim slučajevima tajna je temeljna vrijednost tih udruga. Ali o kojoj se tajni radi? Čini se da je najočitija ona o identitetu njihovih članova jer su aktivnosti zločinačkih društava po prirodi kažnjive. Stoga su se kumovi mafije uvijek brinuli da se stope sa svojim rodnim selima, hineći da vode miran i diskretan život, dok su se njihovi ljudi bavili krvavim poslovima. U jednom drugom registru indijska sekta thuga ili ljudi-pantere iz Gvinejskoga zaljeva smatrali su se majstorima u prikrivanju. Dok su prvi uzimali posuđeni identitet kako bi bolje uspavali budnost budućih žrtava, drugi su se maskirali i djelovali skriveni od pogleda javnosti.

Ma kako se to činilo čudnim, identitet članova - tj. šefova zločinačkih društava nije uvijek ljubomorno čuvana tajna. Događa se vrlo često da ubojica, kum ili narkotrgovac budu javno poznati, što ih ne brine jer snage reda nemaju dokaze. Ili su pak članovi tih društava profesionalci koji uspijevaju zbrisati sve tragove svojih zločina. Tako je Al Capone čikaškoj policiji, koja ga je dobro poznavala, uspijevao izmicati godinama prije nego što je pao… zbog utaje poreza. U Francuskoj je policija imala dosjee o najutjecajnijim predstavnicima kriminalnog miljea. Ali razotkriti ih bilo je nešto drugo… U drugom kontekstu nekim kolumbijskim kumovima droge poput Pabla Escobara, nezadovoljnima time što ih svi poznaju svi su aplaudirali i smatrali ih pravim "Robinima Hoodovima".

Tako dakle tajna o pripadnosti, ako postoji, nije pravilo. U stvarnosti veća je druga tajna: tajna mreža. Važno je kamuflirati ne toliko identitet aktera koliko prirodu i prostor njihovih aktivnosti. Tako su zločinačkim društvima objašnjeni sustavi funkcioniranja koji im jamče kvalitetan rad. Vrlo često temelje se na određenom "kodeksu časti" koji ih ustrojava piramidalno tako što se svaki član

Fotografija na prethodnoj stranici: skitnice François Spirito i Paul Carbone uhićeni zbog smrti savjetnika Princea nakon puštanja iz zatvora na peronu kolodvora u Dijonu 1934.

Sadržaj

angažira da štiti svojega pretpostavljenog. To je slučaj s mrežama sicilijanske ili italoameričke mafije, ali i *yakuza* gdje klan u potpunosti preuzima brigu za obitelj člana koji je pao umjesto njihova gospodara. Nekad čak određena zločinačka društva podijele aktivnosti tako da različite skupine koje ih čine ne znaju što rade druge. To načelo nepropusnosti koje se posebno primjenjuje kod ruske mafije osigurava čuvanje tajne o aktivnostima.

Ostaje napokon jedno područje, što je neočekivano, u kojem se tajna izvršava: to su obredi. Više zločinačkih društava prakticira inicijaciju svojih članova. Za to postoji razlog: organizirani zločin nije bezopasan, on od svojih članova zahtijeva i angažman i šutnju. Inicijacijska ceremonija postaje trenutak kad se može tražiti od kandidata pred svjedocima i pod prisegom da šuti o svim aktivnostima uz koje će biti vezan kad jednom bude iniciran. Tako su sicilijanska mafija, kalabrijska N'drangheta, a posebno i kineske trijade inicijacijska zločinačka društva.

Danas kontekst globalizacije nudi zločinačkim društvima neslućene perspektive razvoja. Porast razmjene udvostručen je rastom ilegalnih kretanja nad kojima ta društva vladaju poput gospodara i više nego ikad, tajna koja ih okružuje njihova je najbolja zaštita od nacionalnih pravosuđa koja se trude da ih zauzdaju.

Proces **školjkarima** 197
Nindže, srednjovjekovni japanski ratnici iz sjene 199
Thugovi, sljedbenici božice Kali 201
Osveta i zločin kod **ljudi-leoparda** 203
Vojnici i "zmajeve glave" **kineskih trijada** 205
Sjena **mafije** 209
Svemoć **Cose Nostre** 215
U Panami ljudi iz kriminalnog **miljea** 219
Babe **turske mafije** 223
U zemlji izlazećeg sunca moć **yakuza** 225
Mreže **ruske mafije** 227
Gazde trgovinom drogom, **karteli** 229

Proces **školjkarima**

0 školjkarima, ubojicama, banditima i krivotvoriteljima uvelike se govori u Burgonji u 15. stoljeću. Ostali su zapamćeni kao jedno od najistaknutijih zločinačkih društava u srednjem vijeku.

GODINE 1454. U DIJONU SE OTVARA dotad nepoznat proces "sekti školjke", velikoj bandi sastavljenoj od lopova i ubojica. Nekoliko mjeseci prije toga tijekom policijske akcije otkrivena je radionica za krivotvorenje novca. Ubrzo se posumnjalo u jednu bandu "kalfa, besposličara i skitnica" koji (...) ne rade ništa osim što piju, jedu, mnogo troše, kockaju, kartaju i (...) vode razuzdan život" kako je to zabilježeno u jednom policijskom izvješću iz toga doba. Jean Rabustel, zadužen za taj posao, počinje voditi svoju istragu. Otkriva kako su neki građani Dijona štitili sumnjivu družinu i okoristili se njezinom darežljivošću. Tako se otkrilo da policajac po imenu Jacquot de la Mer drži javnu kuću u koju su običavali zalaziti neki članovi bande. Prijavila ga je jedna od njegovih "djevojaka" koja je izjavila kako je "Jacquot de la Mer svaki dan s njima i zna sve njihove tajne". Drugi sumnjiv je gradski brijač koji također priznaje kako su neki ljudi iz bande često dolazili k njemu na brijanje i kako je tom prilikom čuo za njihove opake planove. Zahvaljujući njegovu svjedočenju Robustel je dao uhititi više članova bande koji su sve priznali. Potvrdili su da pripadaju bratstvu čiji se članovi međusobno nazivaju "školjkari" ili "prijatelji školjke", u čiju tajnu nismo nikad prodrli.

Šumski razbojnici, lupeži i ubojice

Bratstvo je razotkriveno i školjkari vrlo brzo priznaju da su krivotvoritelji koji "prodaju lažne šipke", što je u ono vrijeme bio jedan od najtežih zločina jer je kovanje

Poput mnogih skolara svojega vremena pjesnik François Villon zalazio je na ozloglašena mjesta u Latinskoj četvrti (bakrorez iz 15. stoljeća).

DVORIŠTE ČUDA

DVORIŠTE ČUDA, POPULARIZIRANO U *Zvonaru crkve Notre-Dame* Victora Hugoa je neupadljivo mjesto, skriveno od znatiželjnih pogleda u kojem se skupljaju lopovi i prosjaci kad padne noć. Tada kao "čudom" nestaju tjelesne mane, lomovi, ožiljci i svatko može uživati u svojem dnevnom plijenu. Jedno od načela dvorišta jest da se novac nikada ne smije čuvati za sutradan. Nekolicina neustrašivih, koji su se usudili ući, pričaju kako se ondje živi "bez vjere i zakona" uživajući u sadašnjem trenutku. Svaka banda ima svoju posebnost: jedna prosi samo po krčmama, druga se sastoji od djece koja tvrde da su siročad, treća simulira najgore bolesti... U Parizu je bilo više takvih mjesta. Jedno od njih nalazilo se blizu Ulice Saint-Denis. U pokrajinama svaki je veliki grad imao barem jedno dvorište čuda. Ta su se mjesta zadržala dobrano poslije srednjega vijeka jer se njihovi tragovi nalaze još za vladavine Luja XIV.

novca bilo isključivo pravo kralja. Njihovo je društvo imalo strogu hijerarhiju: na čelu se nalazio "kralj školjke" koji upravlja bratstvom u kojem su bili majstori i šegrti. Sekta školjke tvori pravi ceh zločina u kojem svatko ima svoju specijalnost: "provalnici u blagajne, kovčege", uz njih su "šumski razbojnici, lupeži i ubojice", dok su drugi specijalizirani za kartanje i kockanje ili izradu lažnoga novca ili "lažnoga kamenja umjesto dijamanata, rubina i drugih dragulja". Banda se širi iz Dijona koji ostaje njezino glavno ishodište. Brijač je ispričao da su pljačku u Bar-sur-Aubeu izveli prije nego što su stigli u Lorrainu kako bi stavili u optjecaj lažan novac. Članovi društva imaju vrlo maštovita imena, često zamjenjive nadimke koji ih čine teško prepoznatljivima: tako priznanja koja su dobivena od Rabustela potječu uglavnom od stanovitoga "Nedjeljka Vuka".

Tajanstveni jezik

Podrijetlo tih ljudi treba tražiti u kaosu Stogodišnjega rata. Tijekom dugih razdoblja primirja ovoga beskonačnoga sukoba jedan dio postrojba sastavljen od plaćenika smjestio se tamo kamo ga je rat nanio i često se pretvarao u bande kradljivaca. Ni školjkari nisu bili iznimka. Oni se razlikuju ne samo po svojoj organizaciji koja je strogo specijalizirana, nego i po upotrebi misterioznoga jezika koji im omogućuje da razgovaraju između sebe, a da budu sigurni da ih drugi ne razumiju. Mi taj jezik poznajemo posredstvom francuskoga pjesnika Villona koji je zalazio u bratstvo, a možda je čak bio i član. U svojoj *Baladi u šatrovačkom ološarcu* Villon je pokazao taj šatrovački govor, pomiješan s francuskim riječima kojima je izokrenut smisao, latinskim i drugim stranim jezicima. Kako to potvrđuju zapisnici s procesa, taj je zajednički jezik ujedinjavao ljude skupljene sa svih strana svijeta. Članovi su bili Francuzi, Španjolci, Pikardijci, Bretonci, Savojci i drugi. Teško je procijeniti koliko ih je bilo: tisuću, sto ili se ograničavaju na onih četrdeset pet koje je brijač formalno identificirao? To nećemo nikada znati. No isto je tako točno, što je rijetka činjenica za ono vrijeme, da su samo desetorica osuđena na smrt, dok su imena ostalih predana svim sudovima u Carstvu. Tijekom 15. stoljeća harale su druge bande kradljivaca, ali ni jedna nije imala razmjere sekte školjke čije ime zauvijek ostaje vezano uz Villonovo koji je, prije nego što je tajanstveno nestao 1463., imao vremena da nam ostavi dojmljivo svjedočanstvo.

Stogodišnji rat izbacio je plaćeničke čete koje siju strah po selima (obojena slika iz 16. stoljeća).

Nindže, srednjovjekovni japanski ratnici iz sjene

U Japanu izmučenom potkraj razdoblja Heian vjerski ljudi iz Kvota razvijaju izvanredne borilačke tehnike koje se prenose u tajnosti plaćenih klanova gospodara rata.

NINDŽE KAKVE VIĐAMO DANAS U japanskim crtanim filmovima, mangama, u kinu ili u videoigricama borci su obdareni nadnaravnim moćima: nepobjedivost, dar letenja, sposobnost da budu nevidljivi. Prije nego što su ušli u maštu i legende, ti slavni ratnici iz sjene stvorili su klasu boraca koji se mogu usporediti s onom samuraja, ali čiji su korijeni, funkcioniranje i tehnike mnogo okultniji. Javljaju se prvi put potkraj razdoblja Heian, u 12. stoljeću naše ere. Cijela sela se prepoznaju po nevjerojatnoj borilačkoj vještini. Kažu da to stanovništvo potječe iz Kine i da su, nakon što ih je car protjerao, lutali sjevernim provincijama i Korejom. Prema nekima nindže potječu izravno od posljednjega nasljednika dinastije Qin koja je svrgnuta 206. g. pr. Kr. Tijekom toga dugog izgnanstva stekli su znanja koja su nedostupna zajednici smrtnika. Stigavši na kraj putovanja smjestili su se navodno južno od Kyota, nedvojbeno na zahtjev mjesnih vlasti. Tu su u izolaciji strmih planina Ige utemeljili klan Hattori u kojem su se tajne umijeća nindža prenosile s koljena na koljeno.

Umijeće da se bude nindža

Postati nindža nije bilo lako. U dobi od pet ili šest godina djeca su se podvrgavala zamornom fizičkom i psihološkom treningu. Mladi nindža je učio ovladavati svojim tijelom koje je postalo gipko i snažno upornim prakticiranjem cjelovitih vježbi. Vježbao je dugotrajno, morao je znati plivati zadržavajući dah mnogo minuta, biti pokretan, gibak, brz. Morao je također naučiti podnositi bol, nedostatak sna, glad, ekstremne temperature. Umijeće pretvaranja bila je specijalnost nindža: prerušeni na naj-

Hiroo Onoda, časnik japanske vojske nakon povratka na otok Lubang na Filipinima gdje je još trideset godina nakon rata čekao zapovijedi svojih nadređenih.

EPOPEJA HIROA ONODE, NINDŽE 20. STOLJEĆA

IGA, KOLIJEVKA PRVIH NINDŽA ČUVA DAnas muzej koji im je posvećen. Taj muzej prikazuje njihovu slavnu prošlost i čini od Hiroa Onode, drugog poručnika carske vojske tijekom Drugoga svjetskog rata jednog od njihovih izravnih nasljednika. Onoda, tajni agent obrazovan u akademiji u Nakanu bio je navodno "savršen nindža modernoga doba" povezujući savršeno vladanje ninjutsuom s vrhunskim spoznajama iz psihologije, kriminalistike, telekomunikacija ili metoda sofisticiranog kodiranja. Poslan na tajni zadatak na otok Lupang na Filipinima u prosincu 1944., ostao je ondje čekajući službeni nalog sve do ... 1974. Kad se vratio kući pod budnim okom vlasti, njegova prva gesta bila je da ode meditirati na grobove ratnih drugova pokopanih u Japanu. Za obožavatelje "duha nindža" Hiroo Onoda je nedvojbeno savršeno utjelovljenje nindža 20. stoljeća, u isti mah tajni agent osposobljen za preživljavanje u ekstremnim uvjetima i častan čovjek.

Ratnik nindža predstavljen kako se izražava rukama u tajnom jeziku koji mu omogućuje da komunicira s drugim nindžama (drvorez iz 19. stoljeća).

različitije načine morali su se znati predstaviti kod bilo kojeg neprijatelja. Noću bi odijevali karakterističan crni kostim koji je ostao njihov distinktivni znak. Nindže su imali na raspolaganju cijelu seriju oružja koje se smatralo "neplemenitim", ali neupitne učinkovitosti. Klasičnim bodežima i sabljama dodavali bi otrove, *shûko* (željezne pandže), *shuriken,* s 4, 6, 8 ili 10 naoštrenih zubaca. Kako bi se penjali po zidovima ili strmim padinama, pomagali su se alatom nazvanim *shinobi kumade,* napravljenim od užeta i bambusa s čvrstom kukom. Kako bi izbjegli njihov eventualni bijeg, služili su se *makibisijima,* čavlima s više oštrica koji su prelazili preko sandala progonitelja. Kad su jednom završili nauk, nindže su se morale podvrgnuti strogoj hijerarhiji u tri stupnja. Prvi, *jônin* sastojao se najiskusnijih članova, zaduženih da razrade akciju. Drugi je bio *chûnin* koji je pripremao intervencije i, napokon, treći koji sliči *geninu,* a izvršitelji su manje-više iskusni.

Između ratnih zadataka i banditizma

Nindžama su se najprije koristili *daimyo,* gospodari, kao špijunima i ubojicama. Tijekom razdoblja Sengoku 1467.-1568.) Japan je podijeljen izmetu suparničkih klanova čiji se gospodari posvećuju nemilosrdnim ratovima. U tim feudalnim borbama nindže su dragocjeni pomoćnici koje su angažirali edni ili drugi kako bi otkrili neprijateljske planove i ciljeve kad nisu jednostavno ubijali. Njihov skromni izgled razlikuje ih od samuraja i daje im drukčiju funkciju koju strateg Sun Tzu hvali u svojem *Umijeću ratovanja:* "Za leteće špijune moramo novačiti inteligentne ljude koji imaju glup izgled i neustrašive ljude unatoč njihovu bezazlenu izgledu (...) Vojska bez tajnih agenata je poput čovjeka bez očiju i ušiju." Od kraja 16. stoljeća povratak redu ostavio je nindže bez posla. Postali su opasni lopovi i ubojice tako da je jedna postrojba 1581. zauzela regiju. Trebalo je najmanje 46 000 ljudi da izađu na kraj s 4000 nindža koji su preživjeli samo u legendi.

Thugovi, sljedbenici božice Kali

Zbog sekte *thugova* između legende i stvarnosti proliveno je više tinte nego krvi. Ona je sijala strah i trepet u britanskoj Indiji sve dok je nije uništila kolonijalna vlast.

ZAHVALJUJUĆI REDATELJU STEVEnu Spielbergu i njegovu slavnom arheologu Indiani Jonesu oživljeno je 1984. sjećanje na krvavu sektu koju su svi ili gotovo svi zaboravili: thugovi. Nakon što ih je Hollywood oživio, thugovi se više smatraju čarobnjacima koji se bave crnom magijom nego zločincima kakvi su ipak bili. Povijest te fascinantne i slabo poznate sekte seže u 13. stoljeće kada se prvi put spominje. Termin koji ih označava potječe od sanskrtskoga korijena koji znači "prevariti", "opljačkati". Nekoliko stoljeća poslije francuski putnik lean de Thévenot već ih obilježava kao opasne ubojice govoreći za njih da su "najspretniji (kradljivci) na svijetu; služe se nekim užetom s petljom koje znaju tako spretno baciti čovjeku oko vrata kad im je u dometu da nikada ne promaše." Thugovi, podmukli davitelji služe crnoj božici razaranja Kali. Ona se jednom borila protiv opasnog zloduha i udarcem mačem prerezala ga napola. Ali iz svake kapi njegove krvi roden je novi neprijatelj. Kad je Kali to primijetila, od kapi znoja stvorila je thugove. Kako ne bi ponovili njezinu pogrešku, zapovjedila im je da uguše zloduhe bez prolijevanja krvi. Tako je uz pomoć thugova napokon pobijedila paklenu vojsku. Na kraju te borbe zamolila je svoje nove sluge da nastave na zemlji njezino destruktivno djelo.

Nemilosrdni ubojice

U 19. stoljeću, kad je Indija pod britanskom vlašću, akcije thugova dobivaju odjek, posebno u metropoli. Ljudi se čude, boje se priča o barbarskim ubojstvima o kojima pričaju tamošnju emisari. Thugovi, uhićeni i zatvoreni, opisuju svoje aktivnosti. Uredni seljani, zanatlije ili poljoprivrednici okupljaju se u bande nekoliko tjedana na godinu, općenito daleko od svojega zavičaja i čine zločine. Njihova se metoda najčešće sastoji u tome da se predstavljaju kao trgovci ili hodočasnici kako bi se pridružili karavanama. U pogodnom trenutku, oni zadave svoj plijen odostrag uz pomoć komada tkanine s petljom koji se zove *roomal*. Vjerni svojem imenu, služeći se lukavstvom i dvoličnošću varaju svoje žrtve kako bi im oteli imovinu u čast božice Kali koju zazivaju u trenutku ubojstva. Uostalom nakon njihovih zločina slijede ceremonije nazvane *tuponee,* za vrijeme kojih jedu smeđi šećer koji se smatra svetom hranom moleći Kali i katkad joj žrtvujući

Kali, žena Shive prikazana u strašnom obliku i "žderačica vremena", božanstvo indijskog panteona koje sije najviše straha (indijska minijatura iz 16. stoljeća).

INICIJACIJA MLADOGA THUGA

DA BI NETKO POSTAO THUG, TREBA BITI iniciran. Mladoga čovjeka koji želi ući u sektu treba najprije prihvatiti grupa koja mu zakazuje noćni sastanak. Ceremonija počinje vjerskim čišćenjem nakon čega mu se stavlja nova odjeća. Zatim se novaku svečano povjerava *roomal* i mačeta. Naposljetku mu Kalin svećenik daje komad posvećenoga šećera, *goor* i preklinje božicu da prihvati novoga vjernika šaljući mu znak. Let ptice, krik životinje dovoljni su da označe njezin pristanak. Mladi thug može dakle početi služiti kao pomoćnik: on vreba i onesposobljuje žrtve sve do dana kad će mu se povjeriti dužnost da ih sam ubije...

janje. Priča se osim toga da uklanjaju mrtvace divljački ih unakazujući uz pomoć mačeta prije nego što ih uredno pokopaju. Thugovi napadaju samo muškarce; štede žene i djecu koje katkad posvajaju. Britance sustavno izbjegavaju u strahu od represija.

Crna legenda?

No ipak je jedan Englez okončao teror thugova. Godine 1828. pukovnik William Sleeman imenovan je upraviteljem područja Jabalpur u središnjoj Indiji. Stekao je uvjerenje kako je sekta univerzalno raširena u Indiji i odgovorna za sve nestanke o kojima ga izvješćuju iz ove ili one pokrajine. Uspijeva uvjeriti London o opasnostima koje bratstvo predstavlja. Promaknut u "generalnoga direktora zaduženog za represiju thugova", Sleeman se baca na divovski policijski pothvat; slijede uhićenja, zatvaranja i priznanja. Smrtne kazne pljušte. Britanske vlasti su iznenađene hrabrošću thugova koji si u trenutku smrti sami stavljaju uže oko vrata kako bi po svojem običaju dali na znanje da su se sami zadavili. No u Sleemanovoj akciji jedan za drugim padaju bastioni thugizma, a 1853. ponosno potvrđuje da je likvidirao kobnu zločinačku sektu. Zato se povjesničari danas pitaju: Nije li Sleeman pod imenom "thugi" namjeravao pokupiti i članove sekte u pravom smislu i obične šumske razbojnike? Vrlo je teško to znati, ali vjerojatno je kako je tajnovitost koja okružuje thugove odgovorna za opčinjenost koju još danas šire.

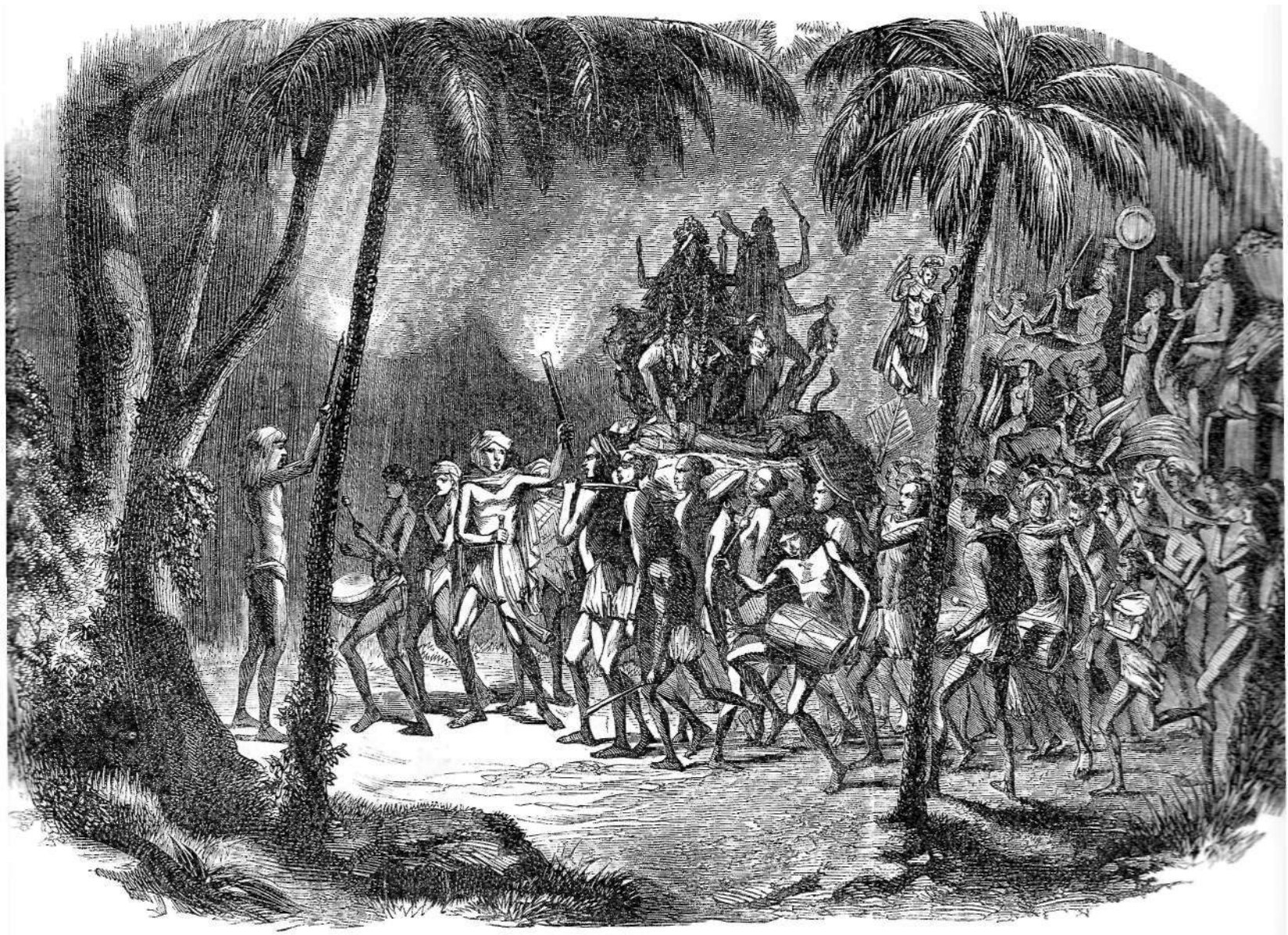

Proslava u čast božice Kali. Ugled thugova prešao je granice na vrhuncu Britanskoga carstva u Indiji (bakrorez iz 19. stoljeća).

Osveta i zločin kod **ljudi-leoparda**

Crna Afrika oduvijek je obilovala tajnim društvima. Jedno od najpoznatijih, društvo **ljudi-leoparda**, dugo je sijalo strah u Gvinejskom zaljevu sve do bivšega Belgijskoga Konga.

PRIZOR SE DOGODIO U BELGIJskom Kongu u prosincu 1933. Jedan belgijski teritorijalni upravitelj prolazi kroz selo Kitobi gdje oplakuju nekog pokojnika na način koji ga je zaintrigirao. Kad je ušao u pokojnikovu kuću, ustanovio je da mu je tijelo zarezano brojnim i dubokim ranama od oštrih predmeta. Jedva što se čulo za taj slučaj, počeo je golemi val divljih zločina u pokrajini: pronađeni su deseci tijela razderanih i strašno iznakaženih tijela. Belgijske kolonijalne vlasti vode anketu u najgorim uvjetima: lokalno stanovništvo u strahu odbija surađivati bojeći se krvavih represija. Ipak nakon mnogo mjeseci napora sumnjivci su uhićeni. Krvoproliće je trajalo blizu godinu dana. Policijske snage i uprava otkrivaju potpuno novu nepoznatu Afriku: onu tajnih društava. Otkriva se da je zločinačke radnje počinilo jedno od njih, Wahokohoko ili ljudi-leopardi. Od 1921. policijska izvješća sastavljena nakon misterioznih smrti spominju "domoroce" prema kojima "ove nesreće nisu prouzročili leopardi, nego banda ubojica". Godine 1934. valja priznati ono što je očito: jedna moćna zločinačka sekta hara pred nosom lokalnih vlasti.

Osveta i inicijacija

Krvoprolića između 1933. i 1934. povezana su sa suparništvom između dviju populacija: Bapakombea i Wanandea. Prvi su predbacivali drugima da su upali na njihov teritorij. Istraga je isto tako obećala Belgijancima da će doznati više o ljudima-leopardima. Ovo zločinačko društvo potječe od jedne inicijacijske sekte koja je postojala ne samo kod Bapakombea, nego i velikom broju plemena koja su živjela između Konga tj. Zaira na jugoistoku i Gvineje na sjeverozapadu. U klanovima Bapakombea inicijacija se obavljala nekoliko dana nakon obrezivanja mladića. Tijekom te ceremonije svećenici su određivali one među njima koji bi mogli postati Eahokohoko. Ti su obavijestili svoje obitelji da moraju otići na dugo putovanje. U stvarnosti svećenici sekte su ih okupili u šumi daleko od sela. Ondje su više mjeseci budući sljedbenici bili podvrgnuti okrutnim postupcima: redovito su ih tukli, morali su trenirati dizati teška

Članovi jednoga plemena u Belgijskome Kongu fotografirani 1908. Najvještiji među njima bili su izvršitelji osvete ljudi-leoparda.

Afrika, nedovoljno poznata zapadnjacima u 20. stoljeću, i dalje je zemlja misterija. Knjige za mladež prenose klišeje koji pridonose nerazumijevanju.

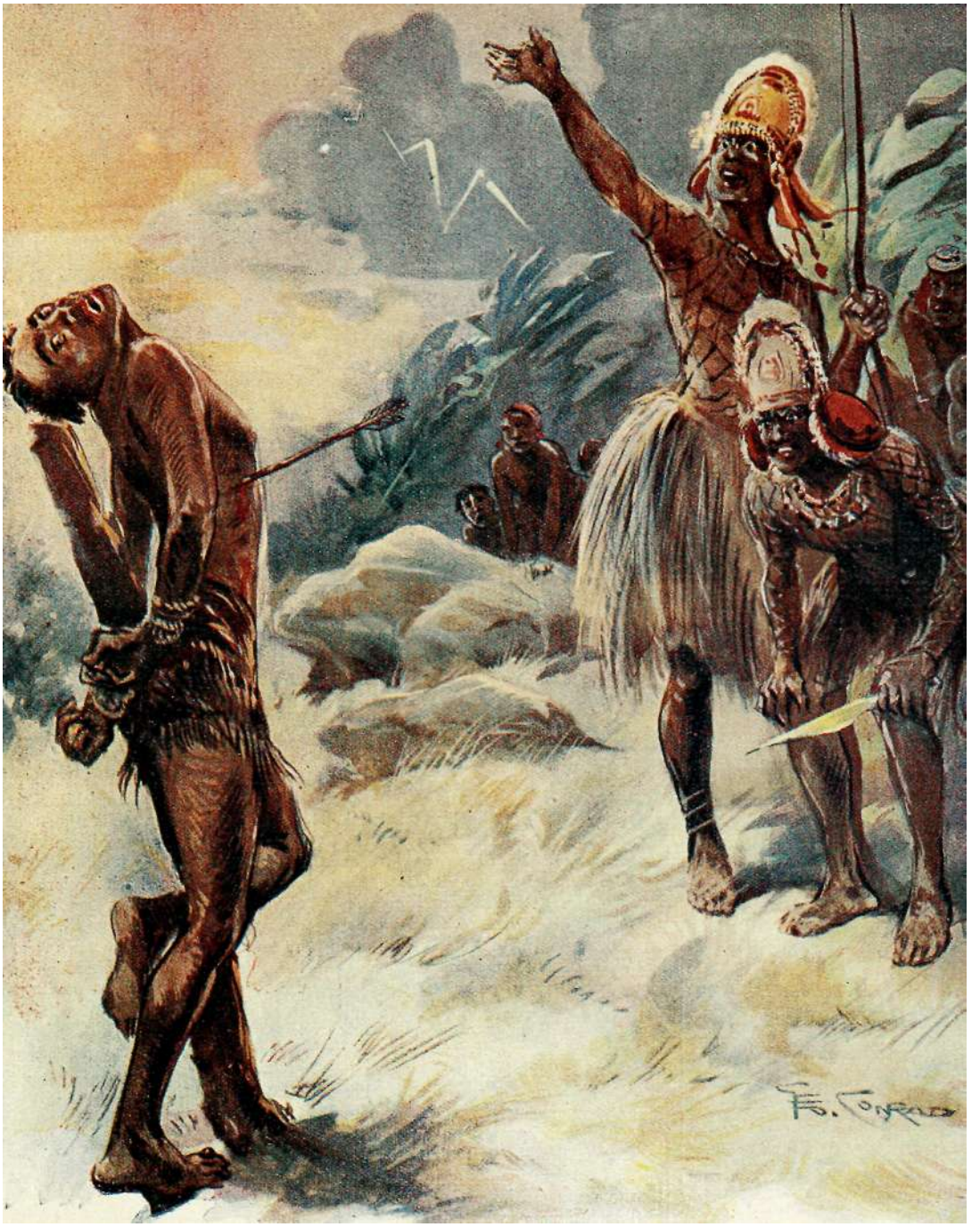

debla, trčati s njima, skakati s jedne kolibe na drugu izbjegavajući kišu lasa... Naučili su isto tako rukovati svim mogućim oružjem. Zatim je došao dan kad su trebali dokazati svoju hrabrost hladnokrvnim ubijanjem. Prva žrtva im je uvijek bila žena ili dijete. Ako bi uspješno prošli sve kušnje, stavljali bi im masku od tučene i šarene kore što ih čini sličnima zvijerima pa su bili primljeni u društvo ljudi-leoparda. U trenutku počinjenja zločina navlačili bi masku, oboružavali se željeznim kandžama te su si češljali tijelo ili navlačili leopardovu kožu.

LJUDI-KAjMANI

JEDNO DRUGO ZLOČINAČKO DRUŠTVO crne Afrike, ljudi-kajmani, bili su posebno nazočni u bivšem francuskom carstvu, posebno na Obali Bjelokosti. Poput ljudi-leoparda ubijali su iz osvete. No ta se sekta razlikovala od drugih dodajući obrednu i magijsku dimenziju svakom od svojih zločina. Odjeveni u kostim od kože kajmana, noseći pokrivalo za glavu izrađeno od životinjske glave, oboružani kandžama, njegovi su članovi ubijali muškarce ili žene da im uzmu organe poput srca, pluća, mozga s kojima su vračevi spravljali napitke za koje se smatralo da imaju veliku medicinsku vrijednost. Godine 1945. jedan kongoanski sud je raskrinkao članove sekte koji su priznali svoje zločine. Osim pripremanja lijekova željeli su se pomiriti s duhom mrtvaca kako bi postali moćniji. No unatoč priznanjima onih koji su pali u ruke policije, mjesno stanovništvo ostat će dugo mjereno kako vračevi doista imaju moć da se pretvore u kajmane.

Misteriozna Afrika

U predkolonijalnoj Africi ima mnogo zločinačkih tajnih društava: osim ljudi-leoparda, nalaze se tragovi ljudi-lavova, ljudi-kajmana, ljudi-pantera... Ti su ljudi imali ulogu političkih ili pravosudnih struktura u rukama šefova klanova ili vračeva. Sve su razmirice rješavale njihovim posredovanjem. Tijekom jednog ispitivanja vođenog 1934. jedan čovjek-leopard izjavit će belgijskoj policiji da "kada se domorodac svađa s drugim domorocem oko zemlje, dat će ubiti brata ili ženu svojega protivnika. Čim se pojavi truplo, brat ili muž žrtve dat će ubiti nekoga od svojega neprijatelja. Tako sam ja poslao čovjeka-leoparda (da ubija u suprotnom klanu). Jer, bijelče, tako se to događa kod nas; i tu priča o Wahokohoku nije završena. Ubijat će se još nakon vašega odlaska." Praksa obredne osvete je potrajala; međutim gubi joj se trag početkom 50-ih godina prošloga stoljeća kad Europljani napuštaju Afriku koju neće nikada razumjeti.

Vojnici i "zmajeve glave" kineskih trijada

Trijade, daleke nasljednice tajnih društava proteklih stoljeća tvore moćnu mafiju čija se sudbina danas povezuje sa spektakularnim rastom Kine.

Zmaj, carski kineski simbol i zastava velikoga broja istočnjačkih zločinačkih društava poput trijade Crvenoga zmaja ili Zelenoga zmaja.

NA ZATVORENOM MJESTU, SVETIŠTU hrama, ljudi u kostimima primaju mladoga čovjeka. U dimu tamjana i na svjetlosti svijeća odrubi se glava pijetlu čija se krv pomiješa s alkoholnim pićem. Pristupnik zatim priseže da će biti vjeran "društvu Houng" koje ga prima. Svečano izgovara dugu prisegu od trideset šest članaka koji ga obvezuju da članove toga društva smatra braćom, da im pomaže u svim prilikama i da ne odaje ni jednu tajnu organizacije. Više puta naglašava svoju dugu recitaciju mračnim upozorenjem: "Neka umrem proboden gomilom bodeža izdam li ovu prisegu." Zatim poreže prst i ulije nekoliko kapi vlastite krvi u prethodno pripremljen uvarak. Svi nazočni moče svoja usta u kaležu kako bi zapečatili svoje obećanje: novi inicirani je odsad punopravni član trijade. Taj prizor mogao se dogoditi u Kini u 18. stoljeću. Događa se i danas u Hong Kongu. Jer ako društva koja danas zovemo "trijadama" *(San-he-hui)* nemaju mnogo s originalnom trijadom, sačuvala su obred inicijacije koji je ostao gotovo nedirnut stoljećima. Jedina primjetna promjena je novijeg datuma: Zbog sprječavanja bolesti ne traži se više od pristupnika da ulijevaju svoju krv u kalež za prisegu.

Drevno društvo koje je skrenulo s puta

Originalna trijada je drevno tajno društvo stvoreno protiv mandžurijske dinastije Qing potkraj 17. stoljeća. Njezini utemeljitelji bili su monasi manastira Shaolin gdje je izumljen i poučavan kung-fu. Domoljubno društvo namjeravalo je obnoviti staru dinastiju Ming. Da bi to učinilo, stoljećima je podupiralo sve vrste pobuna protiv mandžurijskih uzurpatora. Kodirani jezik, znakovi prepoznavanja, praksa tajne i svladavanje borilačkih disciplina učinilo je njezine članove nedodirljivima. No decentralizirana organizacija reda u golemoj zemlji imala je kobne posljedice usitnjavanja društva. Tako se sredinom 19. stoljeća već bilježe ekscesi: neki članovi raskidajući s prvotnim idealom izvršavaju bezrazložna nasilja u službi samo svojih interesa i na štetu seljačkoga stanovništva. Lože trijade tako su postale bande lopova i ubojica. Ono što se sve više naziva trijada pruža zadnji put pomoć ustanku 1911. koji završava porazom Qinga i proglašenjem republike. Njihova povijesna uloga tajnoga političkog društva slabi, ali struktura ostaje. No 1949. komunisti ih zabranjuju. Oni bježe u Narodnu Republiku Kinu kako bi se smjestili na obližnje kineske teritorije: Hong Kong, Makao i Tajvan. Uostalom vlasti tih država vrlo se često oslanjaju u vlasti na trijade; to

je slučaj u Tajvanu u vrijeme Čang Kai-šeka koji je i sam bio iniciran. No otada su ta društva tek blijedi odsjaj svoje slavne prošlosti: njihovi postupci i njihovi simboli stavljeni su samo u službu organiziranog kriminala.

Teret naslijeđa

Ostaje da stare strukture nastave organizirati većinu trijada. One imaju snagu tradicije čija je učinkovitost poznata. Tako se mafijaške skupine dijele u tri razine kako je bilo u starim ložama. Na vrhu stoluje poglavar, "zmajeva glava". On daje smjernice svojoj skupini, a da nikad ne sudjeluje izravno u operacijama. Malo ljudi zna njegov pravi identitet. Pod njegovim zapovjedništvom više je odgovornih koji su zadržali tradicionalna imena dužnosnika lože: "Lepeza od bijeloga papira" bavi se financijama, "Crvena palica" specijalizirana za ratne vještine zadužena je za poštivanje unutarnjega zakona dok je "Slamnata sandala" u neku ruku zadužena za vanjske

SUN YEE ON, NAJVAŽNIJA BANDA NA SVIJETU

SUN YEE ON ("NOVA VRLINA I MIR") nije samo najvažnija od trijada, nego je sa svojih 50 000 članova najbrojnija i najraširenija mafijaška skupina na svijetu. Iz svoje baze u Hong Kongu djeluje u cijeloj Aziji, u Sjedinjenim Američkim Državama - prisutna je u svim velikim američkim gradovima - i u Kanadi. Od gospodarskog otvaranja Kine ona ulaže milijune dolara u slobodne obalne zone kako bi oprala dio svoje zarade za najveći profit Pekinga. Navodno su postojali kontakti između članova komunističke vlade i voda Sun Yee Ona. Ta trijada je veoma aktivna u filmskoj industriji, posebno pornografiji koja u Kini doživljava pun gospodarski procvat. Osim toga ona je sačuvala tradicionalne obrede primitivne trijade dodajući joj neku vladu ograničenu na nekoliko članova kako bi dobila na učinkovitosti.

U palači Kineske četvrti u New Yorku kum trijade u SAD-u Benny Eng (desno) nazvan "Ujak Seven" sastaje se s tajvanskim diplomatom.

poslove grupe. "Gospodar tamjana" ima osjetljivu dužnost novačenja novih članova i čuvanja tradicije. Napokon najbrojniji članovi su "vojnici" koji su izvršitelji organizacije. Svakoj funkciji odgovara brojčani kôd koji inicirani izražava jednostavnom kretnjom: 489 za "zmajevu glavu", 432 za slamnatu sandalu ili 49 za vojnike.

Ljudi i opij

Trijade kao mješavina starinskog i suvremenog danas nezaobilazni su čimbenici neslužbenoga gospodarstva u Aziji, dakako, ali i na svim velikim kontinentima. Ta zločinačka inicijacijska društva prilično su slična talijanskim mafijama po duhu i funkcioniranju: prakticiraju reket u velikim razmjerima, bave se svodništvom, trgovinom krivotvorinama. Osim toga postala su stručnjaci u nekim aktivnostima - danas je jedna od najunosnijih trgovina ljudima povezana sa snažnim iseljavanjem Kineza koji traže bolje životne uvjete. Lišeni svega, primorani su predati se mrežama krijumčara koje kontroliraju trijade. Daju fantastične svote tim krijumčarima i plaćaju ih često radeći godinama u tajnim radionicama smještenim u njihovim zemljama domaćinima. Trijade isto tako imaju veliku ulogu u prometu opojnim drogama koje dolaze iz Zlatnoga trokuta. Ta regija smještena u Laosu, Tajlandu i Birmaniji proizvodi svake godine pola svjetske količine opijuma i njegovih derivata, uglavnom heroina. Trijade nezadovoljne što nadziru tu trgovinu smrću, danas se zanimaju za trgovinu kokainom i amfetaminima, proizvodima koji se uvelike troše na obližnjem japanskom tržištu.

Svjetska dijaspora

Sve te aktivnosti danas se vode na planetarnoj razini jer trijade se koriste kineskom dijasporom koja je sa šezdeset milijuna ljudi najbrojnijja na svijetu. Od tog broja četvrt milijuna ljudi su članovi trijada. Ukorijenjene posebno u Aziji, one ondje organiziraju bazu svih vrsta krijumčarskih poslova. Njihovi sjevernoamerički i europski kolege smješteni u kineskim četvrtima (tzv. *chinatowns)* uspostavljaju lokalne veze za te aktivnosti u sklopu tongova. Te javne organizacije su svojevrsne zajednice za pomoć namijenjene prihvatu pridošlica i olakšavanju njihova smještaja: katkad znaju raspolagati i znatnim novčanim sredstvima. Neke služe kao pokriće cen-

U pušionici opijuma na sjeverozapadu Tajlanda. U Zlatnom trokutu (Tajland-Birmanija-Laos) trijada kontrolira trgovinu drogom.

PRISEGA TRIJADE

1 NAKON ŠTO UĐEM U DRUŠTVO HOung trebam postupati s roditeljima) braćom i ženama moje braće kao članovima vlastite obitelji. Neka me munja pogodi pet puta ako prekršim tu prisegu. (...)

4, Prepoznat ću svakoga od svoje braće Houng kad budu pokazivali znakove prepoznavanja. (...)

5. Neću odavati tajne obitelji Houng čak ni roditeljima ni prirodnoj braći ili ženi. Nikada neću odavati tajne za novac. (...)

22. Ako saznam da vlada traži jednog od moje braće koji je stigao iz neke druge provincije ili prekomorske zemlje, moram ga odmah obavijestiti kako bi mogao pobjeći. (...)

29. Ne smijem otkriti nijednu od adresa gdje moja braća čuvaju svoja bogatstva pa čak ni gajiti zle misli u vezi s tom adresom. (...)

35. Kad govorim nečlanovima, moram paziti da nikad ne upotrebljavam formule koje kolaju u društvu te da ne otkrivam njegove tajne jer bi iz toga mogle proizaći nevolje. Neka umrem proboden gomilom bodeža izdam li ovu prisegu.

Prema T. Cetinu, *Mafias du Monde,* Pariz, PUF, 2004.

Policija uhićuje članove trijade 2004. Prizor koji slabo prikriva ispripletenost kineskih vlasti i tajnih društava.

trima za pranje novca. Njihovi uredi imaju sjedišta u velikim gradskim aglomeracijama u Europi. Kineski ideogrami najbolja su zaštita od istraga policije koja mora angažirati dvojezične stručnjake kako bi ušla u trag kineskim mafijaškim kanalima.

Korisna društva?

No ne treba se zavaravati izrazom "kineska mafija". Trijade su neovisne jedne od drugih i ne pokriva ih ni jedna organizacija kao što je slučaj s američkom *Cosom Nostrom*. Početkom 21. stoljeća bilo je poznato šest velikih kineskih trijada: Sun Yee On, Savez Wo, 14 K, Banda četiriju mora, Ujedinjeni bambus i Veliki krug. Osim ove posljednje sve su smještene na rubovima NR Kine, uglavnom u Hong Kongu. Pripajanje grada-države NR Kini 1997. izazvalo je kod mafijaških šefova određene strahove koje je ubrzo smirila komunistička vlast. Kineska vlast naime iskazuje iznenađujuću popustljivost prema trijadama jer je brzo shvatila da može izvući profit iz tih bogatih grupa koje velik dio svojega prljavog novca ulažu u Kinu. Tako je ministar kineske javne sigurnosti, Tao Siju, objavio 1995. kako "nisu svi članovi trijada gangsteri. Ako su dobri domoljubi, ako osiguravaju napredak Hong Konga, moramo ih poštovati". Čak je istaknuo kako je "kineska vlada sretna što se ujedinila s njima". U tim okolnostima shvatljivo je da se NR Kina ne želi boriti protiv opasnosti od tih iznimno moćnih društava.

Sjena **mafije**

"Hobotnica", "časno društvo" ili "Cosa Nostra" nazivi su koji označavaju najpoznatije zločinačko društvo koje je danas globalno razgranano.

U SVIBNJU 1992. EKSPLOZIVNO PUnjenje skriveno u kanalizaciji ispod autoceste, što vodi do zračne luke u Palermu, eksplodiralo je pri prolasku nekog vozila. U njemu je bio sudac Falcone, istaknuta ličnost u borbi protiv mafije u pratnji žene i tjelesnih čuvara. Svi su poginuli na mjestu. Ovaj tragični događaj je vrhunac jednog od najvažnijih procesa u talijanskoj povijesti. Jer prvi je put neki "kum", Tommaso Buscetta, prekršio zakon šutnje nakon što je njegova obitelj bila desetkovana prilikom nekog obračuna. Buscettina priznanja će omogućiti policiji da ostvari raciju bez presedana u redovima mafije i da izvede desetke uhićenja. Kad je proces započeo 1986., suđeno je 475 osoba. Kako bi se osigurali uvjeti maksimalne sigurnosti, država je morala preurediti sud u Palermu pretvorivši ga u divovski bunker pod zaštitom dvije tisuće karabinjera. Svjedoci, pokajnici, osoblje predmet su stalnoga nadzora. Saslušanjima predsjedava nepotkupljiv sudac Giovanni Falcone. Napokon na kraju maratonskoga procesa padaju teške zatvorske kazne. Mislilo se da je mafija obezglavljena... sve do Falconeova ubojstva.

23. svibnja 1992. olupina vozila antiterorističkoga suca Giovannija Falconea kojem mafija - koja želi podsjetiti na svoju nemoć - nije dala nikakvu šansu.

Mafija, "protudruštvo"

"Časno društvo", kako je dugo samo sebe nazivalo, nije uvijek bilo internacionala zločina. Mafija je nastala u kontekstu talijanskoga ujedinjenja kada je 1860. pad Burbonaca koji su stoljećima vladali otokom dao Sicilijancima nadu u bolje dane. Ali brzo će se razočarati s obzirom na mjere nove talijanske vlade koja šalje dužnosnike sa sjevera na otok i povećava porezni namet. Kad je izglasan zakon o vojnoj obvezi, velik broj muškaraca odlazi u ilegalu. Nastaje opće nezadovoljstvo, broj razbojstava raste a središnja vlast je uskoro onesposobljena. Talijanski zastupnik Crispi potvrđuje kako "sicilijansko stanovništvo mrzi talijansku vladu". U tom gotovo anarhičnom okružju organizira se službena protuvlast. Temeljena na mjesnim klanovima, mrežama sastav-

ljenim posebno od mjesnih uglednika tvore malo-pomalo "paralelni sustav vlasti" koji postaje jedini jamac društvenoga poretka. Te mreže s jedne strane kanaliziraju nasilja pljačkaša, s druge favoriziraju izbor kandidata sjevera koji su im skloni. Ubrzo te skupine kod stanovništva primjenjuju reket, naplaćujući mu zaštitu. Ubrzo nadziru određenu trgovinu poput prodaje sladoleda ili šverc kave, a one koji im se pokušavaju suprotstaviti nemilosrdno ubijaju poput gradonačelnika Palerma 1893. Rođena je mafija.

"Časni ljudi"

Samo podrijetlo riječi ostaje zagonetno. Treba li u njoj gledati staru toskansku riječ koja znači "bijeda"? Ili arapsko naslijeđe? "Mafia" navodno potječe od riječi *mahyàs,* što znači štititi ili od riječi *màhfal* što znači skup. Ma što značio taj pojam, on potkraj 19. stoljeća ulazi u uporabu na Siciliji nadmećući se s pojmom "časnoga društva". Časno zato što je ljudima koji ga tvore zajedničko da ga dijele i strogo primjenjuju kodeks časti nazvan *omertà* koja se uprizoruje u pravu inicijaciju kakva je na snazi još i danas. Onaj koji želi ući u društvo obično ima pokrovitelja. Tijekom ceremonije kandidat je sapet; vrh srednjega prsta mu se probode iglom, a krv prolije po slici sveca koja se odmah spali. Nakon toga treba svečano izgovoriti prisegu: "Prisežem da ću biti odan svojoj braći, da ih nikada neću izdati, da ću im uvijek priskočiti u pomoć. Ako prekršim riječ, neka budem spaljen i pretvoren u pepeo poput slike ovoga sveca." Na kraju uzvikuje tri vrline mafijaškoga brata: "Čast, zadaća i hrabrost." Prisezi izgovorenoj na dan inicijacije pridružuje se određen broj tradicionalnih vrijednosti: poštovanje hijerarhije, tajne o aktivnostima grupe, kult muškosti, nasilja... Ako neki od muškaraca izda organizaciju, sudi mu se i obično osuđuje na smrt. Kamen stavljen u usta mrtvaca znači da se radilo o doušniku.

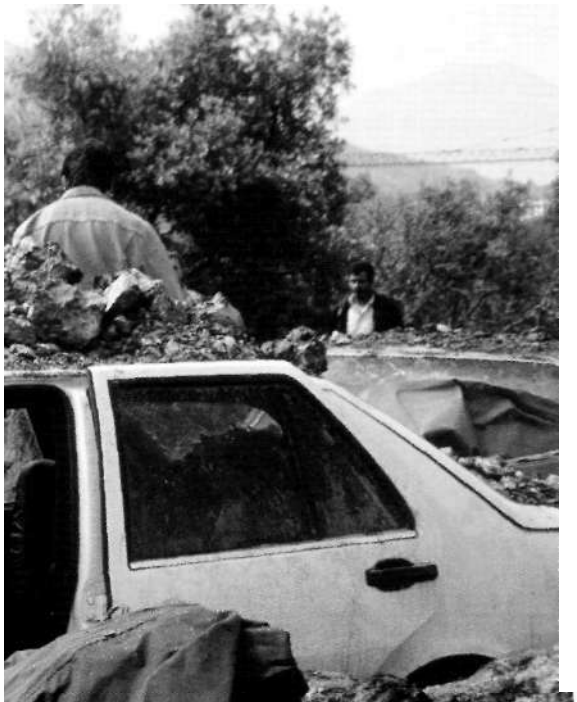

Proces pod strogim policijskim nadzorom 1993. u Rimu: kum Salvatore "Toto" Riina suočen je s najslavnijim pokajnikom Tommasom Buscettom.

Kumovi

Model mafijaške skupine ostaje obitelj po uzoru na odnos između kuma i kumčeta. Dvadesetak muškaraca tvore *coscu* (kliku) na čelu koje se nalazi *capo,* šef. Mafijaške bande su se okupljale početkom 20. stoljeća sve dok nisu postale piramidalne organizacije kojim je upravljao *capo di tutti capi.* Kako bi ušao u redove organizacije, mladi *mafioso* mora najprije dokazati da je pravi "častan muškarac". Mora obavljati određene niske poslove, od prikupljanja novca od reketa do zločina. Zatim, ako se dokazao kao čovjek od povjerenja i preživio godine službe, može se penjati u hijerarhiji. Pred *capom* vodi uredan život, častan i tek rijetko sudjeluje u protuzakonitim radnjama. Najveći sicilijanski kumovi 20. stoljeća doimali su se poput stare časne i jednostavne gospode. To je bio slučaj s don Calogerom Vizzinijem kojeg su smatrali mirnim umirovljenikom. Često loše obrijan, glumeći krajnju jednostavnost i čednost brđanina vladao je sicilijanskom mafijom željeznom rukom sve do svoje smrti 1954.

Između dva rata

Do Prvoga svjetskog rata sicilijanska mafija čuva svoj tradicionalni izgled prije nego što je žestoko suparništvo suprotstavilo staru gardu novom naraštaju koji je bio pohlepniji i agresivniji, a čiji se dio iselio u Sjedinjene Američke Države. Ta situacija objašnjava zašto je Mussolini pokušao iskorijeniti mafiju, nakon što ju je iskoristio protiv komunista. *Duce* objašnjava kako želi "oduzeti toj udruzi lopova svaku poeziju i draž", a da bi to učinio imenuje 1924. prefekta Cesarea Morija. U nekoliko godina "željezni prefekt" u agresivnim akcijama na granici legalnosti udara na "časno društvo". No dok se sprema uloviti njegove šefove, sukobljuje se s Duceom koji štiti neke pokajnike koji su se distancirali i obratili na fašizam. Mori je smijenjen 1929., ali mafija je izgubila mnogo. Paradoksalno je što ie Drugi svjetski rat ponovno uspostavio organizaciju.

Amerikancima treba sigurno uporište na otoku kako bi im uspjelo iskrcavanje na Siciliji u srpnju 1943. Uspostavljeni su tajni kontakti s određenim italoameričkim kumovima iz tog miljea, posebno s Luckyjem Lucianom koji je tada bio u zatvoru u Sjedinjenim Američkim Državama. On pregovara o oslobađanju na kraju rata kao protuuslugu za svoju pomoć da se uspostave bivše mafijaške mreže. Mafija će znati iskoristiti tu situaciju do te mjere da su tri četvrtine sicilijanskih gradonačelnika koje su imenovali Amerikanci bili *mafiosi...* U tom trenutku javljaju se i druge mafije i razvijaju se jednako na jugu Italije koja je, čini se, osuđena na fatalnost organiziranog zločina.

LUCKY LUCIANO

LUCKY LUCIANO, PRAVIM IMENOM SALvatore Luciana, rođen je na Siciliji 1897. u okolici Palerma. Njegovi roditelji emigrirali su u Sjedinjene Američke Države prije Prvoga svjetskog rata pa mladi Salvatore počinje u New Yorku život lupeža koji ga odvodi ravno u zatvor. Ondje sklapa trajna prijateljstva s drugim talijanskim gangsterima. Izašavši iz zatvora udružuje se s nekima od njih i , stvara bandu. Tijekom obračuna sa suparničkom bandom dospijeva u zatvor gdje je mučen, no na čudesan način izmiče svojim mučiteljima. Iz te zgode dobiva nadimak "Lucky", sretnik. Njegove aktivnosti napreduju tijekom prohibicije i on postaje jednim od opasnih kumova američke mafije. No osuđen je tek 1936. i to za svodništvo. Svoj spas zahvaljuje Drugom svjetskom ratu. Američke vlasti predlažu da ga oslobode ako im putem mafijaških mreža pomogne pripremiti savezničko iskrcavanje na Siciliji. Sutradan nakon sukoba oslobođen je i emigrira na Siciliju gdje potpuno nekažnjeno nastavlja upravljati svjetskim kriminalnim miljeom. Umire u Rimu 1962.

Salvatore Luciano, nazvan Lucky Luciano, "Srećković", jedan od najokrutnijih kumova mafije nad kojom će kao gospodar vladati desetljećima.

Napuljska Camorra

Iako je Sicilija iznjedrila najmoćniju i najpoznatiju mafiju u Italiji, i u drugim se regijama razvijaju društva bliska po funkcioniranju i akcijama. To je slučaj na jugu poluotoka s napuljskom Camorrom. Ta se mafija osjetno razlikuje od svoje sicilijanske rođakinje po tome sto je stasala u urbanoj sredini i nema piramidalnu organizaciju. Više od 80 klanova dijele si grad i predgrađa koji se prema svojim interesima povezuju ili suprotstavljaju što redovito izaziva krvave obračune. Zakon šutnje štiti klanove to više što je potrebna njihova potpora ako se želi otvoriti kakav dućan, naći smještaj ili jednostavno zaštiti vozilo od krađe. Camorra, kao i u prošlosti, ima ulogu paralelne vlasti. Dobar dio prihoda ostvaruje od šverca cigaretama - koji se u Napulju odnosi na dvije trećine prodanih cigareta - i od sveprisutnoga reketa - koji navodno pogađa polovicu trgovine i sva građevinska

Krvavi obračun u Aciastellu blizu Katanije na Siciliji. Pet zločinaca likvidirali su mafijaši (bakrorez iz 1895.).

Selo Corleone na Siciliji, mitska kolijevka mafije. Otuda je *Cosa Nostra* isplela svoju mrežu do najvećih američkih aglomeracija.

USTROJ COSE NOSTRE

SNAGA SICILIJANSKE MAFIJE BILA JE od početaka njezin strogo hijerarhijski karakter. Klan ili obitelj temeljna je jedinica. U bazi kojom upravljaju šefovi ekipe nalaze se vojnici, mladi inicirani određeni za najopasnije i najagresivnije zadatke. Svi se moraju pokoravati šefu klana, *capu;* on je okružen s više zamjenika i savjetnika koji tvore njegovu blisku okolinu. Svaki *capo* mora priznati vlast nekog šefa okruga, a on sam ovisi o pokrajinskoj komisiji. I na posljetku na vrhu se nalazi kupola. Tradicionalno njome upravlja *capo* podrijetlom iz mitskoga sela Corleonea. Ta stalna instancija utvrđuje velike orijentacije "časnoga društva" ostavljajući široku autonomiju svakomu klanu. Ona je također zadužena da rješava sporove kojih ne nedostaje medu različitim sicilijanskim obiteljima. Unatoč uhićenju 1993. jednoga od svojih povijesnih šefova, Salvatoerea Riine, nazvanoga *U Curtu* ("patuljak"), kupola je, iako oslabljena, preživjela. Njezin sadašnji upravitelj iz Corleonea navodno se zove Bernardo Provenzano. Policija mu ne poznaje lice, ali sumnjiči ga da mirno boravi na Siciliji odakle upravlja globalnim aktivnostima *Cose Nostre*.

poduzeća. Njezino iskustvo u švercu duhana omogućilo joj je da lako prijeđe na trgovinu drogom 70-ih godina prošloga stoljeća. Ona odsad izvlači glavninu sredstava iz te unosne trgovine koja se organizira u Latinskoj Americi, uglavnom u Kolumbiji i Boliviji.

Kalabrijska N'drangheta

U Kalabriji vlada druga mafija: N'drangheta čije ime potječe od grčke riječi *andranghetos,* što znači "hrabar i prepreden čovjek". N'drangheta je nastala u *Cosi Nostri* kojoj je bliska kao reakcija na ujedinjenje Italije. Sastavljena je od krajnje zatvorenih klanova koja prakticiraju endogamiju i raspoređena je po regiji tako da ništa ili gotovo ništa ne procuri o njezinim aktivnostima. Osim toga indirektno tako dobro nadzire teritorij putem općina da joj ni jedna etatistička politika nije stala na kraj. Veoma dugo njezina apsolutno decentralizirana organizacija poticala je borbe klanova; Kalabrija je uostalom talijanska regija koja bilježi najvišu stopa ubojstava. No pod utjecajem *Cose Nostre* N'drangheta se danas počinje ustrojavati kako bi okončala te unutarnje svađe koje je oslabljuju. Njezina najzanimljivija osobitost je njezin ezoterizam koji možda potječe od grčkih misterija iz antike. Da bi se postao član, treba najprije počiniti hladnokrvno ubojstvo. Tada se kandidat uključuje prema inicijacijskoj shemi koja društvo poistovjećuje sa stablom: njegove grančice su novaci, njegove grane potvrđeni članovi. Deblo je srce i središte moći. Listovi označavaju izdajice koji kad-tad padnu. U nekoliko desetljeća N'drangheta je prešla put od reketa trgovaca voćem i povrćem do šverca cigaretama pa trgovine drogom u vezi s proizvođačima iz obližnje Albanije. Isto tako je postala poznata po otmicama i iznudama, kao što je bio slučaj sa sinom američkoga magnata Paula Gettyja.

Svjetska hobotnica

Poslije rata talijanska mafija je stasala pod dubokim utjecajem svoje američke rođakinje. Bila je mnogo agresivnija, kako su to svjedočili brojni atentati izvršeni protiv predstavnika talijanskoga

MLADE MAFIJE

OSIM VELIKIH TRADICIONALNIH ORGAnizacija odavno udomaćenih na jugu Italije mlada mafija javlja se još i danas. To je slučaj u Pugliji gdje danas hara više mafijaških skupina nastalih tijekom posljednjih trideset godina. Najvažnija medu njima je *Sacra Corona Unità* koja je stvorena oko 1980. u zatvorskom miljeu. Ta nova mafija mističnog inicijacijskog obreda uspjela je preoblikovati lokalni i stari banditizam u hijerarhijsku zločinačku mrežu s višestrukim aktivnostima. Znala je izvući koristi iz svojega zemljopisnoga položaja blizu obala bivše Jugoslavije. Preko nje sada prelaze cigarete, ali i ilegalni useljenici koji bježe s Balkana opustošenoga ratnim godinama. Osim toga kosovska ili albanska mafija opskrbljuju je drogom i oružjem koji se šalju u cijelu Europu, posebno preko Belgije.

pravosuđa nakon 1970. Osim toga njezina se aktivnost proširila: špekulacije nekretninama, trgovina drogama, reket velikih razmjera i burzovne operacije postali su novi izvori zarade "časnoga društva" čiji bi prihod mogao danas doseći - broj bez premca u svijetu - oko 15% talijanskoga nacionalnog bruto proizvoda. Istodobno je uspostavila neprirodne veze s kršćanskim demokratima tako da je 1992. Giulio Andreotti, sedam puta predsjednik vlade, nezaobilazna ličnost talijanskoga političkog života, više desetljeća bio pozivan pred sud u procesu koji je želio pokazati njegove veze s organizacijom. Iako je napokon bio proglašen nevinim 2003., ta je afera nedvojbeno narušila sliku talijanskoga političkog svijeta u javnom mnijenju. Čini se da brojne afere koje se odnose na sadašnjega predsjednika vlade pokazuju da su se veze između političke moći i mafije održale. Iako u teškim uvjetima, borba se nastavlja. S jedne strane mafijaške skupine u kojima su pobrkane sve tendencije cjepkaju sve više svoje aktivnosti kako bi bile manje uočljive. S druge strane hobotnica je poprimila globalne razmjere. Sjedinjene Američke Države postale su povlašteno tržište: *Cosa Nostra* ondje već dugo održava veze sa svojim američkim ogrankom, N'drangheta se posebno udomaćila u Kanadi dok je Camorra prisutna na sjeveru i jugu kontinenta. Europa je očito povlašteno područje akcija, a jug Francuske je posebno bio pogođen 70-ih godina prošloga stoljeća kada je *Francuska veza* iz Marseillea proizvela talijansku junakinju za američko tržište. Otada cijela Europa trpi napade talijanskih mafijaških organizacija. Njihova pretvorba je poprimila takve razmjere da se talijanski suci od sada suočavaju s nečim što oni sami nazivaju "supermafija".

Šverc cigaretama oglašava se usred bijela dana na napuljskim ulicama gdje Camorra vodi paralelnu trgovinu od koje živi dio stanovništva.

Svemoć *Cose Nostre*

Cosa Nostra, u početku običan ogranak sicilijanske mafije postala je prava internacionala zločina. Od "zlatnih godina" prohibicije ona utjelovljuje mračno lice Amerike.

GODINE 1947. UMIRE POTPUNO ZAboravljen Alphonso Capone, zvan Al Capone. No 20 godina prije toga bio je neupitni i opasni šef čikaške mafije. Zvali su ga *Scarface,* lice s ožiljkom, zbog brazgotine na licu. Rođen je 1899. Godine 1918. kao veoma mlad pridružuje se bandi jednog od svojih prijatelja, Johna Torrija kojemu postaje desna ruka. Godinu dana poslije zakon zabranjuje svu proizvodnju i uvoz alkohola na američki teritorij. Počinje prohibicija, a s njom i bogatstvo dvojice muškaraca koji organiziraju široku trgovinu u smjeru Chicaga. Otvaraju ilegalne barove i dovoze iz susjedne Kanade dragocjenu tvar zahvaljujući posredovanju krijumčara. Beskrupulozno uklanjaju suparničke bande i vladaju kao gospodari glavnim gradom Velikih jezera. Dok Torrio postaje čikaški kum ili *boss,* Capote je odgovoran za opskrbu alkoholom cijele zemlje. Ali 1925. Torrio je teško ranjen i Capone ga zamjenjuje. Posebno je postao poznat po krvavim djelima među kojima je "krvoproliće na Valentinovo" 14. veljače 1929., kada su sedmorica ljudi iz suparničke bande divljački likvidirani. No Capone pada 1931... zbog utaje poreza. Provest će osam godina u zatvoru prije nego što umre, oslabljen uoči rata. Pod njegovim je utjecajem italoamerička mafija postala ubilačka "hobotnica" od koje se strepi još i danas.

Petnaest godina "Al" Capone bit će gospodar čikaškoga podzemlja. Najslavniji od *mafiosa,* fotografiran ovdje 1932. nakon što je osuđen zbog utaje poreza.

Od *Mano nere* do *Cose Nostre*

Podrijetlo *Cose Nostre* seže od početka 20. stoljeća kada se blizu dva milijuna Sicilijanaca tjerana siromaštvom iseljavaju u SAD. Često loše primani, pristigli pre-

PET OBITELJI

MEĐU DVADESET I PET OBITELJI KOJE su osnovale Komisiju 1931. pet su potjecale iz New Yorka. Nakon osamdeset godina one su još ondje. Računa se da okupljaju oko 700 članova kojima valja pribrojiti više tisuća partnera.

Obitelj Gambino čiji je kum Arnold Squitieri od 2002. djeluje posebno u građevinarstvu, narkobiznisu i pornografiji.

Genovska obitelj pod vlašću Vincentea Gigantea, trenutačno u zatvoru osuđen na doživotnu kaznu, od 1997. ostaje ipak

>>>

kasno za zlatnu groznicu, skloni su ponovno uspostavljati mreže zaštite talijanske mafije. Sicilijansko-američka organizacija nazvana *Mano nera* ("Crna ruka") ucjenjuje talijanske trgovce i vlasnike dućana te nadzire trgovinu voćem i uljem. Posebno aktivna u New Yorku, Chicagu, ali i New Orleansu opasnija je od svoje talijanske sestre. Njezine se aktivnosti brzo usmjeravaju prema unosnijim područjima kao što su trgovina alkoholom, drogom i prostitucija. No stara pravila časti koja vladaju na Siciliji još vrijede. Međutim prohibicija mijenja duh organizacije. S krvavim obračunima među suparničkim klanovima tradicionalne vrijednosti ustupaju mjesto borbama za prevlast. *Mano nera* postaje dakle mafija novoga tipa: *Cosa Nostra*.

Zemlja sustavno eksploatirana

Italoamerička mafija slična je pravom sindikatu zločina, koji je nakon pada Caponea organizirano novi jak čovjek iz kriminalnog miljea: Lucky Luciano. On vodi snažan rat protiv stare generacije mafijaša kako bi se dokopao vlasti. Pobijedivši 1931. utemeljuje "Komisiju" sastavljenu od 24 klana ili "obitelji" rasipane po svim velikim američkim metropolama medu kojima su New York, Chicago, Los Angeles, ali i Cleveland,

Pivske bačve su se uništavale tijekom prohibicije. Zakon izglasan 22. srpnja 1919., koji je zabranjivao prodaju alkohola, potičući unosnu ilegalnu trgovinu najavljuje zlatno doba podzemlja.

New Orleans, Philadelphia... Komisija nije nalik upravi nego svojevrsnom sudu zaduženom da u slučaju sukoba interesa presudi između obitelji. Zato mora ograničiti zemljopisno područje aktivnosti obitelji. Pitanje je posebno teško u New Yorku gdje paralelno postoji pet klanova. Ona isto tako predstavlja mafiju u inozemstvu kad se radi o tome da treba pregovarati o savezima ili trgovini sa stranim mafijama. U doba Luciana veze između *Cose Nostre* i njezine sicilijanske rođakinje veoma su uske; često se radi o obiteljskim vezama. Svaka od obitelji usmjerena je prema *bossu* ili *padroneu* kojem pomažu pukovnici: to su inicirani, "ljudi časti" kojima gravitira velik broj naoružanih plaćenika. Iako je njezin utjecaj golem, trebat će pričekati 1957. i parlamentarnu istragu da tajna organizacija bude razotkrivena. Do tada su čak i šefovi CIA-e odbijali vjerovati u postojanje ilegalnog zločinačkog društva ustrojenog na razini zemlje.

Velik posao

U istom tom razdoblju organizacija s mnogo krakova proširuje svoje djelatnosti. Kad je prohibicija 1933. ukinuta, italoamerička mafija ponovno se usredotočuje na tradicionalna manje slavna područja: reket - u trgovini, građevinarstvu, ali i u sindikatima - kocku i prostituciju. Ovomu se pridružuju i druga isto tako isplativa područja. To je posebno slučaj s trgovinom drogom koja počinje poslije Drugoga svjetskog rata. Vlast nad lukama i dokovima važan je element te trgovine. Preuzimanje kontrole nad kockarnicama omogućilo je pranje fantastičnih svota novca koje se oslobađaju svake godine. Zato Las Vegas, kockarski raj, uživa status

NEW YORKA

aktivna u trgovini drogom, lučkim poslovima, graditeljstvu...

Pod vodstvom Josepha Massina obitelj Bonanno se infiltrirala u sindikate te prakticira reket i trgovinu drogama.

Obitelj Lucchese bliska Bonannovima u svojim aktivnostima pod kapom je Louisa Daidonea, utamničenog od 2001.

S obitelji Colombo upravlja Joël "Joe Waverly" Cacace. Danas isključen iz Komisije, do nove zapovijedi, ima nadzor nad kockarnicama, graditeljstvom, alkoholom, prostitucijom.

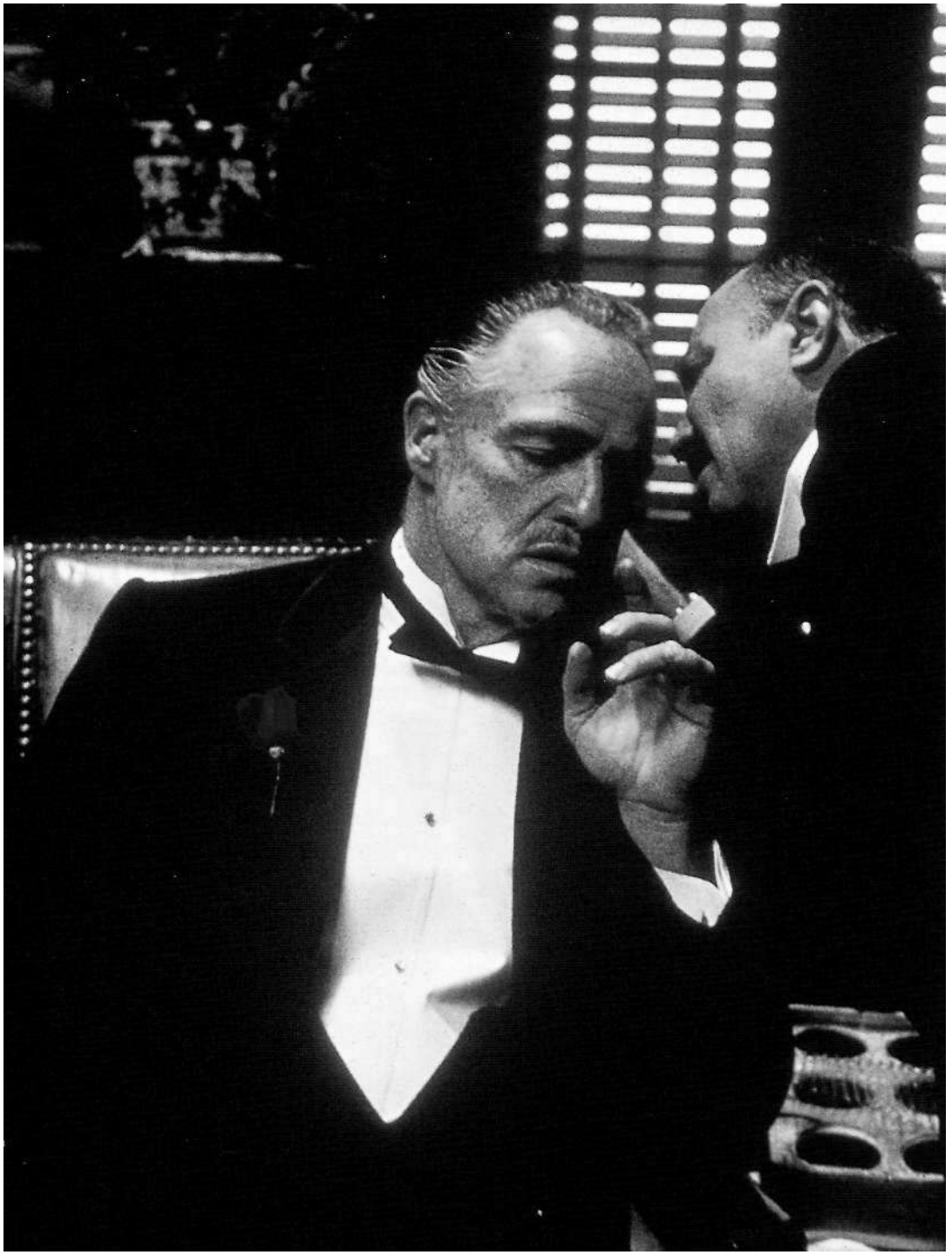

Marlon Brando je *Kum* u filmu Francisa Forda Coppole (1972.) koji nakon mnogo drugih redatelja uprizoruje crnu legendu o američkom snu.

"otvorenoga grada". Svaka obitelj može se tu naseliti radi svojih poslova. Mamac dobitka objašnjava isto tako da se američka mafija zainteresirala izbliza za Hollywood reketirajući glumce i producente. Javno je poznato kako su neki glumci bili povezani s *Cosom Nostrom:* Clark Gable, Howard Hawks, Marilyn Monroe, Ronald Reagan...

Tijekom godina mafijaške aktivnosti postale su biznis koji je 90-ih godina prošloga stoljeća po procjenama stvorio desetke milijarda dolara godišnje profita. Kako bi upravljala tim novcem, mafija se opremila velikom financijskom organizacijom. Od sada za nju rade računovođe, odvjetnici, brokeri, osobe bliske obiteljima ili potkupljeni.

MAFIJA I VELIKI EKRAN

GODINE 1927. SNIMLJEN JE FILM *Podzemlje* Josefa von Sternberga, a zatim 1930. *Mali Cezar* Mervyna LeRoya s Douglasom Fairbanksom, ali Howard Hawks sa svojim *Licem s ožiljkom* (1932.) nedvojbeno je prvi na filmu iskoristio priliku koja je uvijek isplativa za Hollywood. Brian de Palma s *Licem s ožiljkom* (1983.), zatim *Nedodirljiva* (*1987.*), Sergio Leone s *Bilo jednom u Americi* (1984.), Martin Scorsese s *Dobrim momcima* (1990.) i *Casinom* (1996.), i ne zaboravimo trilogiju *Kum* Francisa Forda Coppole (1972., 1974., 1990.): svatko od njih na svoj način evocira sagu o *Cosi Nostri* gdje Al Capone ima dakako glavnu ulogu koju redom glume Marlon Brando, Al Pacino, Robert de Niro. Ako treba voditi računa o legendi i istini u nečemu što nikad nije ništa drugo nego fikcija, neupitan uspjeh teme je isto tako uspjeh mita. Mita o zločinačkom društvu koje je jednako uznemirujuće kao i moćno, ali općenitije sam mit o cijeloj naciji. Mafija se nametnula na velikom ekranu jer ona je slika i prilika zemlje gdje su nasilje i financijski uspjeh useljenika odlučnih da "uspiju" sastavnice, uvjereni su u Americi. *Cosa Nostra* u kinematografiji utjelovljuje "mračnu stranu" američkoga sna kao što je western utjelovio epsku stranu.

Crna legenda Bijele kuće

Nedvojbeno je da američki zločinački milje ne bi nikada stekao takvu moć da si nije vrlo rano znao pribaviti partnere u političkim sferama. Kao i u Italiji znao je iskoristiti gospodarsku stagnaciju da postane nužan, a kriza 30-ih godina omogućila mu je da kao financijski čimbenik izbije u prvi plan. Novčana pomoć, koja se velikodušno trošila za protuusluge, bila je snažan argument za policajca ili državnoga dužnosnika skromnih prihoda... Čini se da prvo partnerstvo između mafije i politike

potječe iz 20. stoljeća iz Kansas Cityja gdje gradonačelnik Tom Pendergast uspostavlja povlaštene veze sa šefovima mjesne mafije. Tijekom prohibicije grad se obogatio zahvaljujući ilegalnoj trgovini alkoholom kojoj je pogodovao čak i sam gradonačelnik. Nekoliko godina poslije Pendergast lansira političku karijeru Harryja Trumana, kojega će podržavati do njegove smrti 1945. iako je 1939. bio u zatvoru zbog prijevara. Takvih primjera ima sijaset. Tako je Joseph Kennedy, otac obitelji bio blizak prijatelj dvojice slavnih kumova, Sama Giancane iz Chicaga i Franka Costella iz New Yorka. Danas se čini da je utvrđeno kako se otac Kennedy služio tim vezama kako bi financirao kampanje svojega sina i omogućio mu da bude izabran za predsjednika. Je li J. F. K. prihvatio tu praksu? Misterij još lebdi. U svakom slučaju sumnjiči se mafiju da je naručilo njegovo umorstvo i umorstvo njegove ljubavnice Marilyn Monroe. I posljednji su američki predsjednici od Ronalda Reagana do Billa Clintona, u svojoj okolini imali jednoga člana neke od obitelji.

Krvoproliće na Valentinovo, 14. veljače 1929.: sedam članova irske bande Georgea "Bugsa" Morana hladno su ubijeni po nalogu Al Caponea.

Cosa Nostra plete mrežu... na internetu

Od reketa do trgovine drogom preko tržišta alkoholom tijekom prohibicije mafija se znala prilagoditi svim razdobljima. Ona i u 21. stoljeću dokazuje tu začudnu elastičnost. Tako se šuška kako je znala izvući profit iz 11. rujna bavećisе preprodajom stotina tona metala iz Twin Towersa. Na sasvim drugom području široka policijska istraga pokrenuta 2001. utvrdila je da se *Cosa Nostra* znala savršeno infiltrirati u svijet burze kako bi ostvarila unosne poslove. Ona je očito od 1950. nazočna u financijskom području putem bankarskih grupa ili osiguranja, ali za burzovne operacije potrebne su nove strategije koje su mafijaši brzo počeli osmišljavati: stvaranje fiktivnih društava navodno je u punom zamahu, uvođenje na burzu uz potporu korumpiranih brokera, zatim preprodaja kad dionice dosegnu najvišu vrijednost. Godine 1977. takav je posao oštetio milijune malih dioničara. Na posljetku postoji područje na kojem mafija danas i te kako prosperira: pornografija. Ona ne financira samo brojne filmove, nego i industriju seksa koja od nje ovisi, posebno putem Interneta. U SAD-u se smatra da je nemoguće raditi na tom području, a da se nema više-manje veze sa svijetom *Cose Nostre*. Taj ulazak u industriju seksa i interneta omogućuje mafiji da ima jednu nogu u svijetu vrhunske tehnologije koja ce iznjedriti bogatstvo budućnosti.

U Panami ljudi iz kriminalnog **miljea**

Od "razbojnika" s kraja 19. stoljeća do kumova *Francuske veze,* francuski kriminalni milje bilježio je trenutke slave. Između Marseillea i Pigallea "milje" je svijet noći sa svojim kodeksima, svojim obredima, svojim jezikom.

U PROLJEĆE 1902. AFERA "ZLATNE kacige" glavna je tema i izvlači profit iz žutih novina. U Parizu usred Bellevillea Leca l Manda svađaju se oko naklonosti svadljivice i provokantice Amélie Hélie, za javnost "Zlatne kacige". Ljepotica bujne kose počešljane poput psa je Mandina prodavačica ljubavi, njegova "ljubavnica" i njegov izvor prihoda. On je neustrašivi "kralj apaša": u svojoj bilanci bilježi već nekoliko uboda nožem. Leca, Korzikanac, svodnik i šef bande u ulici Popincourt otima mu Amélie. Svađe zaljubljenih prelaze u rat bandi: bande se međusobno napadaju na starim pariškim bedemima ili usred Pariza sve dok pravosuđe nije poslalo glavne protagoniste na robiju u Gvajanu. To je možda liubavna priča, vjerojatno financijska afera, nedvojbeno afera časti. Sve se to rješava između ljudi i između više-manje organiziranih bandi: "Costauds de Belleville", "Saute-aux-pattes de la Glacière", Chevaliers du Sac" ili "Monte-en-l'air des Batignolles". To su u Parizu "apaši", u Marseilleu "nosači", u Lyonu "klokani". Svi se prepoznaju po određenom načinu života: odbijanje plaćenoga rada, smisao za duhan, djevojke, apsint i plesove. Nose kačket, kratku jaknu, široke hlače i visoke čizme sa zlatnom pucadi. Oni se prepoznaju, razmjenjuju signale i žive, kako je rekao već François Vidocq na početku 19. stoljeća, prema "zakonima koji nisu

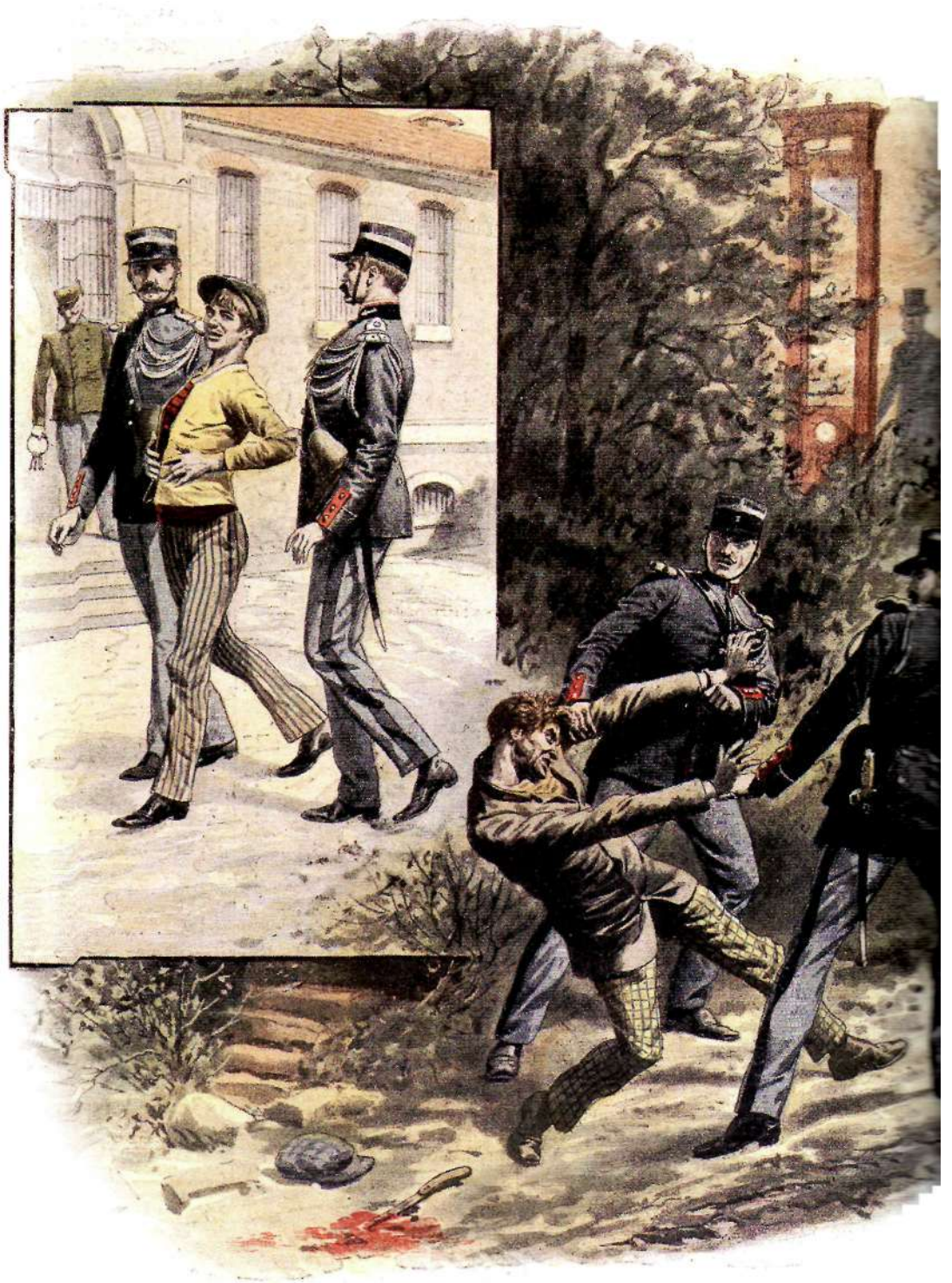

Belle Époque ***je*** razdoblje "apaša" koji zavode teror po pariškim ulicama (crtež obavljen u *Petit Journalu* 1908.).

Cabone (u sredni) i Spirito (desno), dva lika iz podzemlja Marseillea, fotografirani 1934. u društvu gradskoga dužnosnika Simona Sabianija.

ŠATROVAČKI ILI GOVOR MUŠKARACA

ŠATRA, JEZIK KRIMINALNOGA MILJEA? Nedvojbeno ona u potpunosti ima u sebi mitologije i pitoresknosti vezanih uz milje koji je, čini se, izbjegao osudi pravde našavši utočište u književnosti. Ako ovaj sumnjivi i agresivni svijet bez imalo skrupula još danas obilježava kolektivno sjecanje romantičnom nostalgijom, on to zahvaljuje posebnom govoru, šatrovačkom koji mu je prethodio nekoliko stoljeća. Šira javnost ponovno ga je otkrila 1953. publikacijom *Ne dirajte sivi novac!* Alberta Simonina, ali opjevao ga je već početkom stoljeća Aristide Bruant. Za Victora Hugoa šatrovački govor bio je "odjeća u koju se jezik prerušava kad mora učiniti nešto loše". I tako su šatrovački govor - odnosno šatrovački govori - uvijek bili obilježje lingvistike onih koji su živjeli u podzemlju, na rubu društva od kojeg su stalno bježali. Poput ološarca koji je nekoć opjevao Villon, šatrovački govor mogu razumjeti samo oni koji su inicirani u te nijanse što omogućuju da se prikrije informacija pa da je ne razumije velik broj ljudi, a posebno ne policija i doušnici.

nigdje napisani, ali koje u međuvremenu znaju svi članovi udruge i koji se poštuju bolje nego oni koji vladaju u društvu."

Javlja se kriminalni milje

Apaše je Prvi svjetski rat dobrano desetkovao. Predratne bande poslane u \ erdun ili u bataljune za discipliniranje sjeverne Afrike preživjele su. Oko 1925. iavlja se pravi kriminalni milje s nekoliko ikona i raznolikim djelatnostima. Svodništvo je uvijek baza posla, mjesto naukovanja gangstera. Poprima šire razmjere eksploatacijom mladih žena koje su bile poslane u Južnu Ameriku, ali i u Kairo ili u Aleksandriju. Tomu šefovi bandi dodaju kocku, krađu i svakovrsnu trgovinu na crno. Instrument *chalimeau* i automobil *Traction avant* za koji se brinu mehaničari iz kriminalnoga miljea, njihovi su najbolji rekviziti. U Marseilleu udruga Crabine i Spirito zauzima prostor ispred scene. Carbone, rođen na Korzici, pohađao je školu u četvrti Panier u Marseilleu gdje je stekao ugled "žestokoga" čak i prije nego što se vratio iz Verduna s vojničkom medaljom. Kao vojnik dolazi u Egipat gdje susreće elegantnoga Spirita, zvanog "Lijepi Ficelle". Vrativši se u Marseille oni zajednički izgrađuju pravi imperij zločina, spajajući svodništvo, reket i svakovrsnu trgovinu. Svi kriminalci u gradu spremni su imati posla sa svojim izvršiteljima, a političari računaju na njihovu pomoć tijekom izbora. Zauzvrat njihove veze s poslovnim ljudima i političarima osiguravaju im stanovitu nekažnjivost u pravosuđu. Iako nisu stvorili pravo tajno društvo, oni

predstavljaju sav uspjeh dečki iz kriminalnoga miljea koji sanjaju o građanskom životu i žele izaći u javnost sa svojim uspjehom. Uostalom 1943. više od tri tisuće osoba gura se na Craboneovu sprovodu, medu kojima i državni tajnik za informiranje, njemački veleposlanik Otto Abetz, pomoćnik gradonačelnika Marseillea, pjevačica Mistinguett, Tino Rossi...

Muškarci i *papci*

Priznati članovi francuskog podzemlja nazivaju se "muškarci", svi ostali su "papci". Biti "muškarac", a ne "papak" znači način djelovanja, ponašanja i prikazivanja. Nema potreba za ceremonije inicijacije. Ovdje iskustvo i izgled čine muškarca. Bilo da je rođen na pločnicima Pariza ili na Korzici, prava hulja se krasi znakovima prepoznavanja koji ne mogu zavarati. Pučki izgled "dečki iz Mouffa" (ulica u Latinskoj četvrti Pariza) s kraja 19. stoljeća odjevenih u široke hlače (*benardice*), kačkete, široke pojasove i šarene šalove zamjenjuju građanskim. Dvadesetih godina elegantna su trodijelna odijela i ogrtači u skladu s dvobojnim cipelama i neizbježnim šeširima polucilindrima, zatim pustenim šeširima široka oboda koji podsjećaju na one čikaških gangstera i nose se okrenuti odostrag. Ispod košulja muškarci su uglavnom pokriveni tetovažama. Poprsja su im ukrašena golim ženama, životinjama fetišima, brojevima koje donose sreću, mudrim ili provokativnim izrekama. Na vratu riječ *fatalitas* namijenjena je krvniku dok tri točke na člancima znače "smrt murjacima" i obraćaju se policiji. Ta praksa pomalo iščezava uoči Drugoga svjetskog rata: pripadnost bandi postala je veoma čitka za policiju jer se oglašavala javno, urezana u meso.

Kraj jednoga kuma: Antoine Guérini ubijen je u Marseilleu 1982. Sa svojini bratom "Méméom" nadzirao je sve vrste ilegalne trgovine između Korzike i Pigallea.

Zakoni podzemlja

Odjeća nije dovoljna da bi činila taj milje koji je ponajprije silovit i dijelom ilegalan svijet u koji ne može ući svatko. Hulja ima dovoljno, ali rijetki su oni koji se primaju u bandu, "obitelj". Nema inicijacije, nema ni organigrama koji dodjeljuje svakomu njegovo mjesto, ali postoje pravila: poštovanje vlasništva i unutarnje hijerarhije, vjernost jednom čovjeku ili jednoj bandi, osveta u slučaju izdaje. Kodeks časti temelji se ponajprije na snazi i diskreciji. Tu je više nego igdje šutnja zlato, a govoriti znači "cinkati" policiji što gotovo neizbježno vodi u smrt. Kao u slučaju Zlatne kacige problemi se moraju rješavati među

muškarcima, daleko od *papaka* i "murjaka" i uglavnom nasiljem. Ako jedan makro otme djevojku drugomu, dovoljno je da počne obračun noževima ili revolverima. Tek nakon Drugoga svjetskog rata makroi češće prakticiraju otkup ili kazne za onoga tko pogriješi. Žene rijetko imaju pravo govora u tom muškom svijetu. Zbog brige o anonimnosti ili jednostavno zato što je jezik ulice šatrovački i slikovit, svaki član kriminalnog miljea ima nadimak koji je više-manje znakovit: to su Jo Ožiljak, Lijepi Fraisette, Bibi Slavni, Veliki Cari, Dédé Razbijeni Nos, Georges Artiljerac ili Emile iz Grenellea... Kao sljedbenici najkićenijega šatrovačkog govora oni prakticiraju promjenjiv jezik razumljiv samo njima. Taj život u zatvorenom krugu je konstanta miljea. Ti "dlakavi momci", kako ih još zovu, zalaze u iste kafiće, odlaze na iste plesove, odijevaju se u istim trgovinama... Ako neki *papak* uđe u neku od četvrti rezerviranih za njih, znakovita tišina ih odmah otjera van.

Francuska veza

Za vrijeme okupacije bande su odmah izabrale svoju stranu, često prema profitima koji se mogu ostvariti. Ali poslije rata Amerikanci bdiju nad tim da francusko podzemlje zapriječi put komunistima, posebno u marseillskoj luci. S nemalim financijskim sredstvima braća Guérini, Même i Antoine zauzimaju visoko prvo mjesto sve do 60-ih godina. To je razdoblje *Francuske veze,* široke i složene mreže ilegalne trgovine drogom koja vodi u SAD. Trgovina "bijelim prahom" krenula je i stvorila neslućene profite potičući internacionalizaciju rada, posebno preko Latinske Amerike. Francuski šefovi bandi koji se odaju tomu (neki poput braće Zemmoura odbijaju); gomilaju luksuzne automobile, jahte i vile na obali. Međutim *Francuska veza* ne opstaje dugo niti u bratoubilačkim ratovima među Hanovima, niti u napadima policije. Mreže su raskrinkane početkom 70-ih godina i otada, ako i postoji podzemlje, o njemu se ne govori. Pravila se više ne poštuju, kodeks časti nije više isti, duh rođen s apašima u pariškim ili marseillskim predgrađima je prošlost: "Sramim se", reći će stari gangster René la Canne inspektoru Le Taillantieru na ispitivanju, "podzemlje više nema morala..."

PODZEMLJE IMA SVOJU KINEMATOGRAFIJU

FRANCUSKO PODZEMLJE SA SVOJIM slikovitim običajima fasciniralo je autore i kompozitore od Pariza Victora Hugoa ili Eugènea Suea sve do Simenonovih štrebera preko realistične šansone i, dakako, kinematografije. *Olakotne okolnosti* Jeana Boyera, *Hôtel du Nord* Marcela Carnéa ili *Zlatna kaciga* Jacquesa Beckera posvećeni su kriminalnom miljeu. Arletty, Louis Jouvet, Andrex, Dorville, Serge Reggiani ili Simone Signoret (lijepa Amélie Hélie u *Zlatnoj kacigi)* glume zločince toga vremena. Paralelno Fréhel, Damia, Fernandel, Maurce Chevalier, Mistinguett, Albert Préjean i mnogi drugi doživjeli su uspjeh s pjesmama s tekstovima poput "Jedan žestok, jedan prav, jedan tetoviran", "Ovo je moj žigolo" ili "U rupama mrak". Nakon Drugoga svjetskog rata šansone Francisa Lemarquea s prizvukom nostalgije podsjećaju na plesove uz diple iz "Ulice Lappe", dok Jean Gabin, Jean-Paul Belmondo, Bernard Blier ili Lino Ventura na filmu pružaju komičnu i zabavnu sliku francuskog podzemlja gdje pučki govor ima glavnu ulogu.

Simone Signoret u "Zlatnoj kacigi" 1952) Jacquesa Beckera, nedvojbeno prelijepa, a da bi vodila računa o stvarnosti. Ali kinematografija je veličala apaše.

Babe turske mafije

Turska, vrata između zapada i istoka, postala je danas "lijevak" koji hrani Europu drogama. Mjesni kumovi, *babe,* sudjeluju u toj trgovini povezani s vlastima.

U STUDENOME 1996. IZBIO IE SKANdal u anatolskom gradiću Susurluku - koji je zapljusnuo turski politički život i cijelo stanovništvo. Toga dana blindirani automobil nad kojim je vozač izgubio kontrolu udario je svom snagom u kamion. Troje od četvero putnika poginulo je na mjestu. Kad su objavljena njihova imena, započela je afera. Među njima se nalazio Hüseyin Kocadag, koji je bio drugi čovjek istanbulske policije. Bio je u društvu s Abdullahom Catlijem koji je sudjelovao u ubojstvima 70-ih i 80-ih godina i bio poznati narkodiler kojeg su tražile sve policije u Turskoj. Treća žrtva je njegova ljubavnica, Gonca Us, bivša miss. Naći šefa policije u društvu poznatoga *babe* - to je turska riječ koja znači "otac" ili "djed", no može se prevesti i kao "kum" - već ima u sebi uzbudljiv predznak. Ali još je gore nešto drugo: policija otkriva kod Catlija putovnicu i dozvolu za nošenje oružja potpisane rukom bivšeg ministra unutarnjih poslova vlade Tansu Ciller, turske premijerke od 1993. do 1995. U cijeloj zemlji izbijaju demonstracije koje traže istragu, ali uzaludno. Incident u Susurluku otkriva ono što je cijeli narod predosjećao: prešutni dogovor na najvišoj razini između svijeta zločina i svijeta politike.

Od kabadahija do *baba*

Te su veze zapravo dosta stare. Od početka 20. stoljeća Otomansko Carstvo, prethodnik današnje Turske, služilo se uslugama počasnih zločinaca, kabadahija, kako bi osigurali nadzor poštanskih i telegrafskih veza. Ta zadaća im je omogućavala da se lagodno bave krijumčarenjem. Ali nakon Drugoga svjetskog rata ti ljudi su stvorili pravu *maffiju* čiji šefovi, *babe* preuzimaju vodstvo. To su središnje osobe mafijaških društava. Po njihovim zapovijedima nalaze se ljudi koje veže prisega i kult tajne i koji katkad imaju iste etničke korijene: Kurdi, Armenci ili Turci... oni gomilaju zarade od porasta ilegalne trgovine drogom, posebno opijumom koji dolazi iz Zlatnoga trokuta (Iran, Afganistan, Pakistan).

Među *babama* posebno se ističe Bekir Celenk. On je jedan od onih koji

Ivan Pavao II. i Ali Agca koji ga je pokušao ubiti 1981. Agca je bio član Sivih vukova, organizacije ekstremne desnice bliske mafiji kojom je upravljao Abdullah Catli.

PIZZA CONNECTION

PIZZA CONNECTION, PRIMJER USKIH veza uspostavljenih između turske mafije i njezinih partnera u svijetu je krijumčarska organizacija velikih razmjera koju su vlasti identificirale 1983. Vezana je uz ličnost Yasara Avnija Musullulua koji se od 70-ih godina smatra jednim od najvećih turskih *baba*. Moćan brodovlasnik koristi se pomorskom kompanijom za opskrbu sicilijanske *Cose Nostre* opojnim drogama koje dolaze sa Srednjeg istoka. U Palermu se droga rafinira i zatim odlazi u SAD. Kad jednom roba dođe u ruke italoameričke mafije, distribuira se na cijelom teritoriju preko mreže *pizzerija*. Tako je lako u potpunoj diskreciji proknjižiti novac dobiven od ilegalne prodaje kroz računovodstva restorana. Pranje novca je kratkotrajno. No ta trgovina je nakon višegodišnjeg napora raskrinkana potkraj 80-ih godina prošlog stoljeća.

Bekir Celenk, kum turske mafije. Usko povezan s obavještajnim službama istočnih zemalja osumnjičen je da je organizirao atentat na Ivana Pavla II.

su turskoj mafiji dali međunarodnu dimenziju. Postavši poznat potkraj 70-ih godina u trgovini oružjem, postao je zapravo posrednik između proizvođača opijuma na istoku i proizvođača oružja na zapadu. Najmanje desetak oklopnih vozila prešlo je, zahvaljujući njemu, u dijelovima sa zapada u smjeru Tajvana ili Iraka koji se priprema na rat protiv Irana. Početkom sljedećeg desetljeća spominju ga čak kao jednog od naručitelja atentata na papu Ivana Pavla II. 1981.

Diskretna i moćna

Moć *baba* temelji se na širini njihovih mreža. Na lokalnoj razini bande vladaju cijelim četvrtima. Jedna od njihovih specijalnosti je reket vlasnika automobila: oni koji im odbiju platiti danak izlažu se opasnosti da više ne nađu svoje vozilo. Na višoj razini čini se da je malo političkih stranaka, gradskih dužnosnika ili policajaca umaklo financijskim predujmovima mafije. Ta simbioza s vlastima takva je da je navodno bilo zaustavljeno sastavljanje izvješće UN-a o toj temi. Tema je ocijenjena kao previše osjetljiva. No utjecaj *baba* ide još i dalje. Oni su bliski određenim grupama ekstremne desnice kao što su Sivi vukovi, čiji dobar dio članova navodno radi za policiju i turske tajne službe. Isto su tako u vezi s kurdskim separatistima Radničke partije Kurdistana čijim posredstvom nadziru prijevoz opijuma koji dolazi s Istoka. Koncentracija te ilegalne trgovine je fenomenalna: četiri ili pet turskih klanova sami nadziru tri četvrtine britanskoga tržišta heroinom. *Babe* su danas usko povezane sa sicilijanskom *Cosom Nostrom* u trgovini opojnim drogama.

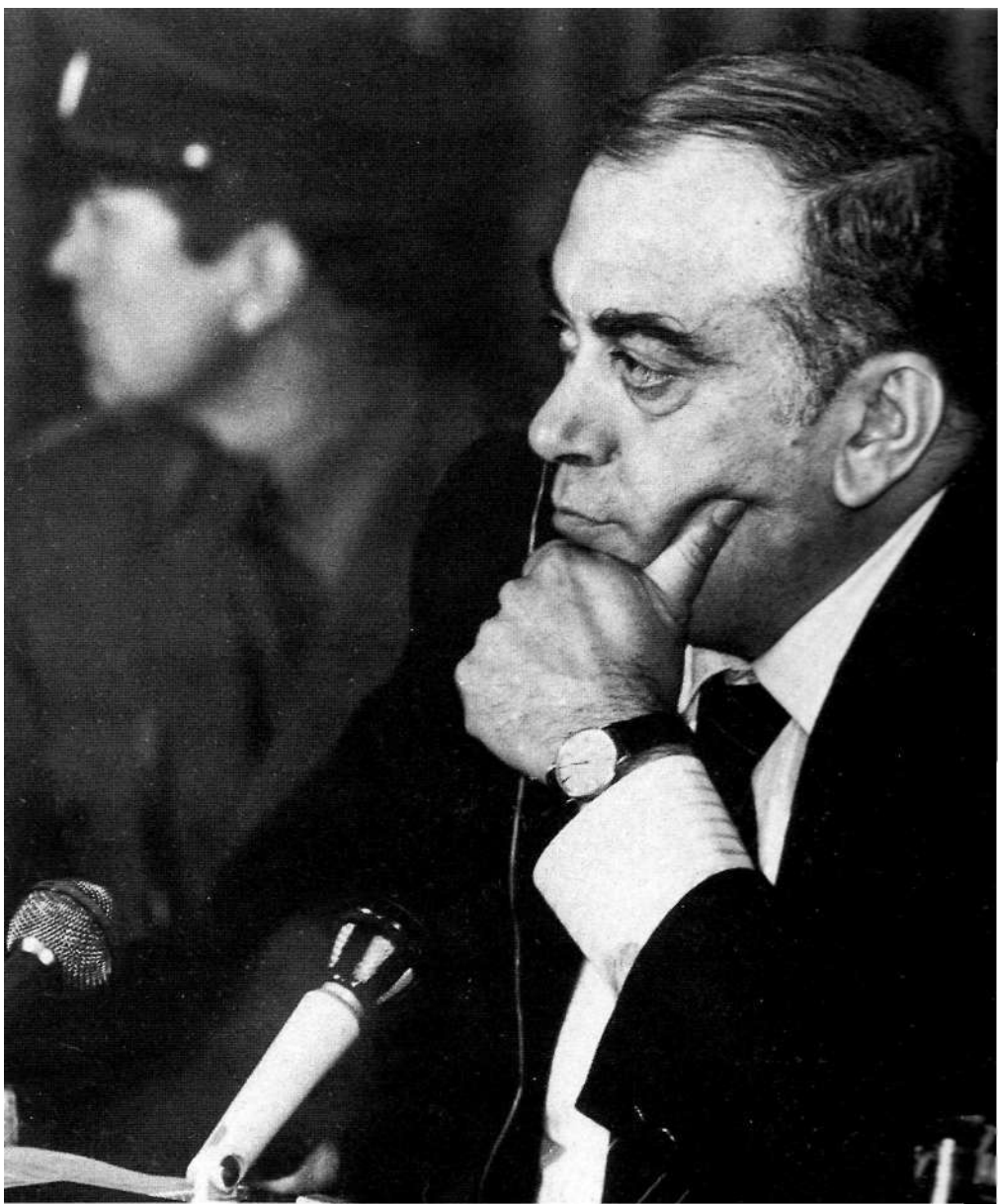

U zemlji izlazećeg sunca moć **yakuza**

Članovi japanskih dvjestogodišnjih mafijaških društava, *boryokudana, yakuze* opasni su ljudi koji su ovladali cijelim dijelovima japanskoga gospodarstva i utječu na politički život u zemlji.

"PREGLEDAJTE RAČUNOVODSTVO bilo kojeg velikog japanskog poduzeća ili banke i nepogrešivo ćete se spotaknuti (...) na *yakuze."* Ova tvrdnja potječe od jednog od najboljih stručnjaka za japansku mafiju. Ona je odraz neizmjernog značenja koje početkom 21. stoljeća ima japanska mafija čiji bi prihodi mogli doseći blizu 20 milijarda dolara godišnje za organizaciju od samo 80 000 članova. Valja istaknuti kako su te mafijaške skupine koje zovu *boryokudan* prisutne u svim sektorima neslužbenoga gospodarstva, počevši od igara na sreću i trgovine "bijelim dijamantom", amfetaminom čija potrošnja ne prestaje rasti u Japanu koji je izložen krizi bez presedana. Kamatarenje, iznude i prostitucija jednako su tako njihova značajka: *yakuze* opskrbljuju javne kuće na otočju mladim ženama iz veoma siromašnih obitelji. Osim toga razvili su originalan oblik reketa; kao članovi brojnih upravnih vijeća prestižnih poduzeća ucjenjuju svoje članove ili naplaćuju svoju potporu tijekom osjetljivih glasovanja o financiranju. To strateško pozicioniranje omogućuje im isto tako da lako peru prljav novac. I napokon u zemlji koja zabranjuje upotrebu oružja oni nadziru trgovinu oružjem.

Teret povijesti

Yakuze su jednako tako bliski centrima odlučivanja, posebno Liberalno-demokratskoj stranci na vlasti gotovo neprekidno od kraja Drugoga svjetskog rata. To što je utjecaj japanske mafije dosegnuo takvo značenje, objašnjava se njezinom složenom poviješću. *Yakuze* potječu izravno od profesionalnih kockara, *bakuta* koje su od 18. stoljeća poslodavci angažirali kako bi zaposlenici potrošili dio plaće na kocku. Riječ *yakuza* potječe uostalom od gubitne kombinacije u jednoj kartaškoj igri. Veoma vješti u svakojakim prijevarama, *bakuti* su iskoristili japanski gospodarski uzlet kako bi zagospodarili ilegalnom trgovinom. Ali njihova dominacija u ilegalnom gospodarstvu potječe iz razdoblja neposredno nakon Drugoga svjetskog rata. Dok je Japan bio uništen i stavljen pod tutorstvo generala MacArthura, Amerikanci se služe mafijaškim mrežama kako bi oživjeli gospodarstvo. Zna se spominjati razdoblje između 1945. i 1947. kao ono u kojem je vladalo podzemlje, toliko su šefovi tih mreža bili povezani s vlastima. Čuvajući tajnu o svojim aktivnostima i identitet svojih članova, *yakuze* su tijekom tih godina stekle službeno priznanje o svojem postojanju u obliku udruga.

Yakuze imaju svoju kuću u Osaki i pokazuju se u javnosti u uniformi. Ali prava moć toga sindikata japanskoga zločina ostaje velikim dijelom okultna.

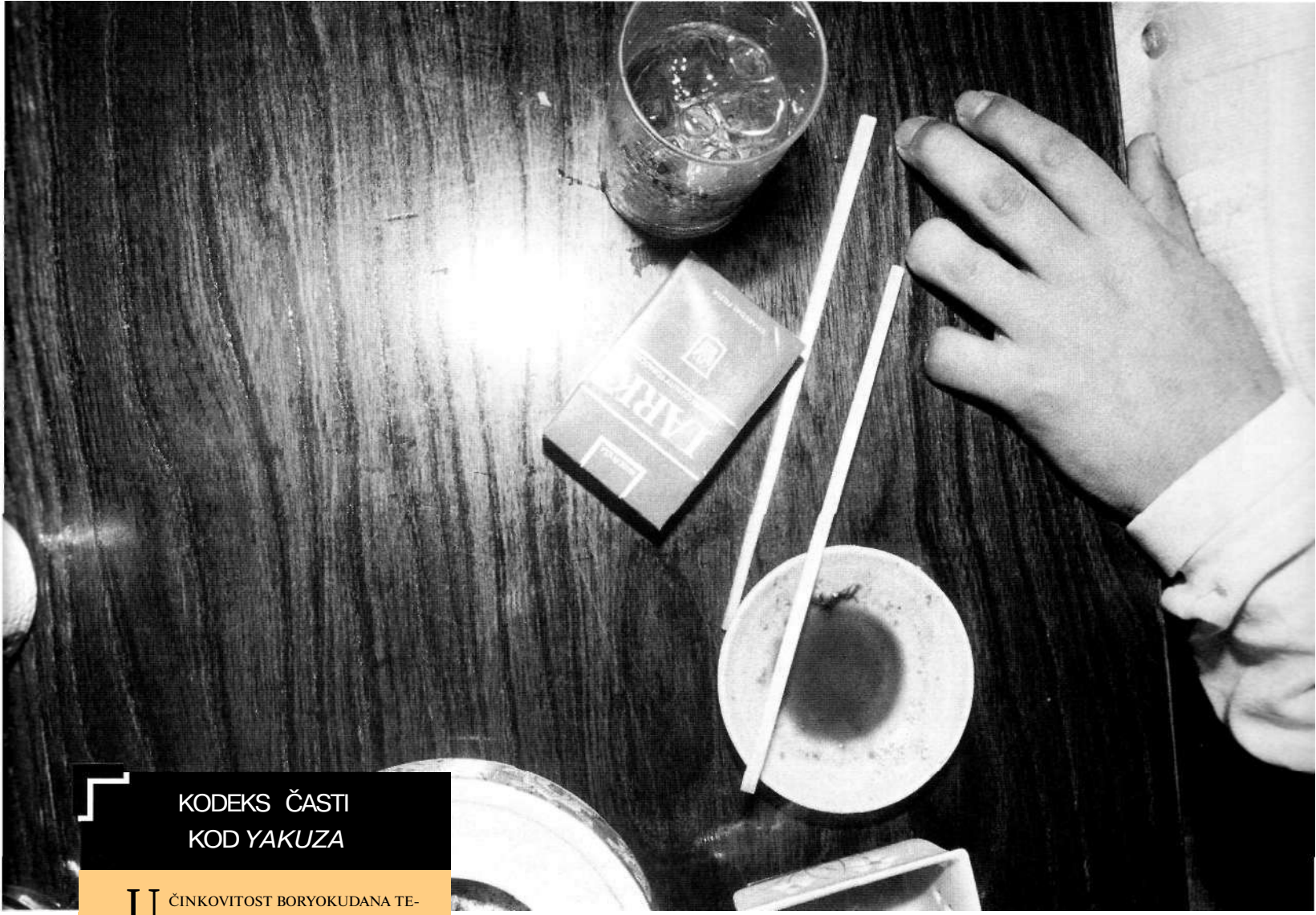

KODEKS ČASTI KOD *YAKUZA*

UČINKOVITOST BORYOKUDANA temelji se na poštovanju određenih pravila. Tako svaki novi član mora obećati da će poštovati svojega šefa kojem će se slijepo pokoravati, ako je potrebno i po cijenu života. Obrana klana je također temeljna: mladi *yakuza* se obvezuje da će čuvati najapsolutniju tajnu o svojim aktivnostima i identitetu svojih drugova. Svaki spor mora se rješavati interno: nikada ne smije pozivati policiju. Osim toga novak mora slijediti određen broj moralnih preporuka: izbjegavati konzumiranje droge ili alkohola, imati ljubavnu vezu sa ženom nekoga člana klana. Ako bi propustio izvršavati svoje obveze, smjesta bi izgubio ne samo posao, nego i svaku priliku da pronađe novi na području Japana. Trebao bi dakle priznati svoju pogrešku na ceremoniji *yubitsumea* tijekom koje krivac mora svojem nadređenom predati prvi zglob na svojem malom prstu.

Snaga veza od čovjeka čovjeku

U tom razdoblju učvršćuju se prvi *boryokudani* koji još tvore sliku japanske mafije. Najvažniji među njima je *Yamaguchi-gumi.* Podrijetlom iz Kobea okuplja gotovo polovicu *yakuza* iz zemlje. Njegovu zastavu u obliku pozlaćenog romba poznaju svi. Međutim onaj tko želi postati članom pomno se promatra prije nego što se primi u organizaciju. *Yakuza* mora poštovati veoma strog kodeks časti. Odnos koji ga povezuje sa šefom svojega klana ili svoje bande temelji se na japanskom modelu *oyabun-kobuna,* što je odnos dijete-otac. Ako se čini da se pristupnik, *kobun,* dokazao, svečano se inicira na ceremoniji tijekom koje razmjenjuje čašu sakea sa svojim *oyabunom.* Odsad je on njegov čovjek; duguje mu poštovanje, vjernost i pokornost. Zauzvrat učitelj ga hrani, štiti i eventualno dolazi u pomoć njegovoj obitelji u slučaju smrti ili odlaska u zatvor. Često inicirani nose tetovažu koja označava njihovu pripadnost klanu. Klanovi su veoma decentralizirani. Iako sami upravljaju svojim poslovima, svake godine moraju uplatiti svojem sjedištu određenu svotu svojih primanja. Njihov je utjecaj politička moć ocijenila nepodnošljivim i 1992. proglasila njihovo raspuštanje. No kao što su dokazali brojni financijski skandali uoči 21, stoljeća, oni su još prisutni, tajniji nego ikad.

Znak sramote za toga *Yakuzu* koji nije izvršio svoje obveze. U skladu s kodeksom časti njegova je pogreška kažnjena amputiranjem više zglobova na prstima.

Mreže ruske mafije

Na ruševinama sovjetskog imperija ruska mafija prosperira u obliku mnogobrojnih i aktivnih bandi ne samo u Rusiji nego i na sve četiri strane svijeta.

SREDINOM 90-IH GODINA PROšloga stoljeća ruski ministar unutarnjih poslova je izjavio da je 60% državnih poduzeća, banaka i gotovo polovica privatnih poduzeća pod kontrolom mafije i organiziranoga kriminala. Sam ministar, žaleći što raspolaže slabim proračunom, izjavio je da na žalost "ne može reći ništa utješno" bojeći se da će delinkvencija ostati na godišnjoj stopi od "oko 2,6 milijuna zločina i prijestupa". Mafijaške mreže, suzdržane u sovjetskom razdoblju, doživjele su zamah s padom SSSR-a 1991. Za razliku od svoje sicilijanske ili latinoameričke rođakinje ruska mafija nije ni jedinstvena ni centralizirana. Ona više sliči nizu bandi, *bratva* (bratstva) koje zovu i "brigade". No svaka od njih ima strogu hijerarhiju; pokriva točno označen teritorij, nadzire određen broj tržišta itd. Njome vlada jedan *avtoritet* ("šef") kojem pomažu *brigadiri*. Svaka banda može imati do više tisuća ljudi. Tako danas u Rusiji ima oko 6000 brigada sa 100 000 naoružanih ljudi. Za primanje u mafiju nema inicijacije: traže se energičan temperament i potpuna odsutnost skrupula. Od ostalih mafija na svijetu razlikuje ih jedna druga karakteristika: njihov stupanj obrazovanja koji im je omogućio da brzo ovladaju ilegalnom trgovinom ili složenim financijskim operacijama.

Bivši klan lopova

Iako ruska mafija skreće pozornost na sebe unatrag nekoliko godina, ona ima i tradiciju. U carskoj Rusiji postojalo je tajno društvo profesionalnih lopova. Služili su se šatrovačkim govorom, poštovali strogi kodeks ponašanja, tvorili su svojevrsnu aristokraciju pljačkaša. Zvali su ih *vory-v-zakone* ("kradljivci po zakonu"). Njihovim su se talentima služili boljševici u borbi za osvajanje vlasti, ali shvativši naknadno kakva su opasnost ti ljudi, Staljin i njegovi nasljednici često su ih deportirali u gulage. Ondje su se *vory* domogli neslužbene trgovine koja je vladala medu zatvorenicima. Iskustvo deportacije je osim toga stvorilo čvrste veze medu određenim budućim vođama bandi. Tako se u kontaktu sa staljinizmom njihov tradicio-

Svakodnevan prizor u novoj Rusiji: pad sovjetskog imperija pridonio je stvaranju skorojevića čije iznenadno bogatstvo ne ostavlja iluzije.

GRUPA JAPONČIK

VELIKA VEĆINA RUSKIH BRIGADA OPERIra sa svojega teritorija. Međutim neke su postale prava transnacionalna društva čiji se zločinački ogranci šire po cijelome svijetu. To je slučaj grupe Japončik, nedvojbeno najvažnije od svih ruskih zločinačkih društava kojom upravlja Vjačeslav Kirilovič Ivankov, nazvan "mali Japanac". To je bivši boksač koji je upoznao strahote gulaga. Ilegalno je emigrirao u SAD 70-ih godina prošloga stoljeća. Ondje stupa u vezu s *Organizacijom,* ruskom mafijaškom mrežom smještenom u četvrti Little Odessa u Brooklynu. Za nekoliko godina postao je jak čovjek toga društva, prozvanog "Japončik". Kao simbol sve veće internacionalizacije ruskih brigada ono 90-ih godina prošloga stoljeća ulaže milijarde dolara u trgovinu heroinom i kokainom ili naftom iz bivšega sovjetskog imperija.

nalni kodeks vrijednosti polako brisao i ustupao mjesto političkim strategijama i mamcu za dobitak. U stalnom kontaktu sa sovjetskom nomenklaturom koja je tradicionalno korumpirana, šefovi bandi počinju organizirati trgovinu legalnom robom, ali deficitarnom u vrijeme opće oskudice: cigarete, žitarice, hrana... Vladaju na tržnicama velikih gradova to lakše što se sovjetska policija da lako kupiti. Drugi jedan moment učinit će neobičnom rusku mafiju 90-ih godina: udružuju se etnički klanovi poput Uzbeka, Azerbejdžanaca, Čečena ili Gruzijaca... Bivše bande kradljivaca postale su obrazac zločinačke mafije koja izbija na svjetlo dana nakon 1991.

Aktivnosti u Rusiji i u svijetu

Danas se ruske brigade još razlikuju po svojim aktivnostima. Osim klasičnih područja za takve organizacije reket, prostitucija, ilagalna trgovina drogom... - one se ističu u pljački sovjetske baštine i prirodnih ruskih bogatstava. I doista reforme predsjednika Jeljcina provedene poslije 1991. toliko su dezorganizirale mladu Rusiju da su se mafijaške skupine - jedini vlasnici sredstava nasilja prema državi koja se umorila od toga da prisiljava na poštovanje zakona - mogle domoći čitavih dijelova gospodarstva. Tako te skupine nadziru trgovinu oružjem koja se razvila u vrijeme hladnoga rata. U istom kontekstu šuška se da su odgovorne za trgovinu nuklearnim oružjem ili raketama, ostacima bivše komunističke vlasti. Napokon one pljačkaju prirodni potencijal Rusije: prisutne su u trgovini naftom, drvom, plinom, industrijskim ribolovom... Ruske mafijaške skupine imaju sjedišta u većini bogatih zemalja, u karipskoi zoni, povezane s velikim narkokartelima Latinske Amerike pletu sve gušću mrežu...

Vladimir Putin postavlja Simona Kukesa (slijeva) na čelo glavne ruske naftne kompanije nakon ostavke Mihaila Hodorovskoga, osumnjičenog za suradnju s mafijom.

Gospodari trgovinom drogom, **karteli**

Karteli u koje je jednako teško prodrijeti kao u južnoameričku džunglu gdje kriju svoje tajne laboratorije vladaju bezrezervno narkotržištem. Njihovo se carstvo danas prostire preko cijeloga planeta.

SREDINOM 70-IH GODINA PROŠLOga stoljeća nova se droga pojavila na američkom tržištu: kokain, u žargonu zvan "bijelo". Njegovi su učinci jači nego konoplje, a i opasniji. Potječe iz Kolumbije odakle se izvozi tajnim kanalima, posebno prema Floridi. Ta sjajna trgovina brzo se organizirala. U Medellinu, jednoj od velikih kolumbijskih aglomeracija proizvođača droge, šef bande skromnoga podrijetla Pablo Escobar dolazi na čelo te unosne trgovine nasiljem i zaplašivanjem. Kad ga je policija likvidirala 1992., upravljao je najvećim svjetskim narkokartelom. Unatoč konkurenciji drugih kartela poput onoga u Caliju, Escobar je uspio kontrolirati pola kolumbijske trgovine koja je iznosila milijarde dolara. Tri godine poslije uhićenje Gilberto Rodriguez Orejuetla, glavni šef kartela u Caliju nazvan "šahist" zbog svojih organizacijskih sposobnosti. Unatoč tim uspjesima čini se da je borba protiv ilegalnih organizacija danas zastala. Računa se da trenutačno u svijetu ima najmanje 250 milijuna redovitih potrošača, većinom u bogatim zemljama. Sama trgovina drogom navodno iznosi 8% međunarodne razmjene.

Ukorijenjenost u latinoamerička društva

Tradicionalni karteli poput onih u Medellinu i Caliju stvoreni su s jedinom namjerom da preprodaju drogu. Njihovi članovi slični su vojnicima koji nisu ni inicirani niti su obvezni poštovati bilo koji kodeks časti. Te zločinačke bande ponajprije su zadužene da šalju robu i štite njezinu proizvodnju. One isto tako potiču atmosferu terora u regijama po kojima pustoše primjenjujući mjere zaplašivanja, uzimanje talaca i korupcije. Zapravo se sustavno infiltriraju u policiju, vojsku, carinu i pravosuđe ili ih kupuju. Čak su i politički vođe sumnjivi; danas se misli kako je meksički predsjednik Carlos Salinas razvio uske veze s kartelima kako bi njegova zemlja imala koristi od njihova gospodarskoga dinamizma. Veliki karteli zapravo kontroliraju sve faze ilegalne trgovine drogom: proizvodnju, transport, prodaju i pranje novca. Osim naoružanim vojnicima raspolažu različitim sekcijama - logističkom, financijskim, pravnom - koje su neovisne jedne o drugima, što jača njihovu diskreciju. Te organizacije oslanjaju se i na *sicariose,* siromašne adolescente prepuštene same sebi koji ubijaju za komad kruha. Okupljeni u bande ili *pandillase* one vladaju cijelim četvrtima. Za njih je Escobar primjer koji valja slijediti. Iako su organizacije ilegalne, njihove šefove stanovništvo često poznaje, oni se pokazuju u javnosti u velikim automobilima s tjelesnim čuvarima koji se mogu lako primijetiti u zemljama u kojima vlada siromaštvo.

Karteli i karteliti

Najvažniji karteli nalaze se u Kolumbiji i Meksiku. Meksiko koji se nalazi na granici SAD-a postao je ne samo važan proizvođač, nego i raskrižje trgovine koja dolazi iz Južne Amerike. Ovdje je vlast podijeljena između četiriju velikih kartela: Juarezov, Tijuanin i Matamorosov te napokon onaj iz pokrajine Sonora. No već desetak godina primjećuje se tendencija koja zabrinjava stručnjake za trgovinu drogama: veliki karteli koji su suviše vidljivi ustupaju mjesto *cartelitosima,* manjim, diskretnijim koji su prava srednja poduzeća za droge.

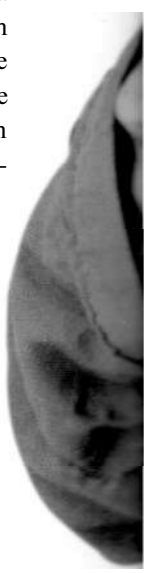

Pridružiti se naoružanim bandama u službi kartela često je jedini mogući izlaz iz bijede u kojoj žive mladi u sirotinjskim četvrtima kolumbijskih gradova.

INDUSTRIJA ZAKLONJENA OD POGLEDA

MODERNE TVORNICE ZA PROIZVODnju droge prave su alkemičarske radionice zaštićene od indiskretnih pogleda. Međutim događa se da se neke medu njima otkriju. To se dogodilo 1999. kad su kolumbijske policijske snage usred džungle otkrile podzemni laboratorij izgrađen na tri razine, koji raspolaže mogućnošću prihvata više od sto osoba i energetski je potpuno neovisan. Ondje kemičari proizvode svake godine više tona kokaina. Neki od tih laboratorija čak su opremljeni poletno-sletnim stazama. Magnati droge čak zaključuju saveze s lokalnim geriljerosima kako bi im oni osigurali zaštitu proizvodnih pogona. Iz tih utvrda skrivenih u džungli droga se šalje prema velikim svjetskim tržištima: SAD-u, Europi i uskoro Aziji.

Džungla u koju se teško može prodrijeti iz Južne Amerike, idealno je mjesto za tajne laboratorije koje specijalne snage pokušavaju razotkriti.

Ove nove strukture su fleksibilnije i ne vladaju svim etapama trgovine. One se specijaliziraju u jednoj od njih te uspostavljaju pojedinačne veze s drugima. Njihovi su šefovi često školovani, čak i biznismeni koji ponajprije traže zaradu. Budući da im je stalo do dobrih poslovnih rezultata i diskrecije, *cartelitosi* manje pribjegavaju zločinima, a više korupciji. Osim toga globalizaciia je dopustila kartelima da prošire svoja tržišta, posebno prema Europi, ali i da olakšaju mogućnosti pranja novca što zadaću vlasti čini još lakšom. "Majka svih borbi" (Vicente Fox , borba protiv te ilegalne trgovine jedna je od velikih uloga novoga stoljeća.

~OO~ =THE END=